

Adelsfolk

(Дворянское гнездо)

novell af Ivan Turgenjef

från ryskan öfversatt af -K-

Ivan TURGENJEV (1818–1883): *Adelsfolk* (1855). Novell. Från rysskan översatt af -K-.¹ Stockholm 1886.

Denna text är ej inläst medelst bildläsare och teckenigenkänningsprogram utan inskrifven på tangentbordet.

Förlagornas stafning är bibehållen äfven vid förekomst af flera stafsätt för samma ord; afvikelser ifrån förlagans stafsätt äro oafsigtliga och tryckfel ha ej afsigtligen rättats.

Äfven förlagans bruk af skiljetecken har med undantag för citattecken bibehållits. I afskriften brukas olika citattecken före (tecknet ») och efter (tecknet «) citat, hvaremot förlagan till *Adelsfolk* har tecknet » före såväl som efter citat.

Afskriften är utförd af Erik Jonsson <generaldepoten@rambler.ru> år 2004–2005. Fullkomlig öfverensstämmelse med förlagan utlofvas icke. Denna roman kan (liksom Turgenjev roman »*Rudin*«) hämtas ifrån

<http://www.geocities.ws/generaldepoten/rudin/index.html>

<http://generaldepoten.bravepages.com/rudin/index.html>

<http://generaldepoten.bravepages.com>

<http://generaldepoten.bravepages.com>

<http://www.geocities.ws/generaldepoten>

Afskriften senast ändrad 31 maj 2005.

---

¹Signaturen -K- står för Herman Napoleon ALMKVIST (1839–1904).

I

Det led mot aftonen af en klar vårdag år 1842. Små, rosenfärgade moln stodo högt på den ljusa himlen, och det såg ut, som om de icke drogo bort utan så småningom försvunno in i asurens djup.

I ett vackert hus i utkanten af guvernementsstaden Orel, sutto tvänne qvinnor vid ett öppet fönster. Den ena tycktes vara omkring femtio år, den andra redan en gumma om sjuttio.

Den förra hette Marja Dmitrievna Kalitin. Hennes man, f. d. guvernementsprokurator och en på sin tid mycket bekant jurist, beslutsam och rask, men häftig och envis, hade dött omkring tio år förut. Han hade fått en ganska god uppfostran och gjort studier vid universitetet i Moskva, men uppvuxen i fattigdom, hade han tidigt insett nödvändigheten af att sjelf bana sig en väg och skapa sig en förmögenhet. Marja Dmitrievna hade gift sig med honom af kärlek. Han såg inte illa ut, hade godt hufvud och kunde vara ganska älskvärd, när han ville.

Marja Dmitrievna, hvars familjenamn var Pjestof, hade redan som barn förlorat sina föräldrar och derefter tillbragt några år i en pension i Moskva. Sedan hon lemnat denna, bodde hon tillsammans med en faster och en äldre bror på deras fädernegods Pokrofskoje omkring femtio verst från Orel. Men brodern flyttade snart till Petersburg för att ingå i statens tjenst, och under tiden hade systemen och tanten det ganska knappt, till dess en plötslig död satte en gräns för hans lefnadsbana.

Marja Dmitrievna ärfde godset, men blef icke länge bofast der. Redan på andra året efter hennes giftermål med Kalitin, som på några dagar lyckats eröfra hennes hjerta och hand, blef Pokrofskoje utbytt mot en annan egendom, mycket mer vinstgifvande, men fullt belägen och utan herrskapsbyggning. Samtidigt köpte sig Kalitin ett hus i staden Orel, som han utsett till stadigvarande boningsort för sig och sin

fru. Till huset hörde en stor trädgård, som åt ett håll räckte ända ut till de öppna åkerfälten utanför staden. »På det viset behöfver man inte släpa ut på landet om somrarne«, menade Kalitin, som icke var någon synnerlig vän af den landtliga stillheten.

Mer än en gång saknade Marja Dmitrievna sitt kära Pokrofskoje med den lilla muntra bäcken, de stora ängarne och grönskande hagarne. Men hon motsade aldrig sin man i någonting och hyste en obegränsad vördnad för hans förstånd och erfarenhet. Och då han efter femton års äktenskap skildes hädan, efterlemnande en son och två döttrar, hade Marja Dmitrievna redan så vant sig vid sitt hus och vid stadslifvet, att hon numer icke ville lemna Orel.

I sin ungdom ansågs Marja Dmitrievna vara en ganska täck blondin, och ännu vid femtio år hade hennes drag, ehuru numera litet pussiga och uttryckslösa, dock icke förlorat alt behag. Af naturen var hon mer känslösam än egentligen god, och bibehöll ännu vid mogna år ganska mycket af en pensionsflickas sätt. Hon klemade med sig, blef lätt ond och kunde brista i gråt, om någonting störde hennes vänner. Men så var hon också mycket vänlig och älskvärd, när alla hennes önskingar uppfylldes och ingen motsade henne.

Hennes hus ansågs för ett af de angenämaste i staden. Hon hade en betydlig förmögenhet, till en del ärfd, men till större delen förvärfvad af hennes aflidne man. Bägge döttrarne bodde hemma hos sin mor, men sonen uppfostrades vid ett af de förnämsta gymnasierna i Petersburg.

Den gamla damen, som satt bredvid Marja Dmitrievna vid fönstret, var samma faster, med hvilken hon tillbragt så många ensamma år på Pokrofskoje, och hennes namn var Marfa Timofejevna Pjestof. Hon ansågs vara ett riktigt original, hade ett mycket sjelfständigt lynne, sade folk sanningen midt i ansigtet, och ehuru hon egde mycket små tillgångar, uppträdde hon så, som om hon ständigt rörde sig med stora summor.

Marfa Timofejevna hade aldrig kunnat med sin brorsdotters man, och strax efter giftermålet hade hon flyttat bort till en liten gård, hon egde, och der bott i tio år i en liten nedrökt bondstuga.

Marja Dmitrievna var egentligen litet rädd för sin faster. Med svart hår och skarpa ögon ännu på ålderdomen rörde sig den lilla spetsnästa gumman med stor liflighet, höll sig mycket rak, talade fort och tydligt med tunn, gäll röst, och gick alltid klädd i hvit bindmössa och hvit kofta.

— Hvad är det nu för då? — frågade hon plötsligt Marja Dmitrievna, — hvad suckar du för, mor lilla?

— Hå hå ja ja! — suckade denna till svar, — hvilka underbara moln!

— Jaså, du tycker, att det är mycket synd om dem, hva' sa'?

Marja Dmitrievna svarade icke.

— Hvarför kommer inte Gedeonofski? — sade Marfa Timofejevna, under det hon flitigt stickade på en lång yllehalsduk. — Han skulle hjälpa dig att sucka eller också ljuga ihop något trefligt åt oss.

— Alltid dömer ni så strängt öfver honom! Sergej Petrovitsch är en mycket aktningsvärd man.

— Aktningsvärd! — upprepade gumman försmädligt.

— Och hvilken tillgifvenhet hyste han icke för min salig man! — fortfor Marja Dmitrievna. — Han kan ju ännu icke i dag tänka på honom utan synbar rörelse!

— Än se'n då! Det är väl inte att undra på, när din man drog upp honom ur elände, — brummade Marfa Timofejevna och satte stickorna i ännu raskare fart än förut.

— Ser så from och beskedlig ut med sitt gråa hår, — började hon igen efter en stund, — men bara han öppnar mun, så är det lögn eller sqvaller... Och ändå är han statsråd till på köpet!... Nå, så han är också prestson, förstås.

— Det är nog en liten svaghet hos honom, men hvem är väl utan fel här i världen, lilla tant? Sergej Petrovitsch har just inte fått någon uppfostran, det är nog sant... han kan inte tala franska... Men ni må säga hvad ni vill, så är han i alla fall en mycket angenäm människa.

— Ja, för att han alltid slickar dig på händerna, förstås!... »Talar inte franska«!... Och det är ju en riktig olycka det, naturligtvis!... jag sjelf är inte stark i franska dialekten... För honom vore det bättre att inte tala något språk alls, så kunde han inte ljuga. Men ser man på, — tillade hon med en blick ut på gatan. — »När man talar om trollen, så stå de i farstu'n«. Der kommer han ju, din »angenäma människa«, marscherande med stora steg... Så lång han är se'n... en riktig stork!

Marja Dmitrievna började ordna sina lockar. Fastern såg på henne med ett försmädligt leende.

— Hur är det, mor lilla? Du kan väl aldrig ha något grått hårstrå häller? Håll efter din Palaschka! Hvar har hon sina ögon!

— Faster ska' då alltid retas också, — mumlade Marja Dmitrievna harmset och knackade med fingrarne på stolskarmen.

— Sergej Petrovitsch Gedeonofski! — skrek med gäll röst en liten rödkindad betjentgosse, i det han öppnade dörren.

II

En lång herre i snygg rock, korta byxor, grå kastorhandskar och två halsdukar — en svart ofvanpå och en vit inunder — trädde in i rummet. Alt hos honom bar prägel af anständighet och höflighet, ända från hans välbildade ansigte, med håret slättkammadt utmed tinningarne, ned till de mjuka knarrlösa stöflarne utan klackar.

Han bugade sig först för värdinnan i huset, Marja Dmitrijevna, och sedan för Marfa Timofejevna. Under det han långsamt drog af sig handskarne, böjde han sig ned öfver Marja Dmitrievnas hand och kysste den vördnadsfullt två gånger å rad. Derefter satte han sig långsamt ned i en länstol, och under det han småleende strök fingerspetsarne mot hvarandra, började han med artig ton:

— Och Lisaveta Michajlovna befinner sig väl, hoppas jag?

— Ja, — svarade Marja Dmitrijevna — hon är i trädgården.

— Och Elena Michajlovna?

— Lenotschka är också i trädgården. . . . Nå, har ni inte något nytt att berätta?

— Åh jo, hvarför inte? — svarade Sergej Petrovitsch blinkande och nysande. — Hm. . . om ni tillåter, mina damer, så har jag verkligen en nyhet att berätta. . . och det en ganska märkvärdig nyhet ändå. Lavretski. . . Fedor Ivanitsch har kommit tillbaka.

— Fedja? — sade Marfa Timofejevna, förvånad. — Nej, narras ni inte nu igen, far lille?

— Nej, visst inte, jag har sjelf sett honom.

— Ja, det bevisar ingenting.

— Han har blivit fet och dugtig, — fortfor Gedeonofski, i det han låtsades icke hafva hört Marfa Timofejevnas anmärkning. — Han fö-

refaller ännu mer axelbred än förr och har en riktigt blomstrande ansigtsfärg.

— Han har blifvit fet, — upprepade Marja Dmitrievna långsamt. — Hur i all verlden kan det vara möjligt?

— Ja, det kan man alt undra på, — svarade Gedeonofski, — en annan skulle i hans ställe verkligen skämts för att visa sig ute bland menniskor.

— Hvarför det? — inföll Marfa Timofejevna. — Hvad är det för dumt prat! Menniskan har kommit tillbaka hem. . . än se'n då, hvar vill ni väl han skulle göra af sig? Och om han ändå hade begått något felsteg!

— Det är alltid mannens fel, min nådiga, det vill jag ta mig den friheten att påstå, om hustrun uppför sig illa.

— Ja, så säger du, lille far, därför att du sjelf aldrig varit gift.

Gedeonofski smålog tvunget.

— Tillåt mig att fråga, — sade han efter en stunds tystnad, — åt hvem sticker ni den der förtjusande halsduken?

Marfa Timofejevna såg skarpt på honom.

— Åt den, som aldrig springer med sqvaller, aldrig är falsk och aldrig sätter ihop historier, om det fins någon sådan menniska i verlden. Fedja känner jag mycket väl, och han har inte gjort sig skyldig till något annat fel än det, att han skämt bort sin hustru. . . Nå ja, han gifte sig ju också af kärlek, och sådana giftermål går det alltid på tok med, — sade gumman med en sidoblick på Marja Dmitrievna. — Men nu, lille far — tillade hon, i det hon steg upp och plockade ihop sina saker, — nu kan du vända din elaka tunga mot hvem du vill, mig sjelf inte undantagen. Jag skall inte hindra dig längre.

Med dessa ord lemnade hon rummet.

— Så der är hon alltid! — suckade Marja Dmitrievna — ständigt och jämt!

— Det kommer af hennes år, — anmärkte Gedeonofski — men hvad skall man göra! . . . Hon behagade nyss säga: »åt den som aldrig är falsk«. Men hvem är väl fri från falskhet i våra dagar? . . . Tiden är nu en gång sådan. En af mina vänner, en högst aktningsvärd man och dertill. . . jag fäster särskild vikt vid det. . . en man af hög rang, brukade säga, att nu för tiden kan inte ens en höna närma sig sitt korn utan list. Alltid lurar hon på, hur hon skall komma åt det från sidan. . . Men när jag ser på er, nådig fru. . . ack, ni har då verkligen en engla-

lik karaktär... Tillåt mig att ännu en gång få kyssa er lilla, snöhvita hand!

Marja Dmitrievna smålog svagt och räckte Gedeonofski sin knubbiga hand med lillfingret i behagfull krökning skildt från de öfriga.

Under det att han långsamt förde den till sina läppar, makade Marja Dmitrievna sin stol närmare intill hans, och lutande sig litet framåt, frågade hon halfhögt.

— Ni har då således sett honom?... och han skulle verkligen vara munter och kry... alldeles som om ingenting hade hänt...

— Ja, bevars. Det har inte bekommit honom det allra ringaste, — svarade Gedeonofski hviskande.

— Och har ni hört, hvar hans fru är nu?

— På sista tiden var hon i Paris, men nu sägs det, att hon flyttat till Italien.

— Det är verkligen någonting förskräckligt med Fedjas belägenhet. Jag förstår inte, hur han kan härda ut med det... Olyckor kunna hända hvem som helst, men han har ju blifvit ett talämne för så godt som hela Europa, kan man säga.

Gedeonofski suckade.

— Ja, ja, så är det... Hon lär ju bara umgås med artister och pianister och andra sådana der lejon, eller hvad de nu kallas för på deras språk... Hon har verkligen förlorat hvarje känsla af blygsel och anständighet.

— Ja, det är mycket, mycket ledsamt, — sade Marja Dmitrievna, — och särskildt för släkten... Som ni väl vet, Sergej Petrovitsch, så är han en syssling till mig i tredje led.

— Ja, jag vet... Skulle jag inte känna till hvad som rör er familj, min bästa Marja Dmitrievna?

— Jag undrar just, om han tänker komma till oss... Hvad tror ni?

— Ja, förmodligen... Men för resten så sägs det, att han tänker slå sig ned på landet.

Marja Dmitrievna såg upp mot himlen.

— Ack, Sergej Petrovitsch... när jag tänker på, hur försigtiga vi kvinnor måste vara i vårt uppförande!

— Det är skilnad på kvinnor och kvinnor, Marja Dmitrievna. Det fins olyckligtvis sådana... med flyktigt sinnelag... och så ungdomen till... och alla ha inte heller fått fasta moraliska grundsatser inpräglade från barndomen.

Sergej Petrovitsch tog upp ur fickan en blårutig näsduk och började breda ut den.

— Ja, sådana qvinnor fins det visserligen, — Sergej Petrovitsch förde ett hörn af näsduken till den ena ögonvrån och sedan till den andra, — det fins det nog, Gudi klagadt... men i allmänhet... när man betänker... det vill säga... Det är förskräckligt, hvad det dammar ute i dag.

— Maman, maman! — hördes en barnsligt klingande stämman, och en liten söt, elfvaårig flicka kom inspringande i rummet. — Vladimir Nikolajitsch kommer ridande hit till oss!

Marja Dmitrievna reste sig upp. Sergej Petrovitsch steg också upp och bugade sig artigt.

— Ödmjuka tjenare, Elena Michajlovna, — sade han, och i det han för anständighetens skull gick bort till ett hörn af rummet, började han med dämpadt ljud snyta sin långa, raka näsa.

— En sådan vacker häst han har, maman! — fortfor den lilla flickan. — Han var alldeles nyss borta vid trädgårdsgrinden och sa' till Lisa och mig, att han skulle rida fram till stora trappan.

I det samma hördes hofslag, och en smärt, ungdomlig ryttare på en vacker brun häst visade sig på gatan och stannade vid det öppna fönstret.

III

— God dag, Marja Dmitrievna! — ropade den unge ryttaren med behagligt klingande röst, — hvad tycker ni om mitt nya köp?

Marja Dmitrievna kom fram till fönstret.

— God dag, Voldemar! — Oh, en sådan förtjusande häst! Hvar har ni köpt den?

— På remontermötet. . . Men jag fick betala den dyrt.

— Hvad heter den?

— Orlando. Ja, det är ett dumt namn, men jag tänker byta om det. . . Eh bien, eh bien, mon garçon. . . Han är så ostyrig så!

Hästen fnös, skrapade med framhofvarne och skakade på sin fraggiga nos.

— Lenotschka! . . . Klappa honom på halsen, var inte rädd, du! — sade den unge ryttaren.

Flickan sträckte ut handen genom fönstret, men Orlando reste sig hastigt på bakbenen och kastade sig åt sidan.

Ryttaren förlorade dock icke fattningen. Ett fast tag med benen, ett lätt slag på halsen med ridspöet, och efter några ögonblicks motstånd fick han hästen att åter stå stilla framför fönstret.

— Prenez garde, prenez garde, — varnade Marja Dmitrievna.

— Lenotschka, klappa honom du, — upprepade ryttaren, — jag ska' nog hålla honom i styr.

Flickan sträckte åter ut handen och strök sakta hästens darrande nos, medan denne gång på gång skakade hela sin kropp och oupphörligt tuggade på betslet.

— Bravo, bravo! — ropade Marja Dmitrievna, — men stig nu af och kom in till oss!

Ryttaren gjorde en skicklig volt, gaf hästen sporrarne och red i kort galopp nedåt gatan och in på gården. En minut derefter inträdde han med ridspöet i handen in i salongen genom dörren till tamburen, och i samma ögonblick visade sig på tröskeln till en annan af salongens dörrar en hög, smärt, svartlockig flicka om nitton år. Det var Lisa, Marja Dmitrievnas äldsta dotter.

IV

Den unge man, hvilken vi nyss presenterat för läsaren, och hvars namn var Vladimir Nikolajitsch Panschin, tjenstgjorde egentligen i Petersburg som embetsman på särskildt förordnande i ministeriet för inrikes ärenden, men hade i och för ett tillfälligt officiellt uppdrag afsändts till Orel, med anställning hos guvernören, general Sonnenberg, till hvilken han för öfrigt var en aflägsen släkting.

Panschins far, en f. d. stabsryttmästare och känd spelare, en man med litet, hoptryckt ansigte, vackra ögon och nervösa ryckningar kring läpparne, umgicks under hela sin lifstid uteslutande med förnämt folk, var medlem af engelska klubben i både Petersburg och Moskva, och ansågs för en verldserfaren, föga pålitlig, men älskvärd och angenäm sällskapsmänniska. Oaktadt sin erfarenhet, befann han sig ständigt i penningförlägenhet och efterlemnade åt sin ende son en obetydlig förmögenhet, men mycket trassliga affärer. Deremot hade han dragit försorg om, att sonen skulle få en efter hans begrepp utmärkt uppfost-
ran.

Vladimir Nikolajitsch talade franska utmärkt, engelska ganska bra och tyska mycket illa. Så skulle det också vara. Det passade sig icke för bättre folk att tala tyska väl, men att en eller annan gång, och i synnerhet vid mera glada tillfällen, låta höra några tyska ord, det gick mycket väl an, »c'est même très chic«, som parisarna från Petersburg bruka uttrycka sig.

Redan vid femton års ålder förstod Vladimir Nikolajitsch att göra sin entrée i en salong utan all tafatt blyghet, att röra sig der med behagfull ledighet och aflägsna sig i det lämpliga ögonblicket. Den äldre Panschin hade skaffat sin son en mängd värdefulla relationer. Under det att han blandade korten mellan tvänne robbertar, eller efter en

med någon förnäm medspelare lyckligt gjord »storslam«, underlät han aldrig att till denne nämna ett ord om sin »lilla Volodjka«. För egen del hade Vladimir Nikolajitsch under sin vistelse vid universitetet väl icke förvärfvat någon högre grad än den af »verklig student«, men i dess ställe knutit intim bekantskap med flera unga män af god familj och vunnit inträde i flera förnäma hus. Öfverallt var han en gerna sedd gäst. Han såg ganska bra ut, hade ett ledigt sätt, var alltid munter och gladlynt och med om allting, höflig och aktningsfull, der det var nödvändigt, djärf och ogenerad, der det gick an, med ett ord en förträfflig kamrat och »charmant garçon«. Också hade för honom öppnat sig sådana kretsar, som för andra unga män i samma ställning voro fullkomligt otillgängliga.

Panschin hade redan tidigt kommit underfund med hemligheterna af en finare salongsbildning och verldsvana. För dess oskrifna lagar hyste han en djup aktning, förstod att behandla småsaker med halft satirisk viktighet och ge sig min af att anse alt viktigt som småsaker, dansade utmärkt väl och klädde sig efter engelskt mod. På kort tid hade han också förvärfvat sig namn af att vara en af Petersburgs smidigaste och mest älskvärda kavaljerer. Och smidig var Panschin verkligen i lika hög grad som fadern, men han var också en ganska begåfvad ung man med alla möjliga talanger. Han sjöng mycket bra, tecknade fint och ledigt, skref vacker vers och uppträdde på sällskapsteatrar med en förvånande säkerhet och abandon. Han var nu tjuguåtta år och redan kammarjunkare med ganska hög rang.

Panschin trodde på sig sjelf, på sitt eget förstånd och skarpsinne. Djärft och gladt gick han sin väg fram, och allting gick för honom som en olja. Han var van att behaga alla, både gamla och unga, och inbillade sig, att han kände människorna och i synnerhet qvinnorna, därför att han alltid hade reda på deras små tycken och svagheter för stunden. Med sin i någon mån konstnärligt anlagda natur kunde han till en viss grad värmas upp och ryckas med af en inre hänförelse, och i följd deraf tillät han sig också åtskilliga afvikelser från hvad den fina verlden ansåg passande. Han umgicks med en del folk, som icke tillhörde »societeten«, rumlade om med dem ganska tappert och lefde i allmänhet fritt och otvunget. Men i grund och botten var han en kall och beräknande människa. Äfven under den mest uppslupna munterheten i ett gladt lag bibehöllo hans kalla, bruna ögon sin skarpa, vaksamma blick. Denne djärfve och sjelfviske unge man kunde aldrig helt och hål-

let glömma sig eller ryckas med af stundens ingifvelse. Till hans beröm måste man dock säga, att han aldrig skröt öfver sina framgångar.

I Marja Dmitrievnas hus hade han kort efter sin ankomst till Orel vunnit inträde och snart gjort sig fullkomligt hemmastadd. Och sjelf var Marja Dmitrievna alldeles betagen i honom.

Panschin helsade artigt på alla de innevarande, skakade hand med både Marja Dmitrievna och Lisaveta Michajlovna, klappade Gedeonofski helt lätt på axeln, och vändande sig om på klackarne tog han Lenotschka om hufvudet och kysste henne på pannan.

— Och ni är inte rädd att rida på en sådan der ostyrig häst? — frågade Marja Dmitrievna.

— Förlåt mig, Orlando är tvärtom mycket fromsint, men vill ni, jag skall säga er, hvad jag är rädd för? . . . Jag är rädd för att spela »préférence« med Sergej Petrovitsch. Han spelade mig alldeles pank i går afton hos Bjelenitsins.

Gedeonofski lät höra ett tunnt, inställsamt skratt. Han begagnade hvarje tillfälle att söka ställa sig väl med den unge lysande embetsmannen från Petersburg, guvernörens gunstling. Under sina samtal med Marja Dmitrievna talade han ofta om Panschins utmärkta egenskaper. »Och hur skulle man annat än kunna berömma honom?« brukade han säga, »en ung man, uppburen i de högsta kretsarne och med en lysande embetsmannabana framför sig och ändå inte det ringaste högfärdig!«

För öfrigt ansågs Panschin äfven i Petersburg som en skicklig embetsman. Arbetet flöt honom lätt ur händerna. Han talade derom i en lätt, skämtande ton, som det anstår en verldsman, hvilken icke tillägger sitt arbete någon synnerlig betydelse, men var i sjelfva verket mycket noggrann i tjensten. Det är på sådant sätt en ung man i verken gör sig omtyckt af sina förmän, och sjelf hyste Panschin icke något tvifvel om, att han med tiden kunde bli minister, om han ville.

— Ni behagar säga, — sade Gedeonofski, — att jag pungslog er på préférence härom aftonen, men hvem var det, som i förra veckan spelade af mig tolf rubel? och dessutom. . .

— Ack, ni gamle skälm! — afbröt Panschin honom med litet vårdslös vänlighet, och utan att vidare egna honom någon uppmärksamhet, närmade han sig Lisa.

— Jag har icke kunnat få uvertyren till Oberon här, — började han. — Det var bara tomt skryt, när fru Bjelenitsin sade, att hon hade all

möjlig klassisk musik. I sjelfva verket hade hon rakt ingenting annat än polkor och valser, men jag har nu skrivit till Moskva efter uvertyren, så inom en vecka har ni den här. A propos, — fortfor han, — jag skref i går en ny romans och satte en liten melodi till den. . . Om ni vill, så skall jag sjunga den för er. . . Jag vet inte, hur den kan ta sig ut. . . Fru Bjelenitsin sade visserligen, att den var »mycket söt«, men hennes omdöme har ju ingen betydelse. . . Jag skulle gerna vilja höra ert tycke. . . Men för resten, så är det kanske lämpligare en annan gång.

— Nej, hvarför det? — blandade sig Marja Dmitrievna i samtalet, — hvarför inte just nu?

— Som ni behagar, — sade Panschin med det öppna, behagliga leende, som hos honom kom och försvann lika hastigt.

Han sköt fram en stol till pianot, satte sig, och efter några inledande ackord sjöng han med tydligt uttal af hvarje ord, följande romans:

Bland ljusa strömoln månen skrider
Högt ofvan jordens rund,
Men trolska strålar draga vågen
Ur hafvets djupa grund
Så verkar ock ditt blida väsen
Uppå min andes haf,
Blott ett mig rör till fröjd och smärta,
Den trollmakt, Gud dig gaf.
Af kärleks qual och längtan brusar
Mitt hjärtas vågors svall,
Men känslolös på mig du blickar
Som månen kysk och kall.

Den sista versen sjöng Panschin med särskild uttrycksfullhet och kraft, och i det lidelsefullt stormande ackompagnemanget tyckte man sig höra »hjärtevågornas svall«. Efter orden: »men känslolös på mig du blickar«, följde liksom ofrivilligt en knapt hörbar suck, sångaren slog ned ögonen och lät i sista strofen rösten sakta förklinga i ett fint, själfullt morendo.

Då han slutat, berömde Lisa det vackra motivet, Marja Dmitrievna upprepade flere gånger »Utmärkt! utmärkt!«, och Gedeonofski utropade »Förtjusande! . . . Ord! melodi! harmoni!, allting lika förtjusande!« Lenotschka betraktade sångaren med barnslig beundran. Med ett ord,

alla de närvarande voro särdeles intagna af den unge dilettantens nya alster, men bakom salongsdörren ut till tamburen stod en nyss ankommen gammal man, som, att döma efter det liknöjda uttrycket i hans ansigte och ryckningen på axlarne, icke funnit något synnerligt behag i Panschins »förtjusande« romans.

Sedan den gamle mannen väntat några ögonblick och med en grof näsduk dammat af sina stöflar, knep han hastigt ihop ögonen, tryckte läpparne hårdt till samman med en butter min, krökte sin redan af åren böjda rygg och steg långsamt in i salongen.

— Ah, Christofor Fedoritsch! . . . God dag, god dag! — utropade Panschin före alla andra och sprang hastigt upp från stolen, — jag hade ingen aning om, att ni var här. För ingenting i verlden skulle jag kunnat förmå mig att i er närvaro sjunga min lilla romans. Jag vet nog, att ni inte är någon vän af sådan der lättare musik.

— Jag har icke hört, — svarade den nykomne på bruten ryska, och sedan han bockat sig för alla de närvarande, blef han stående med tafatt hållning midt i rummet.

— Monsieur Lemm, — sade Marja Dmitrievna, — ni har väl kommit för att ge Lisa sin musiklektion?

— Nej, icke Lisafet Michajlovna utan Elen Michajlovna.

— Jaså, det var bra. . . Lenotschka, gå upp på skolrummet med herr Lemm.

Gubben skulle just följa med den lilla flickan, då Panschin hejdade honom.

— Gå inte er väg genast efter lektionstimmens slut, — sade han, — Lisaveta Michajlovna och jag skola spela en sonat af Beethoven à quatre mains.

Gubben mumlade något i näsan, och Panschin fortfor på tyska med mycket dålig prononciation:

— Lisaveta Michajlovna har visat mig den andliga kantat, ni förärat henne. . . Ett utmärkt vackert stycke! . . . Tro för all del inte, min bästa Christofor Fedoritsch, att jag inte förstår att sätta värde på allvarlig musik. . . Tvärtom! Den kan väl ibland vara litet tråkig, men så är den i stället så mycket mer gedigen.

Gubben rodnade ända upp till öronen, kastade en hastig sidoblick på Lisa och lemnade skyndsamt rummet.

Marja Dmitrievna bad Panschin att ännu en gång sjunga sin romans, men han förklarade, att han icke ville plåga den lärde tyskens öron, och föreslog i stället Lisa, att de skulle spela Beethovens-sonaten.

Marja Dmitrievna suckade och föreslog för sin del Gedeonofski att gå med henne ut i trädgården.

— Jag skulle vilja ännu en gång — sade hon — tala och rådgöra med er om vår stackars Fedja.

Gedeonofski bugade sig med ett belåtet leende, och sedan han med två fingrar fattat sin hatt och de på dess brätte sirligt upplagda handskarne, följde han Marja Dmitrievna ut ur salongen.

Panschin och Lisa stannade kvar. Lisa tog fram sonaten och stälde den i ordning på pianot, hvarefter båda stillatigande intogo sina platser och började spela.

Från öfre våningen hördes då och då några svaga toner af skalor, som spelades af Lenotschkas små osäkra fingrar.

V

Christoph Teodor Gottlieb Lemm var född 1786 af fattiga, men mycket musikaliska föräldrar i staden Chemnitz i Sachsen. Fadern spelade valdthorn och modern harpa, och han sjelf började redan vid fem års ålder öfva sig på tre olika instrument. Fader- och moderlös vid åtta år, måste han redan från sitt tionde år söka förtjena sitt bröd med sin konst.

Länge förde han ett kringflackande lif, spelade öfveralt, på värds- hus och marknader, bondbröllop och stadsbaler, men hamnade slutligen i en ordentlig orkester, der han steg alt högre och högre, ända till dess han uppnådde dirigentsplatsen. Som exekutör temligen klen, var han en grundlig kännare af musiken.

Vid tjuguuåtta års ålder kom han till Ryssland, på kallelse af en rik godsegare, som sjelf icke kunde tåla musik, men af fåfänga ville ha en egen orkester. Hos honom tillbragte Lemm sju år i egenskap af kapellmästare och skildes från honom med tomma händer. Godsegaren hade blifvit ruinerad och ville ge honom en revers på hans innestående lön, men sedan vägrade han honom äfven detta, med ett ord, han betalade honom icke ett öre för dessa sju års tjenst. Man rådde honom nu att fara hem till sitt land igen, men han ville icke som tiggare komma tillbaka från Ryssland, det stora rika Ryssland, alla artisters förlofvade land. Han beslöt sig för att stanna och försöka sin lycka.

Under loppet af tjugu år försökte den stackars tysken sin lycka. Han uppehöll sig som lärare än hos den ena än hos den andra familjen, bodde ömsom i Moskva, ömsom i de större guvernementsstäderna, fick tåla och fördraga mångt och mycket, lärde känna nöd och brist, och kämpade sig fram genom lifvet som en fisk bland is. Men tanken på att en gång kunna få återvända till sorgfri ro i hembygden lemnade honom

aldrig. Den var hans enda stöd och tröst under alla de umbäranden och bekymmer, han hade att utstå. Men ett oblidt öde unnade honom icke denna hans enda och sista lycka på jorden. Femtio år gammal, sjuklig och i förtid bruten af åren, hade han slagit sig ned i Orel och stannade der för alltid, torftigt lifnärande sig med lektioner och nu först uppgifvande hvarje förhoppning att får lemna det afskydda Ryssland.

Lemms yttre stämde icke till hans förmån. Han var liten och krokig till växten, hade sneda, utskjutande axlar, insjunket bröst, stora, platta fötter och röda knotiga händer med styfva fingrar och blekblå naglar. Ansigtet var skrynkligt, kinderna ihåliga, och de tunna sammantryckta läpparne voro i en ständig tuggande rörelse, hvilket med hans vanliga tystlåtenhet gjorde ett obehagligt intryck. Det grå håret hängde i testar ned öfver den låga pannan, och hans små, orörliga ögon glimmade svagt som två små slocknande kol. Han gick tungt och vid hvarje steg liksom skubbade sin lilla stela kropp framåt. Andra rörelser hos honom påminde om de otympliga ryckningarne hos en uggla i bur, då hon känner, att man ser på henne, men sjelf knapt ser någonting med sina stora, gula, skyggt och sömnigt blinkande ögon.

En gammal, oläkelig sorg hade på den stackars musikern tryckt en outplånlig stämpel, krökt och vanstält hans redan förut föga intagande gestalt, men den, som hade förmåga att se och döma oberoende af det första intrycket, skulle snart nog kunna märka, att det fans mycken godhet, ärlighet och sjelfständighet på botten af denna brutna varelse. Varm beundrare af Bach och Händel, grundlig kännare af sitt fack, begåfvad med en liflig fantasi och denna tankens djärfhet, som synes ensamt tillhöra den germanska rasen, skulle Lemm måhända med tiden kunnat bli en stor kompositör, om hans lif hade fått en annan riktning. Men han var ej född under en lycklig stjerna!

Han hade skrivit rätt mycket, men aldrig lyckats få något enda af sina stycken utgifvet. Han förstod icke att sköta sin sak så, som det fordrades, än krusa och buga, än vara enträgen och ihärdig. För mycket länge sedan hade en vän och beundrare, också tysk och fattig, på sin bekostnad låtit trycka två af hans sonater, men hela upplagan stannade i musikhandlarnes lager, och sonaterna försvunno lika tyst och spårlöst, som om vännen kastat dem i floden vid nattetid.

Lemm blef slutligen likgiltig för alt, och dessutom började åren ta ut sin rätt. Hans sinne hårdnade och styfnade liksom hans fingrar. Ensam med en gammal piga, som han tagit från fattighuset — han hade aldrig

varit gift —, bodde han nu i Orel i ett litet hus nära Kalitins. Han promenerade mycket, läste flitigt i bibeln, en gammal protestantisk psalmbok och Shakespear i Schlegels öfversättning. Han hade för länge sedan slutat att komponera, men tydligen hade Lisa, som var hans bästa elev, förstått att rycka upp honom litet, ty det var för hennes skull han skrifvit den kantat, hvarom Panschin talat.

Orden till denna kantat hade han tagit ur sin gamla psalmbok, men några verser hade han sjelf författat. Det var en vexelsång för två körer, »de lyckliges« och »de olyckliges«, men mot slutet förenade sig bägge och sjöngo tillsammans: »Barmhertige Gud, förbarma dig öfver oss syndare och afvänd från oss alla illfundiga tankar och jordiska förhoppningar!«

På titelbladet stod, ytterst fint prentadt och till en del med koloretrade bokstäfver:

Blott de rättfärdige vandra på en rätt väg.

Andlig Kantat

komponerad och min käre elev

FRÖKEN ELISAVETA KALITIN

tillegnad af hennes lärare

C. T. G. L E M M

Orden »Blott de rättfärdige vandra på en rätt väg« och »Elisaveta Kalitin« voro omgifna af strålar. Nederst på sidan stod skrifvet: »für Sie allein«.

Det var därför, som Lemm hade rodnat och kastat en sidoblick på Lisa. Det plågade honom, då Panschin talade om kantaten i hans närvaro.

VI

Med ett kraftigt forte anslog Panschin de första ackorderna af Beethovenssonaten, hvori han spelade basen, men Lisa började icke sin stämma.

Han stannade och såg på henne. Lisas ögon blickade honom rakt i ansigtet och uttryckte ett tydligt missnöje. Intet leende syntes på hennes läppar, hela ansigtet var strängt och nästan sorgset.

— Hvad är det? — frågade han.

— Hvarför höll ni inte ert löfte? — sade hon.

— Jag visade er Christofor Fedoritsch's kantat med det vilkor, att ni inte skulle nämna ett ord derom til honom.

— Förlåt mig, Lisaveta Michajlovna, det var alldeles af en händelse, jag kom att nämna det.

— Ni har gjort honom ledsen. . . och mig med. Nu kommer han aldrig att tro mig mer.

— Hvad vill ni, jag skall göra, Lisaveta Michajlovna! Ända från det jag var helt liten, har jag inte kunnat tåla att ens se en tysk. . . och nu kliar det riktigt i mig ibland att få retas med honom.

— Hur kan ni tala så, Vladimir Nikolajitsch! Den här stackars tysken, en fattig, ensam, olycklig varelse. . . honom skulle ni inte tycka det vore synd om? . . . Ni skulle verkligen vilja retas med honom?

Panschin såg litet generad ut.

— Ni har alldeles rätt, Lisaveta Michajlovna, — sade han efter en stund. — Det är min eviga obetänksamhet, som är skulden till alt. . . Nej, motsäg mig inte. . . Jag känner mig sjelf altför väl. Min obetänksamhet har redan gjort mig mycket ondt. Det är den, jag har att tacka för, att jag anses som en egoist.

Panschin tystnade. Hur han än började ett samtal, slutade han vanligtvis med att tala om sig sjelf, och hos honom kom det så lätt och behagligt, som om det skedde helt naturligt och ofrivilligt.

— Ja, ser ni, — fortfor han, — så är det också här i er familj. Er mor visar mig visserligen mycken välvilja. . . hon är så god. . . Men ni sjelf. . . ja, för resten känner jag verkligen inte, hvad ni tänker om mig. . . Men så mycket säkrare vet jag, att er faster inte kan tåla mig. Jag måste ha sårat henne också någon gång med något dumt och tanklöst yttrande. . . Inte sant, Lisaveta Michajlovna, hon kan inte med mig?

— Ja, — svarade Lisa med en lätt tvekan, — hon tycker inte om er.

Panschin for hastigt med ena handens fingrar öfver tangenterna, och ett knapt märkbart leende gled öfver hans läppar.

— Jaså, — sade han, dröjande på orden, — och ni. . . tycker ni också, att jag är en egoist.

— Jag känner er ännu mycket litet, — svarade Lisa, — men jag anser er inte för egoistisk. . . Tvärtom måste jag vara tacksam för. . .

— Ja, jag vet, hvad ni menar, — afbröt Panschin henne hastigt och for åter med handen öfver tangenterna, — tacksam för noter och böcker, som jag tar med åt er, för dåliga teckningar, hvarmed jag riktar ert album, och så vidare, och så vidare. . . Jag kan göra alt detta, och ändå vara en inbiten egoist. . . Jag vågar tro, att ni icke altför mycket leds i mitt sällskap och att ni inte anser mig för en dålig människa, men i alla fall så tänker ni nog, att. . . ja, hur skall jag säga. . . att jag för att få säga en qvickhet hvarken skonar slägt eller vänner.

— Ni tar allting så lätt och obetänksamt, som alla salongsmenniskor, — sade Lisa kallt, — det är altsammans.

Panschin rynkade ögonbrynen med en harmsen min.

— Om ni tillåter, — sade han, — så låt oss inte mer tala om mig, utan låt oss hållre spela vår sonat. . . Jag ber er blott om en enda sak, — tillade han, under det han strök tillbaka bladen i det framför honom stående nothäftet, — tänk om mig, hvad ni vill, kalla mig egoist. . . det må vara. . . Men kalla mig inte en salongsmenniska! Det namnet är mig förhatligt. . . Anch' io sono pittore. . . Jag är också artist, fast mycket dålig. . . och det, just det, att jag är en dålig artist, det skall jag nu bevisa er i handling. Låt oss börja!

— Ja, var så god! — sade Lisa.

Det första adagiot gick ganska bra, ehuru Panschin en och annan gång tog miste. Sina egna stycken och hvad han lärt sig utantill spela-

de han ganska bra, men han »tog ut« mycket illa. Den andra satsen i sonaten, ett mycket hastigt allegro, gick därför inte als. Redan vid tjugonde takten kunde Panschin icke följa med längre. Han märkte, att han var två takter efter och sköt skrattande sin stol från pianot.

— Nej, — ropade han, — i dag kan jag då inte spela als! Det var väl, att inte Lemm hört oss, eljes hade han väl blifvit sjuk af ett sådant spel.

Lisa steg upp, stängde pianot, och vände sig till Panschin.

— Nå, hvad ska' vi då göra? — frågade hon.

— Det var just likt er att göra en sådan fråga! Ni kan då inte ett ögonblick sitta med händerna i kors!.. Nå, om ni vill, så ska' vi rita litet, innan det blir alldeles mörkt... Kanhända, att en annan af de nio muserna, målarkonstens... hvad är det hon heter nu igen?... ja, det har jag glömt... Kanske blir hon mig mera bevågen... Hvar är ert album? Jag vill minnas, att min lilla landskapsskiss inte var riktigt färdigt ännu.

Lisa gick in i ett annat rum för att hemta sitt album.

Så snart Panschin blef ensam, tog han upp ur fickan en fin batistnäsduk och började gnida sina naglar, under det han alt emellanåt höll upp sina händer åt sidan och synade dem. Han hade också mycket vackra, hvita händer, och på venstra handens tumme bar han en spiralformig guldring.

Efter några ögonblick kom Lisa tillbaka. Panschin tog plats vid fönstret och började bläddra i albumet.

— Jaså, — utropade han, — jag ser, att ni börjat kopiera mitt lilla landskap... inte illa!... riktigt bra!... Bara här vid sidan äro skuggorna inte tillräckligt markerade... Låna mig blyertspennan, ska' ni få se!

Med ledig hand gjorde Panschin några långa, kraftiga streck. För öfrigt ritade han ett och samma landskap öfveralt, i förgrunden några stora, greniga träd, längre bort en liten skogsäng, och i bakgrunden afslöts horisonten af några spetsiga bergstoppar.

Lisa stod bakom honom och såg öfver hans axel ned på teckningen.

— Vid ritning, liksom i allmänhet i menniskolifvet, — sade Panschin, under det han böjde hufvudet än åt höger och än åt venster, — fordras det först och främst två ting: lätthet och djärfhet...

I samma ögonblick inträdde Lemm i salongen och ville genast efter en kort bugning aflägsna sig. Men Panschin sköt album och penna åt sidan, sprang fram till Lemm och spärrade vägen för honom.

— Hvart tänker ni ta vägen, min bästa Christofor Fedorovitsch? Vill ni inte stanna och dricka en kopp té?

— Jag måste hem, — svarade Lemm buttert, — ondt i hufve'.

— Åh, hvad är det för prat! Stanna nu en stund, så ska' vi disputera om Shakespear.

— Ondt i hufve', — upprepade gubben.

— Medan ni var deruppe, — fortfor Panschin, under det att han med ett vänligt leende tog gubben om lifvet, — försökte vi oss på den der Beethovenssonaten, men det gick inte als det... Föreställ er bara, jag kunde inte spela två takter å rad ordentligt.

— Ni skulle ha sjungit er romans en gång till, det hade varit bättre det, — svarade Lemm, i det han sköt undan Panschins arm och gick sin väg.

Lisa skyndade ut efter honom och hann upp honom på trappan ut till gården.

— Christofor Fedoritsch, hör mig ett ögonblick, — sade hon på tyska, under det att hon följde honom öfver en liten grönskande gräsplan bort till gårdsporten, — jag har gjort orätt emot er, förlåt mig.

Lemm svarade icke.

— Jag visade er kantat för Vladimir Nikolajevitsch, ty jag var öfvertygad om, att han skulle förstå att uppskatta den... och han tyckte också mycket om den.

Lemm stannade.

— Det gör det samma, — sade han på ryska, och tillade derefter på sitt eget modersmål, — men han begriper i alla fall ingenting af det... Att ni inte kan se det... Han är bara en dilet tant, och dermed är den saken klar.

— Nu gör ni honom orätt, — svarade Lisa. — Han förstår sig på allting och kan sjelf göra nästan allting.

— Ja, men bara sekunda vara, lätt kram och hastverk. Sådana saker tycker folk om, och honom tycker man också om, och sjelf är han nöjd med det... och då är ju allting bra... Jag är inte ond på någon... den der kantaten och jag, vi äro bägge två några gamla narrar... Jag skäms litet grand, men det gör ingenting.

— Förlåt mig, Christofor Fedoritsch! — bad Lisa än ännu en gång.

— Gör ingenting, gör ingenting, — upprepade han ånyo på ryska, — ni är en god flicka. . . Men det kommer någon på besök till er. . . Adjö! . . . Ni är en mycket god flicka.

Med skyndsamma steg gick Lemm bort till porten åt gatan i samma ögonblick, som en för honom obekant herre i grå öfverrock och bredskyggig halmhat trädde in på gården. Med en höflig bugning gick Lemm förbi honom och försvann snart bakom staketet. Han hade gjort sig till regel att helsa på alla nya ansigten, han träffade på i Orel. Sina bekanta undvek han deremot alltid utom hus.

Den obekante såg ett ögonblick förvånad efter honom, men vände sig sedan mot Lisa med snabb, forskande blick och gick rakt fram till henne.

VII

— Ni känner inte igen mig, — sade han, lyftande på hatten, — men jag kände genast igen er, ehuru det är mer än åtta år sedan jag såg er sist. . . Ni var då ännu ett barn. . . Jag är Lavretski. Är er mor hemma? Kan man få träffa henne?

— Min mor skall bli mycket glad att se er, — svarade Lisa, — hon har redan hört talas om er återkomst.

— Det är ju ni, förmodar jag, som heter Lisaveta? — sade Lavretski, i det han steg uppför trappan till verandan.

— Ja.

— Jag mins er mycket väl. Ni hade redan då ett ansigte, som man inte glömmer så lätt. . . Jag hade alltid med mig konfekt åt er den tiden.

Lisa rodnade och tänkte helt tyst: »så besynnerlig han är!«

Lavretski stannade ett ögonblick i tamburen, medan Lisa gick in i salongen för att underrätta sin mor om hans återkomst.

Derinne hördes prat och skratt. Panschin berättade litet pikant stadsvaller för Marja Dmitrievna och Gedeonofski, hvilka redan kommit tillbaka från trädgården, och skrattade sjelf högljudt åt sina små historier.

Då hon hörde sin dotter nämna Lavretskis namn, blef Marja Dmitrievna mycket blek, och det var med en tydlig oro i hela sitt väsen, som hon steg upp och gick sin nu inträdande gäst till mötes.

— Välkommen, välkommen, min käre »cousin«! — sade hon med släpande och nästan gråtmild röst, — hvad jag är glad att återse er!

— God dag, god dag, min bästa kusin, — svarade Lavretski och tryckte vänligt hennes framsträckta hand, — hur lefver verlden med er?

— Sitt ned, sitt ned, min bästa Fedor Ivanitsch! Ack, hvad jag är glad att se er!... Men tillåt mig att först presentera för er min dotter Lisa, och...

— Jag har redan haft den äran att sjelf presentera mig för Lisaveta Michajlovna, — afbröt henne Lavretski.

— Monsieur Panschin... Sergej Petrovitsch Gedeonofski... Men för all del, tag plats, min bästa Fedor Ivanitsch!... Jag ser er framför mig, men jag kan knapt tro mina ögon... Och hur mår ni nu för tiden?

— Som ni ser förträffligt, fet och frodig. Och ni sjelf, kusin, har häller inte fallit af på dessa åtta år.

— Ja, när man tänker på, hur länge sedan det är vi sågo hvarandra sist! — sade Marja Dmitrievna långsamt och drömmande. — Men hvarifrån kommer ni nu? Hvar har ni lemnat... ja, det vill säga — rättade hon sig hastigt, — jag menar... jag ville egentligen fråga... Hur länge få vi behålla er här?

— Jag kommer nu direkt från Berlin, — svarade Lavretski, — och far i morgon ut på landet... sannolikt för längre tid.

— Ni kommer således att bo på Lavriki?

— Nej, inte på Lavriki. Jag har en liten egendom omkring tjugufem verst härifrån. Det är dit, jag far.

— Är det den egendom, ni fick ärfva efter Glafira Petrovna?

— Ja, just den.

— Men i allan dar, Fedor Ivanitsch, ni har ju ett sådant utmärkt präktigt hus på Lavriki!

Lavretski rynkade litet på ögonbrynen.

— Ja... men på den andra egendomen fin det en liten manbyggning, och nu så länge behöfver jag ingen större. För öfrigt är detta ställe det, som för närvarande passar mig bäst.

Marja Dmitrievna blef åter så upprörd och förvirrad, att hon till och med reste sig upp och sträckte ut händerna.

Panschin skyndade henne till hjälp och började ett samtal med Lavretski. Marja Dmitrievna lugnade sig snart, lutade sig tillbaka mot länstolens rygg och deltog då och då med ett eller annat ord i samtalet. Men derunder suckade hon så betydelsefullt, skakade så sorgset på hufvudet och betraktade sin gäst med så mycket medlidande, att denne slutligen förlorade tålamodet och helt tvärt frågade:

— Mår ni illa på något sätt?

— Nej, Gud ske lof! — svarade Marja Dmitrievna, — men hvarför frågar ni det?

— Åh jo, jag tyckte ni såg så besynnerlig ut.

Marja Dmitrievna antog en värdig och nästan förolämpad min.

»Ja, om du tar det på det viset«, tänkte hon, »så inte bryr jag mig om det. . . För dig har det då varit som att slå vatten på en gås, det kan man då tydligen se. . . En annan skulle ha magrat af sorg och skam, sett ut som en olycka, men du har till och med blifvit fet på det.« När Marja Dmitrievna talade för sig sjelf, skrädde hon icke ord, men i samtal med andra uttryckte hon sig mycket mera vårdadt.

Lavretski såg just håller icke ut som ett ödets offer. Hans rödblommiga, äkta ryska ansigte med stor, hvit panna, något tjock näsa och breda, välformade läppar, talade om en frisk steppnatur och en seg, ut hållig kraft. Han hade en präktigt bygd kropp, och det ljusbruna håret omgaf ännu hans hufvud lika rikt och lockigt som en ynglings. Blott i de mörkblå, litet utstående och orörliga ögonen kunde man märka ett uttryck af trötthet och tankfullt vemod, och hans röst hade en altför entonig klang.

Emellertid fortfor Panschin att underhålla konversationen. Han förde samtalet på vinsten af en rationell sockerindustri, hvarom han nyligen läst en fransk broschyr, och började, utan att nämna denna med ett enda ord, med lugn anspråkslöshet framlägga dess innehåll såsom resultatet af sina egna studier i ämnet.

— Men det är ju Fedja! — hördes plötsligt Marfa Timofejevnas röst bakom den halföppna dörren till ett angränsande rum, — ja verkligen, Fedja!

Hastigt trädde den gamla in i salongen, och Lavretski hann knapt resa sig upp från sin stol för att helsa på henne, innan hon redan tagit honom i famn.

— Låt mig se på dig då! Låt mig se på dig riktig! — sade hon och sköt hans hufvud litet ifrån sig. — Ja, du är ännu en präktig gosse. . . Åldrats litet, förstås, men det missklä'r dig inte. . . Nej, hvarför kysser du mina händer? . . . Kyss då hållre mig sjelf, om mina skrumpna kinder inte skrämma dig altför mycket. . . Jag är inte säker på, att han inte frågat efter mig. . . kunder inte säga så mycket som: »nå, lefver gamla tant ännu?«. . . Och ändå har jag burit dig på mina armar, då du var liten och en förskräcklig odygdspåse. . . Nå ja, det är detsamma. . . har nog annat att tänka på än mig, tänker jag. . . Det var i alla fall snällt

af dig, att du kom hit. . . Nå, hur är det, mor lilla? — tillade hon och vände sig till Marja Dmitrievna, — har du fägnat honom med något?

— Nej tack, jag vill ingenting ha, — inföll Lavretski hastigt.

— Du dricker väl åtminstone en kopp té, lille far. . . Herre, min Skapare! Han har kommit hit, Gud vet hur långt bort ifrån, och man ger honom inte ens en kopp té! Lisa du, spring och ställ om det du, men fort, så är du snäll! . . . Jag mins nog, hur han kunde äta, när han var liten, och han tycker alt om god mat nu också.

— Ödmjuka tjenare, Marja Timofejvna, — sade Panschin och närmade sig under djupa bugningar den gamla gumman, som gått honom förbi, utan att ge akt på honom.

— Ursäkta mig, min herre, — svarade Marfa Timofejvna, — jag märkte er inte i glädjen öfver att träffa min unge släkting. . . Du har blifvit lik din mor, den lilla dufvan, — fortfor hon ånyo, vändande sig till Lavretski, — det var bara näsan, som du hade efter far din, och den har förblifvit sig lik. Nå, hur länge stannar du hososs nu?

— Jag far i morgon, lilla tant.

— Hvart då?

— Hem till mig, till Vasiljefskoje.

— I morgon?

— Ja, i morgon.

— Nå, om det måste ske, så får det väl ske. . . Det vet du bäst sjelf, och Gud vare med dig! Kom bara ihåg, att du måste komma och ta afsked, innan du reser.

Gumman strök honom vänligt öfver kinden.

— Jag hade inte trott, att jag skulle få se dig mer i lifvet, — återtog hon efter en stund, — inte för det, att jag tänker lägga mig och dö så snart. . . det hinner nog till en tio år till för mig, tänker jag. . . Vi Pjestoffar äro ett segt slägte. Din salig farfar brukade alltid kalla oss »dubbellifvade«. . . Men Gud vet, hur länge du tänkte flacka omkring i utlandet. Nå ja, du är en dugtig pojke. . . kan väl ännu som förr, förmodar jag, lyfta dina tio pund med en hand? Det var alt en god idé af salig far din, så dum han än var i mycket annat, att ta hem den der schweizar'n i huset. . . Mins du, hur ni brottades och slogos med hvarandra? Gymnastik, tror jag det kallas eller hur det var. . . Men här står jag och pratar, och bara hindrar herr Panschin — hon kallade honom aldrig Pánschin, som namnet löd, — att utveckla sina tankar. . . Men för resten är det bäst, att vi dricka té nu. Låt oss gå ut på verandan

och dricka det der... Du mins nog, lille far, att här ha vi riktig grädde och inte sådant der squalp, som i ert London och Paris... Kom nu med allihop, och du Fedjuscha, gif mig din arm!... Åh, så tjock och dugtig den har blifvit! Med den till stöd behöfver man inte vara rädd att falla.

Alla stego upp och gingo ut på verandan, utom Gedeonofski, som i all tysthet aflägsnade sig. Under hela samtalet mellan Lavretski, husets värdinna, Panschin och Marfa Timofejevna hade han suttit tyst i ett hörn, uppmärksamt blinkat med ögonen och med barnslig nyfikenhet skjutit fram läpparne.

Han skyndade nu bort för att utsprida nyheten om Lavretskis ankomst till staden och hans besök hos fru Kalitin.

* *
*

Samma dag, omkring klockan elfva på aftonen, tilldrogo sig följande scener i fru Kalitins hus.

I nedra våningen stod Vladimir Nikolajitsch på tröskeln till salongen i färd med att taga afsked af Lisa, och begagnande sig af det gynsamma ögonblicket, fattade han hennes hand och yttrade med sakta, darrande röst.

— Ni vet, hvad som drager mig hit... Ni vet, hvarför jag ständigt och ständigt kommer tillbaka till er familj... Hvertill behöfvas ord, då allt är så klart?

Lisa gaf honom icke ett ord, icke ens ett vänligt leende till svar. Lätt rodnande och med uppåtdragna ögonbryn, såg hon tyst ned på golvet, men drog icke sin hand tillbaka ur hans.

I öfre våningen, i Marfa Timofejevnas rum, svagt upplyst af en liten lampa, som hängde framför några gamla, mörknade helgonbilder, satt Lavretski i en länstol med armbågarna stödda mot knäna och ansigtet doldt i händerna. Den gamla gumman stod tyst framför honom och strök emellanåt hans hår.

Mer än en timme hade han tillbragt hos henne, sedan han tagit afsked af värdinnan. Han hade nästan icke sagt någonting åt sin gamla, goda väninna, och hon hade heller icke gjort honom några frågor...

Och hvarför skulle han ha talat, och hvarför skulle hon ha frågat? Hon förstod ju ändå altsammans och deltog så varmt i alla de bittra, stridiga känslor, som nu fylde hans själ.

*   *
*   *

Men här måste vi anhålla om läsarens tillåtelse att för en stund afbryta berättelsens tråd.

VIII

Fedor Ivanovitsch Lavretski härstammade från en gammal adlig familj, hvars stamfar under furst Vasilij den dystres regering inkommit från Preussen och erhållit i förläning omkring två tusen tunnland jord i Beschetska kretsen. Af dennes efterkommande hade många beklädt embeten af olika slag, och under furstar eller andra berömda män förestått aflägsna besittningar, men ingen af dem hade dock kommit högre än till en kejsarlig hofmästares rang eller förvärfvat någon ansenligare förmögenhet.

Den rikaste och märkligaste af alla var Fedor Ivanitsch's farfars far, Andrej, en grym, djärf, klok och listig man. Ännu i dag hafva sägnerna i hans hemort mycket att förtälja om hans egenmäktighet och vilda lynne, hans vansinnig slöseri och omätliga penningebegär. Han var högväxt och mycket groft bygd, hade ett brunt, skägglöst ansigte, skorade i talet och såg sömnig ut. Men ju mer stilla och sömnigt han talade, dess mera darrade hans omgifning. Han hade också fått en hustru, som passade honom fullkomligt. En glosögd qvinna af zigenarblod med rundt, gult ansigte och örnnäsa, häftig och hämndgirig, gaf hon icke i någonting efter för sin man och lefde med honom i ständigt kif. Han var flera gånger nära att döda henne, och hon öfverlefde honom icke.

Andrejs son, Peter, Fedors farfar, liknade icke i något afseende sin far. Han var en enkel landtpatron med mycket inskränkt förstånd, bråkig, grälsjuk och grof, men icke elak, mycket gästfri och en stor älskare af jagt och hundar. Han var öfver trettio år, då han ärfde efter sin far omkring tvåtusen själar i bästa skick, men snart hade han dels förslösat och dels försålt största delen af sin egendom och skämt bort sina underhåfvande. Från alla håll kom bekant och obekant folk af tvetydigt slag och slog sig ned som en svärm kakerlackor i hans stora, varma och

osnygga rum. Man åt och frossade, så länge en bit fans kvar, drack sig rusig hvarje afton och drog slutligen sin väg med alt hvad man kunde komma öfver, prisande världens frikostighet. Då denne var vid dåligt lynne, kallade han sitt främmande för snyltgäster, roffare, tallrickslickare och dylikt, men utan dem kunde han icke lefva.

Peter Andrejitsch's hustru var en stilla och fridsam qvinna, vid namn Anna Pavlovna. Efter faderns val och på hans befallning hade han tagit henne från en familj i grannskapet. Hon blandade sig aldrig i någonting, som rörde hennes man, tog vänligt emot hans gäster och for gerna själf bort på besök, ehuru efter hennes egna ord »det var hennes död, hvar gång hon måste pudra sig«.

»Först sattes en liten filtmössa på hufvudet«, brukade hon berätta på gamla dagar, »sedan kammades alt håret uppåt kring mössan, insmordes med fett, beströddes med hvetemjöl och fästes med en mängd hårnålar. . . Och sedan kunde man rakt inte tvätta bort det håller. . . Men att göra visit utan att vara pudrad var omöjligt. Det upptogs som en afsigtlig förolämpning. Ja, det var en riktig plåga!«

Hon tyckte mycket om att åka fort, kunde sitta vid spelbordet från morgon til qväll och brukade då alltid täcka öfver med handen sin lilla vinst, när hennes man närmade sig spelbordet, och ändock hade hon lemnat både sin hemgift och hela sin personliga förmögenhet till hans oinskränkta disposition.

Anna Pavlovna skänkte sin man tvänne barn, sonen Ivan, Fedors far, och dottern Glafira.

Ivan uppfostrades icke i hemmet, utan hos en gammal, ogift, rik faster, furstinnan Kubjenski, som bestämt honom till sin blifvande arftagare, ty utan detta hade fadern aldrig släppt gossen ifrån sig. Fastern klädde honom som en docka, lät honom taga enskild undervisning af en mängd olika lärare, utsåg åt honom till »guvernör« och ledare af hans studier en f.d. fransk abbé och lärjunge af Jean Jacques Rousseau, mr Courtin de Vaucelles, en fin och listig intrigant, men, såsom hon uttryckte sig, själfva »la fine fleur de l'émigration«, och slutade med att vid nära sjuttio års ålder gifta sig med denna »fine fleur« och på honom öfverflytta hela sin förmögenhet.

Kort derefter nedlades hon, sminkad och parfymrad med ambra à la Richeliu, på sin dödsbädd, en liten, sidenklädd, svängd soffa från Ludvig XV:s tid, och omgifven af små negergossar, spinkbenta mopsar och skrikande papegojor, och hållande en liten, emaljerad snusdosa af

Petitots utsökta arbeten mellan sina händer, afled hon, öfvergifven af sin man. Den inställsamme herr Courtin de Vaucelles hade fördragit att med hela hennes förmögenhet resa till Paris.

Ivan hade nyss fyllt tjugu år, då detta oväntade slag — vi mena furstinnans giftermål, icke hennes död — träffade honom. Han ville nu icke längre stanna kvar i fasterns hus, der han från en rik arftagare hastigt blifvit förvandlad till ett nådehjon. Den societet inom Petersburg, inom hvilken han vuxit upp, var nu stängd för honom, och för ett sträfsamt och obemärkt arbete ända från de lägsta graderna på embetsmannabanan — alt detta tilldrog sig i början af Alexander I:s regering — kände han als ingen kallelse. Det återstod honom således icke något annat än att mot sin vilja återvända till fädernehemmet. Smutsigt, fattigt och eländigt syntes honom detta fädernehem i jämförelse med hufvudstadens lyx. Det andefattiga lifvet på den aflägsna landsbygden retade honom, han leddes vid dess hvardagliga enformighet och var därför icke häller väl sedd af någon hemma utom modern. Fadern kunde icke tåla hans hufvudstadsvanor, hans frack, bröstkrås, flöjt och böcker, och i all den omsorgsfulla vård, sonen egnade sitt yttre, såg han icke utan skäl ett tyst uttryck af dennes afsmak och förakt för sin omgifning. Också grälade och gnatade han beständigt på honom.

— Ingenting är honom i lag här hemma, — brukade han säga, — Vid bordet sitter han bara och sticker i maten. Med folket kan han inte vara, för han tål inte lukten af dem. Han blir generad, om han får se några fulla karlar, och inte får man slåss häller, när han är med. . . Embetsman vill han häller inte bli, orkar inte med det, är för klen till helsan, förstås. . . usch, en så'n svag stackare! . . . Och altsammans bara för att »Volter« spökar i hufve't på honom.

Gubben kunde särskildt icke tåla Voltaire lika litet som den »van-trogne« Diderot, ehuru han naturligtvis icke läst en enda rad af deras skrifter. Läsning var öfver hufvud taget icke hans sak.

Den gamle Peter Andrejitsch hade emellertid icke så orätt. Både Diderot och Voltaire »spökade« verkligen i hufvudet på sonen, men icke blott de, utan äfven Rousseau, Raynal, Helvetius och många andra liknande författare sutto honom i hufvudet, men också blott i hufvudet. Ivan Petrovitsch's forne guvernör, ex-abbén och encyklopedisten, hade roat sig med att proppa i sin lärjunge hela adertonde århundradets filosofi, och denne gick nu också och bar på denna filosofi som en osmält massa. Den fans inom honom utan att blanda sig med hans lifsmärg,

utan att genomtränga hans själ och omsättas till en kraftig öfvertygelse. Men hur vore det väl möjligt att begära en kraftig öfvertygelse hos en ung man för femtio år tillbaka, då vi ännu icke i våra dagar hunnit en sådan mognad.

Äfven gästerna i Peter Andrejitsch's hem kände sig generade af Ivan Petrovitsch's närvaro. Han föraktade dem, och de voro rädda för honom.

Med sin syster Glafira, som var tolf år äldre än han, kunde han rakt inte komma öfverens. Hon var också en ganska besynnerlig varelse. Ful, mager och krokryggig, med stora, runda, skarpa ögon och smala, sammanpressade läppar, liknade hon till ansigte och röst och i sina hastiga och kantiga rörelser i hög grad sin farmor zigenerskan. Envis och hersklysten, som hon var, hade hon heller aldrig velat gifta sig.

Ivan Petrovitsch's återkomst till hemmet blef henne också en stor misräkning, ty så länge furstinnan Kubjenski behållit honom hos sig, hade hon närt den förhoppningen att få ärfva åtminstone hälften af faderns egendom. Äfven i girighet liknade hon sin farmoder. Dessutom var Glafira af flera skäl afundsjuk på sin bror. Han var vacker och välväxt, talade utsökt franska med äkta parisisk accent, under det hon nätt och jämt kunde säga: »bång schur« och »kåmang vu pårte vu?« De andra begrepo väl icke ett enda ord franska, men det var för henne en ringa tröst.

Ivan Petrovitsch visste ej, hvar han skulle göra af sig för ledsnad och grämelse. Han hade ännu icke tillbragt ett helt år på landet, och det föreföll honom som om han varit der i tiotal. Det var endast i sin mors sällskap, som han tyckte sig kunna andas ut riktigt, och han kunde sitta i hela timmar i hennes små, låga rum och lyssna till den gamlas menlösa prat, under det han läppjade på hjortronsylt.

Händelsevis var en af Anna Pavlovnas tjenarinnor, vid namn Malanja, en ung, söt, flicka, med klara, ljufva ögon, fina ansigtsdrag, godt förstånd och intagande, blygsamt väsen. Redan från första stunden hade Ivan Petrovitsch fattat tycke för henne, och detta tycke växte med hvarje dag. Hennes milda röst och stilla leende, hennes blyga svar och jungfruligt fina sätt, alt syntes honom för hvarje dag mer älskvärdt och intagande. Äfven hon hade fäst sig vid Ivan Petrovitsch med hela sin själs kraft, så som endast ryska flickor kunna fästa sig, och hade slutligen — gifvit sig åt honom helt och hållet.

På landet, inom en godsegares familj, kan ingen hemlighet hållas gömd. Snart nog kom man underfund med unge herrns förhållande till Malanja, och ryktet derom nådde slutligen äfven Peter Andrejitsch's öron. Under andra omständigheter skulle han troligtvis icke det ringaste brytt sig om en sådan småsak, men nu hade han redan länge gått och förargat sig åt sonen och begagnade sig därför med glädje af tillfället att kunna riktigt få lexa upp »den der petersburgske sprätten och filosofen«.

Det blef ett förfärligt larm och bråk. Malanja stängdes in i skräpkammaren, Ivan Petrovitsch tillsades att infinna sig hos sin far, och äfven Anna Pavlovna förmåddes af bullret att skynda ned till sin mans rum. Här sökte hon på alt möjligt sätt blidka Peter Andrejitsch, men han ville icke höra någonting. Som en riktig hög slog han ned på sin son, förebrådde honom hans omoraliska, hycklande och gudlösa uppförande, öfverhopade honom med skällsord och begagnade sig af det lämpliga tillfället för att riktigt grundligt utgjuta öfver honom all den galla, han så länge gått och burit på både mot sin son och sin syster, furstinnan Kubjenski.

I början iakttog Ivan Petrovitsch en sträng tystnad och sökte ställa sig mot faderns kränkande tillmälen, men då denne slutligen hotade honom med ett skymfligt straff, kunde han icke hårdha ut längre.

»Jaså«, tänkte han, »den vantrogne Diderot är framme på tapeten igen, men vänta ni, jag skall också göra er häpna och visa hur man handlar efter hans åsigter.«

Med lugn och säker röst, ehuru darrande i alla leder af inre rörelse, förklarade nu Ivan Petrovitsch för sin far, att denne icke hade något skäl att tillvita honom ett omoraliskt uppförande. Han ville visst icke rättfärdiga sitt fel, men han vore fast besluten att godtgöra hvad han brutit, och det så mycket hållre, som han för sin del kände sig höjd öfver alla vanliga fördomar, med ett ord, han var beredd att gifta sig med Malanja.

Utan alt tvifvel vann Ivan Petrovitsch det mål, han åsyftat. Peter Andrejitsch blef så häpen, att han för en lång stund blef stående mållös och stirrade på sin son med vidt uppspärrade ögon. Men snart hämtade han sig, och som han gick och stod, i ett slags nattrock af fårskin och gråverk och med ett par nedkippade tofflor på sina bara fötter, störtade han sig med knutna näfvar mot sin son, hvilken den dagen liksom afsigtligt uppträdde mer elegant än vanligt, med håret kammadt à la

Titus och klädd i en alldeles ny, mörkblå rock af engelskt snitt, tätt åtsittande sämskskinnsbyxor och höga ridstöflar med tofsar.

Anna Pavlovna uppgaf ett gällt skrik och gömde ansigtet i händerna. Hennes son sprang, förföljd af fadern, genom hela huset, ut på gården, rusade in i köksträdgården och sedan genom parken ut på landsvägen, och saktade sitt lopp först då, när han icke längre hörde bakom sig bullret af faderns tunga steg och afbrutna skrik: »Stanna, din kanalje! Stanna, säger jag, eljes förbannar jag dig!« Slutligen fann han en fristad hos en närboende egendomsegare.

Sedan Peter Andrejitsch kommit tillbaka hem, dignande af trötthet och genomvåt af svett, förklarade han under högtidligt pustande sin son förlustig både fädernearf och faderlig välsignelse, och gaf derefter befallning om, att alla de der dumma böckerna, som sonen fört med sig från Petersburg, skulle brännas upp och att Malanja skulle skickas bort på en aflägsen utgård.

Emellertid fans det välvilliga människor, som uppsökte Ivan Petrovitsch och underrättade honom om alt. På en gång uppbragt och förödmjukad, svor han att hämnas på sin far. Redan följande natt lyckades han uppsnappa den bondkärria, på hvilken Malanja bortfördes, ryckte henne med våld från körsvennen och red med henne till närmaste stad, der han genast lät viga sig vid henne. Penningar skaffade han sig af en annan granne, en godhertad och ständigt halffull sjöman och dessutom, som han sjelf uttryckte sig, »en stor vän af alla nobla äfventyr«.

Dagen derpå skref Ivan Petrovitsch ett hånfullt, kallt och höfligt bref till sin far och reste sedan med sin fru ut på landet till en kusin i tredje led, vid namn Dmitrij Pjestof, som bodde tillsammans med sin syster, den för läsaren redan bekanta Marfa Timofejevna.

Han berättade dem alt, förklarade, att han tänkte resa till Petersburg för att söka sig en plats, och bad dem att under tiden taga vård om hans unga hustru. Vid detta ord brast han ut i gråt, och med fullkomlig glömska af sin filosofi och verldsmannabildning kastade han sig ned till sina släktingars fötter, alldeles som en fattig lifegen vidrörande golfvet med pannan.

Godhertade och medlidsamma som Pjestofs voro, samtyckte de ger-na till hans anhållan.

Ivan Petrovitsch stannade hos sina släktingar nära tre veckor och hoppades i all tysthet att under denna tid få något svar från fadern. Men intet svar kom, och det kunde heller icke komma.

Då Peter Andrejitsch erhöll underrättelsen om sin sons giftermål, måste han lägga sig till sängs och förbjöd strängt att någonsin i hans närvaro nämna sonens namn. Men modern lånade i all hemlighet 500 rubel af socknens prest och skickade dem jämte en liten helgonbild till sin sonhustru. Hon var rädd att skrifva, men lät genom budet, en liten, mager bonde, som kunde gå sina sextio verst i dygnet, helsa Ivan Petrovitsch, att han icke skulle sörja altför bittert. Gud skulle nog vända alt till det bästa och förvandla faderns vrede till mildhet. För egen del hade hon visst hellre velat ha en annan sonhustru, men då Gud tydligen fogat det annorlunda, så sände hon Malanja Sergejevna sin moderliga välsignelse.

Den magre bonden erhöll en rubel i drickspengar och dessutom på egen begäran tillåtelse att se den nya unga frun, åt hvilken han stått fadder, och sedan han underdånigt kysst henne på hand, skyndade han tillbaka hem.

Med lätt hjerta begaf sig Ivan Petrovitsch på väg hem till Petersburg, der en oviss framtid, möjligen äfven fattigdom, väntade honom. Men han hade blifvit qvitt det odrägliga lifvet på landet och framför alt icke svikit sina idealer, utan i sjelfva verket med handling bevisat sin trohet mot både Rousseau, Diderot och Déclarations des droits de l'homme. En känsla af segerstolthet, framkallad af medvetandet om en fullgjord pligt, uppfylde hans själ. Skilsmessan från hustrun plågade honom icke i någon högre grad, snarare skulle han ha känt sig oroad af tanken på att behöfva tillbringa hela sitt lif oafbrutet vid hennes sida. Med henne var det nu en gång för alla afgjordt, och han hade nu helt andra saker att befatta sig med.

Mot hans egen förmodan gick det honom mycket väl i Petersburg. För att på något sätt godtgöra sin skuld, rekommenderade furstinnan Kubjenski, som visserligen redan var öfvergifven af monsieur Courtin, men ännu icke hunnit dö, sin brorson hos alla sina vänner och skänkte honom 5.000 rubel — kanske den sista återstoden af hennes förmögenhet — jämte ett dyrbart ur af L'Epine med dennes monogram inom en girland af amoriner. Tack vare dessa rekommendationer erhöll han också, innan ännu tre månader förflutit, en plats vid ryska beskickningen i London, och med första afgående engelska seglare — om ång-

båtar hade man då ännu icke den minsta aning — begaf han sig till sjös.

Några månader efter sin ankomst till England erhöll han ett bref från Pjestof, hvare den gode landtpatronen lyckönskade Ivan Petrovitsch till en sons födelse. Den lille hade första gången sett verdens ljus den 20 augusti 1807 på godset Pokrofskoje och i dopet fått namnet Feodor efter den helige martyren Feodor Stratilat.

Då Malanja Sergejevna ännu var mycket klen, kunde hon sjelf blott tillägga några få rader till Pjestofs bref, men äfven dessa få rader väckte Ivan Petrovitsch's förvåning. Han visste icke, att Marfa Timofejevna lärt hans hustru att läsa och skriva.

För öfrigt hängaf sig Ivan Petrovitsch icke alltför länge åt faderskänslans ljufva rörelser, i synnerhet som han just då svärmade för någon ryktbar Fryne eller Lais — på den tiden voro ännu klassiska namn på modet inom denna intressanta qvinnoverld. Freden i Tilsit hade nyss blifvit afslutad, hela den förnäma verlden kastade sig åter in i en hvirfvel af nöjen och njutningar, och äfven den lille ryske legationssekreteraren i London rycktes med, bedårad af en firad kurtisans mörka ögon. Egentligen hade han ganska obetydliga tillgångar för ett dylikt lif, men han spelade med lycka, odlade sina bekantskaper, deltog i alla nöjen och fester och njöt så af lifvet i fulla drag.

IX

Den gamle Lavretski kunde icke på lång tid förlåta sonen hans opasande giftermål. Om denne efter ett halft års förlopp kommit tillbaka och med ångerfullt sinne kastat sig till hans fötter, skulle han måhända tagit honom till nåder igen, sedan han dock först grundligen undfägnat honom med ovett och skrämt honom med stryk af sin krycka. Men Ivan Petrovitsch lefde utomlands och hade ingen tanke på att återvända till fädernehemmet.

— Tig! Understå dig bara inte! — brukade Peter Andrejitsch ryta åt sin hustru, för hvarje gång denna gjorde ett försök att stämma honom till mildhet, — han borde dagligen tacka sin Gud, den valpen, att jag inte förbannade honom till på köpet. Min salig far skulle med egen hand ha dödat honom, den utbölingen, och det hade nog varit det rättaste.

Vid sådana förskräckliga ord kunde Anna Pavlovna icke göra något annat än i all tysthet sucka och korsa sig.

Äfven om sin sonhustru ville Peter Andrejitsch i början icke höra talas, och i sitt svar på ett bref från Pjestof, som meddelade honom underrättelser om henne, lät han honom veta, dels att han icke visste sig ega någon sonhustru, dels ock att det i lag var förbjudet att hysa förlupna tjenstehjon, hvarför han ansåge det som en pligt att varna honom. Men längre fram, då han erfor sonsonens födelse, veknade hans sinne. Han lät underrätta sig, ehuru icke genom direkt meddelande, om moderns befinnande och skickade henne, också på omvägar, en liten summa penningar.

Den lille Fedja var ännu icke årsgammal, då Anna Pavlovna af en svår sjukdom nedlades på dödsbädden. Några dagar före sin bortgång yttrade hon med skygga tårar i sina slocknande ögon och i sin biktfa-

ders närvaro sin sista önskan till sin man, att hon skulle få taga afsked af sin sonhustru och gifva sin lille sonson den sista välsignelsen.

Den bedröfvade gamle lugnade henne och skickade genast sin egen vagn efter sonhustrun, hvarvid han för första gången kallade henne Malanja Sergejevna.

Hon kom med sin lille son och beledsagad af Marfa Timofejevna, hvilken icke ville låta henne fara ensam och ville skydda henne för möjliga förolämpningar.

Halfdöd af rädsla inträdde Malanja Sergejevna i Peter Andrejitschs rum, åtföljd af en barnflicka, som bar den lille på armen.

Tigande såg Peter Andrejitsch på henne. Med vacklande steg trädde hon närmare och böjde sig ned öfver hans hand, den hennes darrande läppar berörde med en ljudlös kyss.

— Nåväl, min nybakade adelsfru, — sade han slutligen efter en lång paus, — välkommen, och låt oss nu gå in till min hustru.

Han steg upp och gick fram till gossen. Den lille smålog och sträckte fram sina små hvita armar emot honom.

Gubben blef djupt rörd.

— Ack, du öfvergifna barn, — suckade han, — du ber mig kanske för din far. . . Ja, jag skall åtminstone icke öfvergifva dig, du lilla värnlösa unge!

Då Malanja Sergejevna kom in i Anna Pavlovnas sängkammare, föll hon på knä redan vid dörren.

Anna Pavlovna vinkade henne fram till sin bädd, omfamnade henne och välsignade hennes son. Derefter vände hon sitt af sjukdomen aftärda ansigte mot sin man, liksom om hon ville säga något. . .

— Ja, jag vet. . . jag vet, hvad du vill be mig om, — sade Peter Andrejitsch, — haf inga bekymmer, hon stannar hos mig med sitt barn, och för deras skull vill jag också förlåta Vanjka.

Anna Pavlovna tryckte med ansträngning sin mans hand och förde den till sina läppar. Samma afton afled hon stilla och fridfullt.

Peter Andrejitsch höll sitt ord. Han underrättade sin son, att han för den bortgångna moderns och den lille gossens skull återgaf honom sin faderliga välsignelse och att han upptagit Malanja Sergejevna i sitt hus. Åt henne lät han ställa i ordning några rum i entresolvåningen, presenterade henne som sin sonhustru för sina mest ärade gäster, en enögd brigadier, vid namn Skurjechin och dennes hustru, och skänkte henne två tjenstflickor och en liten springpojke.

Marfa Timofejevna lemnade henne kort derefter. Hon kunde icke tåla Glafira. Under loppet af en enda dag hade de tre gånger kommit i gräl med hvarandra.

I början var det ganska tungt och svårt för den stackars unga hustrun, men hon härdade ut med tålmodig undergifvenhet och vande sig slutligen vid sin svärfar. Äfven han vande sig och till och med fäste sig vid henne, ehuru han nästan aldrig talade vid henne och det äfven i hans vänlighet emot henne låg en viss omedveten ringaktning.

Mest hade dock Malanja Sergejevna att lida af sin svägerska.

Redan under moderns lifstid hade Glafira förstått att så småningom få hela huset i sitt våld. Alla, icke ens hennes far undantagen, fogade sig efter hennes vilja, och icke ens så mycket som en sockerbit förbrukades utan hennes vetskap och tillåtelse. Hon skulle också hållre dött än delat makten med en ny husfru — och en sådan husfru till! Ännu mer än hennes far hade hon blifvit ursinnig öfver broderns giftermål med en af godsets underhafvande. Hon åtog sig nu att, som hon sade, »uppfostra den vettlösa parvenyen«, och ända från första dagen blef Malanja Sergejevna så godt som en slafvinna under hennes hand.

Hur skulle hon också kunnat vara i stånd att kämpa emot den stolta, egensinniga Glafira, hon, den tysta, tåliga qvinnan med sitt skygga, försagda väsen och sin ständigt klena helsa. Det gick håller ingen dag förbi, att icke Glafira påminde henne om sin forna ställning eller berömde henne därför, att hon sjelf aldrig glömde det. Malanja Sergejevna skulle nog till slut lärt sig att tåligt fördraga äfven dessa påminnelser och loford, hur bittra de än voro, men så tog man äfven Fedja ifrån henne, och detta krossade hennes hjerta.

Under förevändning, att hon icke vore i stånd att åtaga sig hans uppfostran, lät man henne knapt någonsin få se honom. Glafira tog äfven denna sak om hand liksom alt annat, och barnet kom snart helt och hållet under hennes ledning.

I sorgen häröfver började Malanja Sergejevna att i de bref, hon några gånger om året skref till sin man, alt ifrigare bedja honom att så snart som möjligt komma hem. Peter Andrejitsch sjelf önskade också se sin son, men denne hade ständigt än ett än ett annat hinder att förebära, tackade sin far för sin hustrus räkning och för de penningar, han emellanåt fick sig tillsända, och lofvade i hvarje bref att komma hem med det första, men kom icke. Det var först 1812 års krig, som tvang honom att återvända hem.

Vid det första återseendet efter sexårig skilsmässa omfamnade far och son hvarandra, och icke ett ord nämndes häller sedan om de förflutna misshälligheterna. Man hade då också andra saker att tänka på. Hela Ryssland reste sig som en man mot fienden, och bägge kände de, att det flöt ryskt blod i deras ådror.

Peter Andrejitsch lät på egen bekostnad uppsätta ett helt regemente soldater. Men kriget slutade, och faran var öfverstånden. Ivan Petrovitsch började finna landtlifvet tråkigt och längtade åter ut till andra länder och till den verld, med hvilken han vuxit samman och der han kände sig fullt hemmastadd.

Malanja Sergejevna var häller icke den qvinna, som kunde hålla honom fast vid fädernehemmet, dertill var hon altför obetydlig i hans ögon. Äfven de särskilda förhoppningar, hon fäst vid hans återkomst, hade blifvit svikna. Hennes man hade också funnit, att det var bättre att helt och hållet anförtro Fedjas uppfostran åt Glafira.

Ivan Petrovitsch's arma hustru uthärdade icke detta sista slag, denna andra skilsmässa. Tåligt och utan att knota, som hon lefvat, slocknade hon också efter några dagars lidande. Under hela sitt lif hade hon aldrig gjort motstånd mot någon eller något och förmådde icke häller kämpa emot den sista sjukdomen. Hon hade redan förlorat talförmågan, och grafvens skugga låg redan öfver hennes ansigte, men hennes drag bibehöllo ända in i sista ögonblicket sitt oföränderliga uttryck af tålig tankfullhet och fridsamt saktmod. Med samma tysta undergifvenhet som förr såg hon på Glafiras hand mot sina kallnande läppar och anförtrodde åt henne, Glafira, sitt enda barn.

Så slöt denna stilla och hjärtegodare varelse sitt jordiska lopp. gud allena vet, hvarför hon tycktes upp från hemmets grund och kastades bort som en uppgräfd planta med de fina rötterna utsatta för solens brand. Det visnade bort, detta menniskolif, och försvann spårlöst, och ingen bekymrade sig derom.

Tjenarinnorna sörjde Malanja Sergejevna en kort tid, och äfven Peter Andrejitsch saknade hennes tysta, blida väsen. »Farväl, förlåt mig, du tysta, tåliga qvinna!« hviskade han för sig sjelf, då han i kyrkan för sista gången knäböjde vid hennes kallnade stoft, och tårar runno utför hans kinder, då han kastade en sista handfull jord ned i hennes graf.

Sjelf öfverlefde han henne blott några få år. Vintern 1819 slöt han sitt lif i Moskva, dit han flyttat med sin dotter och sonson, och förord-

nade att han skulle begravas vid sidan af Anna Pavlovna och »Malscha«.

Ivan Petrovitsch vistades då i Paris för sitt nöjes skull, sedan han efter fredsslutet 1815 lemnat den diplomatiska banan. Vid underrättelsen om faderns död beslöt han att återvända till Ryssland. han måste nu tänka på att ordna sina nya ekonomiska angelägenheter, och då Fedja, enligt hvad Glafira meddelade i sitt bref, redan fyllt tolf år, var det också tid på att med allvar tänka på dennes uppfostran.

X

Ivan Petrovitsch återkom till Ryssland som fullständig »angloman«. Det kortklippta håret och hårdt stärkta skjortbrösten, den långa ärtgröna öfverrocken med dubbla kragar och det buttra ansigtsuttrycket, en viss stelhet och liknöjdhet i sättet, uttalet mellan tänderna, det torra skrattet utan skymt af leende, det uteslutande intresset för politiska och nationalekonomiska spörsmål, förkärleken för blodig rostbiff och portvin, — allting hos honom bar en äkta engelsk prägel och häntydde på ett fullständigt uppgående i engelska manér och föreställningssätt.

Men samtidigt med att Ivan Petrovitsch förvandlats till en riktig angloman, hade han, märkvärdigt nog, också blifvit patriot. Åtminstone kallade han sig sjelf en patriot, ehuru han mycket litet kände till ryska förhållanden, icke följde för egen del en enda rysk sedvänja och talade en egendomlig ryska. I det vanliga umgänget var hans språk trögt, klumpigt och fullt af de mest omöjliga gallicismer, men så snart talet föll på viktiga ämnen, tog hans språk en egendomlig vändning med uttryck sådana som, »bevisa nya prof på sjelfbeflitande«, eller »dessa förhållanden stämma icke samman med omständigheternas sjelfva natur«.

Ivan Petrovitsch förde med sig från utlandet några skriftliga utkast beträffande statsväsendets inrättning och förbättring och var mycket missnöjd med alt hvad han såg hemma. Särskildt harmades han öfver den allmänna bristen på plan och system i förvaltningen.

Vid sitt sammanträffande med systemen i Moskva förklarade han redan vid de första orden, att han var fast besluten att införa grundliga reformer och att allting på hans egendom skulle hädanefter gå efter ett nytt system.

Glafira Petrovna svarade icke ett ord, utan blott bet ihop tänderna och tänkte: »Hvad skall det då bli af mig?« Men då de kort derefter ankommo till sin egendom, lugnade hon sig snart nog.

Inom hus infördes verkligen några icke ovigtiga förändringar. Snyltgäster och nådehjon blefvo utan förskoning bortskickade. Bland dem, som i synnerhet fingo lida af denna stränghet, voro tvänne gamla gummor, den ena blind och den andra lam, samt en gammal skröplig major, som hade varit med vid stormningen af Otschakof 1788 och nu i följd af sin verkligen förvånande glupskhet föddes blott med linsärter och svartbröd.

Vidare gafs befallning om, att de förra gästerna icke skulle mottagas. De ersattes allesammans af en aflägsen granne, en gammal hvithårig, skrofulös baron, en mycket dum och väl uppfostrad menniska. Från Moskva ankommo nya möbler, och deribland sådana nyheter som spottlådor, ringklockor och lavoarer.

Frukosten skulle serveras på ett helt annat sätt än förr, och utländska viner trädde i stället för bränvin och likörer af inhemsk tillverkning. Tjenarne erhöilo nytt livré, och på familjevapnet anbragtes orden »In recto virtus« som släktens devis.

Men i alt hufvudsakligt minskades icke Glafiras makt och myndighet. Alla inköp och utgifter berodde nu som förr på henne allena. En från utlandet medförd kammartjenare af elsassisk släkt försökte väl en tid mäta sig med henne, men han förlorade sin plats, oaktadt det stöd, han hade i sin husbondes ynnest.

I afseende på landthushållningen och egendomens förvaltning, hvilket likaledes hade hört till Glafiras område, förklarade visserligen Ivan Petrovitsch mer än en gång sin afsigt vara att »ingjuta ett nytt lif i detta kaos«, men alt stannade ändock vid det gamla med obetydliga förändringar, som visserligen icke voro till det bättre. Här och hvar pålades nya afgifter, dagsverkstungan ökades, och bönderna förbjödos att vända sig direkt till Ivan Petrovitsch. Den nye godsherrn och patrioten hade altför mycket förakt för sina landsmän.

Det var blott på Fedja, som Ivan Petrovitsch's nya system tillämpades i sin fulla kraft. Hans uppfostran, som nu uteslutande öfvertogs af fadern, undergick verkligen en »grundlig reform«.

XI

Så länge Ivan Petrovitsch ännu befann sig utomlands, var Fedja, som sagdt, öfverlemnad åt sin faster Glafiras vård. Han hade ännu icke fyllt åtta år, då modern dog, och ehuru det under hennes lefnad kunde gå flera dagar om, utan att han fick se henne, hade han fäst sig vid henne med innerlig hängifvenhet. Minnet af hennes milda, bleka ansigte, hennes sorgsna blick och skygga smekningar stod med outplånliga drag inprägladt i hans själ. Han hade en viss dunkel aning om hennes ställning i hemmet, han kände med sig, att mellan honom och henne funnits en skranka, den hon hvarken vågade eller kunde nedrifva.

För fadern kände han sig skygg och rädd, och Ivan Petrovitsch själf smekte aldrig sitt barn. Farfadern kunde ibland klappa honom på hufvudet och låta honom kyssa sin hand, men för öfrigt ansåg och kallade han honom för en dummerjöns.

Efter Malanja Sergejevnas död var han mer än någonsin i fasterns våld. Fedja var rädd för henne, rädd för hennes klara, skarpa ögon och gälla röst. Han vågade aldrig knysta i hennes närvaro. Bara han rörde sig det minsta på stolen, brukade hon hväsa åt honom: »Hvad nu, sitt bara stilla!«

Om söndagarne efter gudstjensten fick han leka, det vill säga, man gaf honom en tjock bok, en mycket hemlighetsfull bok af en viss Maksimovitsch Ambodik med titeln »Symboler och Emblemer«. I denna bok fans omkring ett tusental mycket gåtfulla teckningar med lika många obegripliga förklaringar på fem språk. Cupido med sin nakna, feta kropp spelade en mycket stor roll i dessa teckningar. Vid en af dem, som benämndes »Saffran och Regnbågen«, fans en förklaring som lydde: »Hans verkan är större«. En annan, som förestälde »en flygande häger med en violblomma i munnen«, hade till öfverskrift: »För dig äro

de alla bekanta«. »Cupido med en björninna, som slickar sin unge« betydde enligt förklaringen så mycket som »småningom«, »litet i sänder«, eller något dylikt.

Fedja satt hela söndagseftermiddagarna och såg på dessa bilder. De voro honom alla välbekanta ända in i sina minsta detaljer. Några af dem, och alltid de samma, gjorde honom tankfull och sysselsatte hans vaknande fantasi. Andra förströelser visste han icke af.

Då tiden kom, att han skulle börja studera språk och musik, anskaffade Glafira för en obetydlig lön en gammal svensk, surögd mamsell, som talade hjälpligt tyska och franska, klinkade litet på piano och var utmärkt skicklig att salta in gurkor.

I sällskap med denna guvernant, sin faster och en gammal huspiga, vid namn Vasiljevna, tillbragte Fedja fulla fyra år. Han brukade vanligen sitta i ett hörn med sina »Symboler och Emblemer« framför sig, sitta oafbrutet stilla timme efter timme i det låga rummet med sin starka lukt af geranium vid det svaga flämtande skenet af ett talgljus. Syrsan vid spisen surrar så entonigt, som om den hade tråkigt, den lilla klockan pickar rastlöst på väggen, en råtta skrapar och gnager sakta bakom tapeten, och de tre gamla jungfrurna sitta likt parcerna tysta och sticka med rastlös flit. Skuggorna af deras händer röra sig hastigt af och an eller dallra i besynnerliga linier i halfdunklet, och besynnerliga, halfdunkla tankar vakna och röra sig i barnets hufvud.

Ingen skulle hafva kallat Fedja ett intagande barn. Han var mycket blek och tjock, klumpig och ovig i sina rörelser, en äkta bondpojke, efter Glafira Petrovnas uttryck. Blekheten skulle dock snart nog försvunnit, om man låtit honom oftare komma ut i det fria.

Han hade ganska lätt för att lära, men var ofta lat. Han grät aldrig, men ibland kom det öfver honom en viss skygg halsstarrighet, och då kunde ingen komma tillrätta med honom. Fedja höll icke af någon enda af alla dem, som omgäfvade honom i fädernehemmet. . . Och ve det hjerta, som icke redan i barndomen lärt sig att älska!

Sådan var den unge Fedja, då fadern tog honom om hand och utan att förlora någon tid började att på honom tillämpa sitt nya »system«.

— Framför allt skall jag göra en man af honom, un homme, — ytttrade han till sin syster, — och icke blott en man, utan en spartan.

För att utföra detta beslut, började han med att kläda honom efter skotskt mod. Den tolfårige gossen fick gå med nakna vador och en tuppfjäder i den mjuka filmössan. Den svenska mamsellen ersattes af

en ung schweizare, som var en utmärkt gymnast. Musiken lades alldeles åt sidan, såsom en mannen ovärdig sysselsättning, och i dess ställe trädde helt andra, nya läroämnen. Naturvetenskaperna, internationel folkrätt och matematik jämte snickeri, enligt Rousseaus föreskrift, och heraldik för att väcka och underhålla ridderliga känslor, voro företrädesvis de studier, med hvilka den blifvande »mannen« hade att sysselsätta sig.

Hvarje morgon väcktes han på slaget fyra, fick genast en kall af-rifning och måste sedan springa vid lina ett visst antal hvarf kring en hög stolpe. Ridning och bågskjutning hörde också till de dagliga öfningarne. Äta fick han blott en gång om dagen, och aldrig serverades mer än en enda rätt. Vid hvarje passande tillfälle skulle han efter faderns exempel öfva sig i »karaktärsstyrka och viljekraft«, och hvarje afton skulle han i en särskild bok införa en kort berättelse om den förflutna dagen och de intryck, han derunder mottagit.

Ivan Petrovitsch å sin sid skref för sin sons räkning »råd och förmaningar« på franska, i hvilka han kallade honom »vous« och »mon fils«. När Fedja talade ryska med sin far, kallade han honom »du«, men vågade icke sätta sig i hans närvaro.

»Systemet« gjorde den unge gossen alldeles förvirrad i hufvudet. Heterogena kunskaper trängdes der i en oredig massa, men till ersättning därför utöfvade det nya lefnadssättet ett högst välgörande inflytande på hans helsa. I början angreps han visserligen af en lindrig feber, men kryade snart till sig och blef en stark och hurtig yngling. Fadern var också mycket stolt öfver sitt verk och kallade honom på sitt eget besynnerliga språk en »naturens son och min produkt«.

Då Fedja hade fyllt sexton år, ansåg Ivan Petrovitsch det för sin pligt att i god tid inplanta hos sonen ett manligt förakt för qvinnokönet, och den unge »spartanen«, full af saft och kraft, med det första fjunet på läpparne och den första ungdomens blyga rörelser i sinnet, ansträngde sig af alla krafter att synas kall, likgiltig och rå.

Emellertid gick tiden sin jämna gång. Ivan Petrovitsch tillbragte största delen af året på Lavriki — så hette det förnämsta af familjegodsen — men ibland om vintrarne reste han ensam till Moskva, bodde på hotell, besökte flitigt klubbarne, höll tal och utvecklade åsigter i salongerna, och uppträdde mer än någonsin som angloman, statsman och missnöjd.

Så kom år 1825 och bragte med sig mycket bedröfvelse.¹ Äfven Ivan Petrovitsch's närmaste bekanta och vänner hade att utstå många svåra pröfningar. Sjelf skyndade han tillbaka till sitt gods och höll sig oafbrutet hemma.

Ännu ett år gick, och Ivan Petrovitsch blef helt hastigt svag, krasslig och nedstämd. Det märktes också tydligt på alt annat, att hans helsa fått en afgjord knäck. Fritänkaren började gå i kyrkan och beställa messor. Den europeiskt bildade verldsmannen tog ryska ångbad, åt middag klockan tu, gick till sängs klockan nio och tyckte om att somna vid en gammal inspektors prat. Statsmannen brände upp alla sina utkast och hela sin brevexling, blef orolig i provinsguvernörens närvaro, och generad i kretsdomarens. Mannen med den fasta viljan och den stålsatta karaktären klagade och jämrade sig, om han fick en böld, eller om man satte för honom en tallrik kall soppa.

Glafira Petrovna blef åter allenastyrande i huset, och ånyo började byfogdar, rättare och simpla bönder komma bakvägen upp till den »gamla sqvallerkärningen«, såsom gårdsfolket kallade henne.

Den förändring, som inträffat med Ivan Petrovitsch, gjorde ett starkt intryck på hans son. Denne, som nu gick på nittonde året, hade redan börjat reflektera mera allvarsamt öfver hvad som försiggick omkring honom, och sökte småningom frigöra sig från den bundenhet, hvori han hittills lefvat. Han hade redan förut bemärkt en viss brist på öfverensstämmelse mellan faderns ord och handlingar, mellan hans breda, liberala teorier och torra, småsinta despotism, men hade dock icke kunnat vänta sig detta plötsliga omslag, hvarigenom den gamle inbitne egoisten åter framträdde hel och hållen.

Den unge Lavretski stod just i färd med att resa till Moskva för att bereda sig till inträde vid universitetet, då en ny, oväntad olycka träffade Ivan Petrovitsch's hufvud. Han blef blind, obotligt blind på en enda dag. Som han icke hade något förtroende för den ryska läkarkonsten, sökte han utverka sig tillstånd till en resa utomlands. Då detta vägrades honom, tog han sin son med sig och reste genom hela Ryssland från stad till stad, från den ene doktorn till den andre. Alla, både son, läkare och betjent, bragte han i förtviflan med sin klenmodiga jämmer

---

¹Efter Alexander I:s död (dec. 1825) kom en bland den storryska adeln länge förberedd sammansvärjning till utbrott i ett uppror, som dock snart qväfdes under de hårdaste straff. (fotnot i pappersboken 1886)

och otålighet och återkom till Lavriki hjälplös, kinkig och nyckfull som ett bortskämdt barn.

Det blef en svår tid för hans omgifning, och alla hade att utstå mycket af hans nycker och retlighet. Blott när han åt, var han stilla, och aldrig hade han ätit så glupskt som nu. Men hela den öfriga tiden af dygnet unnade han hvarken sig sjelf eller andra någon ro. Han läste böner, knotade öfver ödet, svor ve och förbannelse öfver sig sjelf, politiken, sitt system, öfver alt, hvarmed han förr skröt och braskade, alt som han en gång framställt som mönster för sin son. Beständigt upprepade han, att han icke trodde på någonting, och strax derpå började han åter läsa sina böner. Han kunde icke stå ut med att vara ensam ett enda ögonblick och fordrade af sitt husfolk, att beständigt, dag och natt, skulle några sitta kring hans hvilstol och sysselsätta honom med berättelser, hvilka han för öfrigt oupphörligt afbröt med sina utrop: »nu ljuger du igen!« »sådan dumheter!« och dylikt.

Särskildt var det svårt för hans syster Glafira. Icke ett ögonblick kunde han reda sig utan henne, och ända till slutet uppfylde hon alla den sjukens nycker, ehuru det ofta nog hände, att hon icke genast kunde svara honom, af fruktan att ljudet i hennes röst skulle förråda ett raseri, som var nära att qväfva henne.

På detta sätt framsläpade han sitt lif ännu två år och dog en af de första dagarne i maj, sittande på en balkong, dit man burit honom midt i solskenet.

— Glascha! Glascha!... Buljong!... Buljong, din gamla dum... — stammade han med stelnde tunga, och innan han kunde få fram det sista ordet, tystnade den för evigt.

Glafira Petrovna, som hastigt ryckt en kopp buljong ur handen på hofmästaren och skyndat ut på balkongen, stannade och betraktade länge sin broders ansigte. Derefter gjorde hon långsamt och högtidligt ett stort korstecken och aflägsnade sig tigande.

Den unge Lavretski, som också infunnit sig, yttrade heller icke ett ord. Lutande sig mot balustraden, stod han länge och såg ut öfver den grönskande och doftande trädgården, der blad och blommor och gräs skimrade i aftonsolens gyllene strålar... Han var nu tjugutre år gammal... Hur underligt, hur märkligt hastigt dessa tjugutre år förflutit... Men nu låg lifvet öppet framför honom!

XII

Efter faderns begrafning öfverlemnade den unge Lavretski egendomens skötsel och uppsigten öfver förvaltarna åt den outtröttliga Glafira Petrovna och begaf sig till Moskva, dit han drogs af en dunkel men mäktig känsla.

Han var fullkomligt medveten om bristerna i sin uppfostran och hade föresatt sig att så vidt möjligt var söka inhämta det försummade. Under de sista fem åren hade han läst mycket och äfven gjort åtskilliga iakttagelser. En mängd tankar rörde sig i hans unga hufvud, och mången professor kunde hafva afundats honom en del af hans kunskaper, men på samma gång var han okunnig om mycket, som var välbekanta saker för hvarje gymnasist. Lavretski kände med sig, att han ännu var liksom bunden och ofri, och att han förekom sig sjelf som en underlig menniska.

Det var i sjelfva verket ett dåligt skämt, som anglomanen spelat honom med sitt »system«, och den förvända uppfostran, han erhållit, hade också burit sina frukter. I många år hade han utan invändning i allting fogat sig efter faderns vilja, och då han slutligen insåg tomheten i det hela, var verket redan skedt och vanorna rotfästa.

Han förstod icke att umgås med menniskor. Vid tjugutre års ålder och med en obetvinglig längtan efter kärlek i sitt ända till skygghet blyga sinne, vågade han ännu icke se en qvinna i ögonen. Med sin klara och sunda, ehuru något tröga uppfattning, med sin böjelse för egensinne, reflektion och overksamhet, hade han bort tidigt komma ut i ett fritt och kraftigt pulserande lif, men i dess ställe hade man hållit honom fast i en konstlad ensamhet. Och nu, då trollkretsen var löst, fortfor han att stå kvar på samma ställe, med samma slutna och inbundna väsende.

Det var naturligtvis en löjlighet att vid hans år kläda sig i studentuniform, men han fruktade icke åtlöjet. Hans »spartanska« uppfostran hade åtminstone haft det goda med sig, att den hos honom utvecklat ett bestämdt förakt för andras prat. Utan alla betänkligheter anlade han därför den vanliga studentuniformen och tog inträde på den fysiskt-matematiska afdelningen.

Frisk och rödblommig med redan skäggbevuxen haka, gjorde den tyste och slutne Fedor Ivanovitsch ett besynnerligt intryck på sina kamrater. De anade icke, att hos denne till det yttre dystra och sträfva unge man, som i sin breda landtliga parsläde punktligt infann sig till föreläsningarna, doldes ett nästan barnsligt sinne. Han föreföll dem som en lärd pedant, de hade ej behof af hans sällskap och ingenting att vinna af hans umgänge, och han å sin sida undvek dem.

Under loppet af de två första åren, han tillbragte vid universitetet, hade han kommit i närmare beröring med blott en enda student, af hvilken han tog lektioner i latin. Denne student, en svärmare och poet vid namn Michaljevitsch, hade fattat en uppriktig tillgifvenhet för Lavretski och blef alldeles af en händelse upphofsmannen till en viktig förändring i hans lif.

En afton på teatern — Motschalof stod då på höjden af sitt rykte, och Lavretski försummade icke en enda representation — fick han se en ung flicka i en loge på första raden, och ehuru icke en enda ung qvinnakunde gå förbi hans dystra gestalt, utan att hans hjärta klappade fortare, hade det dock aldrig slagit så häftigt som nu.

Med armbågen stödd mot logeradens sammet, satt den unga flickan alldeles orörlig. Ungt, sprittande lif lekte i hvarje drag af hennes runda, brunetta, förtjusande ansigte, en begåfvad och finbildad själ uttalade sig i hennes utomordentligt vackra ögon, som på en gång forskande och mildt blickade fram under de fina ögonbrynen, i det flyktiga leendet kring de uttrycksfulla läpparna, till och med i sjelfva hållningen på hufvud, hals och armar. Hennes toalett bar prägeln af en utsökt smak.

Bredvid henne satt en gulblek, skrynklig qvinna om närmare femtio år, i svart spetsmössa och djupt urringad klädning, med ett stereotypiskt leende kring sin tandlösa mun och ett tillgjordt uttryck af ängslig omsorg i sitt intetsägande ansigte. I logens bakgrund syntes en ålderstigen herre i vid rock och hög halsduk, med färgade mustascher och polissonger, stor tanklös panna, slappa, insjunkna kinder, och ett uttryck af slö inbilskhet och en viss, krypande misstänksamhet i de små,

ljusa ögonen, efter alt utseende en f. d. general eller annan hög embetsman.

Lavretski kunde icke taga sina ögon från den unga flickan, som gjort så djupt intryck på honom. Plötsligt öppnades logedörren, och Michaljevitsch inträdde. Att han, nästan den enda bekantskap Lavretski egde i Moskva, att han skulle visa sig i sällskap med den enda unga flickan, som så helt och hållet absorberat alla hans tankar, föreföll honom egendomligt och betydelsefullt. Med blicken fortfarande riktad på logen, märkte han genast, att alla der mottogo Michaljevitsch som en gammal vän.

Föreställningen på scenen intresserade honom icke mer, och Motschalof sjelf, som dock var mer än vanligt lycklig den aftonen, gjorde icke samma intryck på honom som förr. Vid ett särskilt patetiskt ställe kastade Lavretski ofrivilligt en blick på sin sköna. Hon hade lutat sig långt fram öfver logekanten, hennes kinder glödde, och hennes ögon, som voro riktade mot scenen, vände sig nu liksom under inflytandet af hans oafvända blick inåt salongen och stannade på honom.

Hela natten skimrade dessa ögon för hans inre syn... Den konstgjorda fördämningen hade slutligen instörtat, hela hans varelse skälfdes af inre glöd, och följande dag begaf han sig direkte till Michaljevitsch.

Af honom fick han veta, att den unga sköna bar namnet Varvara Pavlovna Korobjin, att gubben och gumman, som suttit i samma loge, voro hennes föräldrar och att han sjelf, Michaljevitsch, gjort deras bekantskap förlidet år under sin kondition hos grefve H. på ett gods i närheten af Moskva.

Den unge entusiasterna utlät sig med största loford om Varvara Pavlovna.

— Så är det, min bror! — utropade han slutligen med ett för honom egendomligt, sjungande tonfall i rösten, — denna flicka är en beundransvärd, genialisk varelse... en artist i ordets fulla betydelse... och dertill så innerlig, så hjärtegod!

Då han af Lavretskis frågor märkte, hvilket intryck Varvara Pavlovna gjort på honom, föreslog han sjelf att presentera honom hos Korobjins och tillade, att der var han som barn i huset. Generalen var icke det minsta högfärdig, men modern verkligen så dum, att hon nästan var som barn på nytt. Lavretski rodnade djupt, mumlade några obegripliga ord och skyndade bort.

Under fem hela dagar kämpade han med sin till vana blifna skygghet, men på sjette dagen påtog den unge spartanen sin nya uniformsrock och... stälde sig helt och hållet till sin vän Michaljevitsch's förfogande. Som nära bekant i huset, inskränkte denne sina förberedelser till en liten extra kamning, och så begåfvo sig de bägge vännerna till familjen Korobjin.

XIII

Varvara Pavlovnas far, f. d. generalmajoren Pavl Petrovitsch Korobjin, hade tillbragt hela sitt lif under tjenstgöring i Petersburg. I sin ungdom ansågs han som en skicklig dansör och exerciskarl, och i saknad af enskild förmögenhet lefde han hufvudsakligen på att vara adjutant hos än den ene än den andre obetydliga generalen. Vid mognare år gifte han sig med en dotter till en af dessa generaler och erhöll med henne 25.000 rubel i hemgift. Exercis, parader och trupprevyer hade han studerat ända in i de minsta detaljer, och sedan han på detta sätt knogat i mer än trettio år, erhöll han slutligen ett regemente och rang af generalmajor.

Nu var tiden kommen för honom att hvila ut och börja i allsköns ro sörja för sitt jordiska välbefinnande. Alla hans tankar voro också riktade på detta lofliga mål, men olyckligtvis skred han icke till verket med tillbörlig försiktighet. Han hade uttänkt ett nytt sätt att drifva små lönande bankaffärer med kronans pengar. Medlet var utmärkt, men då han, ledd af en eljes lofvärd sparsamhet, försummade att i rätt tid lossa på pungen, blef han angifven, och det blef en mindre angenäm, nästan smutsig historia af altsammans. På ett eller annat sätt lyckades det visserligen generalen att komma ifrån saken, men hans karrier var afbruten, och han fick det vänliga rådet att så fort som möjligt taga afsked.

Derefter tillbragte han ännu ett par år i Petersburg, i hopp om att kunna komma åt någon inbringande plats. Men ingenting lönande erbjöd sig, hans dotter hade efter fulländad uppfostran nyss kommit hem från sin klosterpension, utgifterna ökades med hvarje dag, och så påkostade det än var, fattade han dock ett raskt beslut att flytta till Moskva, der lefnadskostnaderna äro betydligt billigare än i Petersburg. På

Gamla stallgatan hyrde han ett litet, lågt hus med famnshög vapensköld på taket, och lefde sedan som afskedad general i Moskva på en årlig inkomst af 2.750 rubel.

Moskva är som bekant en mycket gästfri stad, som med nöje tar emot folk af alla slag, och framför alt naturligtvis generaler och deras vederlikar. Det dröjde heller icke länge, förrän Pavl Petrovitsch's lilla klumpiga figur, som dock ännu bibehöll en viss militärisk hållning, utgjorde ett nödvändigt tillbehör till alla Moskvas förnämre salonger. Hans kala hjessa, som pryddes af några glesa, men omsorgsfullt ordnade och färgade hårstrån, och det solkiga Anna-ordens-bandet öfver en hög svart halsduk blefvo snart välbekanta för alla bleka uttråkade ungdomar, som med blaserade miner stodo och hängde kring spelbordet under danserna.

Pavl Petrovitsch förstod också att skaffa sig en viss ställning inom sällskapslifvet. Han talade litet, men detta lilla, efter gammal vana, alltid i näsan — naturligtvis med undantag af de tillfällen, då han talade med personer af högre rang än generalmajor — spelade kort med mycket försigtighet och åt hemma med stor måttlighet, men gjorde desto större heder åt anrättningarne, när han var borta.

Om hans fru är föga att säga. Hon hette Kalliopa Karlovna, och i anledning deraf, att några små tårar ständigt framsipprade ur hennes venstra öga, ansåg sig Kalliopa Karlovna, som dessutom var af tysk börd, för en mycket känslfull qvinna. Hon var beständigt rädd för någonting, såg alltid hungrig ut och förekom vanligtvis i en gammal snäf sammetsklädning, svart spetsmössa och stora, ihåliga armband af matt guld.

Pavl Petrovitsch's och Kalliopa Karlovnas enda barn, Varvara Pavlovna hade nyss fyllt sjutton år, då hon lemnade sitt klosterinstitut. Hon hade der ansetts vara kanske icke den förnämsta skönheten, men utan all jämförelse den mest begåfvade och mest musikaliska af alla eleverna, och därför äfven vid afgangsexamen erhållit första rummet. Hon var ännu icke nitton år fyllda, då Lavretski såg henne för första gången.

XIV

Den unge spartanen kunde knapt stå på sina fötter af blyghet och rädsla, då Michaljevitsch förde honom in i familjen Korobjins temligen enkelt möblerade salong. Men denna blyghet försvann snart under intrycket af ett vänligt mottagande.

Med den godlynthet, som är hvarje äkta ryss medfödd, förenade sig hos generalen det slags egendomliga höflighet, som är ett utmärkande drag för alla, hvilka på ett eller annat sätt varit invecklade i någon mindre hederlig affär. Fru generalskan intog strax efter de första helsningarne sin vanliga, obemärkta plats, och hvad Varvara Pavlovna beträffar, så var hon på samma gång så lugn, trygg och vänlig, att hvar och en i hennes närvaro genast kände sig hemmastadd. Men dertill kom också ett annat kraftigare intryck.

Det strålande leendet kring ögon och läppar, hennes runda, jungfruligt sluttande skuldror och hvita, i skär rosenfärg skiftande armar, hela hennes förtjusande gestalt med sin lätta och på samma gång litet matta gratie i hållning och gång, sjelfva den milda klangen i hennes röst med sina långsamma, smekande tonfall, allting hos denna unga flicka var liksom omgifvet af en eterisk doft af intagande behag, af vek men ännu blyg trånad, af någonting så obestämbart, att det icke kan återgifvas med ord, någonting, som väl kunde väcka oro och åtrå, men icke skygghet.

Lavretski förde samtalet på teatern och särskildt på gårdagens föreställning. Varvara började genast tala om Motschalof och inskränkte sig icke till enstaka utrop och suckar, utan gjorde några träffande, om äkta qvinligt skarpsinne vittnande anmärkningar rörande hans spel. En stund derefter började Michaljevitsch tala om musik, och utan att

länge låta be sig, satte hon sig till pianot och spelade en af Chopins masurkor, hvilka just då kommit på modet.

Då middagstimmen nalkades, ville Lavretski aflägsna sig, men man höll honom kvar. Vid bordet undfägnade honom generalen med äkta Lafitte, som en betjent skyndsamt anskaffat från Depret's redan då berömda vinhandel.

Sent på aftonen återkom Lavretski hem, och utan att kläda af sig, satt han länge med ansigtet doldt i händerna, försjunken i tankar och liksom bunden af en ljuf förtrollning. Det förekom honom, som om han nu först började förstå, hvad det var värdt att lefva. Alla hans planer och afsigter, alt detta tomma skräp försvann med ens från hans inre värld, och hela hans själ gick upp i en enda känsla, en enda längtan, längtan efter lycka, egande, kärlek, ljuf qvinlig kärlek. . .

Han började nu ofta besöka Korobjins, och innan ett år förflutit, yppade han sina känslor för Varvara Pavlovna och erbjöd henne sin hand.

Hans anbud blef antaget. Generalen hade långt förut, kanhända redan dagen före Lavretskis första besök, förfrågat sig hos Michaljevitsch, hur många själar han, Lavretski, kunde ega. Äfven Varvara Pavlovna, hvilken under hela tiden, den unge mannen umgicks i hennes familj, och till och med under sjelfva det ögonblick, då han tillstod sin kärlek för henne, hade bibehållit sitt vanliga klara, lugna väsende, äfven hon visste mycket väl, att hennes fästman var rik.

Hvad Kalliopa Karlovna beträffar, så tänkte hon helt stilla för sig sjelf: »meine Tochter macht eine schöne Partie«, och köpte sig derpå en ny, svart spetsmössa.

XV

Den unge Lavretskis anbud blef således antaget, men dock med vissa villkor. För det första skulle han genast lemna universitetet, ty hvem gifter sig väl med en student, och det var ju för resten en besynnerlig idé af en rik godsegare att vid tjugusex års ålder ta lektioner som en skolgosse. För det andra hade Varvara Pavlovna åtagit sig besväret att beställa och inköpa alt, som hörde till utstyrsel och bosättning, och till och med att utvälja fästmanspresenterna. Hon hade ett mer än vanligt praktiskt förstånd, mycken smak, ganska mycken kärlek för lifvets komfort och slutligen en verklig talang att anskaffa denna komfort.

Denna talang gjorde särskilt ett stort intryck på Lavretski, då han strax efter brölloppet for till Lavriki med sin fru i en liten, af henne inköpt, särdeles bekväm resvagn. Hur förträffligt hade hon icke uttänkt, förutsett och anordnat alt, som der omgaf honom! Hvilka ypperliga reschatull, necessärer, toalettskrin och till och med en liten näpen kaffekokare, funnos der icke hvar på sin särskilda bekväma plats i alla vinklar och vrår af den lilla vagnen! Och hur förtjusande söt var icke Varvara Pavlovna, då hon sjelf lagade till kaffet den första morgonen!

För öfrigt egnade Lavretski då ingen tid åt att anställa betraktelser. I fulla drag njöt han af sin lycka och hängaf sig deråt som ett barn. Han var också oskyldig som ett barn, denne unge Alkides, och desto djupare blef det intryck, han erfor af det oemotståndliga behag, som utströmmade från hans unga hustrus hela väsende, desto mer berusande för hans vaknande sinnen den verld af okända njutningar hennes veka, yppiga trånad lofvade honom. Och Varvara Pavlovna höll mer än hon lofvade.

Då de anlände till Lavriki midt i sjelfva högsommaren, fann den unga frun huset smutsigt och otrefligt, betjeningen gammalmodig och

löjlig, men hon ansåg icke nödigt att nämna det minsta ord derom till sin man. Hade hon tänkt för alltid bosätta sig på Lavriki, skulle hon nog ändrat om altsammans och i främsta rummet sjelfva boningshuset. Men det hade icke ett enda ögonblick fallit henne in att för alltid gräfvä ned sig i denna ensliga trakt. Hon bodde der, som om det vore ett tält under resan i en öde stepp, och fördrog med mildt tålmod eller skämtade glädtigt öfver alla dess obeqvämlichkeiten.

Marfa Timofejevna hade kommit på besök för att se sitt fosterbarn. Varvara Pavlovna tyckte mycket om henne, men hon tyckte als inte om Varvara Pavlovna. Äfven Glafira Petrovna hade svårt att fördraga den unga husfrun. För sin del skulle denna gerna låtit den gamla ungmön nu som förr sköta om godsets förvaltning, men gubben Korobjin hade stor lust att få ett finger med i svärsonens affärer. Att förvalta en så nära anförvands egendom, menade han, behöfde inte ens en general skämmas för. Man skulle dock kunnat förmoda, att Pavl Petrovitsch icke skulle ha försmått att förvalta äfven en fullkomligt främmande människas egendom.

Varvara Pavlovna förberedde och utförde sin plan med stor skicklighet. Synbarligen helt och hållet upptagen af smekmånadens sällhet, landtlifvets stilla behag, läsning och musik, förstod hon att under denna skenbart passiva undfallenhet småningom bringa Glafira derhän, att denna en vacker morgon ursinnig rusade in i Lavretskis rum, slängde en stor knippa nycklar på hans bord och förklarade, att hon vore ur stånd att längre sköta hushållet och inte ville stanna qvar en enda dag till.

Den på lämpligt sätt förberedde Lavretski samtyckte utan den ringaste svårighet till hennes affärd. Detta hade Glafira Petrovna icke väntat sig.

— Jaså, — sade hon med mulen blick, — jag finner att jag är alldeles öfverflödlig på det här stället. . . Nå, det är bra, jag vet nog, hvem det är, som jagar mig ur mitt fädernehem. Men kom du ihåg mina ord, min käre brorson: äfven du skall ingenstädes kunna bygga dig ett bo, hela ditt lif skall du få irra omkring utan hem! . . . Der har du mitt testamente!

Redan samma dag lemnade Glafira Lavriki och for till sitt eget lil-la gods Vasiljefskoje. En vecka derefter anlände general Korobjin, och med ett uttryck i hela sitt väsende, som tydde på den mest rörande beredvillighet att med uppoffring af egen beqvämlichkeit bistå en kär

anförvandt, öfvertog han förvaltningen af hela sin svärsons förmögenhet.

I september reste Varvara Pavlovna med sin man till Petersburg. Två vintrar tillbragte de der, och om somrarne bodde de i Tsarskoje-Selo. I Petersburg, der de hyrt en vacker, ljus och elegant möblerad våning, knöto de en mängd bekantskaper inom alla tongifvande kretsar, gjorde eller mottogo dagligen talrika visiter och gåfvo flera ytterst angenäma och distingerade musiksoaréer och baler. Varvara Pavlovnas person drog främmande till sig, som elden lockar fjärilar och flugor.

Fedor Ivanitsch var icke alldeles belåten med detta af förströelser upptagna lif. Hans hustru rådde honom att söka anställning i statens tjenst, men både minnet af hans far och hans egen ståndpunkt och uppfattning gjorde honom embetsmannabanan motbjudande. För att göra sin hustru till viljes stannade han dock qvar i Petersburg.

För öfrigt kom han snart under fund med, att det var egentligen ingenting, som hindrade honom att lefva mera för sig sjelf efter egen smak. Det var inte för ro skull, som han fått det mest tysta och hemtrefliga arbetsrum i Petersburg. Hans lilla ömma och omtänksamma hustru var nog uppoffrande att icke för sin del vilja lägga några hinder i vägen för hans bemödande att få lefva för sig sjelf, och från den stunden var allting så bra och godt han någonsin kunde önska sig.

Han fick åter sysselsätta sig med sin enligt hans mening ofulländade uppfostran, fördjupade sig ånyo i sina böcker och började till och med att studera engelska språket och literaturen. Det var en egendomlig anblick att se denna bredaxlade, kraftigt bygda gestalt beständigt lutad öfver skrifbordet, och detta runda, rödblommiga, skäggbevuxna ansigte till hälften begrafvet mellan bladen af lexika och skrifböcker. Hela förmiddagarne satt han oafbrutet vid sitt arbete, åt sedan en förträfflig middag — Varvara Pavlovna var en utmärkt husmor —, och om aftnarne inträdde han i en doftande och strålande verld, vimlande af unga, glada, lyckliga ansigten, och medelpunkten i denna förtrollade verld var åter samma omtänksamma husmor, hans egen hustru.

Efter tvänne års äktenskap skänkte Varvara Pavlovna sin man en liten son, som dock icke lefde länge. Klen ända från födseln, dog han på våren, och följande sommar förde Lavretski på läkarnes inrådan sin unga hustru till en utländsk badort. Förströelse var alldeles nödvändig för henne efter en dylik pröfning, och hennes ömtåliga helsa fordrade

ett varmare klimat. Sommaren och hösten tillbragte de i Tyskland och Schweiz, och som naturligt var, begåfvo de sig följande vinter till Paris.

Här blomstrade Varvara Pavlovna ånyo upp som en yppig ros, och äfven här förstod hon att med samma snabba och praktiska handlingskraft som i Petersburg skapa sig ett litet förtjusande bo i en liten elegant våning vid en af Paris' mera tysta, men mest fashionabla gator. Åt sin man förfärdigade hon med egna händer en nattrock, sådan som han aldrig kunnat få gjord af främmande hand, och anskaffade för egen räkning inom loppet af några dagar en liten näpen kammarjungfru, en skicklig kokerska, en flink betjent, en liten förtjusande vagn och ett förträffligt pianino. Innan ännu en vecka förgått förstod hon att trippa öfver gatan, bära sin sjal, spänna upp sitt parasoll och dra på sig sina handskar med samma oefterhärmliga grace som en äkta parisiska af renaste blod.

Äfven i Paris visste Varvara Pavlovna att skaffa sig en utsökt umgängeskrets. Först kommo några enstaka ryssar af god familj, derefter började unga fransmän, ytterst älskvärda och artiga unga män med finaste sätt och lysande familjenamn, att visa sig alt oftare i hennes lilla salong. Alla dessa helsade med otvunget behag, talade mycket och ledigt och blinkade med ögonen på ett särdeles fint och intagande sätt. Alla hade de bländhvita tänder under karmosinröda läppar, och hur de förstodo att använda dessa dyrbara gåfvor till fina, nyanserade leenden! Hvar och en af dem förde med sig sina vänner, och innan kort blef »la belle madame de Lavretski« känd öfveralt från Chaussée d'Antin ända till Rue de Lille.

Vid denna tidpunkt af vår berättelse — det var på vintern 1836 — hade ännu icke innästlat sig i Pariserverlden detta slägte af kåsörer och krönikörer, som nu vimlar öfveralt som myror i en jordhög, men redan då visade sig i Varvara Pavlovnas salong en viss m:r Jules, en herre med obehagligt yttre och tvetydigt rykte, fräck och lågsinnad som alla, hvilka lefva på okända tillgångar och gälla för skickliga duellanter.

Denna m:r Jules föreföll Varvara Pavlovna mycket obehaglig, men hon tog dock emot honom, därför att, som skref i åtskilliga tidningar, alt emellanåt omnämnde henne än som »la belle M:me de L. . . tski«, än som »M:e de ***, cette grande dame russe si distinguée, qui demeure rue de la P.«, och berättade för hela verlden, det vill säga för ett eller annat hundratal prenumeranter, som icke hade det ringaste att göra med M:e de L. . . tski, hur älskvärd och intagande hon var, denna dam,

»une vraie française par l'esprit« — som bekant, det högsta loford en fransman kan ge —, hur hon spelade piano som en fulländad artist och valsade med en förtjusande grace — och i sjelfva verket valsade Varvara Pavlovna så, att hon ryckte hvart manligt hjerta med sig i veckan af sin luftiga drägt. Med ett ord, han fick den stora verlden att tala om henne, och hvad man än må säga, så är det ändå ganska angenämt för den, det gäller.

M:lle Mars hade vid denna tid redan lemnat scenen och M:lle Rachel ännu icke framträdt, men det oaktadt besökte Varvara Pavlovna ofta teatern. Hon var hänförd af den italienska musiken, skrattade hjärtligt åt »Les ruines d'Odry«, men gäspade i all hemlighet på la Comédie Française och grät af rörelse öfver M:me Dorvals spel i någon ultraromantisk melodram. Men det bästa af allt var, att Liszt sjelf, den oförlitnelige Liszt, spelade hos henne tvänne aftnar och var så älskvärd, enkel och anspråkslös i umgänget, att han intog allas hjertan.

Under sådana angenäma intryck och stämningar förflöt vintern, och vid dess slut blef Varvara Pavlovna till och med presenterad på hofvet.

Å sin sida hade Fedor Ivanitsch håller icke tråkigt, ehuru väl detta lif understundom föreföll honom tungt. . . tungt, därför att det var så tomt. Han läste tidningarne, besökte föreläsningarne i Sorbonne och Collège de France, följde med kamrarnes debatter och företog sig att öfversätta en bekant, lärd afhandling om åkerjords bevattning. »Jag förspiller inte min tid«, tänkte han, »alt detta är ganska nyttigt, men till nästa vinter måste jag bestämdt återvända till Ryssland och der på allvar skrida till verket.«

Det torde vara svårt att säga, om han sjelf hade klart för sig, hvori detta verk egentligen skulle bestå, och Gud vet, om han verkligen följande vinter hade kommit att återvända till Ryssland. . . tills vidare var det bestämdt, att han skulle med sin fru tillbringa sommaren i Baden-Baden. . . Men en oväntad händelse omintetgjorde hans planer.

XVI

En dag, då Lavretski under Varvara Pavlovnas frånvaro återkom hem, fann han en liten, omsorgsfullt hopviken papperslapp liggande på golvet i sitt rum. Maskinmässigt tog han upp den, och lika maskinmässigt öppnade han den och läste följande rader skrifna på franska:

»Dyra, englalika Bessi! (Jag kan inte förmå mig att kalla dig Barbe eller Varvara.) Jag har förgäfvets väntat på dig i hörnet af boulevarden, kom i morgon klockan half tu till vårt lilla nid d'amour. Ton gros bonhomme de mari brukar ju vid den tiden vara alldeles nedgräfd i sina böcker. Vi skola åter sjunga tillsammans den der visan »de votre poète Pouskin«, som du lärde mig: »Gamle gubbe, stränge gubbe. . . « — Jag kysser tusen gånger dina små, förtjusande händer och fötter, och väntar dig säkert. Erneste.«

Lavretski förstod icke genast, hvad det var han hade läst. Han läste det om igen. Det började gå ikring i hufvudet på honom, och golvet tycktes gunga under hans fötter som däckets på ett fartyg i sjögång. Han skrek till, drog en djup suck och brast i gråt, allt i ett och samma ögonblick. Det kändes, som om han skulle bli tokig. Han hade trott på sin hustru så oinskränkt, alldeles blindt. Det hade aldrig fallit honom in att ens tänka sig möjligheten af ett svek, en trolöshet. Denne Erneste, denne hans hustrus älskare, var en liten, söt, ljuslockig ungdom på tjugutre år med små, fina mustasch och uppnäsa, kanske den allra obetydligaste af alla hennes bekantskaper.

Några minuter förgingo. . . en hel halftimme gick, och Lavretski stod ännu kvar på samma ställe med den lilla olycksdigra papperslappen i sin krampaktigt slutna hand och tanklöst stirrande på golvet. Han tyckte sig se dimmiga konturer af bleka ansigten fladdra för hans ögon, hans hjerta sammanpressades smärtsamt, och det föreföll ho-

nom, som om han föll och föll... alt djupare ned... och aldrig nådde han någon botten...

Ett lätt, välbekant frasande af siden ryckte honom ur hans förstening. Varvara Pavlovna i hatt och sjal kom med skyndsamma steg tillbaka från sin promenad.

Det ryckte till i honom från hufvud till fot, och han rusade ut. Han kände, att han i detta ögonblick skulle varit i stånd att kasta sig öfver henne och, som bönderna göra i dylika fall, slå henne halfdöd eller strypa henne med egen hand.

Förvånad och häpen ville Varvara Pavlovna hejda honom, men han kunde blott hväsa fram: »Bessi!«, och störtade ut ur huset.

Lavretski ropade an den första fiacre, han mötte, och befalde kusken att köra hvart som helst utom stadens tullar. Hela den återstående delen af dagen och hela natten ända till morgonen derpå irrade han omkring utan mål, under det han litet emellan stannade och vred sina händer. Än kände han sig nästan vansinnig af harm och raseri, än förekom honom altsammans mycket löjligt, eller till och med som ett muntert skämt.

Om morgonen var han nästan stel af köld och gick in på ett litet, eländigt utvårdshus, begärde ett rum och satte sig på en stol framför fönstret. Han öfverfölls af krampaktiga gäspningar och kunde knapt stå på sina fötter. Hans lemmar voro alldeles maktlösa, och ändå kände han ingen trötthet. Men tröttheten tog ut sin rätt. Han satt orörlig, stirrade ut genom fönstret och hvarken mindes eller förstod någonting. Han förstod icke, hvad det egentligen var, som hade händt honom, hvarför han satt der med stela lemmar, en smak af galla i mun och en ofattlig tyngd öfver bröstet, alldeles ensam i ett tomt, obekant rum. Han fattade icke, hvad som hade förmått henne, Varja, att gifva sig åt den der lille fransmannen, och huru hon, då hon visste sig vara otrogen, kunnat vara lika lugn som förr, lika vänlig, öppen och förtrolig mot honom som förr.

»Jag förstår ingenting af althop«, hviskade hans torra läppar, »och hvem ansvarar mig för, att hon inte redan i Petersburg...«

Han stannade midt i sin tankegång och gäspade åter, under det att hela kroppen darrade och skälfdes af frossbrytningar. Glada och dystra minnen plågade honom lika mycket. Plötsligt rann det honom i sinnet, att hon för några dagar sedan, då både han sjelf och Erneste voro närvarande, hade satt sig till pianot och sjungit: »Gamle gubbe, stränge

gubbe. . . « Han påminde sig uttrycket i hennes ansigte, den sällsamma glansen i hennes ögon och rodnaden på hennes kinder. . . Han reste sig upp från stolen, ville gå bort till dem och säga dem: »Tron icke, att man ostraffadt drifver gäck med mig! Min stamfar brukade låta hänga bönderna vid refbenen, min farfar var sjelf bonde. . . « och sedan döda dem bägge.

Så kom det plötsligt för honom, att alt, som försiggick med honom, var en dröm, eller inte ens en dröm, utan dumma inbillningar och hjernspöken. . . Han behöfde bara skaka på sig, se sig omkring. . . Han såg sig omkring i det tomma, otrefliga rummet, och såsom höken borrar sina klor in i den fångade dufvan, så skar sorgen alt djupare och djupare in i hans hjärta. . . Och det fans ännu något annat till råga på bitterhetens mått. Sedan några månader tillbaka hade Lavretski gladt sig åt hoppet att än en gång bli far. . . Det förflutna, det kommande, hela lifvet var förgiftadt!

Slutligen återvände han till Paris, tog in på ett hotell och skickade derifrån till sin hustru Ernestes bref jämte följande rader:

»Inneliggande papperslapp förklarar er alt. . . A propos, jag måste verkligen tillstå, att jag denna gång inte känner igen er. Ni, som eljes alltid är så ordentlig, ni går och tappar ett dylikt viktigt papper! — (Denna fras hade den stackars Lavretski gått flera timmar och vändt och tuggat på, för att få den att låta riktigt lugn och likgiltig.) — Jag kan icke mera återse er och förmodar, att ni å er sida inte håller önskar något vidare sammanträffande. Jag anslår åt er 15,000 francs om året, mer kan jag inte gifva. Skicka er adress till gårdskontoret på Lavriki. . . Gör hvad ni vill, vistas hvar ni behagar. Jag önskar er all möjlig lycka. Det behöfs icke något svar.«

Lavretski hade skrivit till sin hustru, att han icke önskade något svar. Men ändock väntade han derpå, han längtade efter ett svar, en förklaring öfver denna obegripliga, ofattliga händelse.

Redan samma dag skickade honom Varvara Pavlovna ett långt bref på franska. Detta bref gaf honom nådestöten. Hans sista tvifvel försvunno, och han blygdes nästan för sig sjelf, att han ännu kunnat hysa några sådana.

Varvara Pavlovna försökte icke att rättfärdiga sig. Hon önskade blott att få se honom och bad honom i bevekande ordalag, att han icke skulle döma henne oåterkalleligt.

Brevet var kallt och tvunget, ehuru papperet här och der bar synliga spår efter tårar. Lavretski log bittert och lät genom budet säga henne, att »alt var bra«.

Tre dagar derefter var han icke mer i Paris, men han hade icke rest till Ryssland utan till Italien. Han visste icke sjelf, hvarför han just valde Italien, det var honom i sjelfva verket alldeles likgiltigt hvart han for, bara det inte bar hem.

Till sin inspektor skickade han bref med förhållningsorder i afseende på hustruns pension och gaf honom samtidigt befallning om att i general Korobjins ställe ofördröjligen, utan att afvakta något fullständigt aflemnande af räkenskaperna, öfvertaga godsets förvaltning och draga försorg om hans excellens' skyndsamma affärd från Lavriki. Han föreställde lifligt den bortkörde generalens förvirring och fåfänga försök att antaga en stolt hållning, och oaktadt all sin bittra sorg erfor han en viss skadeglädje vid denna tanke.

Samtidigt skref han också ett bref till sin faster Glafira Petrovna, deri han bad henne att återvända till Lavriki, och skickade henne en fullmakt att handla i hans stad och ställe. Men Glafira Petrovna återvände icke till Lavriki och lät till och med införa i tidningarne sin vägran att mottaga och erkänna denna fullmakt, hvilket naturligtvis var alldeles öfverflödigt.

Bosatt i en liten undangömd, italiensk småstad, kunde dock Lavretski icke försaka alla underrättelser om sin hustru. Af tidningarne erfor han, att hon lemnat Paris och, som ämnadt var, rest till Baden-Baden. Kort derpå förekom hennes namn i en liten tidningsartikel, undertecknad »Jules«. I denna artikel kunde man märka ett visst medlidsamt beklagande doldt under den vanliga skämtsamma formen, och kanske gjorde den därför ett ännu mer vidrigt intryck på Fedor Ivanitsch. En tid derefter fick han veta, att hon födt honom en dotter, och två månader senare underrättade honom hans inspektor, att Varvara Pavlovna lyft första tredjedelen af sitt årsunderhåll. Sedan började allt sämre och sämre rykten spridas om henne, och slutligen visste alla tidningarne att berätta en mycket tragikomisk historia, deri hans hustru spelade en föga afundsvärd roll. Alt var förbi, Varvara Pavlovna hade blifvit en ryktbar dam, som aldrig kallades annat än »den bekanta M:me de Lavretski«.

Fedor Ivanitsch upphörde nu att inhemta några vidare underrättelser om henne, men det dröjde ännu länge, innan han kunde komma till

ro med sig sjelf. Stundom öfverfölls han af en så häftig längtan efter sin hustru, att han tyckte sig kunna ge alt i verlden, ja till och med förlåta henne, om han ännu en gång finge höra hennes milda, smekande röst och känna hennes lilla mjuka hand i sin.

Men äfven på honom utöfvade tiden sin läkande kraft. Han var icke skapad att lida och tråna bort, och småningom tog hans sunda natur ut sin rätt. Mycket blef honom nu klarare än förr. Sjelfva det slag, som träffat honom, förekom honom numera icke så ofattligt, så oväntadt. . . Han förstod nu sin hustru. En menniska, som står oss mycket nära, förstå vi aldrig förr, än vi skilts ifrån henne. Han kunde åter egna sig åt sysselsättningar och arbete, ehuru på långt när ej med samma ifver och intresse som förut. En utpräglad skepticism, förberedd af uppfostran och lifserfarenhet, började vinna alltmer makt öfver hans själ och skapa en kall likgiltighet för alla menskliga förhållanden och sträfvanden.

Så förgingo fyra år, och nu kände han sig stark nog att återvända till sin hembygd och återse sin släkt. Utan att uppehålla sig hvarken i Petersburg eller Moskva, reste han direkte till Orel, der vi sist skildes från honom, och dit vi nu bedja den benägne läsaren att återvända.

XVII

Klockan tio på morgonen efter den dag, hvars händelser vi skildrat i början af denna berättelse, steg Lavretski upp för trappan till Kalitinska husets veranda. Der mötte han Lisa, klädd i hatt och handskar.

— Hvart ämnar ni er? — frågade han.

— I kyrkan, det är söndag i dag.

— Jaså, går ni i kyrkan?

Lisa såg på honom med stum förvåning.

— Förlåt mig, — sade Lavretski hastigt, — jag... det var inte det, jag ville säga... jag har kommit för att ta afsked. Om en timme reser jag till landet.

— Det är väl inte långt härifrån? — frågade Lisa.

— Tjugufem verst.

Dörren till tamburen öppnades, och Lenotschka kom ut, åtföljd af en kammarjungfru.

— Farväl, och glöm inte bort oss! — sade Lisa och gick ned för traporna till gården.

— Glöm ni inte bort mig håller... och får jag be er om en sak, — tillade han, dröjande på orden.

— Ni går i kyrkan, säger ni... Skulle ni denna gång vilja bedja för mig också?

Lisa stannade och vände sig om.

— Om ni så önskar, — sade hon och såg honom rakt i ögonen, — skall jag också bedja för er. Kom nu, Lenotschka.

I salongen fann Lavretski Marja Dmitrievna ensam. Hon spridde omkring sig en stark doft af eau-de-cologne och krusmynta och klagade, att hon led af hufvudvärk och hade haft en orolig natt. För öfrigt tog

hon emot honom med sin vanliga languissanta älskvärdhet, men blef småningom rätt pratsam och liflig.

— Tycker ni inte, frågade hon, — att Vladimir Nikolajitsch är en särdeles angenäm och älskvärd ung man?

— Vladimir Nikolajitsch, hvem är det?

— Åh, herr Panschin, som ni såg här i går afton. . . Han tyckte så mycket om er. . . Och så ska' jag säga er en sak i all hemlighet, mon cher cousin, han är dödligt förälskad i min Lisa. . . Nå ja, hvarför inte? Han är af god familj, har gjort lycka som embetsman, har godt hufvud, är redan kammarjunkare, så att. . . om det nu skulle vara Guds vilja, så kan jag som mor inte annat än vara nöjd dermed. Ansvarret är stort, förstås, och barnens lycka bero af föräldrarne, det vet jag nog, men så måste man också komma ihåg det, att ända hittills har allting både i med- och motgång berott på mig. Ensam har jag fått stå för allting, jag har fått uppfostra barnen, undervisa dem, allting skulle jag. . . ja, nu har jag också fått skriva efter en guvernant från Madame Bolusse's institut.

Och nu inlät sig Marja Dmitrievna på en lång skildring af alla sina omsorger, bemödanden och moderliga känslor.

Lavretski satt hela tiden tyst och vände sin hatt mellan händerna. Hans kalla, liknöjda utseende började slutligen göra den pratsamma frun en smula förlägen.

— Nå, hvad tycker ni om Lisa? — frågade hon.

— Lisaveta Michailovna är en utmärkt vacker flicka, — svarade Lavretski, i det han steg upp, bugade sig och lemnade rummet, för att uppsöka Marfa Timofejevna.

Marja Dmitrievna såg harmset efter honom.

— En så'n tölp! En riktig bonddrummel! — mumlade hon för sig sjelf. — Nå, nu förstår jag, hvarför hans hustru inte kunde hålla ut med att vara honom trogen.

Marfa Timofejevna satt uppe i sitt rum, omgifven af hela sin hofstat. Denna bestod af fem varelser, som alla lågo hennes hjerta lika nära, en tam tjockkräfvad domherre, som hon tyckte mycket om, därför att han upphört med att stänka vatten kring sig och hvissla sina inlärdade melodier, en liten skygg och fredlig hynda vid namn Roska, en ondsint katt vid namn Matros, en liten tioårig, brunett och näbbig flickunge, som hette Schurotschka, och slutligen en gammal, nära sextioårig gumma,

som alltid gick klädd i hvit mössa, kort kanelbrun kofta och mörk kjol och bar namnet Nastasja Karpovna Ogarkof.

Schurotschka var ett fader- och moderlöst stadsbarn, som Marfa Timofejevna tagit upp af barmhertighet, alldeles som den lilla hyndan Roska. Hon hade funnit bägge två, flickan och hynda, öfvergifna på gatan. Bägge voro de magra, utsvultna och genomvåta af höstregnet. Roska frågade ingen efter, och hvad Schurotschka beträffar, så öfverlemnades hon med nöje åt Marfa Timofejevna af en gammal farbror till flickan, en försupen skomakare, som sjelf aldrig fick äta sig mätt och icke håller gaf sin brorsdotter någonting att äta, men ofta nog slog henne i hufvudet med en stöfvelläst.

Med Nastasja Karpovna hade Marfa Timofejevna gjort bekantskap på en vallfart till ett heligt kloster. Marfa Timofejevna, som fäst sig vid hennes, som hon kallade det, »smakfulla sätt att bedja«, hade sjelf gått fram till henne, börjat tala vid henne och bjudit henne hem till sig på en kopp té. Sedan den dagen voro de oskiljaktliga.

Nastasja Karpovna var en barnlös enka af fattiga men adliga föräldrar och en qvinna af det mest gladlynta och saktmodiga sinnelag. Hon hade ett litet, rundt, gråhårigt hufvud, mjuka, hvita händer och ett mjukt ansigte med grofva, välvilliga drag och en liten löjlig uppnäsa. Hon tillbad Marfa Timofejevna, och denna höll också uppriktigt af henne, ehuru hon skämtade öfver hennes ömma, lättörda hjärta. Nastasja Pavlovna hade nämligen en stor svaghet för alla unga män och rodnade ofrivilligt som en ung flicka vid det mest oskyldiga skämt. Hela hennes förmögenhet bestod i ett litet kapital om 1.200 pappersrubel, och hon lefde nu på Marfa Timofejevnas bekostnad, men på alldeles jämlik fot med henne. Marfa Timofejevna kunde icke tåla något slags underdånighet.

— Ah, Fedja! — började hon, så snart hon fick se honom, — i går afton fick du inte se min familj, var så god nu och gör dess bekantskap. Vi äro här alla församlade till vårt andra helgdagsté! Du kan få klappa dem alla, om du vill, men Schurotschka låter det nog inte ske godvilligt, och katten kommer bestämdt att klösa dig. Reser du i dag?

— Ja, det gör jag — svarade Lavretski och tog plats på el liten låg stol, — jag har redan tagit afsked af Marja Dmitrievna och äfven talat några ord med Lisaveta Michajlovna.

— Kalla henne Lisa du, far lille, för dig behöfver hon väl inte vara någon Michajlovna håller, och sitt för resten mycket stilla, ty annars har du sönder Schurotschkas lilla stol.

— Hon gick i kyrkan, — fortfor Lavretski. — Är hon verkligen religiös?

— Ja, Fedja, mycket. . . Mer än vi bägge ihop, Fedja.

— Åh, ni är väl gudfruktig, Marfa Timofejvna, — anmärkte Nastasja Karpovna med en blyg hviskning.

— I dag har ni visserligen icke gått i ottesången, men ni kommer nog att gå i högmessan.

— Åh nej, du får alt gå ensam i dag, — svarade Marfa Timofejvna. — Jag har blifvit lat, mor lilla, jag skämmer bort mig med att dricka för mycket té.

Hon kallade Nastasja Karpovna för »du«, ehuru de eljes umgingos på jämlik fot med hvarandra. Men det var ej för ro skull, hon var en Pjestof. Tre af denna familj nämnas redan under Ivan den Förskräcklige som medlemmar af synoden, och detta visste Marfa Timofejvna ganska väl.

— Var god och säg mig en sak, — började Lavretski åter. — Marja Dmitrievna talade nyss med mig om den der. . . hvad är det han heter nu igen? . . . Panschin. Hvad är det för en herre?

— Hon är då, Gud förlåte mig, en riktig slammermaja, — muttrade Marfa Timofejvna. — Hon har förmodligen också i djupaste hemlighet meddelat dig, att han är ment till fästman här i huset. Hon kunde ha nog att tissla och tassla med den der lille prestsonen, tycker jag, men det är tydligen inte nog för henne. Men ännu är det då ingenting med den saken, och Gud ske lof för det, det är bara hon, som pratar i ogjordt väder.

— Hvarför säger ni: »Gud ske lof för det?« — frågade Lavretski.

— Derför att jag inte kan med den der unge junkern. . . och hvad vore det för resten att glädja sig åt?

— Kan ni inte med honom?

— Nej, han kan väl inte begära, att alla skola vara förtjusta i honom håller. Det kan vara nog, tycker jag, att Nastasja Karpovna här är dödligt förälskad i honom.

Den stackars enkan blef mycket upprörd.

— Hur kan ni säga så, Marfa Timofejevna, har ni då ingen gudsfuktan mer! — utropade hon och rodnade ögonblickligen långt ner på halsen.

— Och han visste nog, den skälmen, — afbröt henne Marfa Timofejevna, — på hvad sätt han skulle fångsla hennes hjerta. Han gaf henne en liten snusdosa. Be att få en pris af henne, Fedja, så ska' du få se, hvad det är för en vacker dosa med en husar till häst på locket. Det är inte värdt, att du söke frita dig, mor lilla.

Nastasja Karpovna bara slog ifrån sig med händerna.

— Nå, än Lisa då, — frågade Lavretski, — hvad tycke hon om honom?

— Det ser ut, som om hon tyckte rätt bra om honom, men för resten är det endast Gud, som kan se hennes känslor. För oss menniskor, vet du, är en annans själ, och framför alt en ung flickas, som en mörk skog. Se här nu, till exempel, den der lilla Schurotskas själ, gå och tag reda på den, om du kan. Hvarför kryper hon undan, alt sedan du kom hit, men går inte sin väg ändå!

— Ja, — sade han långsamt, — man utgrundar icke en ung flickas själ.

Han började taga afsked.

— Nå, få vi snart se dig igen? — frågade Marfa Timofejevna.

— Åh jo, när det faller sig så, tant lilla, det är ju inte långt härifrån.

— Ja, det är sant, du far ju till Vasiljefskoje. Du vill inte bo på Lavriki, nå ja, det är din ensak det. Men gör i alla fall ett besök vid din mors graf, och din farmors med för resten. Du har naturligtvis utomlands inhämtat all möjlig visdom, men hvem vet ändå, kanske få de i sina grafvar en förnimmelse af, att du kommit till dem. Och glöm inte, Fedja, att låta läsa en messa för Glafira Petrovnas själ. Här har du en silfverrubel. Tag den, du måste ta den, det är jag, som vill beställa en messa för hennes själ. Medan hon lefde, tyckte jag inte om henne, men man måste medge, att det var en qvinna med karaktär. Godt hufvud och förstånd hade hon också, och dig har hon ju aldrig gjort något ondt. Men gå nu, och Gud vare med dig, eljes står jag bara här och tråkar ut dig.

Marfa Timofejevna omfamnade sin unge slägting.

— Och oroa dig inte, Lisa kommer inte att tillhöra Panschin. För en sådan man är hon altför god.

— Det oroar jag mig inte alls öfver heller, — svarade Lavretski och gick.

XVIII

Fyra timmar derefter var han på väg till sitt hem, och hans vagn rullade snabbt framåt på den släta landsvägen, som slingrade sig från by till by.

Under nära två veckors tid hade det varit beständig torka. En lätt, mjölkvit dimma låg öfver skogsbrynet i fjärran och svag lukt af svedjeland fylde luften. En mängd små, hvitgrå moln med oredigt tecknade konturer ströko fram öfver den mattblå himlen. En tämligen stark vind jagade fram i en torr, oafbruten ström, utan att mildra den tryckande hettan.

Med hufvudet lutadt mot vagnsdynorna och armarne korslagda öfver bröstet betrakade Lavretski än de solfjäderlikt förbiilande åkerremorna och bortom dem de långsamt försvinnande vidjebuskarne, än de uppskrämda korparne och sädeskråkorna, som kastade slöa och misstänksamma sidoblickar på det förbirullande åkdonet, och än de ändlösa, med gråbo, malört och åkervinda bevuxna åkerrenarne. Så satt han orörlig och blickade stilla framför sig. . . Dessa vida, öppna, fruktbara fält, denna friska grönska, dessa långsträckta kullar och smala dälдер med låga ekbuskar, smärta björkar och gråa byar, hela denna för honom sedan lång tid så främmande, äkta ryska tafla fylde hans själ med varma, innerliga, men på samma gång nästan bittra känslor och sammantryckte hans bröst på ett underligt, ljufligt sätt.

Hans tankar irrade länge omkring, lika orediga och förvirrade som de irrande molngestalterna deruppe. Så stannade de slutligen kring hans barndom i fädernehemmet. Han tänkte på sin mor och mindes, hur hon låg på dödsbädden. Man förde honom till henne, hon tryckte hans hufvud mot sitt bröst, gjorde ett svagt försök att sucka fram några ord, blickade upp på Glafira Petrovna och tystnade för alltid. Så

påminde han sig sin far, i början så rask och hurtig, ifrig att reformera alt och gifvande sina order med kraftig, klingande röst, men sedan en blind, gnatig gubbe med ovårdadt skägg och gnällande stämma. Han mindes, hur han en gång vid bordet, sedan han druckit ur sista sqvätten ur sitt vinglas och spilt ner sin servet med sås, plötsligt brast ut i skratt och började, alldeles röd i ansigtet och blinkande med sina blinda ögon, berätta om sina framgångar hos könet. . .

Så kom han att tänka på Varvara Pavlovna, och ofrivilligt rynkade han på ögonbrynen, som man gör vid en hastig, inre smärta, och skakade på hufvudet. Derefter stannade hans tankar på Lisa.

»Der är åter en ny varelse«, tänkte han, »som träder ut i lifvet. En präktigt flicka. . . hvad skall det väl blifva af henne? . . . Och vacker är hon! Ett blekt, men friskt ansigte, med ögon och läppar så allvarsamma och blicken så ärlig och oskuldsfull. Skada blott, att hon tycks vara litet svärmisk. En härlig växt, gången så sväfvande lätt, och rösten så stilla och mild. Jag mins särskildt, hur intagande hon är, när hon hastigt stannar och lyssnar med uppmärksamhet, utan ett leende, och sedan försjunker i tankar och kastar håret tillbaka. Ja i sanning, äfven jag måste tillstå, att henne är Panschin icke värd. . . men, hvad är det då egentligen som felas honom? . . . För resten, hvad sitter jag här och fantiserar efter? Äfven hon kommer nog att vandra samma väg som alla andra. . .

Lavretski slöt till ögonen, och ehuru han icke kunde somna, föll han snart i en dvallik halfslummer. Bilderna från det förflutna doko upp som förut i hans själ, den ena efter den andra, men sammanblandade sig sedan med helt andra föreställningar. Lavretski började drömma, Gud vet hvarför, om Robert Peel, om Frankrikes historia, och om hur han skulle vinna seger på slagfältet, när han blefve general, och tyckte sig tydligen höra skott och skrik. . . Hans hufvud föll åt sidan, han satte sig upp och öppnade ögonen. Samma fält, samma vida slättlandsvy. Sidohästarnes blanknötta skor skimrade då och då genom ett moln af dam, skjuts-gossens gula skjorta med sina röda axelkilar blåstes upp af vinden. »Det är ändå godt att komma tillbaka till hembygden igen«, tänkte Lavretski. Han ropade ett ljudligt »kör på!« åt skjuts-gossen, svepte in sig i sin vida kappa och lutade sig fastare tillbaka mot vagnsdynorna.

Vagnen fick en kraftig stöt, Lavretski rätade upp sig och såg sig omkring. Framför honom låg en liten by vid foten af en låg, skogbe-

klädd ås. Till höger syntes en gammal, mindre herrgårdsbyggnad med tillslutna fönsterluckor och en sned, förfallen förstuguqvist. Öfver hela den stora gårdsplanen ända från porten till huset växte nässlor, gröna och täta som hampa, och der fans också en liten, ännu väl bibehållen spannmålsbod af ektimmer. Det var Vasiljefskoje.

Skjutsgossen körde fram till porten och stannade. Lavretskis betjent reste sig upp på kuskbocken för att hoppa ned, och ropade ett ljudligt »hallå!«. Ett hest, doft skällande hördes, men någon hund kunde icke upptäckas. Betjenten skrek ännu en gång sitt »hallå!« innan han hoppade ned. Åter hördes samma hessa hundskall, och ett ögonblick derefter kom en gammal man med snöhvitt hår och gul nankinsrock fram på gården, utan att man rätt kunde förstå, hvarifrån han kom.

Skuggande för ögonen mot solljuset med ena handen, tittade han en stund på vagnen, slog derpå hastigt bägge händerna mot låren och sprang af och an några slag, innan han slutligen skyndade att öppna porten.

Vagnen körde in på gården, rasslade med hjulen öfver de täta nässlorna, och stannade framför den lilla förstuguqvisten. Den hvithåriga gubben, som, synbarligen ännu ganska kry, redan hade ställt sig på nedersta trappsteget i en besynnerligt skef och bredbent ställning, knäppte upp fotsacken, slog den med darrande hand tillbaka mot kuskbocken och hjälpte sin herre under vördnadsfulla handkysningar att stiga ur.

— God dag, god dag, gamle vän! — sade Lavretski, — jag tror minnans, det är gamle Anton. Lefver du verkligen ännu?

Gubben bugade tigande och skyndade efter nycklarne till huset. Medan han var borta, satt skjutspojken orörlig, med ena handen i sidan, och såg på den stängda dörren, och Lavretskis betjent stod ned, med ena handen på kuskbocken. Gubben kom snart tillbaka med nycklarne, och utan någon rimlig anledning krökande sig som en orm och med armbågarne högt i vädret, öppnade han dörren, hvarefter han steg åt sidan och bugade sig ända ned till marken.

»Så är jag då åter kommen tillbaka hem«, tänkte Lavretski, då han trädde in i den lilla förstugan, medan fönsterluckorna öppnades med rassel och gnäll och dagsljuset strömmade in i de öfvergifna rummen.

XIX

Den lilla byggning, som Lavretski nu tagit i besittning, och der två år förut Glafira Petrovna hade slutat sina dagar, var uppförd i förra århundradet af kärnfullt furutimmer, och huru bofällig den än såg ut, kunde den nog stå ännu femtio år.

Lavretski gick igenom alla rummen, och till stor oro för en mängd gamla, tröga flugor, som sutto orörligt stilla på dörr- och fönsterposterna, gaf han befallning om att öppna alla fönster, hvilka varit stängda alt sedan Glafira Petrovnas död.

Allting i huset befann sig i samma skick, som det alltid varit, så långt någon kunde minnas tillbaka. De små, hvitmålade, skamfilade och nedsutna sofforna i salongen med sina smala ben och gråa, glänsande öfvertyg erinrade lifligt om Katarina II:s tid. Der stod också den sista egarinnans länstol med sin höga, raka rygg, mot hvilken hon aldrig, icke ens under sina sista år, lutade sig. På den förnämsta väggen hängde ett gammalt porträtt af Fedors farfars far, Andrej Lavretski. Det mörka, buttra ansigtet skilde sig knapt från den svartnade, skrynkliga bakgrunden. De små, ondskefulla ögonen blickade hotande fram under de nedhängande, liksom uppsvullna ögonlocken, och det svarta, opudrade håret höjde sig borstlikt öfver den grofva, fårade pannan. Öfver ena hörnet af taflan hängde en krans af dammiga immorteller. »Glafira Petrovna har sjelf behagat fläta den«, upplyste Anton.

I sängkammaren reste sig en hög, smal säng under en sänghimmel af gammalt, randigt, outslitligt tyg. En hög urblekta kuddar och ett tunt, stickadt täcke lågo på sängen, och vid hufvudgården hängde en tafla, föreställande Jungfru Marias offer, samma tafla, mot hvilken den gamla flickan, som dog ensam och förglömd af alla, i sista stunden hade tryckt sina kallnande läppar. Vid fönstret stod ett litet toalettbord

af inlagdt trä med messingsbeslag och oval spegel, hvars förgyllning svartnat af tiden.

Bredvid sängkammaren låg bönpellet, ett litet rum med kala väggar och ett klumpigt altarskrank i ena hörnet. På golvet låg en liten, utnött, med vax nedspild matta, hvarpå Glafira Petrovna hade förrättat sina knäfall och böner.

Medan Lavretski besåg sängkammaren och kapellet, aflägsnade sig Anton med betjenten för att öppna stallet och vagnshuset, och i hans ställe infann sig en gammal gumma, som såg ut att vara jämnårig med honom. Hennes af ålder darrande hufvud var insvept i en duk, som räckte från halsen nästan ända upp till ögonbrynen, och hennes blick var slö, men uttryckte dock en ständig vana af blind, tjenstfärdig lydnad och på samma gång ett visst underdånigt medlidande.

Hon gick fram och kysste Lavretskis hand och stälde sig sedan vid dörren, afvaktande hans befallningar. Han kunde rakt inte påminna sig, hvad hon hette, och icke ens om han någonsin sett henne förut. Det befans, att hon hette Aprakseja. För fyrtio år sedan hade Glafira Petrovna skickat henne från herrgården och gjort henne till hönsvakterska. För öfrigt talade hon sällan, föreföll nästan svagsint och bibehöll ständigt samma utseende af blind, underdånig lydnad.

Utom dessa bägge gamla och tre små, tjockmagade barnungar i långa skjortor, Antons barnbarns barn, bodde äfven på gården en enarmad, frigifven bonde, hvilken pladdrade som en orre, men icke dugde till någonting. Föga mera brukbar var den gamla skröpliga hund, som med sitt skällande helsat Lavretski välkommen. I mer än tio år hade han varit bunden vid en tung kedja, som anskaffats på befallning af Glafira Petrovna, och kunde numera knapt röra sig med sin tunga börda.

Sedan Lavretski besett huset, gick han ut i trädgården och fann den alldeles i sin smak. Den var öfvervuxen med högt gräs, kardborrar, hallon och krusbärsbuskar, men der fans också mycket skugga, och de talrika gamla lindarne gjorde ett egendomligt intryck genom sin ofantliga storlek och grenarnes besynnerliga virrvarr. De hade nämligen blifvit för tätt planterade och derefter, någon gång för en hundra år sedan, klippta. Trädgården slutade med en liten klar dam, omgifven af hög, rödskimrande vass.

Spåren af menskelig tillvaro utplånas ganska hastigt. Glafira Petrovnas egendom hade ännu icke hunnit helt och hållet förvildas, men tyck-

tes redan bära prägeln af denna stilla dvala, hvori allting på jorden försjunker, som icke beröres af menniskolifvets oroliga äflan.

Fedor Ivanitsch gick också bort till byn. Gummorna kommo ut på stugutrösklarne och tittade på honom med handen under kinden, bönderna helsade på honom, om de voro aldrig så långt borta, barnen sprungo undan för honom, och hundarne läto höra ett lojt och trögt skall.

När det led fram emot aftonen, började Lavretski känna sig hungrig. Kocken och de öfriga tjenarne skulle dock komma först senare på qvällen, och foran med lifsmedel var häller icke anländ. Han måste således vända sig till Anton.

Denne vidtog genast nödiga anordningar. Han fångade, slaktade och plockade en gammal höna, och Aprakseja höll länge på med att gnida, tvätta och torka henne, som om det varit linne, innan hon lade den i kitteln. När hönan slutligen var kokt, dukade Anton bordet och arrangerade det på ett smakfullt sätt med ett gammalt, svart plätersaltkar på tre ben, och en liten, slipad karaff med trång hals och rund glaspropp framför kuväret. Derefter anmälde han med hög och gäll röst: »bordet är serveradt«, och ställde sig sjelf bakom Lavretskis stol med en servet lindad kring högra handen, utbredande omkring sig en stark lukt, som påminde om gammalt cypressträ.

Lavretski smakade litet på soppan, »hönsbuljong« menade Anton, och tog sedan itu med hönan. Skinnet var fullt af stora blåsor, en tjock sena gick utmed hvardera benet, och köttet hade en egendomlig smak af trä och lut. Sedan han ätit, yttrade han att han skulle gerna vilja ha en kopp té, om. . .

— Inom en minut ska' det vara färdigt, — afbröt honom gubben och höll också sitt ord.

Han fick tag i en nypa té, inlindad i ett rödt papper, letade fram en liten hetsig och bullrande samovar och lyckades också hitta reda på några små, halfsmultna sockerbitar.

Lavretski drack sitt té ur en stor kopp, som påminde honom om hans barndom. Prydd med teckningar, som förestälde spelkort, sattes den fram blott för husets gäster, och nu drack han sjelf derur på visst sätt som gäst.

På qvällen anlände betjeningen. Lavretski ville icke ligga i Glafira Petrovnas säng, utan lät bädda åt sig i matsalen. Sedan han släckt ljuset, låg han länge och såg sig omkring under sorgsna och vemodi-

ga tankar. Han erfor samma känsla, som man alltid erfar, då man för första gången tillbringar natten i ett rum, som länge stått obebodt. Det förekom honom, som om det mörker, som från alla sidor omgaf honom, icke kunde vänja sig vid den nye invånaren, och som om sjelfva väggarne sågo betänksamma ut. Slutligen drog han en djup suck, svepte täcket omkring sig och insomnade.

Anton stannade längre uppe än de andra. Han stod länge och hviskade med Aprakseja, suckade halfhögt och korsade sig flere gånger. Ingendera af dem hade väntat, att den unge herrn skulle slå sig ner hos dem på Vasiljefskoje, då han helt nära intill egde en så präktig egendom som Lavriki ville undvika för alla de tunga och bittra minnen, den väckte. Sedan de hviskat med hvarandra länge och väl, gick Anton ut på gården, tog en käpp och slog på det vid spannmålsboden hängande brädet, som icke på länge gifvit något ljud ifrån sig, och lade sig att sofva bredvid boden, utan något skydd ens för sitt hvita hufvud mot nattluften. Men majnatten var stilla och ljum, och den gamle slumrade godt.

XX

Följande morgon steg Lavretski tidigt upp, talade med byfogden, besökte logen, lät ta bort kedjan från gårdshunden, som blott skälde litet, men icke lemnade sin koja, och återkommen hem, försjönk han i ett slags stilla dvala, som sedan icke lemnade honom på hela dagen. »Nu är det då, som om jag kommit ned på sjelfva botten af floden«, sade han mer än en gång till sig sjelf.

Han satt vid fönstret utan att röra sig och liksom lyssnande till förinnandet af det stilla lif, som omgaf honom, och till de enstaka ljud, som afbryta den landtliga tystnaden. Der är någonting, som sjunger bakom nässlorna med en liten tunn, fin röst, och en mygga tyckes ackompanjera sången med ett fint hväsljud. Nu tystnar den, men myggan fortfar att hväsa, och midt igenom flugornas entoniga, klagande surr höres det dofvare ljudet af en flygande humla, som litet emellan slår hufvudet mot taket. En tupp började gala ute på vägen, hest ut hållande den sista tonen, en kärra skramlade förbi, och borta i byn rasslade en port på sina gångjern. »Hvad är det om?« gnälde plötsligt en käringröst. »Ack, min lille unge«, säger Anton till en liten, tvåårig flicka, som han gungar på sina armar. »Tag hit kvass!«¹ gnäller käringrösten igen, och så inträder åter samma graflika stillhet. Intet ljud höres, allting är stilla och orörligt, icke ens ett blad darrar för vinden.

»Ja, nu är jag då på flodens botten«, tänkte Lavretski ånyo, »och här är lifvet alltid och oföränderligt lika lugnt och stilla som nu. . . Kommer man in i dess eviga cirkelgång, har man blott att följa med. Här fin intet, som kan uppröra en, intet att harmas eller oroas öfver, blott den har framgång, som utan brådska trampar sin egen lilla stig, liksom

---

¹Ett slags syrligt svagdricka. (Not i pappersboken 1886.)

landtmannen plöjer sin fåra med plogen. Och hvilken kraft här uppenbarar sig öfveralt, hvilken helsa och friskhet i denna dådlösa stillhet! Se här under fönstret reser sig en kraftig kardborre högt öfver det tjocka gräset, och öfver den skjuter en libsticka upp sin saftiga stängel, och ännu högre utbreder »jungfru Marie tårar« sina rosenfärgade klockor. Längre bort utpå fälten glänser rågen, hafren har redan gått i ax, och hvarje blad på träden, hvarje gräs på sin stängel breder ut sig i största möjliga fullhet!«

»Mina bästa år har jag offrat åt kärleken till en qvinna«, fortsatte Lavretski sina tysta tankar, »måtte enformigheten här återge mig mitt lugn och mitt nyktra förstånd, och bereda mig till, att jag må kunna utträtta någonting i lugn och ro!« Åter började han lyssna på stillheten omkring sig. Han väntade icke på någonting särskildt, och dock var det på samma gång som om han oupphörligt väntade, att någonting skulle komma.

Men stillhet omgifver honom på alla håll. Solen skrider stilla fram på den lugna, blå himlen, och lika stilla röra sig molnen under himlahalvvet, nästan som om de visste, hvart och hvarför de röra sig. På andra ställen af jorden böljade, sjöd och brusade det menkliga lifvet, och här flöt det så sakta och ljudlöst, som vattnet öfver morasets tufvor. . .

Ända till sent på qvällen satt Lavretski försjunken i betraktelse af detta sakta bortflytande lif. . . Och sakta började det förflutnas bitterhet smälta bort i hans själ som snö om våren. . . och ännu underligare, aldrig hade han känt så djupt och kraftigt som nu, att han dock kunde älska sitt fosterland.

XXI

Under loppet af tvänne veckor hade Fedor Ivanitsch iordningstält Glafira Petrovna's hus och låtit snygga upp gårdsplanen och trädgården. Från Lavriki hade han låtit hämta beqväma möbler, från staden vin, böcker och tidningar, och i stallet stodo präktiga hästar. Med ett ord, Fedor Ivanitsch hade anskaffat allt, som var nödvändigt för att kunna lefva på Vasiljefskoje, och han började nu också lefva till hälften som godsegare, till hälften som enstöring.

Dagarne förflöto enformigt, men han leddes icke, ehuru han icke umgicks med någon. Han sysselsatte sig ifrigt och uppmärksamt med landtbruket, red omkring på egorna och läste väl också ett och annat, men icke synnerligen mycket. Han tyckte mer om att höra på gamle Antons berättelser. Vanligtvis satte han sig då vid fönstret med en pipa tobak och en kopp kallt té. Anton stälde sig vid dörren med händerna på ryggen och började sina ändlösa berättelser om de gamla tiderna, dessa underbara tider, då hafren och rågen icke såldes måttvis, utan i säckar för två eller tre kopek säcken, då åt alla håll, till och med ända bort till staden, sträckte sig ogenomträngliga skogar och gräsliga steppmarker, som aldrig vidrörts af någon plog.

— Men nu, — klagade gubben, som nog redan sett sina åttio år, — nu ha de huggit ned och plöjt upp altsammans, så att man inte kan komma fram.

Anton berättade också mycket om den förra egarinnan, Glafira Petrovna, »hur försigtig och sparsam hennes nåd varit, och hur hon en gång varit nära att gifta sig. En ung herre och godsegare från grannskapet hade börjat göra henne sin kur och kom ganska ofta på besök, och hennes nåd täcktes för hans skull till och med ta' på sig sin helgdagsmössa med »massaka«-röda band och sin gula klädning af »tru-

tru-levantin«. Men sedan blef hon ond på herr grannen för en mindre passande fråga: »hur är det, nådig fröken, ni har ju kapitaler?« och gaf befallning, att han icke mer skulle mottagas. Vid samma tillfälle hade hennes nåd också befalt, att efter hennes död skulle altsamman ända till den minsta lapp öfverlätas åt Fedor Ivanovitsch.

Lavretski hade verkligen också funnit hela sin fasters bohag i oförändradt skick och fått reda både på helgdagsmössan med de »massaka«-röda banden och den gula klädningen af »tru-tru-levantin«. Gamla papper och intressanta dokument, som Lavretski hade hoppats på, funnos deremot alldeles icke, utom en enda gammal, liten bok, i hvilken hans farfar, Peter Andrejitsch, hade skrifvit, först: »Firat i staden Sankt Petersburg den fred, som hans excellens furst Alexander Alexandrovitsch Prosorofski afslöt med turkiska riket«, sedan ett »recept på bröstdekocht« med följande anmärkning: »Denna Ordination gafs åt generalskan Praskovja Fedorovna Saltikof af Protopresbytern vid Helga-Trefaldighets-kyrkan Feodor Afksentjevitsch«; vidare en politisk nyhet af följande innehåll: »Om de franska tigrarne har man icke hört något«, och alldeles bredvid: »I Moskofskija Vjedomosti annonseras, att herr Premier-majoren Michael Petrovitsch Kolitschef aflidit; förmodligen an son till Peter Vasiljevitsch Kolitschef«.

Lavretski träffade också på några gamla kalendrar och drömböcker, jämte herr Ambodiks hemlighetsfulla skrift, den längesedan glömda men välbekanta »Symboler och Emblemer«, som väckte så många minnen till lif.

I Glafira Petrovnas toalettbord fann Lavretski ett litet paket omlindadt med ett svart band, försegladt med svart lack och undanstuckett längst in i en låda. I paketet lågo tvänne porträtt med ansigtena mot hvarandra. Det ena var en i pastell målad bild af hans far som ung, med mjukt, lockigt hår kring pannan, långa, smäktande ögon och halföppen mun. Det andra var ett nästan utplånadt porträtt af en blek, ung qvinna i hvit klädning med en hvit ros i handen. Det var hans mor. Sjelf hade Glafira Petrovna aldrig velat låta måla af sig.

— Fast jag på den tiden, Fedor Ivanitsch, icke hade tillträde till de herrskapliga gemaken, — berättade Anton, — så mins jag dock mycket väl er farfars far, Andrej Afanasjevitsch. . . Ja, jag var väl ändå en aderton år, när han dog. En gång mötte jag honom i trädgården, och jag darrade alt i knäveckan, men den nådige herrn gjorde mig ingenting, utan bara frågade, hvad jag hette, och skickade mig upp på sitt

rum efter en näsduk. Se, det var en riktig herre, det måste man säga, och inte erkände han någon öfver sig. Och så egde han en så underbar amulett, som en munk från berget Athos gifvit honom. Och hade då den der munken sagt till honom så här: »För din gästvänlighets skull, nådig herre, ger jag dig detta, bär det, så behöfver du icke frukta för någon domstol.« Nå ja, man vet ju, lille far, hur det var då för tiden, den nådige herrn gjorde hvad han ville. Till och med då en herremän tänkte på att sätta sig upp emot honom, så brukade hans nåd bara se på honom och säga: »du simmar på grundt vatten«... det var nu ett talesätt, som han beständigt förde i munnen om obetydligt folk. Och han, er salig herr farfars far, bodde i ett litet trähus, men hvilket bohag lemnade han inte efter sig, hvilken massa af silfver, och alla källare proppfulla med förråder af alla slag! Det var en som kunde sköta gård och grund det! Den der lilla karaffen, som ni behagat tycka om, har tillhört honom, det var ur den, han tog sig sin lilla snaps. Men så kom er farfar, Peter Andrejitsch. Han byggde ett palats af sten, men förvärfvade ingenting. Med honom gick alt sin kos, och så lefde han på ett helt annat sätt än sin kärälskelige fader, och tillät sig inga sådana nöjen som han, men alla pengarna gjorde han ända på... Man kunde inte ens låta läsa en själamessa åt honom efter hans död, det fans inte så mycket som en silfversked qvar i huset, men tack vare Glafira Petrovna, bevisades honom ändock den sista tjensten.

— Apropos, är det sant, — inföll Lavretski, — att man här brukade kalla henne »en gammal sqvallerkärning?«

— Ja visst; men hvem var det, som kallade henne så? — genmälde Anton misslynt.

* *
*

— Hur står det till med vår nådiga fru? — vågade en gång den gamle fråga. — Hvar behagar hon uppehålla sig?

— Jag har skilt mig från min hustru, — svarade Lavretski med ansträngning. — Var därför god och gör inga frågor om henne.

— Jag lyder, — svarade gubben i sorgsen ton.

* *
*

Efter trenne veckors förlopp red Lavretski en dag in till Orel och tillbragte aftonen hos Kalitins.

Lemm var der, och Lavretski fattade genast mycket tycke för honom. Ehuru han sjelf, tack vare faderns »system«, icke kunde spela något instrument, älskade han dock musik, verklig, klassisk musik, i hög grad.

Panschin var icke der den aftonen. Guvernören hade skickat honom i något ärende utom staden. Lisa spelade ensam, och spelade förträffligt. Lemm blef lifvad, gick af och an på golfvet och vred ihop ett stycke papper till ett långt rör, som han sedan nyttjade till taktpinne. Marja Dmitrievna skrattade i början åt honom, men gick sedan in och lade sig. »Beethoven angriper altför mycket mina nerver«, menade hon.

Först vid midnatt bröt sällskapet upp. Lavretski följde Lemm till hans bostad och stannade hos honom ända till tre på morgonen.

Lemm talade mycket. Hans krökta rygg rätade ut sig, ögonen blefvo större och glänsande. Det var så länge sedan någon visat honom något deltagande, men Lavretski intresserade sig synbarligen för honom och gjorde honom en mängd frågor, som vittnade om varma och uppriktiga känslor. Detta gick gubben till hjertat. Han visade honom sina arbeten i musik och slutade med att sjelf spela och sjunga med svag och darrande röst några bitar af sina kompositioner, bland annat hela Schillers ballad »Fridolin«, som han satt i musik.

Lavretski uttryckte sitt bifall, bad honom att ännu en gång föredraga ett och annat, som han särskildt tyckt om, och då han gick, bjöd han honom till sig ut på landet för några dagar.

Lemm, som följde honom ut på gatan, samtyckte genast och tryckte hårdt hans hand. Men då han stod ensam kvar och började känna den friska, fuktiga luften i sjelfva daggryningen, såg han sig omkring, rynkade ögonbrynen, sjönk åter ihop, och smög sig som en brottsling tillbaka på sitt rum. »Ich bin wohl nicht klug«, mumlade han, i det han kröp ned i sin lilla hårda bädd.

Då Lavretski några dagar derefter kom med en vagn för att hämta honom ut till sig, låtsades han vara sjuk och ville inte taga emot honom. Men Fedor Ivanitsch gick in ändå och öfvertalade honom att följa med. Mer än alt annat verkade på Lemm den omständigheten, att Lavretski låtit för hans skull hämta ut ett piano från staden.

Tillsammans gjorde de visit hos Kalitins och tilbragte aftonen der, men nu icke så angenämt som förra gången. Panschin var der och tala-

de mycket om sin utflygt, hvarvid han på ett kostligt sätt härmade och förlöjligade några landtpatroner, med hvilka han träffat tillsammans. Lavretski skrattade, men Lemm satt tyst i sitt hörn, rörde sig af och an sakta och ljudlöst som en spindel, såg sig omkring med skygg och slö blick, och qvicknade till först då, när Lavretski steg upp för att ta afsked.

Ännu när han satt i vagnen, fortfor gubben att skyggt krypa ihop i sitt hörn, men den stilla ljumma luften, de lätta vindfläktarne, de dallrande skuggorna, doftet från gräset och björkarnes knoppar, den stjernbeströdda himlens milda glans, hästarnes jämna hofslag och frustande, färdens, nattens, vårens förtrollning, allting samverkade att öppna den stackars tyskens själ, och han sjelf var den förste, som började samtalet.

XXII

Han talade först om musik, derefter om Lisa, och sedan åter om musik, men det föreföll, som om han talade ut orden långsammare, när han talade om Lisa.

Lavretski förde talet på hans kompositioner och erbjöd sig halft på skämt att skriva en libretto till en opera åt honom.

— Hm, en libretto, — svarade Lemm dröjande, — nej, det passar inte för mig. Jag eger inte längre den liflighet, det fantasiens spel, som är nödvändigt för en opera... Min lilla förmåga är redan utsinad... Om jag ännu skulle kunna göra någonting, skulle det på sin höjd vara en romans, och då skulle jag naturligtvis vilja ha några vackra ord.

Han tystnade och satt länge orörlig med blicken riktad upp mot himlen.

— Till exempel, — återtog han slutligen, — något i den här stilen.

Stjernor, ack, I klara stjernor!...

Lavretski vände sig halft om och såg på honom.

— »I klara stjernor« — upprepade Lemm, — »I skåden lika ned på rättfärdiga och orättfärdiga, men endast de renhjärtade«... eller något dylikt... »förstå er«... nej... det vill säga... »älska er«... För resten är jag ingen poet... långt derifrån... Men någonting i den vägen, någonting högstämmt ville jag ha.

Lemm sköt hatten tillbaka på nacken. I den ljusa vårnattens fina halfdager föreföll hans ansigte blekare och yngre.

— »Och äfven I«, — fortfor han med en röst, som ljöd alt saktare och saktare, — »I veten, hvem som älskar, hvem som förstår att älska, emedan I, I rena, ensamma förmå att trösta«... Nej, alt det der duger inte... Jag är ingen poet... Men någon ting i den stilen skulle det vara.

— Det är skada, att jag inte håller är någon poet, — anmärkte Lavretski.

— Tomma inbillningsfoster! — mumlade Lemm och tryckte sig in i sitt hörn. Han tillslöt ögonen, som om han ville försöka att sofva.

Några minuter förgingo under tystnad, då Lavretski plötsligt spratt till och lyssnade.

— Stjernor... rena stjernor... kärlek! — hviskade gubben knapt hörbart.

»Kärlek«, upprepade Lavretski för sig sjelf och försjönk i tankar... Det blef honom tungt om hjertat.

— Det var verkligen en utomordentligt vacker musik, ni satt till Fridolin, Christofor Fedoritsch, — sade han slutligen högt. — Men hvad tror ni?... Den der Fridolin... sedan grefven fört honom till sin fru, så blef han väl hennes älskare, eller hur?

— Ja, så tänker ni, — svarade Lemm, — därför att ni sannolikt har någon erfarenhet i den vägen...

Han tystnade tvärt och vände sig bort med en lätt förvirring.

Lavretski log ett tvunget leende, och vände sig också bort och såg utåt vägen.

Stjernorna hade redan börjat blekna, och himlen hade antagit den första gryningens matta ton, då vagnen rullade fram till den lilla förstuguqvisten på Vasiljefskoje.

Sedan Lavretski fört sin gäst till det för honom iordningställda rummet, återvände han till sitt eget arbetsrum och satte sig vid fönstret. I trädgården sjöng en näktergal sin sista sång för natten. Lavretski kom att tänka på, att äfven i Kalitins trädgård hade en näktergal sjungit, medan han var der, och han mindes den stilla rörelsen af Lisas ögon, då de vid första ljudet af sången vände sig mot det mörka fönstret. Han började tänka på henne, och det blef stilla i hans hjärta. »Rena flicka« — sade han halfhögt, — »rena stjernor«, tillade han leende och gick lugnt till hvila.

Men Lemm satt länge på sin bädd med ett nothäfte i knät. Han kände det, som om en hittills okänd, härlig melodi stode färdig att uppenbara sig för honom... Hans själ var upprörd och lågande... Det var, som om den närmade sig, spridande en salig domning... Men den kom aldrig.

»Hvarken poet eller musiker!« suckade han slutligen, och det trötta hufvudet sjönk tungt ned mot kudden.

XXIII

Följande morgon sutto värd och gäst och drucko té under en gammal lind i trädgården.

— Maestro, — sade Lavretski, — snart får ni väl tillfälle att skriva en större, högtidligt kantat.

— Hvad då för tillfälle?

— Jo, till brölloppet mellan herr Panschin och Lisaveta Michajlovna. Märkte ni inte i går afton, hur öppet han egnade henne sin hyllning? Det tycks, som om allting redan vore klart dem emellan.

— Nej, det kommer aldrig att ske! — utbrast Lemm häftigt.

— Hvarför det?

— Derför att det är omöjligt!... Men för resten, — tillade han efter ett ögonblicks tystnad, — är ju allting möjligt här i verlden... och i synnerhet här hos er i Ryssland.

— Låt oss för ögonblicket lemna Ryssland åsido... Men säg mig, hvad finner ni för opassande i en förbindelse dem emellan?

— Allting! Altsammans är opassande. Lisaveta Michajlovna är en rättsinnad, allvarlig flicka med upphöjda känslor... och han... han är... ja, med ett ord sagdt, han är en di-let-tant.

— Ja, men hon älskar honom ju.

Lemm steg upp från sätet.

— Nej, hon älskar honom inte... det vill säga, hon har ett rent och oskyldigt hjärta och vet inte ens, hvad det är att älska. Madame von Kalitin säger till henne, att han är en förträfflig ung man, och hon tror madame von Kalitin, derför att hon ännu är ett fullkomligt barn, ehuru hon fyllt nitton år. Hon läser sina böner morgon och afton, och det är mycket vackert, men hon älskar honom icke. Hon kan endast

älska det sköna, och han är icke skön, det vill säga, hans själ är icke skön.

Hela detta tal hade Lemm framfört med stor värma och utan ringaste afbrott, under det att han med små steg gick af och an framför tébordet och lät sina blickar irra omkring på marken.

— Min bästa maestro! — utbrast plötsligt Lavretski, — jag tror minn, ni sjelf är kär i min vackra kusin.

Lemm stannade tvärt.

— Var så god och inte skämta med mig så der, — sade han med osäker röst. — Jag är inte tokig, min blick är nu riktad mot den mörka grafven och icke mot en solljus framtid.

Det gjorde Lavretski ondt om den gamle, och han bad honom uppriktigt om förlåtelse.

Efter téet spelade Lemm sin kantat för honom, men under middagen började han åter, med anledning af något yttrande af Lavretski, att tala om Lisa, och Lavretski hörde på honom med uppmärksamhet och intresse.

— Hvad tycker ni, Christofor Fedoritsch, — sade han slutligen, — här ha vi ju nu, tycker jag, allting i ordning, och trädgården står i full blom. Skulle man inte kunna bjuda henne hit ut på en dag tillsammans med sin mor och min gamla tant?... Säg, skulle ni inte tycka det vore roligt?

Lemm böjde ned hufvudet öfver sin tallrik.

— Jo, gör det, — sade han knapt hörbart.

— Men Panschin behöfver jag väl inte bjuda?

— Nej, det behöfs inte, — sade gubben med ett nästan barnsligt leende.

Två dagar derefter for Fedor Ivanitsch in till staden, för att göra ett besök hos Kalitins.

XXIV

Han träffade alla hemma, men nämnde icke genast ändamålet med sitt besök. Han ville först tala några ord allena med Lisa.

Slumpen gynnade honom. Man lemnade dem för några ögonblick ensamma i salongen, och samtalet var snart i full gång. Hon hade redan vant sig vid honom och var i allmänhet icke blyg för främmande. Han hörde på henne, såg ibland forskande på henne och upprepade i tankarne för sig sjelf Lemms ord.

Det händer understundom, att tvänne människor, som redan äro bekanta, men icke stå hvarandra nära, helt hastigt och oväntadt under loppet af några minuter känna sig dragna närmare till hvarandra, och medvetandet af detta närmande ger sig uttryck i deras blickar, i deras stilla, vänliga leenden, ja till och med i omedvetna rörelser.

Detta inträffade nu med Lavretski och Lisa. »Det är sådan han är«, tänkte hon och såg vänligt på honom. »Det är sådan du är«, tänkte han, och därför förundrade det honom icke häller, då hon, ehuru med en viss tvekan, förklarade för honom, att hon länge haft någonting på hjertat, som hon ville säga honom, men var rädd, att han skulle bli ond.

— Var inte rädd för det, säg ut bara, — sade han och blef stående midt framför henne.

Lisa såg upp på honom med sin klara, oskuldsfulla blick.

— Ni är så god, — började hon, och på samma gång tänkte hon: »ja, han är verkligen god!« — ni förlåter mig nog, jag borde inte våga tala med er om detta... men... hur kunde ni... hvarför skilde ni er från er hustru?

Lavretski spratt till, såg på henne med en allvarsam blick och satte sig bredvid henne.

— Mitt barn, — sade han, — jag ber er icke röra vid detta sår. . . Er hand är len, men ändå gör det mig ondt.

— Jag vet, — fortfor Lisa, alldeles som om hon icke förstått hans ord, — att hon har förbrutit sig emot er, och jag vill inte ta henne i försvar, men hur kan ni vilja åtskilja, hvad Gud sjelf förenat?

— Våra åsichter äro i det hänseendet altför olika, Lisaveta Michajlovna, — svarade Lavretski temligen skarpt, — vi skulle ej förstå hvarandra.

Lisa bleknade. Det gick en lätt darrning genom hennes varelse, men hon ville icke tiga.

— Ni måste förlåta, — sade hon sakta, — om ni sjelf en gång vill hoppas på förlåtelse.

— Förlåta! — upprepade Lavretski. — Ni borde först veta, för hvem ni ber om förlåtelse. . . Förlåta denna qvinna, åter upptaga henne i mitt hus, henne, den falska, hjärtlösa varelsen! Och hvem har sagt er, att hon vill komma tillbaka till mig? Tro mig, hon är fullkomligt nöjd med sin nuvarande belägenhet. . . Men hvarför tala om detta? Hennes namn borde aldrig komma öfver era läppar. . . Ni är altför ren för att kunna fatta en sådan varelse som hon.

— Hvarför tala illa om henne! — sade Lisa med ansträngning, under det darrningen af hennes händer blef alt mer synbar. — Ni har ju sjelf öfvergifvit henne, Fedor Ivanitsch.

— Men jag säger er ju, — svarade Lavretski med ett ofrivilligt utbrott af otålighet, — att ni inte vet, hvad hon är för slags menniska!

— Och hvarför gifte ni er då med henne? — hviskade Lisa och slog ned ögonen.

Lavretski sprang hastigt upp från stolen.

— Hvarför jag gifte mig! Jag var då ung och oerfaren, jag begick en dårskap och lät locka mig af en fager yta. Jag kände icke qvinnorna, jag förstod ingenting af det verkliga lifvet. Gifve Gud, att ni måtte ingå ett lyckligare äktenskap, men, tro mig, man kan inte ansvara för någonting.

— Jag kan också bli olycklig, — sade Lisa med darrande röst, — men i så fall måste jag undergifvet foga mig i Guds skickelse. . . Jag kan icke uttrycka mig riktigt, men om vi icke skulle underkasta oss. . .

Lavretski knöt handen hårdt tillsammans och stampade med foten.

— Blif inte ledsen på mig, förlåt mig! — sade Lisa hastigt.

I detta ögonblick inträdde Marja Dmitrievna i salongen. Lisa steg upp och ville gå.

— Vänta ett ögonblick, — ropade Lavretski efter henne. — Jag har en bön till er mor och er. Skulle ni inte vilja glädja mig med ett litet besök i mitt nya hem? Ni vet, att Lemm nu är min gäst derute för någon tid, jag har låtit föra ut ett piano, och syrenerna stå i full blom. Ni får andas in litet landtluft, och om ni vill, kan ni återvända samma dag. . . Säg inte nej, utan kom så snart som möjligt.

Lisa såg på sin mor, och Marja Dmitrievna antog en min, som om hon icke kände sig rätt väl. Men Lavretski gaf henne icke tid att öppna munnen, utan kysste tacksamt hennes händer.

Marja Dmitrievna, som alltid var mycket känslig för ömhetsbetygelser och icke hade väntat sig en sådan älskvärd artighet från en sådan »björn« som Lavretski, blef vek till sinnes och samtyckte. Medan hon funderade på hvilken dag vore lämpligast för besöket, närmade sig Lavretski till Lisa, och ännu upprörd af det föregående samtalet hviskade han till henne:

— Tack, Lisaveta Michajlovna. . . ni är en bra flicka, och jag har en stor skuld.

Hennes bleka ansigte färgades af en svag rodnad, och ett blygt leende lekte kring hennes ögon och läppar.

— Vladimir Nikolajitsch får väl komma med oss? — frågade Marja Dmitrievna.

— Ja, visst får han det, — svarade Lavretski, — men vore det inte trefligare att vara alldeles för oss i den stilla familjekretsen.

— Han kunde ju kanske redan anses. . . — började Marja Dmitrievna, men hejdade sig och tillade, — men, för resten, som ni vill.

Det skulle bli bestämdt, att Lenotschka och Schurotschka skulle följa med. Men Marfa Timofejevna undanbad sig.

— Det är svårt för mig, min gosse, — sade hon, — att röra på mina gamla ben. Och ligga öfver natten hos dig vore då rakt omöjligt, jag kan inte sofva i någon annan bädd än den jag är van vid. Ungdomen må fara i väg, men jag blir hemma.

Lavretski fick icke något mer tillfälle att tala med Lisa, men han såg på henne med en så allvarlig blick, att det väckte hos henne på samma gång en blyg glädje och ett tyst medlidande med honom. Då han tog afsked af henne, tryckte han hårdt hennes hand, och sedan han gått, stod hon ett ögonblick försjunken i stilla tankar.

XXV

Då Lavretski återkom hem, mötte han på tröskeln till sitt förmak en mager, högväxt man i blå, luggsliten öfverrock, med skrynkliga men lifliga drag, tofvigt, grått skägg, lång, rak näsa och små, litet inflammerade ögon. Det var Michaljevitsch, hans forne universitetskamrat.

Lavretski kände icke genast igen honom, men så snart han nämnde sitt namn, omfamnade han honom varmt. De hade icke sett hvarandra sedan Moskva-tiden, och nu följde utrop, frågor och svar på hvarandra, och många längst förgättna minnen väcktes åter upp till lif.

Alt under det Michaljevitsch rökte den ena pipan efter den andra, drack té i stora klunkar och gestikulerade lifligt med sina långa armar, berättade han sina öden. I allmänhet hade dessa icke varit glada och angenäma, han kunde icke berömma sig af mycken framgång i sina företag, och dock skrattade han beständigt med sitt vanliga hesa, nervösa skratt. Han hade nu, sedan en månad tillbaka, haft plats på en rik brännvinsförpaktares kontor omkring 300 verst från Orel, och då han hade fått höra, att Lavretski kommit tillbaka från utlandet, hade han gjort en liten utflygt för att få återse sin gamle vän.

Michaljevitsch talade lika häftigt och stötvis som i sin ungdom och var i allmänhet lika bullrande och uppbrusande som förr. Lavretski ville ibland tala om sina förhållanden, men Michaljevitsch afbröt honom alltid med ett hastigt: »Det har jag hört, min bror, det har jag hört. . . Hvem kunde tro det?« och förde då genast samtalet öfver på allmänna räsonnemanger.

— I morgon, min bror, — sade han slutligen, — i morgon måste jag resa, men i dag, om du tillåter, ska vi lägga oss sent. Jag vill bestämdt veta, hvad du blifvit för en menniska, hur du utvecklats dig, hvilka åsichter och öfvertygelser du hyser, hvad lifvet har lärt dig. —

Michaljevitsch höll sig ännu till 1830-talets fraseologi. — Hvad mig beträffar, min bror, så är jag i många stycken förändrad. . . »Lifvets vågor hafva slagit mot mitt bröst«. . . hvem är det egentligen, som fält detta yttrande? . . . Men i det viktigaste, det väsentliga, är jag ännu den samme som förr. Jag tror, som förr, på det goda, på sanningen. . . men jag icke blott tror derpå, utan nu har det blifvit en fast öfvertygelse, en innerlig, lefvande tro. . . Hör på. . . du vet, att jag skrifver litet vers ibland. Någon poesi fins der inte, men det fins sanning. Jag skall läsa upp för dig mitt sista stycke; jag har deri gifvit uttryck för min innersta öfvertygelse. Hör på!

Michaljevitsch började läsa upp sin dikt. Den var ganska lång och slutade med följande vers:

Åt nya känslor jag min själ har gifvit,
Ett barn på nytt jag i mitt hjerta blifvit,
Och nu försmår jag alt, jag för åtrådde,
och åtrår alt, som själen förr försmådde.

Då Michaljevitsch läste de bägge sista raderna, var han nästan färdig att brista i gråt. Det ryckte krampaktigt kring hans tjocka läppar, och det gick som en ljusning öfver hans osköna drag.

Lavretski hörde uppmärksamt på. . . Men motsägelsens anda började vakna inom honom, han kände sig eggad och retad af den gamle Moskva-studentens ständigt slagfärdiga, ständigt sjudande entusiasm, och innan en kvarts timme förflutit, hade en häftig dispyt uppstått, en af dessa ändlösa tvister, som blott ryssar kunna föra sins emellan. Efter en skilsmessa af flera år, tillbragta i två olika verldar, utan att riktigt förstå den andres eller ens sina egna tankar, hakande sig fast vid enstaka ord och vederläggande blott med ord i stället för skäl, disputerade de flera timmar om de mest abstrakta saker i verlden, på ett sätt som om det gält bägges lif eller död. De skreko så högt och hetsigt, att tjänstefolket i huset började bli oroligt, och till och med den stackars Lemm, som alt sedan Michaljevitsch's ankomst stängt in sig på sitt rum, kände sig tvehågsen och hyste en oredig fruktan, att någonting skulle hända.

— Hvad är du nu efter alt detta? — skrek Michaljevitsch, när det redan led mot ett på natten, — en man med krossade illusioner, en blaserad verldsföraktare!

— Bruka blaserade män se ut som jag, — svarade Lavretski, — de äro alla bleka, sjuka och eländiga, men jag skulle kunna lyfta dig med en hand från golfvet, om jag ville.

— Nå, om du inte är blaserad, så är du en skeptiker — Michaljevitch's uttal hade en viss lillrysk brytning —, och det är ännu sämre. Och hvad rätt har du att vara skeptisk? Det har icke gått dig väl i lifvet, låt oss anta det, men det rår du inte för. Du var född med en lidelsefull, efter kärlek törstande själ, och man höll dig med våld från alla qvinnor. Du måste således bli bedragen af den första qvinna, för hvilken du råkade ut.

— Hon bedrog också dig, — anmärkte Lavretski dystert.

— Ja, jag medger det. . . Jag var der ett verktyg i ödets hand. . . det är för resten dumt prat, det fins ju inte något öde. . . bara den gamla vanan att uttrycka sig otydligt och oriktigt. . . Men hvad bevisar det?

— Det bevisar det, att man ända från barndomen bragt mig ur led.

— Så bringa dig i led igen då! Det är ju därför, som du är en människa, en man. Du måste uppbjuda hela din energi! . . . Emellertid, det må nu vara hur det vill med dig sjelf i den här saken, men kan man väl, får man väl upphöja ett så att säga privat faktum till generel lag, till oföränderlig lefnadsregel?

— Det är inte fråga om lefnadsregler här! — afbröt honom Lavretski, — jag kan als inte medge, att. . .

— Jo, det är din regel, din maxim för lifvet, — afbröt honom Michaljevitch i sin ordning.

— Du är en egoist, det är hvad du är, — skrek han en timme senare.

— Du har blott sökt din egen njutning, din egen lycka i lifvet, du ville lefva bara för dig sjelf.

— Hvad menar du med »din egen njutning«?

— Och alt detta har svikit dig, alt har störtat tillsammans under dina fötter.

— Hvad menar du med »din egen njutning«, frågar jag.

— Och det måste störta tillsammans, ty du har sökt stöd der, hvarest intet stöd fans. . . ty du har byggt ditt hus på lösan sand. . . ty du. . .

— Tala tydligare, utan liknelser, ty jag förstår dig inte.

— Ty. . . ja, skratta gerna du. . . ty du har ingen tro, ingen värma i hjertat, bara förstånd, ingenting annat än det lumpna människoförståndet. . . Du är helt enkelt en beklagansvärd, förlegad voltairian. . . Se der, hvad du är!

— Hvem, jag?... Jag en voltairian?

— Ja, alldeles som din far, och sjelf har du ingen aning derom.

— Jaså, då har jag också rätt att kalla dig en fanatiker, — utropade Lavretski.

— Ack nej, — svarade Michaljevitsch med uppriktig bedröfvelse, — jag har olyckligtvis icke på något sätt gjort mig förtjent af ett så högt namn.

Och när klockan led mot tre på morgonen, ropade Michaljevitsch med triumferande ton:

— Nu har jag kommit på det riktiga uttrycket... Du är icke skeptiker, icke blaserad, icke voltairian, du är en odåga, och till på köpet en dålig odåga, jag menar, ingen naiv, utan en fullt medveten odåga. De naiva odågorna ligga stilla på ugnstaket och göra ingenting, därför att de inte kunna göra någonting... De tänka ingenting, men du är en tänkande människa och ligger ändå still... Du skulle kunna göra något, men du gör ingenting... Du ligger på rygg med din fyllda buk i vädret och säger: »Det här, att bara ligga still så här, det är det enda rätta... alt hvad människorna ta sig till att göra, är bara dumheter, onyttig äflan, onödigt bråk!«

— Hvar har du fått det ifrån, att jag bara ligger och latar mig? — frågade Lavretski, — och på hvad grund tillägger du mig dylika tankar?

— Men för resten, — fortfor den outtröttlige Michaljevitsch, — är ni allesammans, hela ert slägte, ingenting annat än belästa odågor. Ni vet, på hvilken fot tysken haltar, ni känner både fransmannens och engelsmannens svaga sidor, och denna ömkliga kunskap tjenar er till surrogat, och med den vill ni försvara er skamliga lojhet, er afskyvärda overksamhet. En och annan till och med skryter öfver, att han, förstås, är ett sådant ljushufvud, att han ligger stilla och låter de andra, som naturligtvis äro narrar och dumhufv'en, träla och arbeta. Ja, så är det... Och det fins också hos oss sådana herrar... jag säger det utan afseende på dig... som tillbringa hela sitt lif i ett slags dåsig leda, de vänja sig dervid, de sitta fast deri som... som mögel på en gammal filbunke, — ifylde Michaljevitsch och skrattade sjelf åt sin liknelse. — O, denna slappa dåsighet, den är våra ryska adelsmäns ruin!... Hela sitt lif håller han på med att ämna företaga sig någonting, den vidriga odågan!

— Du bara smädar och gormar, — skrek Lavretski i sin tur. — Arbeta!... göra!... det vore mycket bättre om ni, herr Demostenes från Poltava, ville säga hvad man skulle göra, än att bra gå på och vara ovetting.

— Jaså, det är det du vill! — genmälde Demostenes ironiskt. — Nej, min bror, det ärnar jag inte tala om för dig, det måste hvar människa veta sjelf... Tänk bara... godsegare, adelsman, och han vet inte hvad han skall göra!... Det är tron, som fattas, eljes visste du nog... Men det fins ingen tro, det fins ingen uppenbarelse.

— Låt mig åtminstone andas ut litet grand, för f-n!... Låt mig se mig omkring och komma litet till rätta i mina nya förhållanden! — yrkade Lavretski.

— Nej, inte en minuts anstånd, inte en sekund! — svarade Michaljevitsch med en befallande gest. — Inte en sekund, säger jag dig... Döden väntar inte, och lifvet får håller inte vänta.

— Och när och hvar ha de tagit sig för att bli kompletta odågor! — skrek han ännu klockan fyra på morgonen, ehuru nu med något hes röst, — jo nu, här hos oss, i Ryssland, just nu, då på hvarje enskild person hvilar en tung pligt, ett stort ansvar inför Gud, inför folket, inför honom sjelf!... Vi sofva, och tiden går... vi sofva...

— Tillåt mig att anmärka, — inföll Lavretski, — att nu sofva vi inte als, och unna håller inga andra att sofva. Vi skrika oss hesa som tuppar. Hör, det är nu visst redan tredje hanegället!

Vid detta utfall brast Michaljevitsch ut i skratt och blef litet lugnare.

— Nå, tills i morgon då! — sade han leende och stack in sin lilla snugga i tobakspungen.

— Tills i morgon! — upprepade Lavretski.

Men ännu en timme sutto de bägge vännerna förtroligt tillsammans, nu icke längre häftiga och högljudda utan i stilla, vänligt och stundom vemodigt samspråk.

Följande dag reste Michaljevitsch, huru mycket än Lavretski sökte hålla honom kvar. Fedor Ivanitsch lyckades icke öfvertala honom att stanna, men de bägge vännerna hade dock fått tillfälle att prata ut ordentligt tillsammans.

Det visade sig nu också, att Michaljevitsch icke egde ett enda öre i penningar. Redan qvällen förut hade Lavretski med bedröfvelse märkt hos honom alla tecken och vanor, som tyda på långvarig fattigdom.

Hans stöflar voro utslitna, det fattades knappar i rocken, han nyttjade tydligen aldrig handskar, och i håret satt dun af sängkläder. Då han kom, hade han icke sagt till om tvättvatten, och vid supén åt han som en haj, slet sönder köttet med fingrarne och gnagde på benen, så att det knastrade om hans starka, vita tänder.

Det visade sig också, att hans plats icke hade varit honom till någon nytta, och att han satt alla sina förhoppningar på bränvinsförpaktaren, hvilken hade tagit honom endast och allenast för att ha en »bildad man« på kontoret. Oaktadt alt detta klagade Michaljevitsch icke öfver sitt öde, utan lefde sorglöst som cyniker, idealist och poet, uppriktigt sörjande och grämmande sig öfver människoslägtets öden och sin egen högre kallelse, men utan att bekymra sig om, huruvida han icke en vacker dag komme att dö af hunger.

Michaljevitsch var icke gift, men otaliga gånger hade han varit kär, och till alla sina älskarinnor hade han skrivit vers. Särskildt eldigt hade han besjungit en hemlighetsfull, svartlockig »polsk dam«. Det gick visserligen allehanda rykten om, att denna polska dam helt enkelt varit en liten judinna, som åtskilliga kavalleriofficerare kände mycket väl till. . . Men om man tänker rätt på saken, så är det väl alldeles detsamma?

Lemm kom Michaljevitsch aldrig att träffa. Hans högljudda tal och häftiga åtbörder skrämde den stackars tysken, som ej var van vid ett dylikt sätt. Och för öfrigt, en förolyckad vädrar genast en annan förolyckad på långt håll och undviker honom vanligen på ålderdomen. Han har ingenting att dela med honom, icke ens förhoppningar.

Före sin afresa talade Michaljevitsch ännu en gång med Lavretski. Han förespådde honom en säker undergång, om han icke vaknade upp i tid, bad honom allvarligt att taga sig an sina lifegnes välfärd, framställde sig sjelf som ett exempel, i det han försäkrade att han blifvit renad i lidandets degel, och mer än en gång prisade han sig lycklig, jämförde sig med himlens foglar, med dalens liljor.

— Med den svarta liljan i så fall, — anmärkte Lavretski.

— Ack, min bror, spela icke aristokrat, — genmälde Michaljevitsch godlynt, — tacka hellre Gud för att det äfven i dina ådror flyter plebejiskt blod. Men jag ser, att du nu behöfver ett rent, på något sätt öfverjordiskt väsen, som kan rycka dig ur din apati.

— Tack, min bror, — sade Lavretski, — men jag har fått nog af dessa öfverjordiska väsen.

— Tig cinyker, — utropade Michaljevitsch.

— »Cyniker«, — rättade Lavretski.

— Ja visst ja, cyniker, — upprepade Michaljevitsch.

Till och med då han satt i vagnen, der man redan stufvat in hans märkvärdigt tunna och lätta kappsäck af gult läder, fortfor han ännu att tala. Insvept i ett slags spansk kappa med luggsliten krage och ett par lejonklor till spänne, utvecklade han ännu i sista stund sina åsikter om Rysslands framtid och svängde med sina bruna händer i luften, alldeles som om han strödde ut frön till en kommande lycka.

Ändtligen satte sig hästarne i gång.

— Kom ihåg mina tre sista ord! — ropade han och lutade sig med hela kroppen, men med väl bibehållen jämnvigt, ut ur vagnen, — religion, framåtskridande, humanitet! . . . Lef väl!

Hans hufvud med den djupt öfver ögonen neddragna mössan försvann.

Lavretski stod ensam qvar på förstuguqvisten och såg oafvändt utåt vägen, så länge vagnen ännu var synlig.

»Kanhända har han rätt ändå«, tänkte han, i det han gick tillbaka in, »kanhända är jag ingenting annat än en odåga.«

Många af Michaljevitsch's ord hade trängt djupt in i hans själ, ehuru han ifrigt disputerat emot honom. Om en menniska bara är god, så kan ingen vederlägga honom.

XXVI

Två dagar derefter ankom Marja Dmitrievna, som hon lofvat, med hela sitt följe till Vasiljefskoje.

Flickorna sprungo genast ut i trädgården, under det att Marja Dmitrievna med matt och småktande hållning gick igenom rummen och berömde allt med samma matta ton. Sitt besök hos Lavretski ansågo hon som bevis på stort öfverseende och nästan som en god gerning. Hon smålog vänligt, då Anton och Aprakseja efter gammalt bruk kommo fram för att kyssa nådig frun på handen, och med svag röst och i lätt nästan anhöll hon, att téet serverades.

Till stor bedröfvelse för Anton, som hade iklädt sig ett par hvita, stickade vantar, var det icke han som fick bjuda den nådiga frun tékoppen, utan Lavretskis lönstadde kammartjenare, som enligt gubbens ord »als inte förstod sig på de rätta ordningarne«. Emellertid tog Anton ut sin rätt vid middagen. Med fasta steg intog han sin plats bakom Marja Dmitrievnas stol och lemnade den sedan icke för någon.

Ankomsten af gäster till Vasiljefskoje, en händelse som icke på långliga tider hade inträffat, förorsakade den gamle både oro och glädje. Det var honom mycket kärt att se, att hans herre umgicks med familjer af bättre stånd. För öfrigt var han icke den ende, som den dagen kände sig upprörd och högtidlig. Äfven den gamle Lemm erfor samma känslor. Han hade tagit på sig en gammal, kort, snusbrun frack med spetsiga skört, hade dragit halsduken hårdt om halsen, hostade ständigt men sakta, och vek undan för alla med en glad och vänlig min.

Lavretski märkte med glädje, att närmandet mellan honom och Lisa fortfor. Så fot hon kommit in, hade hon genast vänligt räckt honom sin hand.

Efter middagen tog Lemm fram en liten rulle notpapper ur bakfickan, dit han litet emellanåt stuckit in handen, och utan att säga ett ord, men med en betydelsefull snörpning på munnen, lade han den på pianot. Det var en romans, som han skrivit qvällen förut till några gammalmodiga tyska ord, i hvilka det talades något om kärlek och stjernor.

Lisa satte sig genast till pianot och tog ut romansen. Men, o ve, musiken befans vara tung och invecklad. Kompositören hade tydligen bemödadt sig att uttrycka något djupt och passioneradt, men ingenting hade kommit fram, det hade stannat vid blotta bemödandet.

Lavretski och Lisa kände det med sig bägge två, och Lemm förstod dem. Utan att säga ett ord stoppade han sin romans tillbaka i fickan, och då Lisa bad att få sjunga igenom den ännu en gång, skakade han blott på hufvudet, mumlade ett betydelsefullt: »nog för i dag!» sjönk ihop som vanligt och drog sig undan till ett hörn af rummet.

Mot aftonen gick hela sällskapet ut för att meta fisk. I dammen bortom trädgården fans mycket rudor, grönling och andra karpfiskar.

Marja Dmitrievna placerades i en bekväm länstol på stranden i skuggan, man lade en matta under hennes fötter och gaf henne det bästa metspöet. Såsom gammal och erfaren fiskare erbjöd henne Anton sin tjenst. Omsorgsfullt satte han masken på kroken, makade den tillrätta med fingrarne, spottade på den och kastade till och med sjelf ut kroken, under det att han gratiöst lutade sig framåt med hela öfverkroppen. Med anledning af Antons korrekta och uppmärksamma uppförande under dagens lopp yttrade också Marja Dmitrievna till Fedor Ivanitsch på sin vanliga pensionsfranska följande ord:

— Il n'y a plus maintenant de ces gens comme ça comme autrefois.

Lemm hade gått med de bägge små flickorna längre bort till ändan af dammen. Lavretski hade tagit plats bredvid Lisa.

Fisken nappade oupphörligt, litet emellan glänste en uppdragen rudan i luften med sina än i guld än i silfver skiftande fjäll, ständigt klingade småflickornas glada rop, och sjelfva Marja Dmitrievna pep till af angenäm skrämsel, när Anton hjälpte henne att hala in någon sprattlande fisk.

För Lavretski och Lisa nappade det dock mindre ofta än för de andra, hvilket sannolikt berodde derpå, att de icke skötte sitt fiske med tillräcklig uppmärksamhet och läto sina flöten flyta ända in till stranden. Den höga, rödaktiga vassen vaggade sakta omkring dem, framför

dem glänste den stilla orörliga vattenytan, och lika stilla och sakta flöt samtalets ström.

Lisa stod på en liten klappbrygga, Lavretski satt på stammen af en pil, som böjde sig ned öfver vattnet. Lisa bar en hvit klädning, sammanhållen kring lifvet af ett bredt, hvitt sidenskärp. En ljus halmhatt hängde öfver hennes ena arm, och den andra höll med en viss ansträngning det långa svigtande metspöet.

Lavretski såg på hennes rena, nästan stränga profil, de silkesglänsande lockarne bakom örat, de fina kinderna, med barnets friska rosenfärg, och tänkte: »Ack, hur älsklig står du icke der. . . och på min egen mark!« Lisa stod icke vänd åt honom, utan blickade utåt vattnet, än leende, än blinkande tankfullt med ögonen. Skuggan af en närstående lind föll öfver dem bägge.

— Vet ni, — började Lavretski, — jag har mycket tänkt på vårt sista samtal och kommit till den slutsatsen, att ni måste vara en ovanligt god människa.

— Det var inte als i den meningen. . . — ville Lisa invända, men stannade förlägen.

— Ni är god, — upprepade Lavretski. — Jag är en grof, råbarkad människa, men jag känner ändå, att er måste alla hålla af. . . Tag bara den här Lemm till exempel, han är helt enkelt förälskad i er.

Lisas ögonbryn rynkades litet, eller rättare sagdt, det ryckte till i dem, något som alltid inträffade, då hon hörde något obehagligt.

— Det gjorde mig mycket ondt om honom och hans misslyckade romans, — återtog Lavretski efter ett ögonblicks tystnad. — Att vara ung och icke kunna, det är drägligt nog, men att vara gammal och se sin förmåga borta, det är tungt. Och särskildt smärtsamt är det, att man icke känner med sig, när krafterna försvinna. För en gammal man är det icke lätt att uthärda ett sådant slag. . . Men pass på, nu nappar det för er. Jag har hört, — tillade Lavretski efter en stund, — att Vladimir Nikolajitsch har skrivit en ganska täck romans.

— Ja, — svarade Lisa, — det är en obetydlighet, men den är inte illa.

— Och hvad är er tanke om honom, är han verkligen en god musiker? — frågade Lavretski.

— Jag tror, att han har stora anlag för musik, men att han ännu icke egnat så mycken tid och arbete deråt, som det behöfves för att bli en god musiker.

— Jaså... och är han en god människa då?

Lisa brast ut i skratt och kastade en snabb blick på Fedor Ivanitsch.

— Det var en besynnerlig fråga, — sade hon, under det att hon drog upp kroken ur vattnet och ånyo kastade ut den så långt hon kunde.

— Hvarför är den besynnerlig? Jag frågar er om honom, både som nykommen på trakten och som slägting till er.

— Som slägting?

— Ja visst... Jag kan ju på sätt och vis räkna mig som en farbror till er.

— Nåväl, Vladimir Nikolajitsch har ett godt hjerta, — sade Lisa, — han är mycket bildad och intelligent... Mamma tycker mycket om honom.

— Och ni... tycker ni också om honom?

— Han är en god människa, hvarför skulle jag då inte tycka om honom?

— Jaså, — sade Lavretski långdraget och tystnade.

Ett halft smärtsamt, halft ironiskt uttryck flög öfver hans ansigte. Hans oafvända blick gjorde Lisa litet förvirrad, men hon fortfor att småle.

— Nåväl, må Gud vara med dem! — mumlade han slutligen halfhögt och liksom för sig sjelf, och vände bort hufvudet.

Lisa rodnade.

— Ni misstar er, Fedor Ivanitsch, — sade hon, — det är alldeles utan grund som ni tycks tro, att... Men ni sjelf då, — frågade hon hastigt, — tycker ni inte om Vladimir Nikolajitsch?

— Nej, det gör jag inte.

— Hvarför det?

— Han gör på mig det intrycket, som om han rakt inte hade något hjerta.

Leendet försvann från Lisas ansigte.

— Ni är van att döma människor strängt, — sade hon efter en lång tystnad.

— Det tror jag inte. Hvad rätt skulle jag ha att döma andra strängt, jag som sjelf behöfver så mycket öfverseende. Eller har ni glömt att alla, utom den som sjelf är en odåga, göra narr af mig... Apropos, — tillade han, — höll ni ert löfte?

— Hvad då för löfte?

— Att bedja för mig.

— Ja, jag bad för er då, och ber för er hvarje dag. . . Men jag ber er att inte tala lättsinnigt om sådana saker.

Lavretski försäkrade henne, att något sådant kunde aldrig falla honom in. Derefter började han tala om religionen, om dess betydelse i människoslägtets historia, om kristendomens väsende. . .

— Man behöfver vara en kristen, — sade Lisa med en viss ansträngning, — icke för att lära känna de himmelska och jordiska tingen, utan därför, att hvarje människa måste dö.

Lavretski såg upp på Lisa med ofrivillig förvåning och mötte hennes blick.

— Hvad var det för ord, ni uttalade! — sade han.

— De orden äro icke mina, — svarade hon.

— Icke era. . . Men af hvilken anledning talade ni om att dö?

— Jag vet inte. . . Jag tänker så ofta på döden.

— Ofta?

— Ja.

— Det skulle man aldrig kunna tro, när man ser er nu. Ert ansigte är så fullt af glädje och ljus. . . Ni ler så vänligt.

— Ja, jag känner mig också så glad nu, — inföll Lisa naift.

Lavretski ville springa upp, fatta hennes hand och trycka den. . .

— Lisa, Lisa, — ropade Marja Dmitrievna i detsamma — kom hit och se en så'n stor ruda, jag fått.

— Strax, mamma! — svarade Lisa och skyndade bort till henne.

Lavretski satt qvar på sin pilstam. »Jag talar med henne, som om jag icke vore en man, hvars lif redan är afslutadt«, tänkte han. Då Lisa gick, hade hon hängt sin hatt på en gren, och med en besynnerlig, nästan vek känsla betraktade Lavretski denna hatt, dess långa, litet skrynkliga band. . .

Lisa kom snart tillbaka och stälde sig ånyo på klappbryggan.

— Hvarför tror ni, att Vladimir Nikolajitsch icke har något hjerta? — frågade hon efter en stund.

— Jag har sagt er, att jag mycket väl kan missta mig, men för öfrigt får nog tiden utvisa om jag har rätt eller ej.

Lisa försjönk i tankar. Lavretski började tala om sitt lif på Vasiljefskoje, om Michaljevitsch, om Anton. . . Han kände ett behof att tala med Lisa, att meddela henne allt hvad som försiggick i hans själ. Hon lyssnade till hans ord så vänligt, så uppmärksamt, och då hon en och

annan gång gjorde en anmärkning eller invändning, syntes honom dessa så enkla och förståndiga. Han lät henne också förstå det.

Lisa blickade upp med en min af uppriktig förvåning.

— Nej, verkligen, — sade hon, — och jag som alltid tänkte, att det var med mig som med min kammarjungfru Nastja, att jag aldrig hade några egna ord. Jag hörde henne en gång säga till sin fästman: »Du måste ha mycket ledsamt med mig, du talar alltid så vackert till mig, och jag har aldrig några egna ord.«

»Och Gud ske lof för det!« tänkte Lavretski.

XXVII

Emellertid hade qvällen inträdt, och Marja Dmitrievna yttrade sin önskan att fara tillbaka hem. Blott med möda kunde man få de små flickorna från dammen och göra dem färdiga för afresan.

Lavretski anhöll att få följa sina gäster på halfva vägen och lät sadla en häst. Sedan han hjälpt Marja upp i vagnen, såg han sig om efter Lemm för att ta afsked af honom, men den gamle var ingenstädes synlig. Han hade försvunnit genast efter aftonmåltiden.

Med en för sina år anmärkningsvärd styrka smälde Anton igen vagnsdörrarne och skrek i befallande ton: »Kör, kusk!« Vagnen rullade af. På baksätet sutto Marja Dmitrievna och Lisa, på framsätet småflickorna och jungfrun.

Qvällen var stilla och ljum, och fönsterna voro nedfällda på bägge sidor. Lavretski red med handen på vagnsdörren vid Lisas sida — han hade lagt tyglarne öfver halsen på sin med jämna steg trafvande häst — och vexlade då och då ett par ord med den unga flickan.

Aftonrodnaden försvann, natten bröt in och luften blef till och med ännu ljummare än förut. Marja Dmitrievna föll snart i en lätt slummer, äfven de bägge små flickorna och kammarjungfrun kunde icke länge hålla sig vakna. Snabbt och jämnt rullade vagnen framåt.

Lisa lutade sig framåt. Den nyss uppgångna månen kastade ett klart skimmer öfver hennes ansigte, och en lätt, doftande nattvind strök svalkande öfver hennes ögon och kinder. Hon kände sig så underbart väl till mods. Hennes ena hand hvilade på vagnsdörren bredvid Lavretskis. Äfven han kände sig väl till mods. På sin snabba häst fördes han bort i den stilla, ljumma natten, han blickade oafvändt på det unga, ljufva ansigtet vid sin sida, lyssnade till denna unga, äfven i

hviskningen klangfulla röst, som talade till honom så enkla, hjertliga ord, och märkte icke, att han redan ridit långt mer än halfva vägen.

Han ville icke väcka Marja Dmitrievna, utan tryckte sakta Lisas hand och yttrade med sakta, darrande röst:

— Vi äro ju vänner nu, icke sant?

Hon böjde sakta på hufvudet, han höll inne sin häst, vagnen rullade bort i jämn, gungande takt, och Lavretski återvände hem i skridt.

Sommarnattens förtrollning höll honom ännu fången. Alt omkring honom föreföll honom så underbart och främmande och på samma gång så vänligt och välbekant. Nära och fjärran låg alt i hvila och ro, — äfven fjärran var mycket synligt, ehuru ögat ej tydligt kunde uppfatta alt hvad det såg, — men i sjelfva denna hvila andades ett ungt, uppspirande lif.

Lavretskis häst gick med snabba steg, jämnsides följd af sin stora, mörka skugga. Det låg något egendomligt angenämt i hofvarnes raska slag, något gladt och hemlighetsfullt i vaktlarnes klirrande skri. Stjernorna försvunno som i en skimrande slöja, väfd af fullmånens strålar, dess klara, fasta ljus flöt ut öfver himlen som en glittrande ström och hängde sig kring de små, lätta, framilande molnen som en rand af gyllene dimma. Luftens friskhet gjorde ögonen fuktiga, spred i alla lemmar en angenäm känsla och flöt in i bröstet som en ström af lif.

Lavretski njöt i fulla drag af nattens skönhet och gladde sig åt sin njutning. »Nå, ännu har jag en smula lifslust kvar«, tänkte han, »det har ännu inte lyckats att göra alldeles slut på mig.« Hvem det icke hade lyckats, dermed ville han ej sysselsätta sina tankar.

Derefter började han tänka på Lisa. . . om hon väl kunde älska Panschins? . . . hur det skulle varit, om han mött henne under andra förhållanden? . . . Gud vet, hvad följden då kunnat blifva. . . Och hon skulle icke ha »egna ord«! . . . Nej, det var icke så. . . »Jag ber er, tala icke lätt-sinnigt om sådana ämnen«, runno honom hennes ord i sinnet.

Han red länge försjunken i tankar med nedsänkt hufvud, men med ens rätade han sig hastigt upp i sadeln, framsade långsamt och tydligt den sista strofen af Michaljevitsch's verser:

Och nu försmår jag alt, jag förr åtrådde
Och åtrår alt, hvad själen förr försmådde

gaf sin häst ett slag med ridspöet och red direkte hem i galopp.

Då han steg af hästen, såg han sig ännu en sista gång omkring med ett ofrivilligt leende af tacksamhet. Natten, den tysta, ljufliga natten, låg öfver kullar och dalar, ur dess doftande djup, långt bort i fjärran, Gud vet hvarifrån, om från himlen eller jorden, framqvälde en mild, välgörande värme. Lavretski skickade en sista tyst helsning till Lisa och gick in.

Följande dag förflöt tämligen trögt. Ända från morgonen regnade det jämnt och stilla. Lemm satt hela dagen och såg under lugg och tryckte läpparne alt hårdare och hårdare tillsammans, som om han gånge sig sjelf ett heligt löfte att aldrig i lifvet öppna dem mer.

Då Lavretski om qvällen gick till sängs, tog han med sig en hel packe franska tidningar, hvilka mer än två veckor legat orörda i sina korsomslag. Liknöjdt slet han upp dessa och ögnade igenom spalterna, men fann inga nyheter, som intresserade honom. Han ville just kasta dem ifrån sig, då han plötsligt sprang upp ur sängen liksom stungen af ett bi.

I ett kåseri i en af tidningarne meddelade »Monsieur Jules« sina läsare följande sorgliga nyhet. »En af Paris' mest förtjusande damer«, skref han, »en drottning i modets verld och en verklig prydnad för våra förnämsta salonger, den förtrollande ryskan, Madame de Lavretski, har hastigt aflidit«... och denna underrättelse, som var blott altför sann, hade alldeles nyss kommit till hans, M:r Jules' kunskap. »Han var«, fortfor han, »det kunde han väl säga, en vän till den kära bortgångna«...

Lavretski klädde sig, skyndade ut i trädgården och gick hela natten upp och ned i samma allé.

XXVIII

Följande morgon, vid frukosten, bad Lemm att få häst och vagn för att återvända till staden.

— Det är tid på, att jag återtar mitt arbete, det vill säga mina lektioner, — anmärkte gubben, — här sitter jag bara och förspiller tiden onödigtvis.

Lavretski svarade honom icke strax och såg tankspridd ut.

— Jaså, — sade han slutligen, — ja, jag skall sjelf fara med er.

Utan hjälp af några tjenare packade Lemm sjelf förargad och pustande sin lilla kappsäck och ref sönder och brände upp flera ark not-papper.

Vagnen körde fram. Då Lavretski lemnade sitt rum, stack han tidningen, som innehållit notisen om dödsfallet, i fickan. Under hela färden talade Lemm och Lavretski knapt ett ord med hvarandra. Hvar och en var upptagen af sina egna tankar och mycket tacksam för att den andre lemnade honom i fred. Också skildes de åt tämligen torrt, hvilket för öfrigt ofta är fallet i Ryssland väänner emellan.

Lavretski körde gubben ända hem till hans bostad. Denne steg ur, tog sin lilla kappsäck, och utan att räcka sin unge vän handen — han höll kappsäcken med bägge händerna framför sig — och utan att ens se på honom, sade han på ryska:

— Adjö!

— Adjö! — upprepade Lavretski och befalde sedan kusken att köra till det hus, der han hyrt sig ett par rum för sina tillfälliga besök i Orel.

Sedan han skrivit några bref och i all hast intagit sin middag, begaf han sig till Kalitins. I salongen fann han endast herr Panschin, som omtalade för honom, att Marja Dmitrievna nyss gått ut, och genast

derefter med den mest förekommande artighet började ett samtal med honom.

Förut hade Panschin alltid visat sig, om icke precis högdragen, så dock nedlåtande i sitt förhållande till Lavretski, men nu hade Lisa, då hon talat med Panschin om utflykten till Vasiljefskoje, yttrat sig med mycken sympati om Lavretski och kallat honom en »ädel och begåfvad man«, och detta var nog för Panschin. Han måste söka vinna denne »ädle, begåfvade man«.

Panschin inledde samtalet med några fina komplimanger för Lavretskis räkning, beskref med hvilken förtjusning hela Marja Dmitrievnas familj hade talat om Vasiljefskoje och förde derefter som vanligt med en skicklig vändning talet på sig sjelf, sina egna planer och sträfvanden. Han utvecklade sina åsikter om lifvet, umgänget och embetsmannabanan, nämnde några ord om Rysslands framtid. . . »framför alt var det nödvändigt att hålla guvernörerna i tygeln«, och visste äfven att på ett gladlynt sätt skämta öfver sig sjelf, i det han tillade, att man i Petersburg bland mycket annat äfven gifvit honom det uppdraget att »populariser l'idée du cadastre«.

Han talade ganska länge, löste alla svårigheter med nonchalant sjelfförtroende och lekte med de viktigaste administrativa och politiska frågor, som en jonglör med sina bollar. Uttryck sådana som: »se der, hvad jag skulle göra, om jag vore den styrande«, eller »ni, som en bildad och intelligent man, är naturligtvis öfverens med mig deri« o. dyl. förde han ständigt på tungan.

Lavretski lyssnade med mycket köld till Panschins räsonnemanger. Han kunde icke riktigt med denne vackre, begåfvade unge man, med sin osökta elegans, sitt klara leende, smidiga röst och forskande ögon.

Med sin vanliga snabba uppfattning af andras känslor och intryck anade Panschin snart, att han icke beredde Lavretski något synnerligt nöje med sin underhållande konversation, och under någon antaglig förevändning drog han sig tillbaka och lemnade rummet, fullt öfvertygad om, att Lavretski visserligen kunde vara en mycket ädel man, men högst osympatisk, »aigri et en somme un peu ridicule«.

Strax derpå infann sig Marja Dmitrievna, åtföljd af Gedeonofski, sedan kommo Marfa Timofjevna och Lisa, och efter dem familjens öfriga medlemmar. Några ögonblick derefter inträdde en musikalskarinna, fru Bjelenitsin, en liten mager dam, med ett nästan barnsligt, litet ansigte och vackra, fast slappa drag, klädd i en frasande, svart

sidenklädning, tjocka guldarmband och en stor, brokig solfjäder. Med henne följde hennes man, tjock och rödbrusig, med stora händer och fötter, hvita ögonhår och ett stereotypiskt leende på sina tjocka läppar. Hos främmande talade frun aldrig med honom, men hemma i ömma stunder kallade hon honom sin »lilla griskulting«. Äfven Panschin kom tillbaka, och det var nu ganska fullt och lifligt i Marja Dmitrievnas salong.

För Lavretski var denna mängd af menniskor als icke välkommen, och särskildt förargade han sig åt fru Bjelenitsin, som nästan oafbrutet satt och såg på honom genom sin lornjett. Han skulle också genast gått sin väg, om det icke varit för Lisas skull. Han önskade tala ett par ord ensam med henne, men kunde icke på länge finna något lämpligt ögonblick och nöjde sig med att följa henne med blicken och i hemlighet glädja sig åt hennes skönhet, som aldrig hade synts honom så ädel och intagande som nu. Kanske förhöjdes också denna genom närheten af fru Bjelenitsin, som oupphörligt vände sig hit och dit på sin stol, ryckte på sina smala axlar, skrattade tillgjord och än kisade med ögonen, än spärrade upp dem så vidt hon förmådde. Lisa satt stilla, skrattade aldrig och blickade lugnt och vänligt framför sig.

Värdinnan satte sig att spela kort med Marfa Timofejevna, fru Bjelenitsin och Gedeonofski, som spelade mycket långsamt och oupphörligt gjorde misstag, blinkade med ögonen och torkade sig i ansigtet med sin näsduk. Panschin hade antagit en melankolisk min, uttryckte sig kort, vemodigt och gåtfullt, alldeles som en misskänd poet, och oaktadt ifriga böner af fru Bjelenitsin, som öppet koketterade med honom, ville han icke sjunga sin romans. Det var Lavretski, som generade honom.

Äfven Fedor Ivanitsch talade föga. Genast vid sitt inträde i rummet hade Lisa blifvit frapperad af det egendomliga uttrycket i hans ansigte. Hon kände genast på sig, att han hade något att säga henne, men, utan att veta hvarför, tordes hon icke fråga honom derom. Slutligen, då man gick ut i salen för att dricka té, vände hon ofrivilligt hufvudet åt hans sida. Han kom genast fram till henne.

— Hvad fattas det er i afton? — frågade hon sakta, under det hon stälde tékannen på samovaren.

— Hade ni då märkt något? — sade han.

— Ja, sådan som i afton har jag aldrig sett er förr.

Lavretski lutade sig litet fram öfver bordet.

— Jag ville meddela er en nyhet, — började han, — men det låter sig svårligen göra nu. . . För öfrigt kan ni sjelf läsa hvad jag strukit under med blyerts i den här tidning, — tillade han och gaf henne det tidningsblad, han tagit med sig. — Jag ber er att hålla det hemligt.. jag skall komma tillbaka i morgon förmiddag.

Lisa blef häpen och bestört. . . Panschin visade sig på tröskeln till salen. . . Hon gömde hastig tidningen i sin ficka.

— Har ni läst Obermann, Lisaveta Michajlovna? — frågade Panschin med tankfull blick.

Lisa svarade honom med några korta, flyktiga ord och gick ut ur salen upp på sitt rum.

Lavretski återvände in i salongen och närmade sig spelbordet. Marfa Timofejevna, med uppknutna mössband och röd af ifver, började beklaga sig för honom öfver sin medspelare Gedeonofski, som, efter hennes utsago, icke förstod det bittersta grand af spelet.

— Nå, nå, — sade hon, — att spela kort är tydligen inte så lätt som att sätta ihop historier.

Gedeonofski fortfor att blinka och torka sig i ansigtet med näsduken.

Lisa kom åter in i salongen och satte sig i ett hörn af rummet. Lavretski såg på henne, hon mötte hans blick, och bägge kände det tungt och underligt till sinnes. Han tyckte sig läsa förvåning, oro och liksom en tyst förebråelse i hennes tankfulla, allvarsamma drag. Att tala med henne så, som han skulle ha velat det, var nu en omöjlighet, att vara i samma rum som hon, som en främmande bland andra främmande, kändes tungt, och han beslöt därför att gå.

Då han tog afsked af henne, fick han tillfälle att upprepa, att han skulle komma tillbaka dagen derpå och tillade, att han hoppades på hennes vänskap.

— Kom! — sade hon med samma uttryck af oro och tvifvel i sitt ansigte.

Sedan Lavretski gått, började Panschin bli mera liflig. Han hjälpte Gedeonofski i spelet med goda råd, kurtiserade fru Bjelenitsin på drift, och slutligen sjöng han sin romans. Men han fortfor att se på Lisa och tala med henne på samma sätt som förut, gåtfullt och vemodigt.

Lavretski sof icke på hela natten. Han kände sig icke bedröfvad, icke upprörd, men han kunde icke sofva. Han tänkte icke ens på den förflutna tiden, han såg blott sitt lif för sina ögon. Hans hjärta slog

tungt och jämnt, timmarne gingo, han tänkte icke ens på att sofva. Emellanåt for en tanke genom hans hufvud: »Men det är icke sant, det är altsammans dumheter«... så stannade han midt i tanken, lät hufvudet sjunka ned mot bröstet och började åter igen betrakta sitt förflutna lif.

XXIX

Marja Dmitrievna tog icke altför vänligt emot Lavretski, då han dagen derpå infann sig hos henne. »Det tycks bli en vana hos honom att komma hit«, tänkte hon. För egen del tyckte hon egentligen icke om honom, och Panschin, som egde stort inflytande öfver henne, hade just qvällen förut berömt Lavretski på ett mycket försåtligt och ringaktande sätt. Då hon icke ansåg honom som främmande, och heller icke fann det nödigt att föra någon konversation med en släkting, en människa som nästan tycktes höra till huset, så drog det icke om en halftimme, innan Lavretski befann sig vid Lisas sida i en af trädgårdens alléer. Några steg från dem sprungo Lenotschka och Schurotschka utmed blomster-rabatterna.

Lisa var som vanligt lugn och stilla, men mer än vanligt blek. Hon tog fram ur fickan det hopvikta tidningsbladet och räckte det åt Lavretski.

— Det är förfärligt, — sade hon sakta.

Lavretski svarade icke.

— Kanhända är det ändå inte sant, — tillade hon.

— Derför bad jag er också att inte nämna det för någon.

Lisa gick en stund tyst framåt.

— Säg mig, — började hon, — är ni icke bedröfvad... icke det ringaste?

— Jag vet icke sjelf, hur jag känner det, — svarade Lavretski.

— Men ni har ju en gång älskat henne?

— Ja.

— Mycket?

— Ja.

— Och ni sörjer icke öfver hennes död?

— Hon var länge sedan död för mig.

— Det är synd att tala så... Blif inte ond på mig. Ni har kallat mig er vän, och en vän får säga ut alla sina tankar... För mig är det verkligen något förfärligt att tänka mig henne död under sådana förhållanden... I går såg också ni så dystert ut... Kommer ni ihåg, hur ni för inte länge sedan beklagade er öfver henne?... Kanske var hon redan då icke mer i lifvet... Det är förfärligt att tänka... Måhända har det blifvit sändt er till straff.

Lavretski log bittert.

— Tror ni det?... Åtminstone är jag nu fri.

Det gick en lätt darrning genom Lisas varelse.

— Nej, tala inte så!... Hvertill gagnar er er frihet. Ni får nu icke tänka på det... utan på förlåtelse...

— Jag har för länge sedan förlåtit henne, — inföll Lavretski med en afvisande gest.

— Nej, inte så, — invände Lisa och rodnade lätt. — Ni förstod mig inte rätt... Det är ni, som måste sjelf söka att vinna förlåtelse.

— Jag?... Hvem skulle jag be om förlåtelse?

— Hvem?... Gud!... Hvem, utom Han, kan gifva oss förlåtelse?

Lavretski fattade hennes hand.

— Ack, tro mig, Lisaveta Michajlovna, — utropade han, — jag har redan blifvit nog straffad... Jag har redan fått plikta för allt, tro mig!

— Det kan ni inte veta, — sade Lisa halfhögt, — ni glömmer, att helt nyligen, då vi talade med hvarandra, ville ni ej förlåta henne.

Tigande gingo bägge vidare.

— Och hvad blir det af er dotter? — frågade Lisa plötsligt och stannade.

— Ack, oroa er inte deröfver! Jag har redan skickat af bref åt alla håll. Min dotter... som ni kallar henne... skall finna sin framtid fullständigt tryggad, det ber jag er vara förvissad om.

Öfver Lisas läppar gick ett smärtsamt leende.

— Men ni har rätt, — fortfor Lavretski, — hvad skall jag göra med min frihet, hvad gagnar den mig till?

— När fick ni den här tidningen? — sade Lisa, utan att svara på hans fråga.

— Dagen efter ert besök på Vasiljefskoje.

— Och... kan det vara möjligt... har ni inte gråtit en enda tår för hennes skull?

— Nej... Jag var djupt skakad, men hvarifrån skulle tårarne komma? Gråta öfver det förflutna?... Alt det förgångna var ju hos mig länge sedan utbrändt, förkolnadt!... Sjelfva hennes felsteg förstörde icke min lycka, det visade mig blott, att jag aldrig egt någon. Hvaröfver skulle jag då gråta?... För öfrigt, hvem vet?... Kanhända skulle jag varit mer bedröfvad, om jag erhållit denna underrättelse två veckor tidigare...

— Två veckor tidigare! — utbrast Lisa förvånad, — och hvad har då händt under dessa två veckor?

Lavretski svarade icke, och plötsligt rodnade Lisa till, djupare än förut.

— Ja, ni har förstått mig, — inföll Lavretski hastigt, — under loppet af dessa tvänne veckor har jag lärt känna, hvad en ren qvinnosjäl betyder i en människas lif, och sedan dess har hela mitt förflutna lif ännu mer förlorat sig i fjärran.

Lisa blef förvirrad och gick stilla och långsamt bort till den rabatt, der Lenotschka och Schurotschka befunno sig.

— Jag är dock glad, att jag visade er denna tidning, — sade Lavretski, i det han följde henne, — jag har redan blifvit van att ej dölja någonting för er och hoppas, att ni vill visa mig samma förtroende.

— Det hoppas ni? — sade Lisa och stannade. — I så fall skulle jag vara tvungen att... nej, det är omöjligt!

— Hvad menar ni?... Tala, jag ber er!

— Nej, jag tycker verkligen, att jag icke borde... Men ändå, hvarför vara uppriktig blott till hälften? — tillade Lisa leende och vände sig till Lavretski. — Vet ni, jag har idag erhållit ett bref...

— Från Panschin?

— Ja... men hur kan ni veta det?

— Han anhåller om er hand?

— Ja, — svarade Lisa och blickade Lavretski öppet och allvarsamt i ögonen.

Lavretski mötte hennes blick lika öppet och allvarligt.

— Och hvad har ni svarat honom? — sade han slutligen sakta och långsamt.

— Jag vet icke, hvad jag skall svara honom, — sade Lisa och lät sina sammanknäppta händer sjunka ned.

— Huru... ni vet inte, hvad ni skall svara honom!... Men ni håller ju af honom?

— Ja, jag tycker om honom. . . Jag tror, att han är en god människa.

— Alldeles detsamma, och med precis samma uttryck, sade ni mig för några dagar sedan. . . Men jag skulle vilja veta, om ni älskar honom med denna starka, lidelsefulla känsla, som vi äro vana att kalla kärlek?

— Som ni fattar det. . . nej!

— Ni är icke förälskad i honom?

— Huru? Hvad menar ni?

— Mamma tycker mycket om honom, — fortfor Lisa, utan att låtsas märka Lavretskis fråga, — han är en god människa, och jag har ingenting att anmärka emot honom.

— Men ni tvekar ändå?

— Ja. . . och kanhända är ni och edra ord orsaken dertill. Kommer ni ihåg, hvad ni sade mig i förgår? Kommer ni ihåg, hvad ni sade mig i förgår? Men det är svaghet. . .

— Ack, barnet mitt! — ropade plötsligt Lavretski, och hans röst darrade af återhållen rörelse, — bjud ej till att vara så vis och klok, kalla icke för svaghet denna röst från ert innersta hjärta, som icke vill gifva sig utan kärlek. Tag icke på er ett så förfärligt ansvar gent emot en man, som ni icke älskar, men ändå vill tillhöra.

— Jag lyder blott och åtager mig icke. . .

— Lyd ert eget hjärtas röst, — afbröt henne Lavretski. — Ert hjärta ensamt säger eder sanningen. . . Erfarenhet, omdömesförmåga, förstånd, alt detta är idel fåfänglighet och flarn i livvets innersta fråga! . . . Beröfva er icke sjelf den högsta, den enda lycka, jorden eger.

— Är det ni, som säger detta, Fedor Ivanitsch? Ni sjelf gifte er af kärlek. . . och blef ni lycklig?

Lavretski vred händerna tillhoppa.

— Ack, tala inte om mig! Ni kan inte ens förstå alt hvad en ung, opröfvad, förvändt uppfostrad man kan taga för kärlek. . . Men, för resten, hvarför skulle jag vara osann mot mig sjelf? Jag sade er nyss, att jag icke känt någon lycka. . . men nej, det var icke sant, jag har varit lycklig!

— Det synes mig, Fedor Ivanitsch, — sade Lisa med sänkt röst (hon sänkte alltid rösten, då hon icke kunde dela dens åsigt, med hvilken hon talade, och dessutom var hon nu djupt upprörd) —, att vår jordiska lycka icke beror af oss sjelfva. . .

— Jo, af oss sjelfva, tro mig, — han fattade bägge hennes händer, Lisa bleknade och såg på honom forskande men nästan med rädsla, —

af oss sjelfva beror vår lycka, bara vi icke sjelfva förstöra vårt lif. . . För andra kan nog ett giftermål af kärlek bli olyckligt, men icke för er med ert lugna väsende, er klara, rena själ. . . Jag ber er, gift er icke utan kärlek, af pligtkänsla, sjelfförsakelse, eller hvad det må vara. . . Det är just trolöshet, det är beräkning. . . eller ännu sämre. Tro mig. . . jag har rätt att säga er detta, jag har fått dyrt betala denna rättighet. . . Och om er Gud. . .

I samma ögonblick märkte Lavretski, att Lenotschka och Schurotschka stodo alldeles bredvid Lisa och stirrade på honom i stum förvåning. Han släppte hennes händer, stammade hastigt: »Förlåt mig, jag ber er!« och begaf sig tillbaka till byggningen.

— En enda sak ber jag er om, — sade han och vände sig ännu en gång om emot henne, — besluta er icke genast, vänta några dagar och tänk på hvad jag sagt er. . . Och om ni också icke skulle tro mig, om ni skulle besluta er för ett giftermål på grund af eftertanke i stället för kärlek, så borde ni icke håller i det fallet ge er hand åt herr Panschin, han kan icke blifva er man. . . Icke sant, ni lofvar mig att icke brådska med saken?

Lisa ville svara honom, men kunde icke få fram ett enda ord, icke därför att hon bestämdt ville »brådska«, utan därför att hennes hjärta slog så våldsamt och en känsla, som liknade ångest, hämmade hennes andedrägt.

XXX

Då Lavretski lemnat Kalitins, mötte han Panschin på väg dit. De helsade kallt på hvarandra. Lavretski återvände till sin bostad och stängde in sig.

Nya, främmande känslor strömmade in öfver honom. Det var dock icke länge sedan han befann sig i ett tillstånd af fridsam apati och kände sig, som han sjelf sade, »på flodens botten«. Hvad var det då nu, som hade frambragt en förändring i hans belägenhet? Hvad var det, som hade fört honom upp på ytan? Var det väl denna alldagliga, oundvikliga, men alltid lika oväntade tillfällighet, som man kallar »död«? Ja. . . men ändå tänkte han icke så mycket på sin hustrus död och sin egen frihet, som på den frågan: »hvad svar kommer hon att ge honom?«

Han kände med sig, att han under loppet af de trenne sista dagarne börjat se henne med andra ögon. Han mindes, huru hon, då han vände tillbaka hem under den stilla sommarnatten, med alla sina tankar upptagna af henne, hade sagt till sig sjelf: »men om. . . « Detta »men om«, som syftade på det förflutna, det omöjliga, hade nu gått i fullbordan, ehuru icke så som han hade förutsatt. . . men. . . det var icke nog med hans egen frihet.

»Hon följer sin moders önskan«, tänkte han, »och gifter sig med Panschin. . . men om hon också skulle ge honom ett afslag, så är inte det alldeles detsamma för mig?« Då han gick förbi en spegel, kastade han en flyktig blick deri och ryckte på axlarna.

Under dessa tankar och stämningar förflöt dagen hastigt, och då aftonen kom, begaf sig Lavretski åter till Kalitins. Han gick raskt, men då han närmade sig huset, saktade han sina steg.

Framför trappan åt gården stod Panschins droska. »Nåväl, jag vill inte vara egoist«, tänkte Lavretski och gick in. Han såg icke till en enda

menniska, och från salongen hördes intet ljud. Han öppnade dörren och såg Marja Dmitrievna sitta och spela piquet med Panschin.

Denne besvarade helt tyst Lavretskis helsning, men värdinnan rynkade litet på ögonbrynen och utropade:

— Nå, det kunde jag då inte vänta mig.

Lavretski satte sig bredvid henne och såg på spelet.

— Kan ni spela piquet? — frågade hon honom med illa dold förargelse och förklarade med detsamma, att hon »kastat« alldeles orätt.

Panschin, som satt i förhand, räknade till 90 och började sedan artigt och lugnt, men med allvarsam och värdig min, ta ut sina stick. Så måste också diplomater se ut, när de spela piquet. Högst sannolikt hade han alldeles på samma sätt spelat i Petersburg med någon hög embetsman, hvilken han velat inge en fördelaktig tanke om sin mönad och soliditet.

— Hundraen, hundratvå... hjärter kung, hundratre, — ljud hans röst i jämna, afmätta tonfall, och Lavretski kunde icke få klart för sig, hvad som låg i dessa tonfall, stilla förebråelse eller sjelfförnöjdhet.

— Jag undrar, om jag kan träffa Marfa Timofejevna? — frågade han, då han märkte, att Panschin med ännu mer värdig hållning började blanda korten; af konstnären fans det nu hos honom icke ett spår kvar.

— Jo, det tror jag nog, — svarade Marja Dmitrievna. — Hon är förmodligen uppe på sitt rum, ni kan höra efter sjelf.

Lavretski begaf sig upp till Marfa Timofejevna och fann äfven henne med korten i hand. Hon spelade tok med Nastasja Karpovna.

Roska började skälla på honom, men de bägge gamla togo vänligt emot honom, och särskildt tycktes Marfa Timofejevna vara vid utmärkt godt lynne.

— Nej, se Fedja, välkommen, välkommen, — sade hon gladt, — slå dig ned, lille far, vi ha strax slutat... Vill du ha sylt? Schurotschka, ge honom burken med jordgubbssylten... Jaså, vill du inte ha, nå, så sätt dig då i alla fall, men se röka, det får du inte, jag kan inte tåla er usla tobak, och Matros får också nysa af det.

Lavretski skyndade sig att förklara, att han als inte ville röka.

— Har du varit der nere? — fortfor den gamla, — hvem träffa' du der? Panschin sitter väl och hänger der jämt förstås... Men såg du till Lisa?... Nej, förmodligen? Hon tänkte komma hit opp... Ja, se der är hon ju... »när man talar om trollen, så stå de i farstun«.

Lisa trädde in i rummet och rodnade lätt, då hon blef varse Lavretski.

— Jag kommer hit för ett ögonblick, Marfa Timofejevna, — började hon.

— Hvarför bara på ett ögonblick? — invände den gamla, — hvad ni unga flickor ä' för ena orosfåglar nu för tiden. Du ser ju, jag har främmande. Sitt ner och prata med honom och roa honom litet.

Lisa satte sig på kanten af en stol, såg upp på Lavretski och kände, att hon måste låta honom veta, huru hennes möte med Panschin slutat. Men på hvad sätt? Hon kände sig både blyg och tafatt. Hon hade ju så nyligen blifvit bekant med honom, denne man, som nästan aldrig gick i kyrkan, som visade sådan likgiltighet för sin hustrus död... och honom skulle hon anförtro sina hemligheter... Han hade dock visat henne ett stort deltagande, hon sjelf hyste förtroende och sympati för honom, men i alla fall kände hon sig blyg och rädd, alldeles som om en främmande man trädt in i hennes rena, jungfruliga kammare.

I denna förlägenhet kom Marfa Timofejevna henne till hjälp.

— Om du inte vill roa honom, den stackars gossen, — sade hon, — hvem ska' då göra det? Jag är för gammal för honom, han är för lärd för mig, och för Nastasja Karpovna är han för gammal, hon vill bara ha unga gossar.

— Hvarmed skulle jag kunna roa Fedor Ivanitsch, — svarade Lisa. — Om han vill, så ska' jag spela litet för honom, — tillade hon sväfvande på rösten.

— Nå, det var bra, nu var du en snäll och förständig flicka, — sade Marfa Timofejevna. — Gå då ned med er, kära barn, och när ni slutat, så kom opp igen... Se så der, nu har jag blifvit »tok«, det var då retsamt, jag måste ha revanche.

Lisa steg upp och gick. Lavretski följde henne. Då de kommo till trappan, stannade Lisa.

— Det är sant, som man säger, — började hon, — att människohjertat är fullt af motsägelser. Ert exempel borde just skrämma mig, göra mig misstrogen mot äktenskap af kärlek, men... .

— Ni har gifvit honom afslag, — afbröt henne Lavretski.

— Nej, men jag har håller icke samtyckt. Jag har sagt honom alt... alt hvad jag känner, och har bedt honom att vänta... Är ni nöjd nu? — tillade hon med ett flyktigt leende och skyndade ned för trappan, lätt vidrörande ledstången med handen.

— Hvad ska' jag spela för er? — frågade hon, i det hon öppnade pianot.

— Hvad ni vill, — sade han och satte sig så, att han kunde se henne.

Lisa började spela och lyfte icke på en lång stund ögonen från tangenterna. Slutligen såg hon upp på Lavretski och stannade midt i stycket. Det låg ett så underligt uttryck öfver hans ansigte.

— Hvad är det, Fedor Ivanitsch? — frågade hon sakta.

— Ingenting, — sade han, — jag finner mig så väl just nu. . . Jag är glad för er skull. . . och jag är glad att få se på er. . . Fortsätt bara!

— Det synes mig, — sade Lisa efter några ögonblick, — att, om han verkligen älskade mig, skulle han icke kunnat skriva det der brevet till mig. . . Han hade bort känna, att jag ej kunde svara honom nu.

— Det är detsamma, — sade Lavretski, — hufvudsaken är, att ni inte älskar honom.

— Nej, ni får inte tala så! Jag tycker då ständigt, att jag ser er döda hustru för mina ögon, och jag blir rädd för er. . .

— Inte sant, Voldemar, min Lisa spelar förtjusande? — yttrade Marja Dmitrievna i samma ögonblick till Panschin.

— Ja, riktigt förtjusande, svarade Panschin.

Marja Dmitrievna såg med moderlig ömhet på sin unge medspelare, men denne antog en ännu mer viktig och tankediger min och räknade: »fjorton kungar«.

XXXI

Lavretski var icke mer i sin första ungdom och kunde därför icke längre misstaga sig om de känslor, Lisa ingaf honom. Samma qväll, han återkom från sitt sista besök hos Kalitins, fick han fullkomligt klart för sig, att han älskade henne. Men denna visshet skänkte honom ringa glädje.

»Är det möjligt«, tänkte han, »att jag vid trettiofem års ålder icke har något annat att göra än att åter lemna min själ i en qvinnas hand? . . . Men Lisa är dock icke lik den andra, hon skulle icke fordra af mig några offer, öfver hvilka jag behöfde blygas, hon skulle icke rycka mig ifrån mina arbeten, hon skulle sjelf uppmuntra mig till ärligt, tråget arbete, och vi skulle bägge vandra tillsammans mot ett ädelt mål. Ja, allt det der är utmärkt bra«, slöt han sina betraktelser, »men det ledsamma är bara, att hon inte als vill vandra vid min sida. Det var inte utan orsak, hon sade, att hon var rädd för mig. . . Men så älskar hon då håller inte den der Panschin! . . . Klen tröst!«

Lavretski for tillbaka till Vasiljefskoje, men härdade knapt ut fyra dagar der, så ledsamt föreföll det honom nu. Han plågades också af en orolig väntan. Den underrättelse, som M:r Jules varit så god och meddelat sina läsare, behöfde bekräftelse, men han hade ännu icke erhållit några bref. Han återvände till staden och gjorde på aftonen sitt vanliga besök hos Kalitins.

Det var honom icke svårt att märka, att Marja Dmitrievna såg på honom med oblida ögon, men han lyckades dock stämma henne litet mildare genom att låta henne vinna 15 rubel på piquet, och, hvad mera var, han tillbragte omkring en halftimme nästan på tu man hand med Lisa, oaktadt hennes mor dagen förut varnat henne att icke visa sig altför förtrolig med en man, »qui a un si grand ridicule«.

Han fann henne förändrad. Hon tycktes vara mer tankfull och stilla än vanligt, gjorde honom en vänlig förebråelse för hans frånvaro och frågade honom, om han icke dagen derpå, som var en söndag, ville gå och höra messan.

— Kom, — sade hon, innan han hunnit svara, — vi skola tillsammans bedja för hennes själ.

Derefter tillade hon, att hon vore oviss om hvad hon skulle göra. . . Hon visste icke, om hon hade rätt att låta Panschin längre gå och vänta på hennes beslut.

— Hvarför inte det? — frågade Lavretski.

— Derfor, — sade hon, — att jag redan nu tycker mig kunna förutse, hvad detta beslut kommer att blifva.

Plågad af en lindrig hufvudvärk, bad honom honom ursäkta, att hon måste gå upp på sitt rum, och räckte honom tvekande sin hand till afsked.

Dagen derpå begaf sig Lavretski till kyrkan. Lisa var redan der, då han kom, och märkte strax hans ankomst, ehuru hon icke vände sig om emot honom. Hon bad med djup andakt, hennes ögon lyste af en stilla glans, och stilla sänktes och höjdes hennes unga hufvud.

Lavretski förstod, att hon bad för honom, och en underlig vekhet fylde hans själ. Han kände sig så väl till mods och dock på samma gång gripnen af blygsel och samvetsagg. Den vörnadsfullt stående församlingen, alla de välbekanta, ryska ansigtsdragen och drägterna, den enstämmiga sången, doften af rökelsekaren, de långa, sneda strålarne från fönstren, sjelfva väggarne och hvalfvens mörka skuggor, alt talade till hans hjärta. Han hade icke på länge varit i en kyrka, icke på länge vändt sig till Gud med bön eller tack. Ej håller nu gingo några bödens ord öfver hans läppar, han bad icke ens utan ord, men dock för ett ögonblick kastade han sig med hela sin själ, ehuru icke med sin kropp, ödmjukt ned i stoftet.

Han kom ihåg, huru han som barn alltid hade bedt så länge i kyrkan, till dess han tyckte sig känna en frisk fläkt vidröra hans panna. »Det är min skyddsengel«, tänkte han då, »som tager mig upp till sig och trycker utkorelsens insegel på min panna«. . . Han såg upp på Lisa. . . »Du har fört mig hit i dag«, tänkte han, »berör mig också du, berör min själ och bevara den«. . . Hon fortfor att bedja. . . Hennes ansigte tycktes honom lysa af stilla fröjd, han veknade på nytt och han bad nu själf, för en annan själ om frid. . . för sin egen om förlåtelse. . .

Efter gudstjenstens slut möttes de i kyrkans portik. Hon helsade honom med vänligt, solljust allvar. Solen lyste klart på kyrkogårdens unga, friska gräs och kvinnornas brokiga dräkter och hufvuddukar, grannkyrkornas klockor klingade högt upp i luften och sparfvarne qvittrade muntert på tak och staket.

Lavretski stod färdig vid vagnen, leende och med obetäckt hufvud. En lätt vind lekte med hans lockiga hår och banden på Lisas hatt. Han hjälpte Lisa och Lenotschka, som varit med henne, upp i vagnen, gaf alla pengar han hade på sig åt en tiggare och återvände hem i sakta mak.

XXXII

Det blef en svår tid för Fedor Ivanitsch. Han befann sig i en ständig feber. Hvarje morgon begaf han sig till posten, öppnade hastigt och oroligt bref och tidningar, men fann aldrig något, som kunde bekräfta eller vederlägga det ödesdigra ryktet. Stundom föreföll han sig sjelf riktigt afskyvärd. »Här går jag«, tänkte han, »och längtar efter säkra underrättelser om min hustrus död lika girigt som en korp efter blod.«

Till Kalitins gick han mest hvarje dag, men äfven der blef det icke lättare för honom. Marja Dmitrievna visade sig mycket onådig och lät honom tydligen förstå, att det blott vara af godhetsfullt öfverseende, som hon tillät hans besök. Panschin iakttog en öfverdrifven höflighet, Lemm hade blifvit mer skygg än vanligt och helsade knapt på honom, och hvad som för Lavretski var det viktigaste af allt, Lisa tycktes undvika honom.

När det någon gång af en händelse inträffade, att de blefvo allena med hvarandra, visade hon blott förvirring och oro i stället för den forna förtroendefulla öppenheten. Hon visste icke, hvad hon skulle säga honom, och äfven han kände sig förlägen och tvungen i hennes närvaro. På några få dagar hade hennes sätt blifvit helt och hållet förändradt, i hennes rörelser, i hennes röst och till och med i hennes skratt märktes en hemlig oro, en ojämnhet i lynnet, som aldrig funnit förr.

Som en äkta egoist, anade Marja Dmitrievna ingenting, men Marfa Timofejevna började ge närmare akt på sin älskling. Lavretski gjorde sig också mer än en gång förebråelser därför, att han visat tidningen för Lisa. Han kunde icke annat än tillstå för sig sjelf, att det i hans närvarande själstillstånd låg något upprörande för ett rent, oskyldigt kvinnohjärta. Men han förmodade också, att förändringen i Lisas väsende

härörde från hennes strid med sig sjelf, hennes tvifvel och tvekan om, hvad svar hon skulle gifva Panschin.

En dag kom hon och räckte honom en bok, en roman af Walter Scott, som hon sjelf bedt att få låna af honom.

— Har ni redan läst den? — frågade han.

— Nej, jag har ingen lust att läsa numera, — sade hon och ville gå.

— Dröj ett ögonblick, Lisaveta Michajlovna, — bad han, — det är så länge sedan jag fått tala med er allena. . . Det ser verkligen ut, som om ni vore rädd för mig.

— Ja, det är jag.

— Men hvarför? Säg mig det, jag ber er.

— Det vet jag inte.

Lavretski stod en stund tyst.

— Säg mig åtminstone, — började han, — ni har ju ännu icke fattat ert beslut?

— Hvad menar ni? — frågade hon utan att se på honom.

— Ni förstår mig nog.

Lisa rodnade till.

— Fråga mig icke mer om någonting, — utbrast hon häftigt, — jag vet ingenting mer, jag känner mig inte sjelf mer. . .

Och i nästa ögonblick var hon försvunnen.

* *
*

Då Lavretski följande dag ankom till Kalitins efter middagen, fann han der alt iordningställdt till en aftonmessa.

På ett fyrkantigt, med ren, hvit duk betäckt bord i ett hörn af salen stodo redan flera små helgonbilder i gyllene infattning med små, matta diamanter i kransen kring pannan, uppställda mot väggen. En gammal tjenare i grå frack och filtskor skred långsamt och ljudlöst genom rummet, stälde tvänne höga, smala stakar med vaxljus framför bilderna, gjorde korstecknet, bugade sig och gick ut.

Salongen var tom och mörk. Lavretski gick in i salen och frågade om det var någon namnsdag, som firades. Man svarade honom hviskande, att det icke var fallet, utan att man hade på Lisaveta Michajlovnas och Marfa Timofejvnas önskan bestält en aftonmessa. Man hade också

velat låna en undergörande Maria-bild, men den hade skickats bort till en sjuk mer än trettio verst derifrån.

Beledsagad af diakonen och klockaren, infann sig församlingens pastor, en medelålders man med stor tonsur, och tillkännagaf sin ankomst med ett högtidligt hostande i tamburen. Husets damer kommo genast i en lång rad ut ur kabinettet och nalkades presten för att mottaga hans välsignelse. Lavretski bugade sig tyst för damerna, och lika tyst besvarade de hans helsning.

Presten stod några ögonblick stilla och tyst, hostade derpå ännu en gång och frågade med låg basröst:

— Få vi begynna?

— Ja, lille far, — svarade Marja Dmitrievna.

Han började ikläda sig den presterliga ornatén, under det att klockaren i sin hvita kåpa med ödmjuk min anhöll om litet kol till rökelsekaret, som snart fylde luften med sina ångor. Betjenter och jungfrur kommo in från tamburen och skockade sig vid dörren i en tät klunga. Hyndan Roska, som eljes aldrig lemnade öfre våningen, visade sig också plötsligt i salen. Man sökte jaga ut henne. Hon blef rädd och snodde omkring, tills hon blef yr i hufvudet och satte sig midt på golvet, hvar på en betjent tog och bar bort henne.

Aftonmässan började.

Längst in i ett hörn af rummet stod Lavretski, nedtryckt af en mängd besynnerliga, nästan vemodiga känslor, hvilka han sjelf icke kunde riktigt komma underfund med.

Marja Dmitrievna stod framför de andra och stödd mot en länstol. Hon gjorde korstecknet med affekterad vårdslöshet, och förstod att som en dam af verld än se sig omkring med högdragen likgiltighet, än höja en andäktig blick mot taket, och fann för öfrigt det hela tydligen mycket ledsamt. Marfa Timofejevna såg bekymrad ut, och Nastasja Karpovna gjorde djupa knäfall och reste sig upp igen med ett slags mjukt och anspråkslöst buller.

Lisa blef stående stilla på sin plats och rörde icke en lem, men af det allvarliga, liksom koncentrerade uttrycket i hennes ansigte kunde man se, att hon hela tiden bad med innerlig andakt. Då hon efter mässans slut kysste det kors, presten kringbar, kysste hon också dennes stora, röda hand.

Marja Dmitrievna inbjöd presten att dricka en kopp té. Han tog af sig sin messhake, anlade en mer verldslig min och följde damerna in

i salongen. Ett allmänt samtal började, dock icke altför lifligt. Presten drack fyra koppar, och under det att han med näsduken oupphörligt torkade svetten af sin tonsur, berättade han bland annat, att grosshandlar Avoschnikof hade skänkt 700 rubel till förgyllning af kyrkans »kumpol« och meddelade sedan damerna ett förträffligt medel mot solbränna och fräknar.

Lavretski hade velat taga plats vid Lisas sida, men hon förhöll sig sträng och nästan hård, och såg icke en enda gång på honom. Det var som om hon afsigtligt låtsade icke märka hans närvaro, och öfver hela hennes väsende låg en viss kall, allvarlig exaltation. Lavretski ville oupphörligt, utan att egentligen veta hvarför, skratta eller säga något löjligt, men i sitt inre var han nedstämd, och gick slutligen sin väg full af hemlig oro och tvifvel. . . Han förstod, att det fans något hos Lisa, dit han ej kunde nå.

*   *
*
*
*

En annan gång, då Lavretski satt i salongen hos Kalitins och åhörde Gedeonoffskis inställsamma, men långdragna och tråkiga räsommanger, vände han sig plötsligt om helt ofrivilligt utan någon anledning, och uppfångade en djup, forskande, frågande blick i Lisas ögon. . . och denna underliga blick var riktad på honom.

Hela den följande natten tänkte Lavretski på denna blick. . . Han älskade icke som en yngling, att sucka och pinas passade honom icke, och Lisa väckte i allmänhet icke känslor af sådan art, men i hvarje ålder medför kärleken sina lidanden, och han erfor sådana i fullt mått.

XXXIII

En dag satt Lavretski som vanligt i Marja Dmitrievnas salong. Efter en tryckande het dag hade följt en afton så härlig, att Marja Dmitrievna hade, trots sin fasa för drag, låtit öppna alla fönster och dörrar utåt trädgården. Hon hade också förklarat, att hon icke ville spela kort under sådant väder, och att man måste njuta af naturen.

Det fans ingen främmande utom Panschins. Då denne under inflytandet af aftonens skönhet kände sin själ komma i stämning och genomströmmas af en konstnärlig fläkt, men icke ville sjunga i Lavretskis närvaro, kastade han sig in på poesien och började deklamera några af Lermontofs dikter. Puschkin hade då ännu icke hunnit komma på modet. Han läste väl, men altför medvetet och med onödiga finesser. Plötsligt och liksom om han blygdes för detta utbrott af svärmiska känslor, började han, med anledning af den bekanta »Duma«, utgjuta sig i klander och förebråelser mot den yngsta generationen, och försummade dervid icke tillfället att antyda, huru han skulle ändra om allting efter sitt hufvud, om han hade makten i sina händer.

— Ryssland, — sade han, — har kommit långt efter Europa, vi måste söka att upphinna det. Man påstår, att vi äro unga, det är bara prat. . . Och dessutom sakna vi uppfinningsförmåga. Chomjakof sjelf medger, att vi inte ens uppfunnit en rättfälla. Följaktligen måste vi, om vi vilja eller ej, låna af andra. . . »Vi äro sjuka«, säger Lermontof, och jag delar hans mening, men vi äro icke sjuka därför, att vi blott till hälften blifvit européer. . . man måste söka bot der man tagit sot — (»le cadastre«, tänkte Lavretski). — Våra bästa hufvuden, les meilleures têtes chez nous, — fortfor han, — hafva länge varit öfvertygade derom. Alla folk äro i grunden lika goda, inför blott goda samhällsinstitutioner, och dermed är saken färdig. För all del, man kunde nog gerna

söka anpassa det nya efter det hos hvarje folk faktiskt bestående, det blefve nu vår uppgift, de — han höll på att säga »styrandes« men rättade sig till — de i statens tjenst stående embetsmännens uppgift, men deröfver behöfver man icke göra sig något särskildt bekymmer, i nödfall omskapa institutionerna sjelfva de af folkets sedvänjor beroende förhållandena.

Marja Dmitrievna instämde med rörelse i Panschins ord. »Der ser man ändå«, tänkte hon, »hvilka begåfvade män umgås i mitt hus.« Lisa lutade sig mot fönsterposten och teg, äfven Lavretski teg, och Marfa Timofejvna, som satt i ett hörn och spelade »tok« med sin väninna, mumlade något otydligt för sig sjelf.

Panschin gick af och an i rummet och talade, ganska bra, men med en dold förbittring, och det tycktes, som om han nu icke riktade sitt angrepp mot hela generationen utan mot några vissa af hans egna bekanta.

Ute i trädgården hade en näktergal sitt tillhåll i en stor syrenhäck, och nu började hans första aftontoner att höras under pauserna i det vältaliga föredraget. På den rosenfärgade himlen sågos de första stjernorna blänka fram ofvan lindarnes orörliga toppar.

Lavretski reste sig från sin plats och började gendrifva de åsigheter, Panschin uttalat, och en liflig dispyt uppstod. Lavretski försvarade Rysslands ungdom och sjelfständighet, lemnade sig sjelf och sin generation alldeles derhän, men tog det nya släktet, dess åsigheter och sträfvanden i försvar mot orättvisa angrepp.

Panschin svarade skarpt och retsamt, förklarade det oundgängliga nödvändigt, att begåfvade och insigtsfulla män gjorde om altsammans, och förgick sig slutligen ända derhän, att han, glömmande sin kammarjunkartitel och embetsmannakarrier, kallade Lavretski en »förlegad konservativ« och till och med gjorde några visserligen mycket aflägsna anspelningar på Lavretskis egen tvetydiga ställning i samhället.

Lavretski förifrade sig icke och höjde icke ens rösten — han påminde sig, att Michaljevitsch också kallat honom »förlegad«, men en »förlegad voltairian« — men vederlade Panschin med stort lugn på alla punkter. Han bevisade honom omöjligheten af alla språng i en sund samhällsutveckling och det obefogade i alla på byråkratisk väg genomförda reformer, som icke stöddes på en grundlig kännedom om fosterlandet, eller rättfärdigades af en verklig tro på ett om också negativt ideal. Han tog exempel af sin egen förfelade uppfostran, fordrade fram-

för alt erkännande af folkets rätt, och ovilkorlig eftergift för denna, en ödmjuk, sjelfförnekande eftergift, utan hvilken det vore omöjligt att bjuda lögnen spetsen, och ville slutligen för egen del icke undandraga sig den i hans tanke välförtjenta förebråelsen för ett lättsinnigt förspilande af tid och krafter.

— Alt det der är godt och väl, — utropade slutligen Panschin, ytterligt uppbragt, — men nu har ni kommit tillbaka till Ryssland, och hvad ämnar ni nu göra?

— Odla min jord, — svarade Lavretski, — och bjuda till att odla den så bra som möjligt.

— Otvifvelaktigt en högst lofvärd föresats, — genmälde Panschin, — och efter hvad jag hört, har ni redan gjort stora framsteg i det hänseendet, men medge i alla fall, att inte hvarje menniska kan vara skapad för sysselsättningar af dylikt slag. . .

— Une nature poétique, — inföll Marja Dmitrievna, — kan naturligtvis inte gå och plöja i jorden. . . et puis, ni, Vladimir Nikolajitsch, är kallad att göra alt »en grand«!

Äfven för Panschin var detta altför mycket. Han kom af sig, och samtalet afstannade. Han försökte att åter väcka det till lif med några vackra ord om den stjernströdda himlens skönhet och Schuberts musik, men det gick inte det håller, och han slutade med att föreslå Marja Dmitrievna ett parti piquet

— Hvad säger ni! Spela piquet på en sådan afton! — svarade hon med matt röst och gaf en tjenare befallning att hemta en ny kortlek.

Panschin slet upp den med högljudt rassel. Lisa och Lavretski stego bägge upp, som af en tyst öfverenskommelse, och togo plats bredvid Marfa Timofejevna. Det hade kommit öfver dem bägge helt plötsligt en känsla af frid och glädje, att de nästan fruktade att bli allena med hvarandra, och på samma gång kände de bägge, att den oro och förvirring, de erfarit under de senaste dagarne, hade, utan att de förstodo hvarför, alldeles försvunnit och icke mer skulle återkomma.

Den gamla klappade i all hemlighet Lavretski på kinden, blinkade listigt med ögonen, nickade några gånger med förnöjd min och hviskade halfhögt:

— Du stukade honom riktigt, den der vise herrn, tack ska' du ha!

Alt blef stilla och tyst i rummet. Blott då och då hördes ett svagt sprakande från vaxljusen, ljudet af en hand som strök korten från bordet, ett kort utrop eller ett entonigt räknande af poäng. . . Men genom

de öppna fönstren inströmmade från trädgården den svala nattluften, och dermed i mäktiga vågor näktergalens härliga, ända till öfvermod klangfulla sång.

XXXIV

Lisa hade icke yttrat ett ord under Panschins och Lavretskis dispyt, men hon hade med uppmärksamhet följt dess gång och helt stått på Lavretskis sida. Politiken intresserade henne föga, men den unge världsmannens och byråkratens säkra och sjelfkära ton — han hade aldrig förr i hennes närvaro uttalat sig på sådant sätt — var henne motbjudande, och hans förakt för Ryssland sårade henne. Det hade aldrig fallit Lisa in att tro, att hon var mer fosterländskt sinnad än andra, men hon trufdes bäst med sina landsmän och fann behag i äkta rysk bildning och tänkesätt. Hon kunde hela timmar samtala med byfogden från moderns egendom, när denne kom in till staden, och talade då med honom fullkomligt som med en jämlike, utan något slags tillgjordhet eller förnäm nedlåtenhet.

Lavretski kände alt detta instinktmessigt. Han skulle icke ha brytt sig om att svara Panchin allena, och talade egentligen blott för Lisa. De utbytte icke ett ord, och knapt en enda blick med hvarandra, men bägge förstodo de, att de på denna afton kommit i ett nära förhållande till hvarandra, och att de bägge egde samma föremål för sin tillgifvenhet och sin afsky. I en enda sak gingo de skilda vägar, men Lisa närde i all tysthet det hoppet att kunna återföra honom till Gud.

De sutto på hvar sin sida om Marfa Timofejevna och tycktes följa med spelet. Det gjorde de också i sjelfva verket, men derunder kändes det för dem bägge, som om hjärtat växte i deras bröst, och för dem gick ingenting förloradt af qvällens skönhet derute. För dem sjöng näktergalen, tindrade stjernorna, och hviskade träden, sakta vaggade till sömns af sommarnattens ljufliga svalka.

Lavretski hängaf sig med fröjd åt stundens svärmeri, men inga ord kunna uttrycka, hvad som försiggick i den unga flickans rena själ. Det

var en hemlighet för henne sjelf, och förblir också en hemlighet för alla andra. Ingen vet, ingen har sett eller kommer någonsin att se, huru fröet, kalladt till lif och blomning, spirar, växer och mognar i jordens sköte.

Klockan slog tio. Marfa Timofejevna gick upp på sitt rum med Nastasja Karpovna. Lavretski och Lisa gingo några slag af och an i rummet, stannade framför den öppna dörren till trädgården, sågo ut i det dunkla fjärran och sedan på hvarandra, och logo af tyst glädje. . . Hur gerna hade de ej fattat hvarandras hand och talat ut, hvad som låg dem på hjärtat. . .

Emellertid vände de om till Marja Dmitrievna och Panschin, hvilka ännu fortsatte sin piquet. Ändtligen slutade det sista partiet, och värddinnan reste sig, pustande och suckande, från den med dynor uppfyllda länstolen.

Panschin tog sin hatt, kysste Marja Dmitrievnas hand, och anmärkte, att ingenting hindrade andra, lyckligare dödliga att nu efter eget behag lägga sig och sofva eller njuta af nattens skönhet, medan han för sin del måste sitta uppe ända till morgonen med näsan öfver dumma papper. Han tog mycket kallt afsked af Lisa — han hade icke väntat sig, att hon till svar på hans frieri skulle be honom vänta, och var därför stött på henne — och aflägsnade sig.

Lavretski följde honom, men vid porten åt gatan skildes de åt. Panschin väckte upp sin kusk med en stöt af sin käpp under hakan, satte sig upp i vagnen och rullade bort. Lavretski hade icke lust att gå hem, utan begaf sig ut på de öppna fälten utan för staden.

Natten var stilla och ljus, ehuru ingen måne lyste. Lavretski vandrade omkring i det daggiga gräset. Slutligen träffade han på en liten smal gångstig och följde den. Gångstigen ledde till en liten port i ett långt plank. Utan att sjelf veta, hvarför han gjorde det, försökte han att stöta upp porten. Den knarrade svagt och öppnade sig, alldeles som om den blott väntat på ett vidrörande af hans hand.

Lavretski befann sig nu i en trädgård, gick några steg framåt i en lindallé och stannade plötsligt häpen. Han hade känt igen Kalitins trädgård. Genast drog han sig undan i skuggan af en lummig hasselbuske, stod länge stilla och förvånade sig öfver denna slumpens lek. »Om det icke skulle vara utan sin betydelse ändå?» tänkte han.

Rundtomkring honom var allt stilla och tyst, och från byggningen hördes intet ljud. Han gick försiktigt vidare, till dess plötsligt vid en

krökning af alléen hela huset med sin mörka fasad låg framför honom. Blott från två fönster i öfre våningen lyste ett svagt sken. I Lisas rum brann ett ljus bakom den hvita gardinen, och i Marfa Timofejevnas sängkammare spridde den lilla lampan framför helgonbilden ett rödaktigt sken, som återspeglades af bildens gyllene beslag. På nedra botten stod dörren till verandan vidöppen.

Lavretski satte sig på en träbänk, lutade hufvudet mot handen och blickade än mot denna dörr och än mot Lisas fönster. Från stadens kyrktorn ljödo midnattstimmens slag, ackompanjerade af de fina klingande slagen från ett litet ur inne i huset. Nattvakten trummade sakta på brädet. Lavretski tänkte ingenting, väntade ingenting, det var honom blott angenämt att känna sig i Lisas närhet, sitta i hennes trädgård på en bänk, der äfven hon mången gång suttit. . .

Ljuset försvann från Lisas fönster.

— God natt, älskade! — hviskade Lavretski sakta och förblef sittande orörlig, med blicken fäst på det märka fönstret.

Plötsligt syntes ljussken i ett fönster i nedra våningen, men flyttades sedan i ett annat, och så i ett tredje. . . Det var någon, som gick med ett ljus genom rummen.

— Kan det vara Lisa? . . . Nej, det är inte möjligt.

Lavretski reste sig upp.

En bekant gestalt skyntade förbi ett af de upplysta fönstren. Det var Lisa, som nu trädde in i salongen. I hvit klädning, med det ännu flätade håret hängande ned öfver skuldrorna, gick hon fram till bordet, stälde ifrån sig ljusstaken och tycktes leta efter något. Derefter vände hon sig om med ansigtet mot trädgården, närmade sig den öppna dörren till verandan och stod på tröskeln, hvit, smärt och luftig, som en andeuppenbarelse. . .

En darrning ilade genom Lavretskis leder.

— Lisa! — trängde det knapt hörbart öfver hans läppar.

Hon spratt till och blickade forskande ut i mörkret.

— Lisa! — upprepade Lavretski och trädde fram ur alléens skuggor.

Förskräckt vacklade Lisa tillbaka. Hon hade känt igen Lavretski. För tredje gången ropade han sakta hennes namn och sträckte händerna emot henne. Hon lemnade dörren och gick ut i trädgården.

— Ni? — sade hon, — ni här?

— Jag. . . Jag. . . Hör mig blott ett ögonblick, — hviskade Lavretski, och fattande hennes hand förde han henne till en bänk.

Hon följde honom utan motstånd. Hennes bleka ansigte, orörliga blick, hela hennes hållning uttryckte en obeskriflig förvåning. Lavretski lät henne taga plats på bänken och blef sjelf stående framför henne.

— Jag tänkte aldrig gå hit, — började han med darrande röst, — jag kom att. . . jag fördes framåt. . . jag älskar er, — utbrast han med en ofrivillig rysning.

Långsamt lyfte Lisa sina ögon upp emot honom. Det tycktes, som om hon först nu började förstå, hvar hon var, och hvad som händt. Hon ville stiga upp, men förmådde det icke, och betäckte ansigtet med händerna.

— Lisa! — sade Lavretski sakta och sjönk ned till hennes fötter.

En lätt darrning for öfver hennes skuldror, och de bleka fingrarne trycktes hårdare mot ansigtet. En sakta snyftning nådde Lavretskis öron. . . Hans hjärta nästan upphörde att klappa, han förstod, hvad dessa tårar betydde.

— Lisa, skulle ni verkligen kunna hålla mig kär, — hviskade han och lutade sitt hufvud sakta ned mot hennes knän.

— Stig upp, — sade hon nästan ljudlöst, — stig upp, Fedor Ivanitsch. . . Ack, hvad är det vi göra?

Han steg upp och satte sig bredvid henne på bänken. Hon grät icke mer, utan såg forskande på honom med sina fuktiga ögon.

— Jag är rädd. . . Hvad är det, vi göra? — upprepade hon.

— Jag älskar er, — sade Lavretski med fast stämma, — och är färdig att offra er hela mitt lif.

Hon ryste åter till, som om något skrämt henne, och lyfte blicken upp mot himlen.

— Det står alt i Guds händer, — sade hon.

— Men. . . ni älskar mig, Lisa? . . . Vi skola blifva lyckliga.

Hon sänkte åter ögonen mot jorden. Han drog henne sakta intill sig, och hennes hufvud sjönk ned mot hans axel. . . Stilla böjde han sig ned och vidrörde hennes bleka läppar.

*   *
*

En halftimme derefter stod Lavretski åter framför trädgårdsporten. Han fann den stängd och måste klättra öfver planket. Han återvände

till staden, hvars gator nu lågo stilla och öde. En enda känsla af stor oväntad lycka fylde hans själ, alla tvifvel voro försvunna.

»Försvinn, du mitt förgångna lif, du mörka spöke!« tänkte han, »hon älskar mig, hon skall blifva min!«

Plötsligt tyckte han sig i luften öfver sitt hufvud höra toner klinga, underbara, jublande toner. . . Han stannade. Tonerna blefvo ännu praktfullare. . . Som en mäktig, melodisk ström brusade de fram, och han kände det så, som om de förkunnade och besjöngo hans lycka.

Han såg sig omkring. Tonerna kommo från de två öfversta fönstren i ett litet hus bredvid honom.

— Lemm! — utropade han och skyndade fram till huset. — Lemm! Lemm! — upprepade han ännu högre.

Tonerna dogo bort och gubbens gestalt, i nattrock med naket bröst och oordnad hår, visade sig i fönstret.

— Jaså, — sade han med värdighet, — det är ni!

— Christofor Fedorvitsch, hvad är det för underbar musik! För Guds skull, låt mig komma in!

Utan att svara ett ord, kastade gubben med en majestätisk rörelse portnyckeln genom fönstret ned på gatan.

Lavretski sprang hastigt uppför trapporna, trädde in i rummet och ville kasta sig i Lemms armar, men denne anvisade honom med befalande min en skranglig stol och sade afbrutet och på dålig ryska.

— Sätt er. . . och hör på.

Derefter satte han sig sjelf till pianot, såg sig omkring med en stolt, sträng blick och började spela.

Aldrig i sitt lif hade Lavretski hört något liknande. Ända från första tonerna trängde den smekande, lidelsefulla melodien djupt in i hans själ. Inspirerad och svärmisk, liksom växte den i glans af lycka och skönhet, och domnade sedan smältande bort i vek trånad. . . den förde tanken hän mot alt hvad jorden har dyrbart, hemlighetsfullt, heligt, och med utsägligt vemod och trängtan höjde den sig mot himlen och dog bort vid evighetens rand.

Lavretski reste sig upp och blef stående, kall och blek af hänryckning. Hans själ, nyss så djupt skakad af kärlekens lycka, liksom drack i fulla drag af dessa toner, som sjelfva lågade af kärleksglöd.

— Ännu en gång! — hviskade han, så snart det sista ackordet förklingat.

Gubben kastade på honom en kall, stolt blick, slog sig för sitt bröst och yttrade långsamt på sitt modersmål:

— Das habe ich gemacht, denn ich bin ein großer Musiker, — och spelade sedan ännu en gång sin underbara komposition.

Intet ljus var tändt, men månstrålarne föllo snedt in genom de öppna fönstren. . . Den lilla torftiga kammaren tycktes förvandlad till en helgedom, och högt och inspireradt höjde sig gubbens gråa hufvud i det af månglitter skimrande halfdunklet.

Lavretski gick fram till honom och slog sina armar omkring hans hals. Lemm ville icke besvara hans omfamning, utan sökte till och med afvärja den med armbågen. Utan att röra en enda led, såg han länge framför sig med sträng och nästan bister blick, och mumlade blott »aha! aha!« Men slutligen antogo hans förvridna drag ett lugnar, mildare uttryck, och till svar på Lavretskis eldiga lyckönskningar smålog han först matt, men började sedan gråta och snyfta som ett barn.

— Det var märkvärdigt, — sade han efter en stund, — att ni skulle komma just nu, men jag vet nog, jag vet allt.

— Ni vet allt? — frågade Lavretski förvirrad och häpen.

— Ni har hört, hvad jag sagt, — svarade Lemm, — förstod ni kanske inte, att jag vet allt?

*   *
*

Hemkommen till sin bostad kunde Lavretski icke somna på hela natten, utan blef sittande på en bädd, försjunken i tankar. . .

Äfven Lisa sof icke. . . Hon bad.

XXXV

Läsaren vet redan, huru Lavretski vuxit upp och utvecklat sig. Vi vilja nu säga några ord om Lisas barndom och uppfostran.

Vid tio års ålder hade hon förlorat sin far, men han hade föga sys-selsatt sig med henne. Öfverhopad med affärer, beständigt upptagen af tankar på att föröka sin förmögenhet, retlig, skarp och otålig, sparade han aldrig, när det gälde barnens lärare, guvernanter, kläder och andra behof, men han kunde icke tåla, att man, som han sjelf uttryckte sig, »klemade och kelade med skrikhalsarne«. Sjelf hade han håller aldrig tid att kela med dem. Han arbetade och »låg i« med affärerna från morgon till qväll, spelade ytterst sällan kort, sof litet och så till arbetet igen. Han liknade sig sjelf vid en häst, som spänd för en tröskmaskin ständigt löper i samma kretsång, och då han låg på dödsbädden, yttrade han med ett bittert leende på de förtorkade läpparne: »det är ändå hårdt att ryckas bort så tidigt, jag fick aldrig njuta frukten af mitt lifs arbete«.

Marja Dmitrievna hade i verkligheten lika litet som sin man tagit någon del i Lisas uppfostran, ehuru hon för Lavretski berömde sig af att hafva alldeles ensam uppfostrat sina barn. Hon klädde henne som en docka, smekte henne, när hon hade främmande, och i deras och barnets närvaro utgöt hon sig i loford öfver hennes skönhet och förstånd. Men detta var alt. Hvarje mera trägen omsorg var en plåga för den makliga adelsdamen.

Så länge fadern lefde, stod Lisa under uppsigt af sin guvernant, Mademoiselle Moreau från Paris, och efter hans död kom hon under Marfa Timofejevnas ledning. Mademoiselle Moreau var en liten skruppen, hoptorkad varelse med sätt och förstånd som en höna. I sin ungdom hade hon fört ett ganska oregelbundet lif, men vid mognare år blott

behållit tvänne passioner, sötsaker och kortspel. Då hon var mätt och hvarken spelade kort eller pratade, fick genast hennes ansigte ett nästan dödslikt utseende. Hon satt orörligt och stirrade framför sig, och hade ögonskenligen icke en enda tanke i sitt hufvud. Man kunde icke ens kalla henne god, lika litet som man kallar en höna god. Vare sig i följd af hennes lättsinnigt tillbragta ungdom eller af den pariserluft, hon inandats sedan barnaåren, hade hon tillegnat sig ett slags allmän godtköpsskepticism, som hade till stående uttryck: »tout ça c'est des bêtises«. Hon talade en grammatikaliskt dålig, men äkta parisisk jargon, var hvarken nyckfull eller sqvalleraktig, hvad kan man mera begära af en guvernant? På Lisa hade hon haft föga inflytande, men desto större var det som hennes sköterska, Agafja Vlasjevna utöfvat.

Denna qvinna hade haft ganska märkvärdiga öden. Hon var af bondeslägt och hade redan vid sexton års ålder blifvit gift med en bonde, men skilde sig i hög grad från sina ståndssystrar till utseende och sätt.

Hennes herre och husbonde, Dmitri Pjestof, Marja Dmitrievnas far, en stillsam och beskedlig människa, fick en dag se henne på logen, talade några ord med henne och blef genast intagen av en häftig passion. När hon kort derefter blef enka, tog Pjestof, ehuru sjelf gift, henne hem i sitt hus och klädde henne som en dam af stånd. Agafja blef genast så hemmastadd i dessa nya förhållanden, som om hon aldrig i sitt lif lefvat annorlunda. Hennes hy blef mera hvit, hennes växt mera fyllig, och under de hvita musslinsärmarne blefvo hennes armar »mjölvita« som på en gross handlarfru. Samovaren stod ständigt framme på hennes bord, ingenting annat än siden och sammet dugde till kläder, och hon kunde icke sofva på annat än dunbolster.

Detta angenäma lif räckte i fem år till Dmitri Pjestofs död. Hans enka, Vjera Andrejevna, en godhjertad qvinna, ville af aktning för hans minne icke förfara strängt mot sin rival, så mycket mer som Agafja aldrig glömt sig i hennes närvaro, utan förflyttade henne endast långt bort till en utgård, der hon fick gifta sig med en kostillare.

Tre år hade förflutit, då Vjera Andrejevna en het sommardag besökte denna utgård. Agafja undfägnade henne med sådan präktig, iskall grädde, uppförde sig så blygsamt och var till hela sitt yttre så snygg, glad och belåten med alt, att den nådiga frun skänkte henne sin förlåtelse och tillät henne att komma tillbaka i hennes hus. Sex månader derefter hade hon redan så fäst sig vid henne, att hon tog henne till sin hushållerska och anförtrodde henne hela uppsigten öfver sitt

stora landthushåll. Agafja, som nu åter kommit till makten, började följaktligen ånyo bli hvit och fyllig, och i allting litade frun på henne. Så förgingo fem år, då olyckan ånyo drabbade Agafja.

Hennes man, som hon låtit befordra till betjent, började dricka, gå bort utan lof och slutade med att stjäla sex silfverskedar, hvilka han gömde till lägligare tillfälle i sin hustrus kista. Stölden blef upptäckt, mannen åter nedflyttad bland kostillarne, och Agafja föll i onåd. Man jagade icke bort henne, men hon degraderades från hushållerska till sömmerska och måste bära halsduk på hufvudet i stället för mössa.

Till allas förvåning bar Agafja detta nya slag med ödmjuk undergifvenhet. Hon var nu öfver trettio år gammal, alla hennes barn voro döda, och hennes man lefde icke häller länge. Tiden var sålunda för henne kommen att besinna, hvad hennes frid tillhörde, och hon gjorde det också. Hon blef mycket tyst, stillsam och gudfruktig, försummade aldrig en enda ottesång eller högmessa och skänkte bort alla sina vackra kläder. I femton år lefde hon på detta sätt, stilla, ödmjukt och ärbart, undfallande och eftergifven mot alla. Om någon var hård eller grof mot henne, böjde hon sig under slaget och tackade sedan för tillrättavisningen. Vjera Andrejevna hade längesedan förlåtit henne och tagit henne till nåder igen, ja till och med skänkt henne en af sina egna mössor. Men Agafja ville icke lägga bort sin hufvudduk och gick numera alltid i svart klädning. Efter Vjera Andrejevnas död blef hon ännu mer stilla och ödmjuk.

Ryssen kan lätt fatta tillgifvenhet eller rädsla, men hans aktning är svår att vinna. Den skänker han icke snart bort och icke åt hvem som helst. Men Agafja rönste numera stor aktning af alla. Ingen nämnde mer ett ord om hennes forna förseelser, de voro alla liksom begrafna med hennes gamle herre och husbonde.

När sedan Marja Dmitrievna flera år efter moderns död blef gift med Kalitin, ville denne öfverlemna hushållet åt Agafja, men hon vägrade »för frestelsens skull«. Han blef häftig och röt åt henne, hvarpå hon med en djup nigning lemnade rummet. Kalitin, som var en klok man och kände människorna, förstod också Agafja och glömde henne icke. När han sedan bosatte sig i Orel, tog han henne med hennes eget samtycke med sig in till staden i egenskap af barnjungfru åt Lisa, som då nyss hade inträdt i sitt femte lefnadsår.

I början var Lisa rädd för sin nya sköterskas allvarsamma och stränga ansigte, men snart vande hon sig vid henne och fattade för henne

den varmaste tillgifvenhet. Sjelf var hon också ett allvarsamt barn. Hennes anletsdrag påminde om faderns stränga och regelbundna profil, men ögonen voro helt olika hans. I deras egendomliga glans låg ett hos barn ytterst sällsynt uttryck af hjärtegodhet och stilla, forskande uppmärksamhet. Hon var icke road af att leka med dockor, skrattade aldrig högt eller länge, och hade redan som barn i sitt sätt en viss stilla värdighet. Någon gång kunde det hända, att hon helt hastigt blef tyst och tankfull, men då aldrig utan orsak. Sedan hon suttit tyst en stund, vände hon sig vanligtvis till någon äldre med en fråga, som visade, att hennes hufvud arbetat med några nya intryck och tankar. Hon upphörde ganska snart med det i de första åren vanliga läspandet, och redan i sitt fjerde år talade hon fullkomligt rent.

För sin far var hon mycket rädd, och för modern voro hennes känslor af obestämd art. Hon var icke rädd för henne, men älskade henne icke håller och smekte henne aldrig. För öfrigt var hon icke smeksam med någon, icke ens med Agafja, som dock var den enda, hon verkligen höll af. Agafja var ständigt hos henne, och det var egendomligt att se dem bägge tillsammans. Helt och hållet klädd i svart med en svart duk kring hufvudet, men ännu med spår af skönhet i sitt afmagrade och vaxgula, men uttrycksfulla ansigte, sitter Agafja stel och rak och stickar på en strumpa. På en liten stol vid hennes fötter sitter Lisa och sysslar med något handarbete, eller också lyfter hon sina klara, allvar samma ögon forskande upp mot Agafjas ansigte och lyssnar med spänd uppmärksamhet till hvad Agafja förtäljer henne.

Och det är icke sagor, Agafja berättar. Med stilla, afmått röst talar hon för sitt skötebarn om den heliga jungfruns lif, om eremiternas, de fromma gudstjenarnes och de heliga martyrernas lefnad, och förtäljer, huru de heliga männen lefde i öknen, gjorde bot och bättring till sina sjäalars frälsning, ledo hunger och törst och nöd, icke fruktade denna världens konungar och bekände Kristus allena; huru himmelens foglar bragte dem föda, vilddjuren lydde deras röst, och blommor spirade upp, der deras blod flutit.

— Lackvioler? — frågade en gång Lisa, som tyckte mycket om blommor och särskildt om lackvioler.

Agafja talade med Lisa allvarligt och ödmjukt, alldeles som om hon känt, att det icke tillkom henne att tala om så höga och heliga ting. Lisa lyssnade till hennes ord, och bilden af den allvetande, allestädes närvarande Gud Fader trängde med en underbart ljuflig kraft in i hen-

nes barnasjäl, uppfylde den med en ren och andaktsfull bäfvan, under det att Kristus blef för henne något nära stående, liksom en kär vän eller slägting.

Agafja lärde henne också att bedja. Ibland väckte hon henne tidigt i morgongryningen, klädde hastigt på henne och förde henne i hemlighet med sig i ottesången. Lisa följde henne på tåspetsarne och vågade knapt andas. Morgonens kyla och skymning, den högtidlig tystnaden och doften i den nästan menniskotomma kyrkan, det hemlighetsfulla i dessa oväntade utflykter, det försigtiga återvändandet hem, och tillbaka i den lilla bädden igen... hela denna blandning af förbjudet, underbart och heligt verkade nästan uppskakande på den lilla flickans själ och trängde in i sjelfva djupet af hennes varelse.

Agafja klandrade aldrig någon och bannade heller aldrig Lisa, när hon var stygg. Då hon var missnöjd med något, teg hon blott, och Lisa förstod denna tystnad. Med barnets snabba uppfattning förstod hon också mycket väl, när Agafja var missnöjd med andra, med Marja Dmitrievna eller Kalitin sjelf.

Något mer än tre år stod Lisa under Agafjas uppsigt och vård, och då sedan Mademoiselle Moreau trädde i Agafjas ställe, kunde icke den tanklösa fransyskan med sina vippiga hönsfasoner och sitt ständiga: »tout ça c'est des bêtises«, uttränga ur Lisas hjärta hennes första älskade vårdarinna. De utsådda fröna hade slagit altför djupa rötter. Dessutom fortfor Agafja, ehuru hon icke längre skötte om Lisa, att bo kvar i huset och träffade ofta sitt älskade skötebarn, som litade sig till henne lika uteslutande som förr.

Men när sedermera Marfa Timofejevna flyttade in i Kalitins hus, kunde Agafja icke riktigt trivas med henne, och den otåliga, egenvilliga gumman kunde heller icke med den forna »damens« stränga allvar. Agafja bad om tillstånd att få göra en vallfärd, från hvilken hon sedan aldrig återvände. Det gick till och med dunkla rykten om, att hon gått in i ett raskolnikkloster i Sapelkino. Men det intryck, hon lemnat efter sig i Lisas själ, utplånades aldrig. Alldeles som förr gick hon till gudstjensten som till en fest, bad med lust och glädje, och med en viss blyg återhållen glöd, som icke litet förvånade Marfa Timofejevna, och hon, som eljes aldrig ville tvinga eller hindra Lisa, bemödade sig dock att något litet stäfja hennes ifver och ville icke tillåta henne att vid gudstjensten göra öfverflödiga knäfall. »Det är inte skick och bruk bland adligt folk«, menade hon.

Sina studier skötte Lisa väl, det vill säga med ihärdighet. Med några glänsande gåfvor eller ett skarpt förstånd hade Gud icke utrustat henne, och utan arbete och ansträngning gafs henne ingenting. Hon spelade piano utmärkt, men endast Lemm visste, hvilket arbete det kostat henne. Utom öfliga studier läste Lisa föga. Hon hade icke »egna ord« men egna tankar, och gick i alt sin egen väg. Äfven deri liknade hon fadern, som håller aldrig frågade andra, hvad eller hur han skulle göra.

Så växte hon upp lugnt och stilla, och så nådde hon sitt nittonde år. Hon var mycket intagande, utan att sjelf veta det. I hvarje hennes rörelse låg en omedveten, af blyghet liksom bunden gratie. Hennes röst hade den rena, kyska ungdomens silfverklang, den minsta känsla af tillfredsställelse framkallade ett intagande leende på hennes läppar och gaf en djup glans och ett innerligt, vänligt tycke åt hennes klara, glindrande ögon. Genomträngd af pligtkänsla, full af grannlaga omtanke att aldrig såra någon, hvem det vara måtte, mild och kärleksfull i hela sitt väsende och sätt, höll hon af alla, men ingen särskildt. Gud allena älskade hon, svärmiskt, skyggt, innerligt. . . Lavretski var den förste, som bröt harmonien i hennes stilla, inre lif.

XXXVI

Klockan tolf följande dag begaf sig Lavretski till Kalitins. På vägen dit mötte han Panschin, som red förbi honom i galopp, med hatten djupt nedtryckt i pannan.

Hos Kalitins blef Lavretski icke mottagen för första gången sedan sin återkomst till Ryssland.

— Marja Dmitrievna behagar ligga och hvila, och har hufvudvärk, — förklarade betjenten, — och Marfa Timofejevna och Lisaveta Michajlovna äro icke hemma.

Lavretski gjorde några slag rundt omkring trädgården i den osäkra förhoppningen att möta Lisa, men träffade ingen. Två timmar senare kom han tillbaka och erhöll samma svar, hvarvid han tyckte sig märka, att betjenten såg litet snedt på honom. Då han ansåg det opassande att för tredje gången på samma dag höra efter, om han blef mottagen, beslöt han att återvända till Vasiljefskoje, der han också hade en del affärer att uträtta.

Under vägen dit uppgjorde han en mängd planer, den ena skönare än den andra, men väl ankommen till sin egendom, blef han utan någon särskild anledning nedstämd och missmodig. Han började prata med Anton, men gubben hade den dagen liksom med flit bara ledsamma saker att tala om. Bland annat berättade han, att Glafira Petrovna dagen före sin död sjelf bitit sig i handen, och tillade derefter med en suck:

— Ja, nådig herre, hvarje menniska är det gifvet att gå och fräta på sig sjelf.

Det var redan sent, då Lavretski for tillbaka in till staden. De underbara tonerna från den förflutna natten kommo för honom och höllo honom fången i sin trollkrets, Lisas bild i all sin milda klarhet visade

sig för hans inre blick. . . Han blef vek om hjertat vid tanken på att hon älskade honom, och lugn och lycklig till sinnes ankom han till sitt kvarter i staden.

Det första, som mötte honom vid inträdet i tamburen, var en doft af patschuli, som var honom högst vidrig. Der stodo också några höga reskoffertar och lårar. Kammartjenaren, som skyndade ut emot honom, tyckte han också såg litet besynnerlig ut, men utan att göra sig närmare reda för dessa olika intryck, gick han in i salongen.

Ett fruntimmer i svart sidenklädning med volanger reste sig från soffan för att gå honom till mötes, och döljande sitt bleka ansigte med en batistnäsduk, gick hon några steg framåt, böjde ned sitt lilla hufvud och sjönk sakta ned till hans fötter. . . Först nu kände han igen henne. . . Detta fruntimmer var hans hustru.

Han kände sig som han vore nära att qväfvas och måste luta sig mot väggen för att hålla sig uppe.

— Teodor, drif mig icke bort ifrån dig! — sade hon på franska, och hennes röst skar som en knif genom hans själ.

Han stirrade på henne utan att kunna tänka någonting, men märkte ändå genast och ofrivilligt, att hon blifvit mera hvit och fyllig.

— Teodor! — fortfor hon, under det att hon då och då blickade upp emot honom och försigtigt vred sina underbart vackra fingrar med rosenfärgade, polerade naglar, — Teodor, jag har felat, felat mycket emot er, ja, än mer, jag har varit en brottsling, men hör mig, Teodor! Plågad af ånger, har jag blifvit mig sjelf en börda och förmår icke mer uthärda mitt sorgliga läge. . . Huru många gånger har jag icke velat återvända till er, men jag var rädd för er vrede. Jag beslöt att slita hvarje band, som fängslade mig vid det förflutna. . . puis, j'ai été si malade, — tillade hon, och for med handen öfver panna och kind, — jag begagnade mig af det utspridda ryktet om min död och öfvergaf alt. . . Utan att stanna, reste jag natt och dag för att komma hit. . . Långe tvekade jag, om jag skulle våga paraître devant vous, mon juge, men beslöt slutligen, i åtanke af er ständiga, outtröttliga godhet emot mig, att fara till er. . . I Moskva fick jag veta er adress. . . Tro mig, — fortfor hon, i det hon sakta reste sig upp från golfvet och satte sig på kanten af en stol, — jag har ofta tänkt på döden, och skulle nog hafva egt tillräckligt mod och kraft att göra ett slut på detta lif, som nu är för mig blott en olidlig börda, men tanken på mitt barn, min lilla Adotschka, har alltid hållit mig tillbaka. . . Hon är nu här, hon ligger och sofver här i rummet bred-

vid, hon var så trött, det stackars lilla barnet... Ni skall få se henne, hon åtminstone har ingen skuld... men jag... ack jag är så olycklig, så olycklig! — slutade Madame Lavretski och brast ut i gråt.

Lavretski hade äntligen hemtat sig från den pinsamma öfverraskningen, och lemnande den vägg, mot hvilken han stödt sig, gick han mot dörren.

— Ni går! — utropade hans hustru med förtviflan, — ack, det är grymt!... Utan att säga mig ett enda ord, icke ens en förebråelse... Detta förakt dödar mig... det är förfärligt.

Lavretski stannade.

— Hvad vill ni, jag skall säga er? — frågade han med klanglös röst.

— Ingenting, ingenting! — utbrast hon lifligt, — jag vet, att jag inte har rätt att fordra någonting, jag är inte till den grad från mina sinnen, tro mig... Jag hoppas icke, jag vågar icke hoppas på er förlåtelse... jag vågar endast bedja er, att ni ville befalla mig, hvad jag skall göra, hvar och hur jag skall lefva. Som en slafvinna skall jag lyda er befallning, hvilken den än må blifva.

— Jag har ingenting att befalla er, — svarade Lavretski med samma klanglösa röst, — ni vet... mellan oss är alt slut... och nu mer än någonsin... Ni kan bo och lefva, hvar och hur ni behagar, och om ert underhåll är för litet för er...

— Ack, tala inte så förfärliga ord, — afbröt honom Varvara Pavlovna, — skona mig... om ej för annat, så för denna lilla engels skull.

Med dessa ord sprang Varvara Pavlovna hastigt in i rummet bredvid och kom ögonblickligen tillbaka med en liten, utsökt fint klädd flicka på sina armar. Rika, blonda lockar föllo ned kring det lilla rosiga ansigtet och öfver de stora, svarta, ännu sömnfyllda ögonen. Hon smålog och blinkade för det starka ljusskenet, och stödde sig med sin lilla knubbiga hand mot moderns kind.

— Ada, vois, c'est ton père, — sade Varvara Pavlovna, under det hon strök undan lockarne från hennes ansigte och kysste henne häftigt, — prie-le avec moi.

— C'est ça papa? — lallade barnet med en täck läspning.

— Oui, mon enfant, n'est-ce pas que tu l'aimes?

Nu kunde Lavretski icke hårda ut längre.

— I hvilken melodram har jag sett alldeles samma scen? — mumlade han för sig sjelf och skyndade ut.

Varvara Pavlovna stod kvar en stund på samma ställe, ryckte sedan på axlarna och bar in flickan i rummet bredvid, der hon klädde af henne och lade henne till sängs. Derefter tog hon fram en bok, satte sig vid lampan, väntade ännu en timme, om Lavretski möjligen skulle komma tillbaka, och gick sedan sjelf till hvila.

— Eh bien, madame? — frågade henne kammarjungfrun, en fransyska, som hon tagit med sig från Paris, under det att hon hjälpte henne med snörlifvet.

— Eh bien, Justine, — svarade hon, — han har blifvit mycket gammal, men han tycks vara lika god och snäll som förut. . . Ge mig handskarne för natten, laga i ordning för i morgon den grå klädningen, som går högt upp i halsen, och glöm inte lamkotletterna åt Ada. . . Det blir kanske svårt att få sådana i den här småstadshålan, men man måste bjuda till.

— A la guerre, comme à la guerre, — svarade Justine och släckte ljusen.

XXXVII

Mer än två timmar ströfvade Lavretski omkring på stadens gator. Han kom att tänka på den natt, han en gång tillbragte i Paris' omgifningar. Hans hjerta bultade, som om det ville sprängas, och i det tomma, liksom bedöfvade hufvudet rörde sig ständigt samma dystra, orimliga, elaka tankar.

»Hon lefver, hon är här!« hviskade han oupphörligt för sig sjelf med ständigt växande förtviflan.

Han kände, att han förlorat Lisa, och tyckte sig nära att qväfvas af harm och raseri. Slaget hade träffat honom altför oväntadt. Men hur kunde han också så tanklöst sätta tro till pratet i ett tidningskåseri, till en papperslapp?

»Och om jag inte hade trott derpå«, tänkte han, »hvad skulle skilnaden blifvit? Jag hade icke vetat, att Lisa älskar mig. . . hon skulle icke ha vetat det sjelf.«

Han kunde icke jaga ifrån sig bilden af sin hustru, hennes röst och blickar. . . Och han förbannade sig sjelf och alt annat på jorden.

Fram emot morgonen kom han alldeles utmattad och maktlös till Lemms bostad. Längre fick han stå förgäfvad och bulta på, men slutligen visade sig i fönstret gubbens hufvud i nattmössa med skrynkliga drag, trumpen min och icke det ringaste liknande det inspireradt allvarsamma hufvud, som tjugufyra timmar förut, från höjden af sin konstnärliga storhet, majestätiskt blickat ned på Lavretski.

— Hvad vill ni? — frågade Lemm, — jag kan inte spela hvarenda natt, och så har jag tagit in min dekokt.

Men uttrycket i Lavretskis ansigte måste ha varit mycket besynnerligt. . . Gubben skyggade öfver ögonen med handen, såg närmare på den nattlige gästen och släppte in honom.

Lavretski trädde in i rummet och föll nästan handlöst ned på en stol. Gubben stälde sig framför honom och svepte sin utslitna, brokiga nattrock tätare ikring sig, under det att han kröp ihop med hela kroppen och bet ihop läpparne.

— Min hustru har kommit hit, — sade Lavretski och brast ut i ett ofrivilligt skratt.

Lemms ansigte uttryckte förvåning, men han log icke ens, utan svepte nattrocken ännu tätare ikring sig.

— Ni vet förmodligen inte, — återtog Lavretski, — att jag inbillade mig... ja, jag hade läst i en tidning, att hon var död.

— Oh, oh!... och är det nyligen ni läste detta? — frågade Lemm.

— Ja.

— Oh, oh! — upprepade gubben och drog upp ögonbrynen, — och nu har hon kommit hit?

— Ja... Hon är nu hos mig, och jag... jag är en olycklig människa.

Åter brast han ut i ett bittert skratt.

— Ni är en olycklig människa, — upprepade Lemm långsamt.

— Christofor Fedoritsch, — började Lavretski, — vill ni göra mig den tjänsten att bära fram ett bref... .

— Hm... Och till hvem?

— Till Lisave... .

— Ah, jag förstår... Nå ja, hvarför inte? Och när skulle det der brefvet aflemnas?

— I morgon, så tidigt som möjligt.

— Hm... Man skulle kunna skicka Katrina, min piga... fast nej, jag ska' gå sjelf.

— Och ni vill också lemna mig svaret?

— Ja.

Lavretski suckade.

— Ja, min stackars unge vän, ni är verkligen en olycklig man.

Lavretski skref några ord till Lisa, hvori han underrättade henne om sin hustrus ankomst och bad att få träffa henne ett ögonblick. Därefter kastade han sig ned på den lilla smala soffan, med ansigtet mot väggen. Gubben lade sig i sängen och vände sig länge oroligt af och an, under det han hostade och smuttade på sin dekokt.

Morgonen kom. De stego bägge upp och sågo på hvarandra med besynnerliga blickar. Lavretski skulle i detta ögonblick helst ha velat ta lifvet af sig.

Katrina kom in och bjöd dem ett afskyvärdt kaffe.

Klockan slog åtta. Lemm tog sin hatt och gick, sedan han nämnt, att han hade lektion hos Kalitins klockan tio, men att han nog skulle finna en passande förevändning för att komma tidigare.

Lavretski kastade sig åter ned på den lilla soffan, och åter utbrast han i samma bittra skratt. Med tillslutna ögon och armarne lagda bakom hufvudet satt han och tänkte på, hur hans hustru hade jagat bort honom från deras hem, och sökte sedan föreställa sig Lisas känslor och tankar, då hon läste hans bref.

Slutligen kom Lemm tillbaka och lemnade honom en bit papper, på hvilken Lisa hade skrifvit följande rader med blyerts:

»Vi kunna icke träffas i dag. Möjligen i morgon afton. Farväl!«

Lavretski tackade den gamle torrt och tankspridt för hans hjälp och gick hem.

Han fann sin hustru vid frukostbordet. Ada i lockar och hvit klädning, garnerad med smala, blå sidenband, satt och åt på en lamkotlett.

Så snart Lavretski trädde in, steg Varvara Pavlovna genast upp och gick emot honom med ett uttryck af rörande undergifvenhet i sitt vackra, bleka ansigte. Han bad henne följa honom in i hans arbetsrum, stängde dörren efter sig, och började gå af och an på golfvet. Hon satte sig på en stol, med händerna blygsamt hoplagda, och följde honom med sina ännu, ehuru till en del med konstens tillhjälp, utomordentligt vackra ögon.

Lavretski kunde icke på länge yttra ett ord. Han kände, att han icke var fullt herre öfver sig sjelf, och såg också ganska tydligt, att hans hustru alldeles icke hyste någon fruktan för honom, ehuru hon antagit en min, som om hon i hvarje ögonblick vore färdig att svimma.

— Hör på, min fru, — började han slutligen, tungt hemtande andan och alt emellanåt pressande tänderna hårdt tillsammans, — det tjenar till ingenting, att vi hyckla och förställa oss för hvarandra. . . Jag tror icke på er ånger, och om den också vore uppriktig, så är det mig omöjligt att lefva tillsammans eller ha något slags gemenskap med er.

Varvara Pavlovna bet sig i läppen och rynkade ögonbrynen. »Detta är verklig vedervilja«, tänkte hon, »alt är slut, jag är för honom inte längre en qvinna ens.«

— Det är omöjligt, — upprepade Lavretski och knäppte igen sin rock ända upp i halsen. — Jag förstår häller icke, hvarför ni behagat komma hit. . . Förmodligen är ni i behof af pengar.

— Ack, ni förolämpar mig! — suckade Varvara Pavlovna.

— Hur det än må vara med den saken, — forfor Lavretski, — så är ni tyvärr in alla händelser min hustru. Jag kan inte jaga bort er. . . och därför gör jag er följande förslag. Ni kan, ännu i dag om ni vill, bege er till Lavriki och stanna der. Som ni vet, är byggningen och allt öfrigt i godt skick, och ni skall der erhålla allt hvad ni behöfver af egendomens afkastning, utom det årliga underhåll i penningar jag förut anslagit åt er. . . Är ni nöjd med det?

Varvara Pavlovna strök sig med sin broderade näsduk öfver pannan.

— Jag har redan sagt er, — sade hon med en nervös ryckning i läpparne, — att jag är nöjd med allt hvad ni behagar göra med mig, och för denna gång återstår det mig blott att fråga er, om ni åtminstone tillåter, att jag tackar er för ert ädelmod.

— Jag ber er spara alla tacksamhetsbetygelser, — sade Lavretski hastigt, — det är det bästa ni kan göra. . . Altså, — fortfor han och närmade sig dörren, — kan jag räkna på att. . .

— Redan i morgon dag skall jag vara på Lavriki, — inföll Varvara Pavlovna, i det hon vördnadsfullt reste sig upp från sin plats. — Men, Fedor Ivanitsch. . . — (Hon kallade honom icke längre »Teodor«.)

— Hvad önskar ni?

— Jag vet, att jag ännu icke på något vis gjort mig förtjent af er förlåtelse, men jag kan åtminstone icke få hoppas att med tiden. . .

— Ah, Varvara Pavlovna, — afbröt henne Lavretski med ett sarkastiskt leende, — ni är en klok qvinna, men jag är måhända håller icke något dumhufvud. Jag vet mer än väl, att det alldeles inte är det, som ni önskar. . . Och för resten har jag länge sedan förlåtit er, men mellan oss kommer alltid att ligga en oöfverstiglig afgrund.

— Jag skall veta att undergifvet foga mig i mitt öde, — sade Varvara Pavlovna och böjde ned hufvudet. — Jag har ej glömt min skuld. . . och det skulle icke förvåna mig, om jag finge veta, att underrättelsen om min död gjort er glädje, — tillade hon sakta, i det hon med handen visade på ett på bordet liggande tidningsblad.

Fedor Ivanitsch ryckte till. Notisen i tidningen var ju understruken med blyerts.

Varvara Pavlovna såg på honom med ett ännu mer stegradt uttryck af ödmjuk undergifvenhet. . . Och i detta ögonblick var hon ännu förtjusande.

Den fina, åtsittande klädningen aftecknade hennes smärta, nästan jungfruliga växt, hennes lina, bländhvita hals, omgifven af en hvit spets, hennes sakta svällande barm, de underbart vackra händerna utan armband och ringar, hela hennes gestalt, från det yppiga, glänsande håret ända ned till den framskymtande spetsen af hennes fina parisersko, var så intagande, så förförisk i all sin blyghet. . .

Lavretski såg på henne med en blick, fulla af vrede och förakt. Han kände sig frestad att tillropa henne ett: »Bravo, madame!«, eller till och med att slå henne i ansigtet med knytnäfven, men han yttrade icke ett ord, utan lemnade rummet.

En timme derefter var Lavretski redan på väg till Vasiljefskoje, och två timmar senare gaf Varvara Pavlovna befallning om, att man skulle för hennes räkning hyra den bästa vagn, som kunde anskaffas. Derpå klädde hon sig i en anspråkslös mantilj och en enkel halmhatt med svart slöja, lemnade Ada i Justines vård och begaf sig direkte till Kalitins. Genom de förfrågningar, som hon genom Justine låtit anställa hos betjeningen, hade hon fått veta, att hennes man nästan dagligen besökte denna familj.

XXXVIII

Den för Lavretski så ödesdigra dagen, då hans hustru anlände till Orel, hade äfven för Lisa varit en tung dag.

Hon hade knapt hunnit komma ned från sitt rum och helsa på sin mor, då redan hästtraf hördes nedanför fönstren åt gatan, och hon med hemlig förskräckelse såg Panschin rida in på gården.

»Han har kommit så tidigt för att få en slutlig förklaring«, tänkte hon och misstog sig icke.

Sedan Panschin en stund uppehållit sig i salongen, bad han henne att följa honom ned i trädgården och fordrade der ett afgörande svar.

Lisa samlade alt sitt mod och förklarade, att hon icke kunde bli hans hustru. Stående med sidan vänd mot henne och hatten nedtryckt i pannan, lyssnade han oafbrutet till hennes ord, och frågade sedan med lugn höflighet, men med en röst, som Lisa knapt kunde känna igen som hans, om detta vore hennes sista ord, och om han på något sätt gifvit anledning till denna förändring i hennes känslor. Derefter tryckte han handen mot ögonen, suckade djupt, men helt sakta och återhållet, och tog sedan bort handen från ansigtet.

— Jag ville icke gå den gamla, alldagliga vägen, — sade han doft, — jag ville finna en följeslagarinna genom lifvet efter mitt hjärtas håg och röst, men det var mig tydligen icke beskärdt... Farväl, du min fagra dröm.

Han bugade sig djupt för Lisa och gick tillbaka in.

Hon hoppades, att han genast skulle aflägsna sig, men han gick in i kabinettet till Marja Dmitrievna och stannade hos henne nära en timme. Då han slutligen kom ut i salongen, sade han till Lisa:

— Votre mère vous appelle... adieu à jamais! — hvarefter han genast lemnade rummet, steg till häst och red bort i firsprång.

Lisa gick in till sin mor och fann henne badande i tårar. Panschin hade meddelat henne den olyckliga utgången af sitt frieri.

— Hvarför vill du döda mig?... Hvarför vill du döda mig? — så började den djupt bedröfvade änkan sin klagan. — Hvem vill du då ha till man?... Och hvarför vill du inte ha honom? En kammarjunkare!... Och som friar utan någon tanke på sina egna intressen! Han skulle i Petersburg kunna få hvilken rik och förnäm hoffröken som helst... Och jag... jag, som hoppades så säkert... Och när började du ändra ditt tycke i afseende på honom? Hvarifrån har detta moln blåst upp, det har nog inte kommit af sig sjelf!... Skulle kanske han... det der nötet Lavretski?... Jo, det vore just en skön rådgifvare, du då valt dig!...

— Och han, min lilla söta gosse, — fortfor Marja Dmitrijevna efter en stunds tystnad, — hur aktningsfull är han inte, hur uppmärksam midt i sin djupa sorg!... Han har lofvat att icke öfvergifva mig... Ack, jag uthärdar icke detta... O, mitt hufvud värker, så det kan brista! Gå och kalla hit Palaschka!... Du dödar mig, om du inte besinnar dig, hör du det?

Och sedan Marja Dmitrijevna ett par gånger kallat Lisa »ett otacksamt barn«, skickade hon slutligen bort henne.

Lisa gick upp på sitt rum, men hade ännu icke hunnit hemta sig efter förklaringarna med Panschin och modern, då ett nytt oväder bröt löst öfver henne och denna gång från ett håll, som hon allraminst kunnat vänta sig.

Marfa Timofejevna kom in i hennes rum och smälde häftigt igen dörren efter sig. Den gamla damens ansigte var blekt, mössan satt på sned, ögonen lyste, och händer och läppar skälfde.

Lisa blef alldeles förvånad. Hon hade aldrig sett sin kloka och förståndiga tant i detta tillstånd.

— Förträffligt, min fröken, — började Marfa Timofejevna med hes, darrande och afbruten röst, — förträffligt! Det vore bara roligt att veta, af hvem du lärt dig tocke' der, lilla mor... Nej, ge mig ett glas vatten, jag kan inte tala.

— Lugna er, snälla tant! Hur är det med er? — sade Lisa och gaf henne ett glas vatten. — Ni har ju sjelf, efter hvad det tyckts, inte varit någon synnerlig vän af herr Panschin.

Marfa Timofejevna stälde ifrån sig glaset.

— Jag kan inte dricka, jag darrar, så jag väl slår ut de sista tänderna, jag har kvar... Panschin? Hvad har han med det att göra? Hvarför

blandar du in honom? Det vore bättre, om du sa' mig, hvem som lärt dig att stämma möten om nätterna. . . jaså, lilla mor!

Lisa bleknade.

— Tänk bara inte, att du kan komma ifrån det med att narras, det ber jag dig om, — fortfor Marfa Timofejevna. — Schurotschka har sjelf sett altsammans och talt om det för mig, och hon ljuger inte ihop några historier. . . Emellertid har jag förbjudit henne att prata om det för andra.

— Jag tänker håller inte narras, tant lilla, — sade Lisa knapt hörbart.

— Jaså, det är då således på det viset, lilla mor. . . Du hade verkligen stämt möte med honom, den der gamle förföraren, den der hycklaren?

— Nej.

— Jaså, inte det?

— Nej, jag hade gått ned i salongen efter en bok. . . Han var i trädgården och såg mig genom den öppna dörren. . . och ropade på mig.

— Och du gick till honom, förstås? Förträffligt! . . . Och du älskar honom naturligtvis, eller hur?

— Ja, jag älskar honom, — svarade Lisa stilla och allvarsamt.

— Nå, Herre min skapare, hon älskar honom! — Marfa Timofejevna ryckte af sig mössan. — En gift karl! Hon älskar en gift karl!

— Han har sagt. . . — började Lisa.

— Hvad har han sagt dig, den gunstig herrn, hva' sa?

— Han har sagt mig, att hans hustru är död.

Marfa Timofejevna korsade sig.

— Himlen vare hennes själ nådig! — mumlade hon, — det var ett flärdfullt stycke. . . men vi ska' inte tala illa om henne på hennes döda mull för det. . . Jaså, det är på det viset. Han är således enkling. . . Och han duger till mycket, kan jag se. . . En hustru har han gjort slut på, och så genast åstad efter en annan. . . En så'n inmarig kanalje! Men det vill jag säga dig, min flicka lilla, på min tid, då jag var ung, bekom det flickorna ganska illa att ha så'na der små intriger för sig. . . Ja, bli inte ond på mig för det, du. . . det är bara dumma människor, som bli onda för att de få höra sanningen. . . Jag har också sagt till om, att han inte tas emot i dag. Jag tycker nog om honom, men det här förlåter jag honom aldrig. . . Jaså, enkling. . . Ge mig litet vatten, du. . . Men att du lät Panschin gå med lång näsa, det var riktigt bra gjort

af dig, sitt bara inte uppe om nätterna med manfolk, det är ett otäckt bockslägte... Det skulle krossa mitt gamla hjerta... Ser du, jag kan inte bara smekas, jag kan bitas också... Enkling!

Marfa Timofejevna gick ut, och Lisa satte sig i ett hörn och grät. Hon kände sig bitter till sinnes, hon hade icke förtjent en sådan förödmjukelse. Kärleken visade sig icke för henne som någon källa till glädje, det var redan andra gången hon grät sedan föregående qväll. Denna nya, främmande känsloverld hade knapt hunnit öppnas för henne, och hur dyrt hade hon icke redan fått plikta för dess fröjder, hur omildt hade icke främmande händer vidrört hennes okränkbara helgedom. Blygsel, sorg och bitterhet upprörde hennes unga, rena själ, men hvarken tvifvel eller fruktan vunno insteg i hennes hjärta, och Lavretski blef henne med hvarje stund mera kär. Hon hade vacklat och tvekat, så länge hon icke förstod sig sjelf, men efter detta möte, efter denna kyss kunde hon icke längre vara oviss och tveksam. Hon visste, att hon älskade honom, och älskade honom innerligt, rent, allvarligt... Hon hade bundit sig för hela lifvet och fruktade inga hotelser. Hon kände, att intet våld vore i stånd att slita detta band.

XXXIX

Marja Dmitrievna blef riktigt uppskakat och orolig, när man anmälde Varvara Pavlovna Lavretskis ankomst. Hon visste icke ens, om hon skulle taga emot henne eller ej. Hon var rädd att stöta Fedor Ivanitsch. Slutligen tog nyfikenheten öfverhand. »Hvad gör det för resten«, tänkte hon, »hon är ju också en släkting till mig«, och sedan hon tagit plats i sin länstol, befalde hon betjenten att be Madame Lavretski stiga in.

Efter några ögonblick öppnades dörren. Med lätta, knapt hörbara steg skyndade Varvara Pavlovna fram till Marja Dmitrievna, och utan att ge henne tid att resa sig upp från stolen, sjönk hon så godt som ned på knä framför henne.

— Tack, min goda tant, — hviskade hon med rörd och darrande stämma, — tack, tack. . . jag vågade icke hoppas på detta öfverseende från er sida. . . Men ni är god, god som en engel.

Vid dessa ord fattade hon hastigt Marja Dmitrievnas ena fria hand, och tryckande den lätt mellan sina ljusa lilas-handskar, förde hon den vördnadsfullt till sina röda, fylliga läppar.

Marja Dmitrievna blef alldeles förvirrad, då hon såg denna vackra, med utsökt smak klädda dam nästan vid sina fötter, och visste rakt inte hur hon skulle bete sig emot henne. Hon ville draga undan sin hand, tänkte be henne ta plats, önskade säga henne några förbindliga ord, och slutade med att resa sig upp och kyssa Varvara Pavlovnas släta, af finaste parfym doftande panna.

Varvara Pavlovna kände sig nära att svimma af glädje under denna kyss.

— Välkommen, bonjour, — sade Marja Dmitrievna, — jag hade visserligen inte tänkt mig. . . men, för resten, så är jag naturligtvis mycket

glad att se er... Ni förstår, min söta, att det inte tillkommer mig att uppträda som domare mellan man och hustru...

— Min man har all rätten på sin sida, — avbröt henne Varvara Pavlovna, — jag ensam är skyldig.

— Det är mycket lofvärda känslor, — genmälde Marja Dmitrievna, — mycket lofvärda!... Är det länge sedan ni kom hit? Har ni träffat honom? Men för all del, var god och sitt ned!

— Jag kom i går, — svarade Varvara Pavlovna, under det hon med anspråkslös och nästan ödmjuk hållning tog plats på närmaste stol, — jag har träffat Fedor Ivanitsch och talat med honom.

— Jaså... Nå, och hvad sa' han då?

— Jag var rädd, att min oväntade ankomst skulle uppväcka hans vrede, men han drog sig icke undan ifrån mig.

— Det vill säga, han ville inte... ja, ja, jag för står, — sade Marja Dmitrievna. — Han är bara litet hård och grof till sitt yttre, men han har ett vekt hjärta.

— Fedor Ivanitsch förlät mig icke, han ville icke lyssna till mina böner... Men han var så god och tillät mig att hädanefter få bo på Lavriki.

— Jaså... ja, det är en mycket vacker egendom.

— För att uppfylla hans önskan, reser jag dit redan i morgon, men jag ansåg det för en pligt att först infinna mig hos er.

— Det var mycket, mycket snällt af er, min söta... Man bör aldrig glömma sina släktingar... Men vet ni, jag riktigt förvånar mig öfver hur bra ni ännu talar ryska. C'est étonnant.

Varvara Pavlovna suckade.

— Jag har alldeles för länge uppehållit mig utomlands, jag vet det, men mitt hjärta har alltid förblifvit ryskt, och jag har icke glömt mitt fädernesland.

— Ja visst, ja, det är det förnämsta af allt... Och Fedor Ivanitsch väntade er således icke?... Ja, lita på min erfarenhet: la patrie avant tout!... Ack, var snäll och låt mig se, hvad det är för en förtjusande mantilj, ni har.

— Jaså, tycker ni verkligen om den? — Med en behagfull rörelse lät Varvara Pavlovna den hastigt glida ned från axlarne. — Den är mycket enkel, som ni ser... Den är från madame Baudran.

— Ja, att den är från Paris, det kan man då genast se... Jaså, från madame Baudran... Åh, hvad den är söt, och med hvilken smak den

är garnerad!... Jag är öfvertygad om, att ni har med er en mängd förtjusande saker, som jag gerna ville se.

— Hela min garderob står till er tjenst, min älskvärda tant. Om ni vill, kan jag visa ett och annat för er kammarjungfru. Jag har med mig en kammarjungfru från Paris, och hon är en förträfflig modist.

— Ni är altför älskvärd, min söta... Men jag är verkligen generad af så mycken...

— Generad! — upprepade Varvara Pavlovna med förebrående ton. — Vill ni göra mig riktigt lycklig, så disponera öfver mig som öfver er egendom.

— Marja Dmitrievna blef alldeles utom sig af hänryckning.

— Vous êtes charmante! — sade hon, — men hvarför tar ni inte af er hatt och era handskar.

— Huru?... Ni tillåter? — frågade Varvara Pavlovna och knäppte lätt ihop sina händer, liksom rörd af så mycken godhet.

— Ja, naturligtvis... Och så äter ni väl middag hos oss i dag, hoppas jag. Jag... ska' göra er bekant med min dotter. — Marja Dmitrievna blef hastigt litet förlägen vid minnet af gårdagens scen med Lisa. »Men hvad gör det i alla fall«, tänkte hon. — Men hon är inte riktigt rask i dag.

— O, ma tante, que vous êtes bonne! — utropade Varvara Pavlovna och förde sina fina batistnäsduk till ögonen.

En betjent anmälde Gedeonofskis ankomst.

Den gamle pratmakaren trädde in under djupa bugningar och inställsamma leenden. Marja Dmitrievna presenterade honom för Varvara Pavlovna. I början hade han litet svårt att hålla kontenansen vid detta oväntade sammanträffande, men Varvara Pavlovna förstod att i sitt sätt emot honom inlägga en sådan aktningsfullhet, blandad med ett så fint koketteri, att den gamle kurtisören blef alldeles het om öronen, och artigheter, infall och sqvallerhistorier runno som honung öfver hans läppar.

Varvara Pavlovna lyssnade med ett diskret småleende på hans prat och började slutligen sjelf bli litet språksam. Anspråkslöst och intagande berättade hon om Paris, om sina resor, om Baden-Baden. Tvänne gånger narrade hon Marja Dmitrievna att skratta, men för hvarje gång drog hon sjelf en lätt suck, som om hon i sina tankar förebrådde sig sin opassande glädtighet. Derefter bad hon om tillåtelse att få taga med sig Ada, och tagande af sig handskarne, visade hon sedan med sina

hvita, lena, med »guimauve« parfymerade händer, för Marja Dmitrievna, hur och hvar man nu för tiden nyttjade volanger, rysch, spetsar och »choux«, lofvade att nästa gång ta med sig en flaska ny, engelsk parfym, »Victoria-essence«, och gladde sig som ett barn, då Marja Dmitrievna lofvade att ta emot den som present. En stund derefter, då hon kom att tala om, hvilket intryck hon erfor, när hon för första gången efter sin återkomst från utlandet hörde ljudet af de ryska kyrkklockorna, fälde hon några klara tårar och yttrade med sakta vibrerande stämma:

— Det grep mig så djupt i min innersta själ!

I samma ögonblick inträdde Lisa i salongen.

Alt sedan morgonen, från den stund, då hon stel af förskräckelse hade läst Lavretskis bref, hade Lisa beredt sig på mötet med hans hustru. Hon hade en alldeles bestämd förkänsla af, att hon skulle träffa henne, och till straff för sina, som hon sjelf kallade dem, brottsliga förhoppningar, hade hon beslutat att icke undvika henne. Den plötsliga omkastningen i hennes lif hade skakat henne i hennes innersta väsen. På två timmar hade hennes ansigte fallit af, men icke en enda tår hade hon fält.

»Det är rätt åt mig«, sade hon till sig sjelf, i det att hon sökte qväfva de bittra och elaka känslor, som till hennes egen förfäran upprörde hennes själ.

»Nåväl, nu måste jag«, tänkte hon, så snart hon fick höra, att madame Lavretski ankommit, och hon gick. Längre stod hon framför salongsdörren, innan hon kunde förmå sig att öppna den. Men slutligen tog hon mod till sig, öppnade dörren, och med den tanken: »Jag har felat mot henne«, tvang hon sig att med ett leende på läpparne gå fram och helsa på henne.

Så snart Varvara Pavlovna fick se henne, gick hon henne till mötes och helsade henne med en lätt, men aktningsfull böjning på hufvudet.

— Tillåt mig att presentera mig sjelf, — sade hon med smekande röst, — er mamman har varit så god och öfverseende med mig, att jag hoppas, att äfven ni skall vilja vara god emot mig.

Uttrycket i hennes ansigte, då hon yttrade dessa ord, det fina, hella leendet, den kalla, men på samma gång milda blicken, hennes sätt att röra axlar och armar, hennes klädning, hela hennes väsende, uppväckte hos Lisa en sådan känsla af motvilja, att hon icke kunde svara henne ett enda ord och blott med stor ansträngning kunde förmå sig att räcka henne sin hand.

»Den här unga damen tycks afsky mig«, tänkte Varvara Pavlovna, under det att hon hjärtligt tryckte Lisas kalla fingrar, och vändande sig till Marja Dmitrievna, yttrade hon halfhögt:

— Mais elle est délicieuse!

Lisa rodnade lätt. Hon tyckte, det låg både en förolämpning och ett lätt hån i Varvara Pavlovnas yttrande, men hon beslöt att icke lita på de första intrycken och satte sig vid fönstret till sin stickbåge.

Men äfven der lemnade henne Varvara Pavlovna icke i fred, utan gick fram till henne, betraktade uppmärksamt hennes arbete och började berömma hennes smak och skicklighet. . .

Häftigt och ångestfullt klappade Lisas hjärta. Hon kunde knapt beherska sig och blott med möda sitta qvar på sin plats. Det förekom henne, som om Varvara Pavlovna visste alt, och med hemlig triumf ville göra narr af henne.

Lyckligtvis började Gedeonofski tala med Varvara Pavlovna och hindrade henne att längre sysselsätta sig med Lisa, som nu böjde sig ned öfver sin båge och betraktade henne i smyg.

»Denna kvinna har han älskat!« tänkte hon, men förjagade genast hvarje tanke på Lavretski. Hon var rädd att förlora herraväldet öfver sig sjelf, hon kände redan liksom en lindrig yrsel i hufvudet.

Marja Dmitrievna började tala om musik.

— Jag har hört, min söta, — började hon, — att ni skall vara en riktig virtuos på piano.

— Jag har inte spelt på så länge, — svarade Varvara Pavlovna, — men om ni så önskar, — tillade hon och satte sig genast till pianot och lät sina fingrar lätt glida öfver tangenterna.

— Ja, för all del, gör oss det nöjet!

Varvara Pavlovna spelade en svår och briljant etyd af Herz med verklig virtuosmessig kraft och färdighet.

— En sylfid! — utropade Gedeonofski.

— Utomordentligt! — försäkrade Marja Dmitrievna. — Vet ni, Varvara Pavlovna, — (det var första gången hon kallade henne vid namn) — jag måste tillstå, att ni riktigt förvånar mig. Ni skulle kunna ge konsert när som helst. Här hos oss ha vi en gammal musiker, en tysk, mycket lärd, men ett original. . . Han ger lektioner åt Lisa. . . Vet ni, den kommer att bli alldeles tokig i er.

— Lisaveta Michajlovna är då också musikalisk? — frågade Varvara Pavlovna och vände hufvudet litet åt det håll, der hon satt.

— Ja, hon tycker mycket om musik och spelar inte så illa, — svarade Marja Dmitrievna, — men hvad är det i jämförelse med er! . . . Men det är sant, vi ha också en ung man, som ni måste bli bekant med. Det är en äkta konstnärssjäl, och han komponerar också små förtjusande stycken. Han ensam skall kunna fullt uppskatta er.

— En ung man? — upprepade Varvara Pavlovna. — Hvem är det? Någon stackars fattig artist, förmodligen?

— Nej, för all del, han är den förnämste kavaljeren i våra salonger, och inte bara här hos oss, utan äfven à Petersbourg. . . kammarjunkare, och mottagen i de finaste kretsar. Ni har nog hört talas om honom, han heter Panschin, Vladimir Nikolajitsch. Han vistas här i officelt uppdrag. . . blifvande minister, må ni tro!

— Och artist!

— Artist till själ och hjärta, och så älskvärd sedan! Ja, ni ska' få se honom. Han har under hela den tid, han vistats i Orel, varit mycket ofta hos mig. Jag har bjudit honom hit till i afton, och jag hoppas, att han kommer, — tillade Marja Dmitrievna med en lätt suck och ett bittert leende.

Lisa förstod meningen med detta leende, men nu gjorde det icke något intryck på henne.

— Och ung? — upprepade Varvara Pavlovna, under det att hon slog några ackorder på pianot med modulationer från den ena tonarten till den andra.

— Tjuguåtta år! . . . Och med det mest fördelaktiga yttre. . . Un jeune homme accompli, det försäkrar jag er.

— Ja, ett riktigt mönster för unga män, kan man säga, — anmärkte Gedeonofski.

Varvara Pavlovna började helt tvärt spela en briljant Strausservals, som började med en så snabb och kraftig drill, att till och med Gedeonofski spratt till. Men midt i valsen gick hon plötsligt öfver till en klagande nocturne och slutade med den bekanta arian: »Fra poco. . . « ur Lucia di Lammermoor. . . Det hade nämligen fallit henne in, att glad musik ej passade riktigt för hennes ställning.

Arian ur Lucie, som Varvara Pavlovna föredrog med verkligt dramatiskt uttryck på de mera känslofulla ställena, försatte Marja Dmitrievna i fullkomlig extas.

— Hvilken sjäfullhet! — hviskade hon halfhögt till Gedeonofski.

— En sylfid! — upprepade denne och lyfte ögonen mot himlen.

Middagstimmen var inne.

Marfa Timofejvna kom ner först, då soppan redan stod på bordet. Hon helsade mycket kallt på Varvara Pavlovna, svarade torrt och enstafvigt på hennes artigheter och såg icke ens på henne.

Varvara Pavlovna insåg snart, att det vore förspild möda att söka ställa sig väl med den gamla gumman, och upphörde därför att rikta sitt tal till henne. Men så mycket mer älskvärd visade sig Marja Dmitrievna mot sin gäst, ty fasterns ohöflighet retade henne.

För öfrigt var Varvara Pavlovna icke den enda, som Marfa Timofejvna icke ville se på. Äfven Lisa bevärdigade hon icke med en blick, utan satt der orörlig som en sten, gul och blek, med sammanbitna läppar och glänsande ögon, och smakade knapt på maten.

Lisa deremot syntes lugn, och hon var det också. Det hade blifvit stilla i hennes unga hjärta. En besynnerlig känslolöshet, liknande den hos en dömd brottsling, hade kommit öfver henne.

Under middagen talade Varvara Pavlovna mycket litet. Hon tycktes åter ha blifvit stilla och försagd och hade gifvit sitt ansigte ett uttryck af vemodig blygsel.

Gedeonofski var den ende, som höll målron vid makt med sina berättelser, ehuru han litet emellan såg med ängslan på Marfa Timofejvna och harklade sig, hvilket alltid hände honom, då han i hennes närvaro vågade sig fram med några hopdiktade historier. Men hon brydde sig icke om honom och afbröt icke hans prat med någon bitande anmärkning.

Efter middagen visade det sig, att Varvara Pavlovna var en stor vän af »préférence«. Detta gjorde ett så angenämt och rörande intryck på Marja Dmitrievnas ömma hjärta, att hon tänkte för sig sjelf: »ett sådant dumhufvud du ändå måste vara, min käre Fedor Ivanitsch, som inte kunnat förstå och uppskatta en sådan qvinna!«

Hon satte sig till spelbordet med Varvara Pavlovna och Gedeonofski, och Marfa Timofejvna tog Lisa med sig upp på sitt rum.

— Flickan är ju alldeles likblek i ansigtet, hon måste ha en förfärlig hufvudvärk, — yttrade hon liksom till ursäkt för att hon tog henne med sig.

— Ja, hon brukar ofta ha en mycket svår hufvudvärk, — sade Marja Dmitrievna, vändande sig till Varvara Pavlovna, och rullade känslsamt med ögonen. — Jag sjelf lider också af en sådan migrän, att. . .

— Ack, hvad säger ni? — inföll Varvara Pavlovna med en blick full af oro och medlidande.

Då Lisa kom in i tantens rum, sjönk hon maktlös ned på en stol. Marfa Timofejevna stod länge och såg tyst på henne. Derefter lade hon sig sakta ned på knä framför henne och började, alldeles tyst som förut, att kyssa hennes händer.

Lisa lutade sig framåt, rodnade och brast ut i gråt, men lyfte icke upp Marfa Timofejevna eller drog undan sina händer. Hon kände, att hon icke hade någon rätt att hindra den gamla från att ge ett uttryck åt sin ånger och sitt deltagande, då hon så tydligen önskade be henne om förlåtelse för sin hårdhet emot henne dagen förut.

Marfa Timofejevna tyckte sig håller aldrig kunna nog kyssa dessa stackars bleka, maktlösa händer. . . Tysta tårar runno ur hennes och Lisas ögon. . . Men i den stora länstolen bredvid stickstrumpan och ullgarnsnystanet låg katten Matros och surrade och spann, den långa, smala lågan i lampan framför helgonbilden flämtade sakta, och bakom dörren till rummet bredvid stod Nastasja Karpovna och torkade i smyg sina ögon med sin hoprullade, rutiga nästduk.

XL

Emellertid fortgick préférencen nere i salongen. Marja Dmitrievna vann och var vid utmärkt lynne.

En betjent trädde in och anmälde Panschins ankomst.

Marja Dmitrievna kastade korten ifrån sig och satte sig till rätt i stolen. Varvara Pavlovna såg på henne med ett litet sarkastiskt leende och vände sedan sina blickar mot dörren.

Panschin visade sig i svart, hopknäpt frack och höga, engelska skjortkragar, och på hans allvarasamma, nyrakade ansigte tyckte man sig kunna läsa: »Det var mig tungt att lyda, men, som ni ser, har jag kommit ändå!«

— Men, min bästa Voldemar, — utropade Marja Dmitrievna, — förr kom ni alltid in utan att låta anmäla er.

Panschin svarade henne blott med en menande blick, helsade artigt på henne, men kysste icke som vanligt hennes hand. Hon presenterade honom för Varvara Pavlovna. Han tog ett steg tillbaka, helsade lika artigt på henne, men liksom med en extra tillsats af elegans och vördnad, och tog plats vid spelbordet.

Préférencen var snart slut. Panschin frågade efter Lisaveta Michajlovna, fick veta, att hon var illamående, och uttalade sitt lifliga beklagande deröfver med några grannliga ord. Derefter inlät han sig i samtal med Varvara Pavlovna, hvarvid han diplomatiskt vägde och valde hvarje ord och aktningsfullt lyssnade till hennes svar.

Men den diplomatiska värdigheten i hans tal gjorde ingen verkan på Varvara Pavlovna, som icke kunde förmås att anslå samma ton. Tvärt om talade hon ledigt och otvunget och såg på honom med en viss glädlig nyfikenhet, under det att hennes fina näsborrar darrade lätt liksom af ett återhållet skratt.

Marja Dmitrievna började prisa hennes talanger och höja hennes spel till skyarne. Med en artig böjning på hufvudet, så långt hans höga kragar tilläto, förklarade Panschin, att derom var han redan på förhand öfvertygad, och ledde samtalet öfver på ingenting mindre än sjelfve furst Metternich.

Varvara Pavlovna lät de långa, mörka ögonhåren till hälften falla ned framför sina sammetsmjuka ögon, och yttrade halfhögt:

— Och ni är ju också artist, un confrère, — och tillade ännu saktare med en liten nick åt pianot, — venez!

Det enda lilla framkastade ordet »venez!« förändrade ögonblickligen som genom ett trollslag Panschins hela yttre. Hans värdiga, allvarsamma hållning försvann, han smålog, blef lifligare, knäppte upp sin frack, och under det att han beständigt upprepade:

— Artist, jag artist! ack nej, men ni är ju en verklig virtuos, har jag hört, — följde han Varvara Pavlovna till pianot.

— Laga att han sjunger sin romans: »Bland ljusa strömoln månen skrider«. . . — ropade Marja Dmitrievna efter dem.

— Ah, ni sjunger, — sade Varvara Pavlovna med snabb, glindrande blick. — Sätt er här!

Panschin sökte göra undanflykter.

— Sätt er här, — upprepade hon och slog otåligt med sin lilla fina hand på stolskarmen.

Han satte sig till pianot, hostade litet, vek undan kragarne och började sjunga:

Bland ljusa strömoln månen skrider. . .

— Charmant! — sade Varvara Pavlovna, då de sista orden »som månen, kysk och kall« förklingat, — ni sjunger ju förträffligt, vous avez du style. . . En gång till, om jag får be!

Hon gick omkring pianot och stälde sig rakt midt emot honom.

Han sjöng om sin romans, och på vissa ställen gaf han sin röst en lätt darrning, hvilken gjorde en stor dramatisk effekt.

Med armbågarne stödda mot pianot och de små, hvita händerna i jämnhöjd med sina körsbärsröda läppar, stod Varvara Pavlovna orörlig och betraktade oafåtligt den unge sångarens ansigte.

Panschin slutade.

— Charmant, charmant idée! — sade hon med en kännares lugna säkerhet. — Säg mig, har ni möjligen skrivit något för fruntimmersröst, för mezzosopran?

— Nej, jag skrifver nästan ingenting, — svarade Panschin, — bara så här lite' grand på någon ledig stund. . . Men kanske ni sjunger sjelf?

— Ja, det gör jag.

— Ack, sjung något för oss! — bad Marja Dmitrievna.

Varvara Pavlovna strök håret tillbaka från sina lätt rodnande kinder och skakade på hufvudet.

— Våra röster måste passa ihop, — sade hon och vände sig till Panschin. — Låt oss sjunga en duett tillsammans. Känner ni till: »Son geloso. . .«, eller »La ci darem. . .« eller »Mira la bianca luna«?

— Förr i verlden sjöng jag verkligen »Mira la bianca luna«, — svarade Panschin, — men det är så länge sedan, nu har jag alldeles glömt bort den.

— Det gör ingenting, vi ska' först gå igenom den halfhögt. . . Tillåt mig att inta er plats.

Varvara Pavlovna satte sig till pianot. Panschin stälde sig bredvid henne. De sjöngo först igenom duetten halfhögt, hvarunder hon rättade honom några gånger, och sjöngo sedan högt tvänne gånger efter hvarandra: »Mira la bianca lu-u-u-na«.

Varvara Pavlovnas röst hade förlorat sin första friskhet, men hon behandlade den med stor färdighet och smak. Panschin var i början litet rädd och sjöng falskt en och annan gång, men sedan gick han djerft på, och om han också icke sjöng alldeles oklanderligt, så rörde han på axlarne, vaggade med öfverkroppen, och gjorde emellanåt små gester, alldeles som en riktig operasångare.

Derefter spelade Varvara Pavlovna ett par små stycken af Thalberg och föredrog en liten fransk arietta med äkta fransk esprit.

Marja Dmitrievna visste icke längre, hur hon skulle uttrycka sin belåtenhet. Ett par gånger ville hon till och med skicka efter Lisa. Ge-deonofski fann häller inga ord för sin förtjusning. Han satt bara och nickade med hufvudet, men plötsligt gäspade han till så oförhappandes, att han knapt hann föra handen till munnen.

Denna gäspning undgick emellertid icke Varvara Pavlovnas uppmärksamhet. Hon steg hastigt upp från pianot, lade händerna i kors och yttrade till Panschin.

— Assez de musique comme ça. . . Låt oss nu prata litet.

— Oui, assez de musique, — upprepade Panschin i glädtig ton och började med henne ett lätt och lifligt samtal på franska.

»Alldeles som i den förnämsta parisersalong!« tänkte Marja Dmitrievna, under det att hon med förnöjd min lyssnade till samtalets smidiga, skiftande vändningar.

Panschin kände sig nu riktigt i sitt esse, ögonen glänste och läpparne logo. I början hände det väl, att han for med handen öfver ansigtet, drog ihop ögonbrynen med ett smärtsamt uttryck och suckade lätt, då han råkade möta Marja Dmitrievnas blickar, men snart glömde han alldeles bort henne och öfverlemnade sig helt och hållet åt njutningen af denna halft artistiska, halft »flirterande« salongskonversation.

Varvara Pavlovna visade sig vara en riktig liten filosof efter franskt snitt. För allting hade hon ett svar till hands, aldrig var hon tveksam eller förlägen, och yttrade sig ständigt med på samma gång öfvertygande säkerhet och lekande esprit. Det märktes tydligen, att hon ofta och mycket diskuterat med bildade män i alla ämnen, och alla hennes tankar och känslor rörde sig kring Paris.

Panschin förde samtalet in på literaturen, och det visade sig genast, att både han och hon hade uteslutande läst fransk skönliteratur. Georges Sand väckte hennes förtrytelse, Balzac värderade hon, ehuru han tröttade henne, i Sue och Scribe såg hon stora människokännare. Dumas och Féval afgudade hon. I själ och hjärta föredrog hon Paul de Kock¹ framför alla dessa, ehuru hon naturligtvis icke ens nämnde hans namn. Egentligen intresserade hon sig mycket litet för literaturen.

Med mycken takt förstod Varvara Pavlovna att undvika allt, som kunde på aflägsnaste vis påminna om den ställning, hvori hon befann sig. I alla hennes yttranden fans icke ett enda ord om kärlek, tvärtom lät hon ofta i sitt tal framlysa en viss stränghet mot passionernas förvillelser jämte vissa antydningar om krossade illusioner och ödmjuk undergifvenhet.

Panschin gjorde invändningar emot henne, hon kunde icke dela hans mening, men ändå, på samma gång som från hennes läppar utgingo ord fulla af strängt tadel, så låg i samma ord en klang så ljuf och smekande, och hennes ögon talade. . . ja, det vore svårt att säga hvad som talade ur dessa underbart vackra ögon, men icke var det sträng-

---

¹Paul de Kock: Se Nordisk Familjebok, andra upplagan, band 14, sp. 469-470, **Kock**. 1. Charles Paul de K. (Anm. vid afskrift år 2005.)

hetens språk. Panschin sökte att förstå dess hemliga mening, försökte sjelf att tala med ögonen, men kände med sig, att det icke ville lyckas för honom. Han måste tillstå för sig sjelf, att som äkta utländsk verldsdam stod Varvara Pavlovna högt öfver honom, och därför var han håller icke fullt herre öfver sig sjelf.

Varvara Pavlovna hade den vanan att under samtal litet emellan vidröra armen på den, med hvilken hon talade, och dessa flyktiga beröringar af hennes lilla hvita lena hand verkade på Vladimir Nikolajitsch som hetsigt vin. Hon egde också den talangen att bli lätt bekant och kunde ledigt umgås med alla slags menniskor. Två timmar hade icke förflutit, innan det förekom Panschin, som om han alltid känt henne, och Lisa, samma Lisa, som han i alla fall älskade och hvilken han dagen förut erbjudit sin hand, hade liksom försvunnit i en dimma.

Man bjöd ikring té, och samtalet blef ännu mer lätt och lifligt.

Marja Dmitrievna ringde och lät genom en betjent säga Lisa, att hon skulle komma ned, om hennes hufvud vore bättre.

Då Panschin hörde Lisas namn nämnas, inlät han sig på ett längre resonemang öfver sjelfuppoffring och uppkastade den frågan, hvem som är mer mäktig af uppoffring, mannen eller qvinnan?

Marja Dmitrievna, som genast råkade i stor sinnesrörelse, försäkrade, att qvinnan utan tvifvel var i stånd till större offer än mannen, och förklarade att hon skulle kunna bevisa detta med ett par ord, men trasslade in sig i sina egna ord, och slutade med en mycket misslyckad jämförelse.

Varvara Pavlovna tog ett häfte noter, och till hälften dold bakom detta lutade hon sig litet intill Panschin.

— Elle n'a pas inventé la poudre, la bonne dame, — yttrade hon halfhögt, under det att hon helt lugnt och leende knaprade på en bisquit.

Panschin blef litet förvånad och förskräckt öfver hennes djärfhet, men han förstod icke, hvilket förakt för honom sjelf låg gömdt under detta oväntade utfall mot värdinnan, och glömmande all den vänlighet och tillgifvenhet, som Marja Dmitrievna visat honom, alla middagar han ätit vid hennes bord, alla penningsummor hon lånat honom, svärade han med samma ton och samma leende — (den olycklige!)

— Je crois bien, — eller inte ens det, utan på äkta pariserjargon: — j'crois-ben!

Varvara Pavlovna gaf honom en uppmuntrande blick och steg upp, då i detsamma Lisa inträdde i salongen. Marfa Timofejevna hade för-

gäfves sökt hålla henne qvar, hon hade föresatt sig att uthärda pröfningen ända till slut.

Varvara Pavlovna gick henne till mötes åtföljd af Panschin, som åter antagit sin värdiga hållning och det allvarsamma, diplomatiska uttrycket i sitt ansigte.

— Hur är det med er? — frågade han Lisa.

— Jo, tack, jag är litet bättre nu, — svarade hon.

— Vi ha roat oss med litet musik, — fortfor Panschin, — det var synd ni inte fick höra Varvara Pavlovna. Hon sjunger alldeles utmärkt, »en artiste consommée«.

— Kom hit och sätt er här hos mig, ma chère, — ropade Marja Dmitrievna.

Lydigt som ett barn skyndade Varvara Pavlovna fram till henne och satte sig på en liten låg taburett vid hennes fötter. Marja Dmitrievna hade kallat henne till sig för att lemna sin dotter, om också blott för ett ögonblick, litet allena med Panschin. Hon hyste ännu i all hemlighet ett svagt hopp, att Lisa skulle åtra sig. Dessutom hade hon fått en idé i hufvudet, som hon nödvändigt måste meddela Varvara Pavlovna.

— Vet ni hvad, min söta, — hviskade hon till henne, — jag vill så gerna försöka försona er med er man. . . Jag kan inte svara för framgången, men jag skall försöka. . . Som ni vet, hyser han mycken vördnad och aktning för mig.

Varvara Pavlovna lyfte långsamt sina ögon upp mot Marja Dmitrievna, och med en förtjusande rörelse af sina vackra händer knäppte hon tillsammans liksom till bön.

— Ni blefve min räddare, chère tante, — sade hon med sorgsen röst. — Jag vet inte, hur jag skall kunna tacka er för all er godhet, men jag har brutit altför mycket mot Fedor Ivanitsch. . . Han skall aldrig kunna förlåta mig.

— Har ni då. . . verkligen? — började Marja Dmitrievna, som knapt kunde lägga band på sin spända nyfikenhet.

— Ack, fråga mig inte! — afbröt henne Varvara Pavlovna. — Jag var ung, oerfaren. . . lättsinnig. . . Men, jag vill inte urskulda mig.

— Nå, men ändå, hvarför kunde vi inte göra ett försök åtminstone? Förtvifla bara inte! — återtog Marja Dmitrievna och ville klappa henne vänligt på kinden, men vid en blick i hennes ansigte tordes hon icke, utan drog sin hand tillbaka.

»Full af ånger och blygsel«, tänkte hon, »men i alla fall en verldsdam, une lionne«.

* *
*

— Ni har varit sjuk? — sade Panschin till Lisa, hvilken han följt till hennes vanliga plats vid fönstret.

— Ja, jag mår inte riktigt bra.

— Jag förstår er, — sade han efter en temligen lång tystnad, — ja, jag förstår er.

— Hvad menar ni?

— Jag förstår er, — upprepade Panschin med betydelsefull tonvigt. Han visste helt enkelt inte hvad han skulle säga.

Lisa blef förvirrad, men tänkte sedan: »må så vara, det gör mig numera ingenting, hvad han förstår«, och återvann sitt lugn.

Panschin antog en hemlighetsfull min och blickade tyst och strängt ut genom fönstret.

— Jag tror minsann klockan redan slagit elfva, — anmärkte värdinnan.

Gästerna förstodo vinken och reste på sig för att taga afsked.

Varvara Pavlovna måste lofva Marja Dmitrievna att komma och äta middag hos henne dagen derpå och taga Ada med sig. Gedeonofski, som nästan hade somnat, der han satt i sitt hörn, erbjöd sig att följa henne hem. Panschin tog värdigt och ceremoniöst afsked af alla, och sedan han hjälpt Varvara Pavlovna upp i vagnen, tryckte han hennes hand och ropade ett glädtigt: »au revoir!« efter henne, då hon rullade bort.

Gedeonofski satt bredvid henne i vagnen, och under hela vägen rode hon sig med att alldeles tillfälligtvis sätta sin lilla fot på hans. Han blef förvirrad och utgöt sig i komplimanger. Hon skrattade helt tyst för sig sjelf och gaf honom en skälmaktigt strålande blick, hvar gång ljuset af en gatlykta föll in i vagnen. Den vals, hon spelat, ljöd ännu i hennes öron och hade satt hennes blod i svallning. Hvar hon än befann sig, behöfde hon blott i inbillningen föreställa sig en lysande balsal och den snabba, hvirflande rörelsen vid musikens toner, för att hela hennes varelse skulle råka i glöd. Ett fuktigt skimmer omtöcknade hennes ögon, ett förtrollande leende lekte på hennes läppar, och en berusande, bacchantisk gratie utgöt sig öfver hela hennes gestalt.

Då vagnen stannade vid hennes port, hoppade Varvara Pavlovna ur så lätt och behagfullt, som endast en salongsdam kan göra det, och vändande sig om för att taga afsked af Gedeonofski, som stigit ur efter henne, utbrast hon plötsligt i ett klingande skratt och skyndade uppför trappan.

»Ett förtjusande fruntimmer«, tänkte f. d. statsrådet, under det han vandrade hem till sin bostad, der hans tjenare väntade honom med en flaska opodeldok, »det är lycka, att jag är en stadig och sansad man. . . jag förstår bara inte, hvarför hon skrattade mig midt upp i ansigtet?«

*   *

*

Hela natten satt Marfa Timofejvna och vakade vid Lisas hufvudgärd.

XLI

Lavretski stannade en och en half dag på Vasiljefskoje, och nästan hela tiden ströfvade han omkring i det fria, utan plan, utan mål. Han kunde icke sitta länge stilla på samma plats. Sorg och grämlse frätte på hans själ, och han led alla de qval, som förorsakas af ständiga, häftiga och gagnlösa känsloutbrott. . . Han erinrade sig sina känslor och intryck dagen efter sin första ankomst till Vasiljefskoje. Han påminde sig, hvilka föresatser och beslut han då fattade, och kände leda vid sig sjelf och sin egen ömklighet.

Hvad var det då, som hade kunnat rycka honom bort från hvad han då erkänt som sin pligt, sin enda uppgift för framtiden? . . . Törsten efter lycka. . . åter och åter törsten efter lycka! . . . »Michaljevitsch hade således rätt ändå«, tänkte han.

»Du ville för andra gången pröfva på lyckan i lifvet«, sade han till sig sjelf, »du glömde, att redan det är ett öfverflöd, en oförtjent nåd, om hon blott en enda gång kommer menniskan till del. . . 'Men det var ingen full, ingen sann lycka då', säger du. . . Nåväl, lägg då fram dina rättigheter till en full, sann lycka. . . Se dig omkring, hvem i hela världen omkring dig är ostörtd lycklig, hvem får sorgfritt njuta af sitt lif? . . . Der borta går en bonde ut för att slå sitt gräs, är kanske han nöjd med sin lott? . . . Eller skulle du vilja byta med honom? . . . Tänk på din mor. . . hur oändligt små voro ej hennes anspråk på lycka, och hurudan blef hennes lott i lifvet? . . . Det var bara ett tomt skryt, när du sade åt Panschin, att du kommit till Ryssland för att odla din jord. . . Du kom för att på gamla dagar springa efter unga flickor. Vid första ryktet om att du var fri, glömde du alla dina föresatser, öfvergaf altsammans och sprang bort som en gosse efter en fjärl.«

Under dessa tankar och reflexioner kom Lisas bild oupphörligt för honom, hur mycket han än bemödade sig att jaga bort den, liksom ock en annan bild, som ständigt trängde sig på honom med sina oskyldigt listiga, sköna, förhatliga drag.

Gamle Anton märkte nog, att det inte stod rätt till med hans herre. Efter att ha suckat några gånger utanför dörren och några gånger på tröskeln, tog han ändtligen mod till sig, gick in till honom och rådde honom att dricka något varmt.

Lavretski röt till åt honom att gå sin väg, men bad honom sedan om ursäkt för sin häftighet. Det senare gjorde Anton ännu mer bedröfvad.

Lavretski kunde icke sitta inne i salongen. Det förekom honom, som om hans stamfar Andrej med förakt blickade ned från duken på sin svage ättling.

— Hå, du simmar på grundt vatten, du! — tyckte han sig höra från de snedskjutna läpparne på porträttet.

»Är det väl möjligt«, tänkte han, »att jag inte skulle kunna komma tillrätta med mig sjelf? . . . att jag måste underkasta mig sådant der . . . skräp.« — (De i krig svårt sårade kalla alltid sina sår för »skräp«, »bagateller« eller dylikt. . . Utan att söka bedra sig sjelf skulle menniskan icke kunna lefva på jorden.) — »Är jag då verkligen ett barn? . . . Nå ja. . . jag såg möjligheten af en lycka för hela lifvet, såg den helt nära mig, jag höll den nästan i mina händer. . . så försvann den helt hastigt. . . så är det ju också i ett lotteri. Vänd en hårsman till på hjulet, och den fattige blir en rik man. Det som inte skall ske, det sker inte, och dermed slut! . . . Jag vill gå till mitt arbete, pressa ihop tänderna och tvinga mig att tiga. . . Det är ju håller inte första gången, som jag på allvar måst ta itu med mig sjelf. . . Och hvarför springer jag min väg, hvarför sitter jag här som en struts och gömmer hufv'et i busken och törs inte se olyckan i ögonen? Bara dumheter!«

— Anton, — skrek han högt, — säg genast till, att man spänner för min vagn!

»Ja«, tänkte han åter, »man måste tvinga sig att tiga och lida, man måste riktigt ta i med hårdhandskarne.«

Med sådana tankar och föresatser sökte Lavretski att döfva sin sorg. Men den var djup och häftig. Sjelfva Aprakseja, som var slö mindre till förståndet än till allt slags känsla, runkade på hufvudet och följde honom med sorgsna blickar, då han steg upp i vagnen för att fara in till staden.

Hästarne sprungo i raskt traf, men Lavretski satt orörlig och stirrade framför sig utåt vägen.

XLII

Lisa hade dagen förut skrivit till Lavretski, att han skulle infinna sig hos dem på aftonen, men han begaf sig först hem till sin bostad.

Han fann hvarken sin hustru eller sin dotter hemma, och fick veta af betjeningen, att de begifvit sig till Kalitins. Denna underrättelse både förvånade och harmade honom. »Det ser ut som Varvara Pavlovna föresatt sig att inte unna mig någon ro«, tänkte han, och kände för ett ögonblick sitt hjärta öfverfullt af hat och bitterhet.

Han började gå fram och tillbaka i rummen, och öfveralt slängde eller sparkade han undan leksaker, böcker och alla möjliga slags till den qvinliga toaletten hörande småting, som lågo honom i vägen. Förargad ropade han slutligen på Justine och befalde henne att ta bort »alt det der skräpet«.

— Oui, monsieur, — svarade hon med en grimas och började städa rummet under graciösa böjningar på kroppen, och med hvarje rörelse lät hon Lavretski förstå, att hon ansåg honom för en ohyfsad björn.

Med vedervilja betraktade han det utlevade, men ännu pikanta och spotska pariseransigtet, hennes hvita underärmar, sidenförkläde och lilla koketta mössa. Slutligen skickade han bort henne, och då Varvara Pavlovna icke tycktes ämna komma tillbaka, beslöt han efter mycken tvekan att göra ett besök hos Kalitins, det vill säga, icke hos Marja Dmitrievna — (han skulle ej för någonting i verlden velat beträda hennes salong, samma rum, der hans hustru nu befann sig) — utan hos Marfa Timofejvna.

Han påminde sig, att en baktrappa från köksförstugan förde direkt upp till hennes rum, och beslöt att gå den vägen. Slumpen gynnade honom. På gården mötte han Schurotschka, som genast förde honom till Marfa Timofejvna.

Han fann henne mot vanligheten alldeles ensam. Utan mössa på hufvudet satt hon hopkrupen i ett hörn med armarne i kors öfver bröstet. Då hon fick se Lavretski, blef hon mycket orolig, reste sig hastigt upp och började gå omkring i rummet, som om hon sökte sin mössa.

— Jaså, det är du, — sade hon, under det att hon, för att undvika hans blick, beständigt tittade och letade rundt omkring sig, — nå, god dag, kära du. . . Nå, hur är det? . . . Ja, hvad ska' man göra! . . . Hvar var du i går afton? . . . Nå ja, hon är nu hitkommen. . . Man får väl. . . på något sätt, kan jag tro. . .

Lavretski slog sig ner på en stol.

— Ja, sätt dig, kära du, sätt dig, — fortfor gumman. — Du kom direkte opp till mig? . . . Nå ja, det förstås. . . Hur är det, du har väl bara kommit för att helsa på mig, kan jag tro. . . Det var snällt af dig. . .

Hon tystnade. Lavretski visste icke, hvad han skulle säga henne, men hon förstod honom ändå.

— Lisa. . . ja, Lisa var här nyss, — fortfor gumman sitt osammanhängande prat, under det att hon oupphörligt knöt ihop och knöt upp banden på sin ridikyl. — Hon är inte riktigt frisk, stackars flicka. . . Schurotschka, hvar är du nå'nstans? Kom hit med dig, lilla mor, hvarför kan du inte sitta stilla här? . . . Jag har också hufvudvärk. . . Det har nog kommit af alt det der spelandet och sjungandet der nere.

— Hvad för ett sjungande, tant lilla?

— Jo, kära du, der nere, der gick de bara på med sina. . . hvad är det, ni kallar dem för nu igen? . . . jo, duetter. . . Och bara på italienska. . . tji-tji och tja-tja. . . riktiga skator! Och så drog de ut tonerna se'n så långa och gälla, att det gick en genom märg och ben. . . Det var Panschin, och så din juvel, förstås. . . Och hur hastigt och lustigt alt der arrangerades utan alt krus, alldeles som mellan nära släktingar. . . Men, för resten, det måste man betänka, till och med en hund söker sig en tillflyktsort. . . och ingenting är förloradt, så länge det fins hyggligt folk, som vill ta emot en.

— Men i alla fall, — invände Lavretski, — *det* hade jag dock inte väntat mig, det måste jag tillstå. Det fordras alt en god portion djärfhet till något dylikt.

— Nej, min gosse, det är inte djärfhet, det är beräkning. . . Ja, Gud vare med henne! . . . Du skickar henne till Lavriki, har jag hört, är det sant, det?

— Ja, jag har stält den egendomen till hennes disposition.

— Har hon begärt pengar också?

— Nej, inte ännu så länge.

— Nå, det dröjer väl inte länge, tänker jag... Men nu först kan jag se litet närmare på dig... Är du riktigt frisk och kry?

— Ja bevars.

— Schurotschka, — ropade plötsligt Marfa Timofejevna, — gå och säg till Lisaveta Michajlovna... det vill säga... nej, fråga henne... Hon är ju der nere?

— Ja.

— Fråga henne då, hvar hon har lagt min bok... Det har hon nog reda på.

— Ja, det ska' jag göra, — svarade Schurotschka och sprang ut.

Gumman började åter leta öfveralt i rummet och drog ut alla lådorna i sin byrå. Lavretski satt stilla och orörlig på sin stol.

Plötsligt hördes lätta steg i trappan, och ett ögonblick derefter trädde Lisa in i rummet.

Lavretski steg upp och helsade tyst och vördnadsfullt. Lisa blef stående vid dörren.

— Lisa... hör du, Lisa lilla, — började Marfa Timofejevna ifrigt, — hvar har du gjort af min lilla bok?... hvar har du lagt den nå'nstans?

— Hvad för en bok, tant lilla?

— Ack, min lilla bok, vet jag!... För resten var det inte min mening, att kalla opp dig hit... Nå ja, det är detsamma... Hvad gör ni der nere för något?... Och så har Fedor Ivanitsch kommit hit, ser du... Men hur är det med ditt hufvud?

— Åh, det är ingenting, tant lilla!

— Ingenting! Så säger du alltid... Nå, hvad har ni för er der nere?... Musik igen, förmodligen.

— Nej, de spela kort.

— Ja, hon kan ju allting... Schurotschka du, jag ser nog på dig, att du gerna vill springa ut i trädgården och leka. Gå med dig, då!

— Men nej, Marfa Timofejevna...

— Räsönnerna inte bara, utan gå din väg! Nastasja Karpovna är ensam i trädgården, gå och sök upp henne, men aktning och vördnad för ålderdomen, kom ihåg det!

Schurotschka gick.

— Hvar i all verlden är min mössa då! — fortfor Marfa Timofejevna, — hvar har den kunnat ta vägen också!

— Låt mig leta reda på den, — sade Lisa.

— Nej, sitt stilla du, ännu ha inte fötterna fallit af mig. . . Den måste väl ligga inne i sängkamar'n då?

Med en hastig sidoblick på Lavretski gick Marfa Timofejevna in i rummet bredvid. Hon hade först lemnat dörren öppen efter sig, men kom tillbaka och stängde den.

Lisa lutade sig tillbaka mot stolskarmen och dolde ansiktet i händerna. Lavretski satt stilla på sin plats.

— Det var då så, vi skulle återse hvarandra, — sade han slutligen.

Lisa tog händerna från ansiktet.

— Ja, — sade hon doft, — vi blefvo snart straffade.

— Straffade? — upprepade Lavretski. — . . . Hvarför skulle då *ni* straffas?

Lisa lyfte sina ögon mot honom. De uttryckte ingen sorg eller oro, de tycktes blott vara mindre och mattare. Hennes ansigte var blekt, och de halföppna läpparne hade också bleknat.

Lavretskis hjärta skälfde af innerligt deltagande och kärlek.

— Ni skref till mig, att alt är slut, — hviskade han, — ja, alt är slut, innan det började.

— Vi måste glömma alt detta, — sade Lisa stilla och allvarsamt, — jag är glad att ni kom. . . Jag hade tänkt skriva till er, men det är bättre som det nu är. . . Men vi måste skynda oss och taga vara på dessa få ögonblick. . . Det återstår oss bägge att uppfylla vår pligt. . . Ni, Fedor Ivanitsch, måste försona er med er hustru. . . Tänk derpå. . . ni skall icke kunna vägra mig det.

— Lisa!

— Jag ber er derom. . . Endast derigenom kunna vi godtgöra. . . det som varit.

— Lisa! . . . för Guds skull, Lisa, ni fordrar det omöjliga. Jag är färdig att göra alt hvad ni befäller, men att nu försona mig med henne! . . . Jag har gått in på alt, glömt alt. . . men jag kan dock icke förmå mitt hjärta att. . . Nej, haf medlidande med mig, Lisa, det vore verkligen grymt att tvinga mig dertill.

— Jag fordrar icke häller af er det. . . hvarom ni nu talar. Lef icke tillsammans med henne, om ni icke kan det, men försona er med henne, — svarade Lisa och dolde ansiktet i händerna. — Tänk på er lilla dotter! . . . Och gör det för min skull!

— Nåväl, — sade Lavretski med ansträngning, — må så vara, jag skall göra, hvad ni ber mig om. . . dermed vore då min pligt uppfylld. . . Men ni. . . hvori består er pligt?

— Det vet jag nog.

Lavretski sprang upp.

— Tänker ni gifta er med Panschin? — frågade han.

Ett knapt märkbart leende flög öfver Lisas läppar.

— Nej visst inte, — sade hon.

— Ack, Lisa, Lisa! — utropade Lavretski, — hur lyckliga hade vi icke kunnat vara!

Lisa såg på honom med en stilla, allvarlig blick.

— Ni ser nu sjelf, Fedor Ivanitsch, att vår lycka icke beror af oss sjelfva, utan af Gud.

— Ja, därför att ni. . .

Dörren till rummet bredvid gick hastigt upp, och Marfa Timofejevna trädde in med mössan i hand.

— Jag hade svårt att få reda på den, — sade hon och stälde sig mellan Lavretski och Lisa, — jag hade sjelf förlagt den. Der ser man, hvad det är att bli gammal. . . ett riktigt elände! . . . Men, för resten, så är det inte en bit bättre att vara ungl! . . . Nå, far du sjelf med till Lavriki med din fru? — tillade hon, vändande sig till Lavretski.

— Med henne till Lavriki? . . . Ja, jag vet inte, — sade han efter ett ögonblicks tystnad.

— Går du inte dit ned?

— I dag? . . . Nej.

— Jaså. . . ja, det förstår du bäst sjelf, men du, Lisa, tror jag nog, måste gå ned nu! . . . O, himmel, jag har ju glömt att ge mat åt min domherre! . . . Vänta ett ögonblick, jag ska' genast. . .

Och Marfa Timofejevna skyndade ut, utan att sätta på sig mössan.

Lavretski gick hastigt fram till Lisa.

— Lisa, — sade han med bedjande röst, — vi skiljas nu för alltid. . . hjärtat vill brista i mitt bröst. . . Ge mig er hand till afsked.

Lisa lyfte sitt hufvud. Hennes matta, nästan slocknade blick hvilade på honom.

— Nej, — sade hon stilla och drog tillbaka sin redan framsträckta hand, — nej, Lavretski — (det var första gången, hon kallade honom så) — jag kan inte räcka er min hand. . . Hvertill skulle det gagna? . . .

ja, jag älskar er, — tillade hon med ansträngning, — men nej... jag kan inte.

Hon förde näsduken till sina läppar.

— Gif mig åtminstone denna näsduk...

Dörren knarrade. Näsduken gled ned utmed Lisas knän. Lavretski uppfångade den, innan den nått golvet, gömde den hastigt i fickan, och då han vände sig om, mötte han Marfa Timofejevnas blick.

— Lisotschka, jag tyckte din mor ropade dig, — sade den gamla.

Lisa steg genast upp och gick.

Marfa Timofejevna satte sig åter i sitt hörn. Lavretski gick fram för att taga afsked af henne.

— Fedja! — sade hon plötsligt.

— Hvad är det, tant lilla?

— Är du en hederlig karl?

— Hvad menar ni?

— Jag frågar dig, om du är en hederlig karl?

— Ja, det hoppas jag.

— Hm... Gif mig då ditt hedersord på, att du är en hederlig karl.

— Ja, gerna... Men hvarför det?

— Jag vet nog hvarför. Och äfven du, min gosse, om du tänker efter lite' grand, så är du nog inte så dum, att du inte begriper, hvarför jag frågar dig, om du är en hederlig karl... Men, adjö med dig nu, lille far, och tack för besöket... Kom ihåg att du gifvit mig ditt hedersord, Fedja, och ge mig nu en kyss... Ack, min gosse, jag vet nog, att det är svårt för dig, men det är inte lätt för andra heller... Ja, det fans en tid, då jag brukade afundas flugorna, »de der ha då ett fritt och sorglöst lif«, tänkte jag, men så hörde jag en natt, hur en fluga sjöng sin klagovisa mellan klorna på en spindel, »nej«, tänkte jag, »äfven de hotas af olyckor!«... Ja, hvad kan man göra vid alt detta, Fedja?... Men kom i alla händelser ihåg ditt hedersord och gå nu!

Lavretski gick samma väg, som han kommit, öfver köksförstugan, och var redan framme vid porten åt gatan, då en betjent hann upp honom.

— Marja Dmitrievna anhåller, att ni behagade stiga in till henne, — anmälde han för Lavretski.

— Säg henne, min vän, att jag inte har tid nu för ögonblicket, — svarade Lavretski.

— Hennes nåd anhåller enträget derom, — fortfor betjenten, — och har befalt mig nämna, att hennes nåd nu är ensam.

— Ha de främmande farit? — frågade Lavretski.

— Ja visst, — svarade betjenten med ett bredt leende.

Lavretski ryckte på axlarne och följde honom in.

XLIII

Marja Dmitrievna satt ensam i sitt kabinet i en stor, voltairiansk länstol och luktade på eau-de-cologne. Ett glas vatten med fleur d'orange stod på ett bord bredvid henne. Hon var synbarligen ängslig och orolig.

Lavretski trädde in.

— Ni har önskat se mig, — sade han och helsade kallt.

— Ja, — svarade Marja Dmitrievna och drack litet vatten, jag fick veta, att ni gått direkte upp till min faster, och jag har bedt er vara god och stiga in till mig, därför att jag önskar tala med er om en mycket viktig sak. . . Men var god och sitt ned.

Marja Dmitrievna hemtade andan och drack ånyo en liten klunk ur sitt glas.

— Ni vet, fortfor hon, — att er hustru har kommit tillbaka.

— Ja, det har jag mig bekant, — svarade Lavretski kallt.

— Nå ja. . . det vill säga. . . jag menade, att hon har kommit hit till mig, och att jag tagit emot henne. . . och det är i anledning deraf, som jag nu vill förklara mig för er, Fedor Ivanitsch. . . Jag åtnjuter, Gud ske lof, det kan jag då säga, allmän aktning, och jag skulle inte för någonting i verlden vilja göra något, som icke vore passande. . . Ehuru jag nu visserligen förutsåg, att ni inte skulle tycka om det, kunde jag dock icke besluta mig för att afvisa henne. Hon är ju i alla fall slägt med mig genom er, Fedor Ivanitsch. . . Sätt er i mitt ställe, hvad hade jag väl för rättighet att visa henne bort från mitt hus? . . . Medge det!

— Ni har gjort er alldeles onödiga bekymmer, Marja Dmitrievna, — svarade Lavretski lugnt. — Ni har handlat mycket rätt, och det kan inte als falla mig in att vara ledsen på er därför. Det har visst inte varit min mening att beröfva Varvara Pavlovna all möjlighet att besöka sina

vänner och bekanta, och att jag i dag inte kom till er som vanligt, berodde bara derpå, att jag inte ville träffa henne. . . Det är altsammans.

— O, hvad det gläder mig att höra er tala så, Fedor Ivanitsch, — utropade Marja Dmitrievna, — ehuru jag visserligen inte håller väntade mig något annat af en man med edra ädla känslor. Men att jag är orolig och bekymrad, det är väl inte underligt håller, jag är ju qvinna och mor. Och er maka. . . jag kan visserligen inte, det har jag redan sagt henne, upphäfv mig till skiljedomare mellan er och henne. . . men hon är en så älskvärd varelse, att hon inte kan annat än göra sig omtyckt af alla.

Lavretski log och lekte med sin hatt.

— Och hvad jag nu egentligen ville säga er, Fedor Ivanitsch, — fortfor Marja Dmitrievna och makade sin stol litet närmare hans, — ni skulle bara sett, hur blygsamt och anspråkslöst hon uppförde sig, hvilken takt och aktningsfullhet i hela hennes sätt! Det var verkligen rörande att se, vet ni. . . Och om ni hade hört, hur hon talar om er! . . . »Jag har svårt förbrutit mig emot honom«, säger hon. . . »Jag har inte förstätt att uppskatta honom, det är inte en menniska, det är en engel af godhet«, säger hon. . . Ja, det är verkligen sant, just så sa' hon: »en engel«. . . Och hennes ånger var sådan, att. . . ja, jag har, vid Gud, aldrig sett en sådan ånger!

— Men tillåt mig bara att göra en enda fråga, Marja Dmitrievna, — sade Lavretski, — jag har hört, att hon sjöng här hos er i går, sjöng hon då midt under sin djupa ånger, eller hur?

— Ack, ni borde riktigt skämmas att tala så! Hon sjöng och spelade blott för att göra mig ett nöje, därför att jag enträget bad henne derom och nära nog befalde henne. . . Jag såg, att sorg och ånger låg så tungt på hennes hjärta, och tänkte just: »hur skall jag kunna förströ henne litet«, då jag hörde, att hon hade en så utomordentlig musikalisk talang. . . Jag försäkrar er, Fedor Ivanitsch, hon är alldeles nedtryckt af ånger och sorg, fråga bara Sergej Petrovitsch. . . En förkrossad qvinna, tout-à-fait, var öfvertygad om det!

Lavretski ryckte på axlarne.

— Och hvilken liten engel, ni har se'n, i er lilla Adotschka! Ett för-tjusande barn! Så söt och så förständig! Och hur hon talar franska, och hon förstår ryska, hon kallade mig »lilla tant«. Och vet ni, hon är inte als blyg, som nästan alla barn äro vid hennes år, nej inte det minsta. Och hon är så lik er, Fedor Ivanitsch, att det är riktigt förvånande. . . Ögon, ögonbryn, allting. . . alldeles ni sjelf, som ni går och står. I all-

mänhet tycker jag just inte om små barn, det tillstår jag, men jag är alldeles betagen i er lilla dotter.

— Marja Dmitrievna, — yttrade plötsligt Lavretski, — tillåt mig att fråga er, hvarför ni egentligen säger mig alt det här?

— Hvarför? — Marja Dmitrievna luktade åter på sin eau-de-cologne och smuttade på sitt orangevatten. — Jag säger er alt detta, Fedor Ivanitsch, därför att. . . jag är en nära släkting till er. . . därför att jag hyser ett varmt deltagande för er och vet, att ni har det bästa hjärta. . . Hör mig, mon cousin, jag är i alla fall en qvinna med verldserfarenhet, och brukar inte prata i vädret. . . Förlåt henne, förlåt er hustru, Fedor Ivanitsch! — Marja Dmitrievnas ögon fylles af tårar. — Betänk hennes ungdom, oerfarenhet och. . . måhända äfven dåligt exempel. . . hon hade ej en sådan mor, som kunnat leda henne på den rätta vägen. Förlåt henne, Fedor Ivanitsch, hon har redan blifvit tillräckligt straffad för sitt felsteg.

Tårarne runno utför Marja Dmitrievnas kinder. Hon aftorkade dem icke, hon tyckte om att gråta.

Lavretski satt som på glödande kol. »Min Gud«, tänkte han, »hvilken tortyr, hvilken dag det har varit för mig i dag!«

— Ni svarar icke, — började Marja Dmitrievna på nytt. — Hur skall jag förstå er tystnad? Skulle ni verkligen kunna vara så grym? Nej, jag kan icke tro det. Jag känner på mig, att mina ord hafva öfvertygat och rört er. . . Fedor Ivanitsch, Gud skall belöna er för er godhet, och mottag nu ur mina händer er hustru. . .

Ofrivilligt reste sig Lavretski upp från stolen.

Marja Dmitrievna, som också hade stigit upp och hastigt skyndat bort bakom en skärm, kom nu fram derifrån, ledande Varvara Pavlova vid handen.

Blek, halfdöd, med nedslagna ögon tycktes hon hafva uppgifvit all egen tanke, all egen vilja, och helt och hållet öfverlemnadt sig i Marja Dmitrievnas händer.

Utom sig af häpnadt tog Lavretski ett steg tillbaka.

— Ni har varit här! — utropade han.

— Skyll inte på henne, — inföll Marja Dmitrievna hastigt, — hon ville inte på något vilkor stanna kvar, men jag befalde henne att stanna, och det var jag, som tvang henne att taga plats bakom skärmen. Hon försäkrade mig, att det skulle blott göra er ännu mer förbittrad,

men jag brydde mig inte ens om att höra på hennes invändningar. Jag känner er bättre.

Tag då ur mina händer er hustru åter! . . . Gå, Varja, frukta icke, fall på knä för din man, — hon drog henne fram vid handen, — och min välsignelse. . .

— Nej, håll, Marja Dmitrievna, nu går det verkligen för långt, — sade Lavretski med dof, men af vrede skälfvande röst. — Ni tycker förmodligen mycket om sentimentala scener, — (och deri misstog sig Lavretski icke, Marja Dmitrievna hade ända sedan sin pensionstid närt en riktig passion för alt teatraliskt) — de kunna roa er, men det kan hända, att andra lida deraf. För öfrigt är det icke med er, jag nu vill tala. I det här teatraliska upptåget är det inte ni, som är hufvudpersonen. Men hvad önskar ni af mig, min fru? — tillade han och vände sig till sin hustru. — Har jag inte gjort för er alt hvad jag kunnat? Svara mig icke, att det inte är ni, som stält till det här mötet, jag skulle icke tro er, och ni vet, att jag icke kan tro er. Hvad vill ni då? Ni är klok och beräkande, och gör ingenting utan en bestämd afsigt. Ni måste dock inse, att jag omöjligen förmår lefva tillsammans med er som förr, icke därför att jag är ond på er, utan därför, att jag blifvit en annan menniska. Jag sade er alt detta redan andra dagen efter er återkomst, och då medgaf ni det sjelf inom er. Men jag förstår. . . ni önskar återvinna er förlorade plats i den allmänna opinionen, och dertill är det för litet att ni bor på min egendom, ni önskar också lefva med mig under samma tak, är det icke så?

— Jag önskar blott, att ni förlåter mig, — sade Varvara Pavlovna, utan att lyfta ögonen från golvet.

— Hon önskar, att ni förlåter henne, — upprepade Marja Dmitrievna.

— Och icke för min egen skull, utan för Adas, — hviskade Varvara Pavlovna.

— Icke för hennes egen skull, utan för ert barns, er lilla Adas skull, upprepade Marja Dmitrievna.

— Mycket vackert! . . . Det är altså det ni vill? — tillade Lavretski efter en stund med synbar ansträngning, — nåväl, må det vara så.

Varvara Pavlovna kastade en hastig blick på honom, och Marja Dmitrievna utropade:

— Nå, Gud vare tack och lof!

Derpå fattade hon åter Varvara Pavlovna vid handen.

— Fedor Ivanitsch, mottag då ur mina händer, — började hon ånyo.

— Nej, vänta, säger jag er, — afbröt henne Lavretski. — Jag samtycker att lefva tillsammans med er, Varvara Pavlovna, — fortfor han, — det vill säga, jag skulle följa med er till Lavriki och bo der med er, så länge jag förmår uthärda det. Derefter reser jag bort och kommer sedan då och då att göra ett besök på Lavriki. Ni ser, jag vill inte bedraga er, men fordra håller ingenting mer af mig. Ni skulle nog sjelf brista ut i skratt, om jag för att uppfylla vår ärade släktings önskan tryckte er till mitt bröst och började försäkra er, att det förflutna aldrig funnits till, att det fälda trädet åter började knoppas och blomstra. Men jag ser, att jag måste ge vika. Ni fattar nog det ordet annorlunda, men det är detsamma. Jag upprepar ännu en gång, jag skall lefva tillsammans med er... eller, nej, det kan jag icke lofva... men jag skall se er och träffa er och ånyo anse er som min hustru.

— Ge henne åtminstone handen på det, — inföll Marja Dmitrievna, hvars tårar för länge sedan torkat.

— Jag har ännu aldrig bedragit Varvara Pavlovna, — svarade Lavretski kallt, — och hon tror på mig utan alla handtryckningar. Jag skall föra henne till Lavriki, men kom i håg, Varvara Pavlovna, — tillade han med tonvigt, — att vår öfverenskommelse skall anses bruten i samma stund, ni reser derifrån. Och tillåt mig nu att aflägsna mig.

Han bugade sig kallt för de bägge damerna och lemnade hastigt rummet.

— Tar ni inte henne med er? — skrek Marja Dmitrievna efter honom.

— Låt honom vara! — hviskade Varvara Pavlovna till henne och började derefter omfamna och tacka henne, kysste hennes händer och kallade henne sin räddande engel.

Marja Dmitrievna mottog hennes smekningar och tacksamhetsbetygelser som en skyldig gärd, men i sitt inre var hon icke nöjd med vare sig Lavretski, Varvara Pavlovna eller hela den af henne sjelf anordnade scenen. Det hade varit altför litet känslfullhet öfver det hela. Och Varvara Pavlovna borde ovilkorligen enligt hennes tanke ha kastat sig till sin mans fötter.

— Hur kom det sig, att ni inte förstod mig? — sade hon. — Jag sade ju er så tydligt: »fall på knä!«.

— Det var bättre, som det nu gick, älskade tant. Oroa er inte, alt är nu bra, — försäkrade Varvara Pavlovna.

— Nå ja, må så vara... Men han är kall som en is, — anmärkte Marja Dmitrievna. — Det är sant, ni grät inte, men jag utgöt ju en ström af tårar för hans skull... Han vill stänga in er på Lavriki... Och inte håller hit till mig skulle ni kunna fara?... Ja, alla män äro känslolösa varelser, — sade hon och skakade tankfullt på hufvudet.

— Men så mycket bättre förstå kvinnorna att sätta värde på godhet och själsstorhet, — sade Varvara Pavlovna, och sakta sjunkande ned på knä framför Marja Dmitrievna, omslöt hon med sina armar hennes fylliga gestalt och tryckte sitt ansigte mot hennes knän. Detta ansigte log i all hemlighet, men Marja Dmitrievnas tårar började åter rinna.

*   *
*

Då Lavretski kom hem, stängde han in sig i sin kammartjenares rum, kastade sig ned på soffan och blef liggande så ända till morgonen.

XLIV

Följande dag var en söndag. Ljudet af klockringningen till ottesången väckte icke Lavretski, — han hade icke på hela natten fått en blund i ögonen, — men påminde honom om en annan söndag, då han på Lisas önskan hade gått i kyrkan.

Han steg hastigt upp. En hemlig röst sade honom, att han äfven i dag skulle finna henne der. Sakta lemnade han rummet, gaf betjeningen befallning att underrätta Varvara Pavlovna, som ännu sof, att han skulle återkomma till middagen, och begaf sig med raska steg dit kyrkklockornas vemodiga toner kallade honom.

Han kom tidigt. Det var nästan ingen menniska i kyrkan. Klockaren i koret läste morgonbönerna. Hans röst klingade afmätt och entonigt, än dof, än gäll, och stundom afbruten af hostningar. Lavretski tog plats nära ingången.

De gudfruktige kommo en och en, stannade vid ingången, korsade sig och bugade sig djupt åt alla sidor. En gammal, skröplig gumma i en liten, urblekt kappa med kapuschong föll på knä helt nära Lavretski och bad ifrigt. Hennes gula, rynkiga, tandlösa ansigte uttryckte djup andakt och ruelse. Hennes röda ögon voro oafvändt riktade uppåt mot ikonostasens helgonbilder och hennes knotiga hand kom oupphörligt fram under kappan och gjorde ett stort, långsamt korstecken.

En bonde med stort, tjockt skägg och dystert ansigte, rufsig och rusig till sitt yttre, trädde in i kyrkan, kastade sig genast ned på bägge knäna, och under täta korstecken böjde han oupphörligt ned ansigtet mot golfvet, hvarvid han för hvarje gång kastade hufvudet tillbaka med besynnerliga ristningar. I hans ansigte och alla hans rörelser uttalade sig en så bitter sorg, att Lavretski ej kunde låta bli att gå fram och fråga, hvad som fattades honom.

Skyggt och buttert vek bonden undan och såg på honom.

— Min son har dött, — sade han hastigt och fortsatte sina knäfall med pannan mot golvet.

»Hvad skulle väl för dem kunna ersätta kyrkans tröst?« tänkte Lavretski och försökte sjelf att bedja. Men hans hjärta hade blifvit trögt och hårdt, och tankarne voro långt borta. Han väntade ständigt på Lisa, men Lisa kom icke.

Kyrkan började småningom fyllas af tillströmmande skaror, men Lisa var icke bland dem. Ottesångsgudstjensten började, diakonen läste dagens evangelium, och klockorna ringde til altartjensten. Lavretski gick några steg fram i kyrkan och fick plötsligt syn på Lisa, som knäböjde i en vrå framme vid koret, utan att röra sig och utan att se sig om. Hon hade kommit tidigare än han till kyrkan, men han hade icke kunnat se henne, der hon gömt sig undan i en vrå mellan väggen och koret.

Lavretski tog icke sina ögon ifrån henne, så länge gudstjensten varade. Nu kunde han bedja, men blott så, att han i bönen tog afsked af henne.

Folket började skingra sig, men hon lemnade icke sin plats, alldeles som om hon väntat på att Lavretski skulle aflägsna sig. Ändtligen gjorde hon det sista korstecknet och gick, utan att vända sig om, åtföljd af en tjenarinna.

Lavretski följde efter henne ur kyrkan, men utkommen på gatan skyndade han fatt henne. Hon gick mycket fort med hufvudet litet framåtlutadt och floret nedfäldt öfver ansigtet.

— God morgon, Lisaveta Michajlovna, — sade han högt och med tillkämpad ledighet, — tillåter ni, att jag följer er?

Hon svarade icke, och han fortfor att gå bredvid henne.

— Är ni nöjd med mig? — frågade han med sänkt röst. — Jag förmodar ni vet, hvad som tilldrog sig i går i er mors kabinett.

— Ja, ja, — svarade hon hastigt och hviskande, — det var rätt gjordt af er.

Hon påskyndade ännu mera sina steg.

— Och ni är nöjd med mig? — frågade han ännu en gång.

Lisa böjde blott sakta på hufvudet till svar.

De gingo en stund tysta vid hvarandras sida.

— Fedor Ivanitsch, — började hon med lugn men svag stämman, — jag vill be er om något... Kom icke mer till oss, utan res så fort

som möjligt... Vi kunna sedan återse hvarandra... någon gång, om ett år... Men nu, gör mig till viljes... uppfyll min bön, för Guds skull!

— Jag vill lyda er i alt, Lisaveta Michajlovna... Men måste vi så skiljas från hvarandra?... Vill ni verkligen icke säga mig ett enda litet ord?

— Fedor Ivanitsch, ni går nu här vid min sida, och ändå är ni nu för mig så långt, långt borta... Och inte ni allena, utan...

— Tala ut, jag ber er, — utropade Lavretski, — hvad menar ni?

— Ni skall måhända få höra det... men hvad som än må hända, så glöm... ack nej, glöm mig inte... tänk på mig...

— Jag skulle kunna glömma er!...

— Nog, — afbröt honom Lisa, — farväl, och följ mig icke.

— Lisa!...

— Farväl, farväl! — upprepade hon, drog floret ännu lägre ned och skyndade bort ifrån honom.

Lavretski såg länge efter henne och gick med nedsänkt hufvud samma väg tillbaka, då han helt hastigt stötte ihop med Lemm, som också gick med hatten nedtryckt i pannan och stirrade på marken.

Tigande sågo de på hvarandra.

— Nå, hvad säger ni? — frågade slutligen Lavretski.

— Hvad jag säger? — svarade Lemm buttert, — jag säger ingenting als... Alles ist todt und wir sind todt... Er väg tar ju här af åt höger?

— Ja.

— Och min åt venster. Adjö!

* * *

*

Följande morgon reste Fedor Ivanitsch med sin hustru till Lavriki. Hon for förut med Ada och Justine i en kalesch, han bakefter i en tarantass.

Under hela vägen stod den lilla förtjusande flickan och såg ut genom vagnsfönstret. Allting väckte hennes förvåning, bönderna, bondqvinorna, brunnarne, oxoken, koskällorna och mängden af sädeskråkor, och Justine delade hennes förundran.

Varvara Pavlovna skrattade åt deras anmärkningar och utrop. Hon var vid mycket godt lynne. Före afresan från Orel hade hon haft en förklaring med sin man.

— Jag förstår nog, i hvad belägenhet ni befinner er, — hade hon sagt till honom, och af uttrycket i hennes ögon kunde han förstå, att hon verkligen såg fullkomligt klart i denna sak, — men den rättvisan måste ni göra mig, att det icke är svårt att lefva med mig. Jag ärnar icke tränga mig på er eller på något sätt gå er i vägen. Jag ville betrygga Adas framtid, någonting vidare behöfver jag icke.

— Ja, ni har vunnit alla era afsigter, — svarade Fedor Ivanitsch.

— Nu längtar jag blott efter en enda sak, att för alltid få draga mig undan från det tomma verldslifvet, begrafva mig i ensamheten och der ständigt minnas edra välgärningar.

— Nej, nog nu! — afbröt han henne.

— Och jag skall alltid veta att respektera ert oberoende och ert lugn, — slutade hon sin väl inlärdas fras.

Lavretski bugade sig djupt för henne. Varvara Pavlovna förstod, att hennes man i alla fall var tacksam emot henne för detta löfte.

Framemot aftonen dagen derpå ankommo de till Lavriki. En vecka derefter for Lavretski till Moskva, sedan han förut lemnat sin fru en summa af femtusen rubel, och dagen efter hans afresa infann sig herr Panschin, hvilken Varvara Pavlovna bedt att icke glömma bort henne i hennes ensamhet.

Hon tog emot honom på bästa sätt, och ända till långt in på natten genljödo de höga rummen och trädgårdens alléer och bersåer af musik och sång och muntert klingande franska.

Tre dagar tillbragte Panschin på Lavriki som Varvara Pavlovnas gäst, och då han vid afskedet varmt tryckte hennes förtjusande, små händer, lofvade han att snart komma tillbaka. . . och han höll sitt löfte.

XLV

Lisa hade ett särskildt litet rum i öfre våningen af sin mors hus, ljust och nätt med hvitt sängtäcke, blomkrukor i hörnen och framför fönstren, ett litet skrifbord, en hylla med böcker och ett krucifix på väggen. Detta rum kallades för »barnkammaren«, och der hade Lisa första gången sett dagens ljus.

Då hon kommit tillbaka från kyrkan, der hon träffat Lavretski, började hon mera omsorgsfullt än vanligt ordna alt i sitt rum, torkade bort dammet öfveralt, bläddrade igenom alla sina skrifhäften, anteckningsböcker och bref från väninnor och knöt ihop dem med band, stängde alla sina lådor, vattnade krukorna och smekte särskildt hvarje utsprucken blomma. Alt detta gjorde hon utan brådska och buller med ett egendomligt, vekt uttryck af kärleksfull omsorg öfver hela sin varelse. Slutligen stälde hon sig midt i rummet, såg sig länge omkring och gick sedan fram till bordet, öfver hvilket krucifixet hängde, sjönk ned på knä, lutade hufvudet mot de hårdt sammanknäppta händerna, och förblef liggande så, stilla och orörlig.

Marfa Timofejevna kom in och fann henne i denna ställning. Lisa märkte icke hennes ankomst. Den gamla gick ut igen på tåspetsarne och hostade några gånger bakom dörren.

Lisa reste sig hastigt upp och torkade sina ögon, som glänste af klara tårar.

— Du har åter igen städat din lilla cell, ser jag, — sade Marfa Timofejevna och böjde sig djupt ned öfver en liten kruka med en nyutslagen ros. — Så skönt den doftar!

Lisa såg tankfullt på sin tant.

— Hvilket ord ni uttalade nyss! — sade hon sakta.

— Hvilket ord? Hvad för ett ord? — inföll den gamla häftigt. — Hvad menar du? Det är förfärligt det här, — fortfor hon, kastande mössan ifrån sig och sättande sig på Lisas säng, — det är mer än jag kan uthärda. Det är nu fjärde dagen i dag, som jag liksom vandrar på glödande kol. Jag förmår inte längre låtsas, som om jag ingenting märkte. Jag kan inte se längre, hur du bleknar och vissnar, jag kan det inte, jag kan det inte. . .

— Men hvad är det då, tant lilla, — sade Lisa, — mig fattas ju ingenting.

— Ingenting! — utropade Marfa Timofejevna, — det kan du säga åt andra, men inte åt mig. . . Ingenting! Och hvem var det, som nyss låg på knä framför sitt krucifix, hvem är det, hvars ögonhår ännu äro fuktiga af tårar? . . . Ingenting! Ja, se då på dig sjelf, hvad har du gjort med ditt ansigte, dina ögon? . . . Ingenting! . . . liksom om jag inte skulle veta altsammans.

— Det går nog öfver, tant lilla, bara jag får litet tid på mig.

— Går öfver? . . . och när? Herre min Gud och Skapare, är du verkligen så kär i honom? Men han är ju en gammal karl, kära Lisa. . . Nå, jag nekar inte, att han är en god och hederlig människa, han bits inte, men det är väl inte något märkvärdigt, vi äro ju alla goda och hederliga människor. . . Ännu går solen upp hvar dag, och lika bra som han fins det många att välja på.

— Jag försäkrar er, det går snart öfver, det är redan förbi altsammans.

— Hör på hvad jag säger dig, Lisotschka, — sade Marfa Timofejevna, i det hon tog Lisa bredvid sig på sängen och började ordna hennes hår och släta ut hennes halsduk. — Det är bara nu i första hettan, som du tycker, att din sorg är oläkelig! Ack, mitt barn, det är bara mot döden, som det inte fins någon bot. Säg du bara till dig sjelf: »Jag vill inte ge efter!« och du ska' sjelf få se, att du kan göra underverk, och hur fort och väl det skall gå öfver. . . Haf bara litet tålamod!

— Det är redan öfver, snälla tant, — svarade Lisa, — det är förbi altsammans.

— Förbi! På hvad sätt förbi? Din näsa börjar till och med bli spetsig, och ändå säger du: »förbi!« . . . Jo, vackert förbi!

— Jo, lilla tant, det är förbi, om ni bara vill hjälpa mig litet, — sade Lisa med plötslig liflighet och slog sina armar om Marfa Timofejevnas

hals. — Kära, snälla tant, var mig en vän och hjälp mig!... Blif inte ledsen på mig... förstå mig!

— Hvad är det då du vill, min älskling? Jag ber dig, skräm mig inte... Se inte på mig så der, för då börjar jag genast att gråta, utan säg fort, hvad är det!

— Jag... jag vill... — Lisa gömde sitt ansigte vid sin gamla vänin-
nas bröst. — Jag vill gå i kloster, — hviskade hon knapt hörbart.

Gumman ordentligen hoppade till på sängen.

— Gör korstecknet, barn! Besinna dig, besinna dig, Lisotschka!... Ack, hur är det med dig, Gud vare oss nådig! — stammade hon upp-
rörd. — Lägg dig här och sof litet, min dufva, alt det der kommer af
sömlöshet, barnet mitt.

Lisa lyfte upp hufvudet, och hennes kinder glödde.

— Nej, tant, tala inte så, — sade hon, — mitt beslut är fattadt, i
trägen och allvarlig bön har jag bedt till Gud om råd och hjälp, och alt
är nu slut, hela mitt lif med er alla är afslutadt. En sådan pröfning
som denna har icke varit utan sin afsigt och mening, och det är håller
icke nu första gången, som jag tänkt på att gå i kloster. Jordisk lycka
passar icke för mig, till och med då, när jag hoppades på en sådan
lycka, var mitt hjärta beklämdt och sorgset. Jag vet alt, både mina egna
synder och andras... och hur pappa förvärfvade sin rikedom. Ack, jag
vet altsammans, och alt detta måste afbedjas, försonas. Det gör mig
ondt om er alla, om mamma, om Lenotschka, men det kan inte hjälpas.
Jag känner, att lifvet här icke är för mig... Jag har redan tagit afsked
af alt och sagt farväl till allting här hemma, som är mig kärt. Det är
något, som kallar mig bort härifrån... här kännes alt så tungt och
svårt, jag vill för hela mitt lif begrafva mig i klostrets ro... Håll mig
icke tillbaka, afråd mig icke, utan hjälp mig... ty eljes måste jag gå
ensam...

Marfa Timofejevna lyssnade med fasa till hennes ord.

»Hon är sjuk, hon yrar«, tänkte hon, »man måste skicka efter en
läkare... men hvilken? Gedeonofski talade om en här om dagen och
berömde honom mycket... Han ljuger alltid, förstås, men det kan ju
hända han talat sanning den här gången.«

Men när hon slutligen måste öfvertyga sig om, att Lisa icke var sjuk
och icke yrade, när Lisa på alla hennes böner och invändningar blott
gaf ett och samma svar, då blef Marfa Timofejevna på allvar förskräckt
och förtviflad.

— Ack, du vet ju inte, min lilla dufva, — sökte hon öfvertala henne, — hurdant lifvet är i klostren. Man kommer att ge dig grön linolja att äta, sätta på dig groft, förfärligt groft linne och låta dig gå barfota på de kalla golfstenarne. Ack, du skall inte kunna härda ut alt detta, Lisotschka. . . Och alla de der idéerna har du att tacka Agafja för, det är hon, som förvändt synen på dig. Men hon började dock annorlunda. Hon njöt af lifvet, och njöt det grundligt, innan hon gick i kloster, njut du också af ditt unga lif. Unna åtminstone mig att dö i ro, och gör sedan som du vill. . . Och hvem har väl nå'nsin sett något dylikt. . . att för ett sådant der bockskäggs skull. . . Gud förlåte mig, för ett manfolks skull gå i kloster!. . . Men om det är dig så tungt och svårt här, så gör en vallfärd, anropa helgonen, låt förrätta böner och själamessor, men låt inte den der fula, svarta hufvan komma på ditt lilla vackra hufvud, min älskade, min egen lilla flicka!

Och Marfa Timofejvna började gråta bittert.

Lisa sökte trösta henne, aftorkade hennes tårar och grät sjelf, men förblef orygglig i sitt beslut. I sin förtviflan försökte Maria Timofejvna att taga sin tillflykt till den hotelsen att tala om altsammans för hennes mor. Men icke ens detta hjälpte. Det enda hon kunde utverka med sina böner var, att Lisa samtyckte till att uppskjuta utförandet af sin afsigt på ett halft år.

Men i dess ställe måste Marfa Timofejvna lofva att hjälpa henne och söka utverka Marja Dmitrievnas samtycke, om icke Lisa inom sex månader ändrat sitt beslut.

*   *
*

Oaktadt sitt löfte att för alltid begrafva sig i ensamheten, reste Varvara Pavlovna, väl försedd med penningar, vid vinterns första inbrott till Petersburg och hyrde der en liten, anspråkslös, men vacker bostad, som Panschin uppsökt åt henne. Denne, som redan förut lemnat Orelska guvernementet, hade under sista tiden af sin vistelse i Orel alldeles förlorat Marja Dmitrievnas ynnest. Han hade helt hastigt upphört att besöka henne och tillbragte sin mesta tid på Lavriki. Varvara Pavlovna hade förstått att i ordets fulla bemärkelse göra honom till sin slaf, ty på annat sätt kan man icke uttrycka hennes oinskränkta och orubbliga herravälde öfver honom.

Lavretski tillbragte vintern i Moskva, och följande våren erhöll han genom bref från Marfa Timofejvna underrättelse om, att Lisa tagit slöjan i ett novo-djevitschi-kloster i en af Rysslands aflägsnaste trakter.

Epilog.

Åtta år hafva förflutit och våren är åter inne. . . Men först skola vi säga några ord om Michaljevitsch's, Panschins och madame Lavretskis öden.

Michaljevitsch hade efter långvarigt kringflackande ändtligen funnit sin rätta kallelse, då han erhöll plats som »inspecteur« öfver ett statens läroverk. Han var också mycket nöjd med sin lott, och lärjungarne afgudade honom, ehuru de emellanåt drefvo litet gyckel med honom.

Panschin har tagit flera betydande steg framåt och uppåt på embetsmannabanan och har utsigt på en generaldirektörs plats. Han går nu litet krokig, det är förmodligen Vladimirordens kors, buret i mörkrött band om halsen, som böjer honom litet framåt. Embetsmannen har hos honom alldeles trängt ut artisten. Hans ännu ungdomliga ansigte har fått en gulaktigt färgton, håret har glesnat, han hvarken sjunger, ritar eller komponerar mer, men sysselsätter sig i all hemlighet med literära arbeten. Han har skrivit en liten komedi, ett »proverb« i en akt, och då nu för tiden alla författare måste »producera« någon viss typ eller något annat särskildt, så har han också »producerat« en kokett, och läser nu sin komedi under tysthetslöfte för två eller tre af sina qvinliga gynnare och vänner. I det äkta ståndet har han ännu icke inträdt, ehuru många tillfällen till förträffliga partier stått honom till buds, och dertill har Varvara Pavlovna varit skulden.

Varvara Pavlovna bor nu som förr beständigt i Paris. Fedor Ivantsch har med en betydande summa köpt sig fri från henne och från möjligheten af ett nytt, oväntadt öfverfall. Hon har åldrats och lagt på hullet, men är fortfarande älskvärd och elegant.

Hvar människa har sitt ideal, och äfven Varvara Pavlovna har funnit sitt — i Dumas fils' dramatiska alster. Hon besöker beständigt teatern, när lungsigtiga och känslofulla kameliadamer framföras på sce-

nen, och att kunna vara en M:me Dosche anser hon vara höjden af mensklig sällhet. En gång förklarade hon till och med, att hon icke kunde önska sin dotter någon bättre lott. Emellertid bör man hoppas, att ödet bevarar mademoiselle Ada från en dylik sällhet. Af det lilla rosiga, blomstrande barnet har nu blifvit en blek fröken, med svagt bröst och angripna nerver.

Antalet af Varvara Pavlovnas tillbedjare har minskats, men dock icke alldeles utsinat. Några af dem kommer hon sannolikt att bibehålla ända till sin död. Den eldigaste af dem har på sista tiden varit en viss herr Sakurdalo Skubirnikof, en f. d. gardesofficer, omkring fyrtio år gammal och begåfvad med en kraftig kropps-konstitution. De franska gästerna i M:me Lavretskis salong kalla honom »le gros taureau de l'Ukraine«. Varvara Pavlovna bjuder honom aldrig på sina eleganta soaréer, men eljes åtnjuter han i rikt mått hennes ynnest.

Så hade åtta år förflutit, åter hade våren kommit ned från himlen till jorden och log mot människorna med sitt eviga hopp om lycka, åter hade alt börjat blomstra, älska och sjunga under hennes ljuflika inflytelse.

Staden Orel hade föga förändrat sig under loppet af dessa åtta år, men Marja Dmitrievnas hus hade liksom föryngrats. De nyss hvitmålade väggarne lyste gladt emot en, och de öppna fönstrens rutor skimrade i rött och guld af aftonsolens strålar. Genom dessa fönster klingade ljudet af glada, ungdomliga röster och muntert skratt. Hela huset tycktes fullt af öfversvallande lif och glädje.

Den förra egarinna hade sedan länge hvilat i grafven. Marja Dmitrievna dog två år efter Lisas inträde i klostret, och Marfa Timofejevna öfverlefde icke länge sin brorsdotter. De hvila nu bredvid hvarandra på Orels kyrkogård. Äfven Nastasja Karpovna har gått bort. Under några års tid gick den trogna gamla hvarje vecka till kyrkogården för att bedja på sin väninnas graf. Så kom hennes stund, och hennes ben lades ned till hvila i den fuktiga jorden.

Men Marja Dmitrievnas gård gick dock icke öfver i främmande händer eller kom ur familjens ego. Lenotschka, som nu vuxit upp till en smärt, vacker flicka, och hennes fästman, en blondlockig husarofficer, vidare Marja Dmitrievnas son, som nyss gift sig i Petersburg och nu på våren kommit till Orel med sin unga fru och hennes syster, en sextonårig pensionsflicka med klara ögon och rosiga kinder, och slutligen Schurotschka, som också vuxit upp och blifvit vacker, — detta var den

ungdom, som kom väggarne i Kalitinska huset att genljuda af skratt och glam.

Alt i detta hus var nu förändradt och bragt i öfverensstämmelse med de nya invånarnes tycke och smak. Skägglösa pojkar, yra och lekfulla gossar hade trädt i stället för de gamla, stadiga tjenarne. Der förut den feta Roska gravitetiskt vaggade fram, sprungo nu två unga hönshundar och hoppade på bord och stolar. För stallet hade anskaffats magra, kraftiga passgångare, snabba stånghästar, eldiga sidohästar och donska ridhästar. Timmarne för frukost, middags- och aftonmåltiderna voro alldeles bortblandade, och det hade enligt grannarnes uttryck införts »alldeles nya och främmande vanor«.

Den afton, hvarom nu är fråga, sysselsatte sig de nya innehafvarne af Kalitinska huset, af hvilka den äldste, Lenotschkas fästman, var tjuguuåttå år, med en föga invecklad, men att döma efter deras hjärtliga skratt, mycket rolig lek, som bestod deri, att de sprungo och jagade hvarandra genom alla rummen. Hundarne sprungo också med och skälde med full hals, och kanariefåglarne i de framför fönstren hängande burarne pepo och qvittrade i kapp, för att så mycket de förmådde öka det allmänna larmet.

Just då det muntra stojet var som mest bedöfvande, körde en af landsvägens smuts nedsmord tarantass fram till porten, och en resklädd man, som såg ut att vara omkring fyrtiofem år, steg ur och stannade förvånad. Han stod några ögonblick stilla och betraktade huset med uppmärksam blick, derefter trädde han in på gården och gick långsamt uppför trappan till verandan.

I tamburen mötte han ingen, men ett ögonblick derefter flög salsdörren upp, och Schurotschka kom utspringande, röd och varm, och tätt efter henne följde under högljudda rop den unga, glada skaran.

Vid åsynen af en främmande, obekant person stannade de alla genast tysta och förvånade, men de klara ögonen, som riktades på honom, blickade så vänligt, och de unga, friska ansigtena logo så öppet och hjärtligt emot honom.

Marja Dmitrievnas son gick fram till den främmande och frågade artigt hvad han önskade.

— Jag är Lavretski, — sade den främmande.

Ett enhälligt, klingande jubelrop blef svaret på hans ord, icke därför att hela denna ungdomsskara gladde sig så mycket åt ankomsten af en

aflägsen, nästan bortglömd släkting, utan helt enkelt därför, att den vid hvarje möjligt tillfälle ville ge sin glädje och lefnadslust tillkänna.

Man omringade genast Lavretski från alla håll. Lenotschka, såsom hans äldsta bekantskap, talade först om hvem han var, försäkrade, att hon inom några ögonblick skulle ovilkorligen känt igen honom, och presenterade sedan för honom hela det öfriga sällskapet, hvarvid hon kallade hvar och en, till och med sin fästman, vid alla möjliga tokroligt förkortade smeknamn.

Hela skaran begaf sig nu genom matsalen in i salongen. Tapeterna i bägge rummen voro nya, men möblerna desamma som förut. Lavretski kände igen pianot och sybågen, som stod qvar på samma plats vid fönstret, och kanske med samma ofullbordade stickning som för åtta år sedan.

Man sköt fram åt honom en beqväm länstol, alla satte sig aktningsfullt i ring omkring honom, och nu började frågor och svar, utrop och berättelser aflösa hvarandra i snabb fart.

— Vi ha inte sett till er på så länge, — anmärkte Lenotschka naivt, — och inte Varvara Pavlovna håller.

— Det är ju naturligt det, — föll henne brodern hastig i talet. — Jag tog ju dig med till Petersburg, och Fedor Ivanitsch har bott hela tiden på landet.

— Ja, och sedan dess har ju mamma dött också.

— Och Marfa Timofejevna också, — inföll Schurotschka.

— Och Nastasja Karpovna, — tillade Lenotschka, — och monsieur Lemm.

— Nej, är Lemm också död? — frågade Lavretski.

— Ja, — svarade den unge Kalitin, — han for härifrån till Odessa. Det sägs, att det var någon, som narrade honom dit, och der dog han.

— Vet ni, om han lemnade efter sig några kompositioner? — frågade Lavretski.

— Nej, det vet jag inte. . . det skulle jag knapt tro ändå.

Alla tystnade och sågo på hvarandra, en skugga af sorg gick öfver dessa unga ansigten.

— Men Matroska lefver, — inföll plötsligt Lenotschka.

— Och Gedeonofski är också i lifvet, — tillade hennes broder.

Vid ljudet af detta namn utbrusto alla på en gång i ett klingande skratt.

— Ja, han lefver och ljuger ihop historier alldeles som förut, — sade den unge Kalitin, — och föreställe er, den der lilla näsperlan, — han pekade på sin svägerska, den lilla sextonåriga pensionsflickan, — hon tog sig för att i går afton strö peppar i hans snusdosa.

— Och så han nös! — utropade Lenotschka, och åter klingade samma muntra, hejdlösa skratt.

— Från Lisa hafva vi nyligen haft underrättelser, — sade den unge Kalitin, och alt blef genast stilla och tyst i den unga kretsen. — Hon trifves godt, och hennes helse börjar småningom att repa sig.

— Är hon fortfarande i samma kloster? — frågade Lavretski med ansträngning.

— Ja.

— Skrifver hon till er?

— Nej aldrig. . . det är alltid genom främmande personer, som vi få några underrättelser om henne.

Det uppstod en djup tystnad, och alla kommo att tänka på det gamla ordspråket: »Det går en engel genom rummet«.

— Vill ni göra ett besök i trädgården? — frågade Kalitin. — Den är nu ganska vacker, ehuru äfven under vår tid varit vanvårdad.

Lavretski gick ut i trädgården, och det första, som föll honom i ögonen, var samma bänk, på hvilken han en gång med Lisa tillbragt några lyckliga, oförgätliga ögonblick. Den hade med tiden blifvit mörk och skranglig, men han kände dock genast igen den, och hans själ greps af den känsla, med hvilken ingen annan kan jämföras i ljufhet och bitterhet, känslan af liflig sorg öfver försvunnen ungdom och den lycka, man en gång njöt.

I sällskap med den unga skaran gick Lavretski genom alléerna. Lindarne hade icke mycket växt och åldrats under loppet af dessa åtta år, men deras skugga hade blifvit tätare. Alla buskväxter hade skjutit i höjden och blifvit frodiga, särskildt voro hallonbuskarne höga och yfviga, hasseln hade blifvit alldeles förvildad, och öfveralt doftade det friskt af skog och löf, af gräs och blommor.

— Här var det en präktig plats att leka »fyra hörn« på, — skrek Lenotschka, då man kom fram på en liten, grön plan, omgifven af lindar. — Vi ä' jämnt fem.

— Nå, än Fedor Ivanitsch då, har du glömt honom? — anmärkte hennes bror, — eller kanske du inte räknar dig sjelf med.

Lenotschka rodnade till.

— Men kan väl Fedor Ivanitsch... vid sin ålder...? — började hon tveksamt.

— Lek ni för all del, — inföll Lavretski hastigt, — och bry er inte om mig. Det är naturligtvis mycket angenämt för mig, om jag vet, att jag inte stör er på något sätt. Och ni behöfver verkligen inte roa mig... Ser ni, mina unga vänner, vi gamla ha en förströelse, som ni ännu icke känner till, och som intet nöje i verlden kan uppväga... det är: våra minnen.

De unga lyssnade till Lavretskis ord med höflig, men dock litet skalkaktig vördnad, — alldeles som om de lyssnat till en lärare i skolan, — och sprungo sedan ut på den gröna planen. Fyra af dem stälde sig omkring den vid hvar sitt träd, en stannade i midten, och den munt-
ra leken begynte.

Lavretski vände om tillbaka till byggningen och trädde in i matsalen. Han gick fram till pianot, öppnade det och lät sin hand sakta falla ned på tangenterna. Ett svagt, men rent ackord klang genom rummet och framkallade en underlig darrning i hans själs innersta strängar. Med samma toner hade den inspirerade melodi börjat, med hvilken för så länge sedan Lemm, den nu bortgångne Lemm, hade hänfört honom under samma oförgätliga natt.

Sedan gick Lavretski in i salongen, och kunde icke på länge slita sig derifrån. Här, i detta rum, der han så ofta sett henne, trädde hennes bild ännu lifligare och klarare fram för hans inre syn. Det förekom honom, som om det från alla håll strömmade öfver honom förnimmelser af hennes personliga närvaro. Men sorgen öfver henne var tung och bitter... den saknade den stilla ro, som döden skänker åt sorgen öfver de bortgångne. Lisa lefde ännu på någon fjärran ort ett ödsligt lif. Han tänkte på henne, sådan hon då var, och den unga flicka, han en gång älskat, kunde han icke känna igen i den bleka, dimmiga vålnad i nunnedrägt, omgifven af moln af rökelse, som han nu förestälde sig henne. Men han skulle häller icke hafva känt igen sig sjelf, om han kunnat se sig på samma sätt, som han nu i tankarne såg Lisa.

Under loppet af dessa åtta år hade äntligen en vändning i hans lif inträdt, den vändning, som icke alla upplefva, men utan hvilken man icke kan hålla ut som rättskaffens menniska ända till slutet. Han hade nämligen upphört att tänka på sin egen lycka och fullfölja egennyttiga afsigter. Han hade kommit till frid och ro med sig sjelf, och — hvarför fördölja sanningen? — han hade icke blott blifvit gammal till utseen-

det, till kroppen, utan äfven åldrats till själen. Att äfven som gammal bibehålla själens ungdom, såsom många säga sig göra, är icke blott svårt, utan nästan löjligt. Man får vara nöjd, om man vid ålderdomens annalkande icke förlorat tron på det goda, sin viljas kraft och begäret efter verksamhet. Lavretski hade också rätt i att känna sig nöjd. Han hade verkligen blifvit en god jordbrukare, hade lärt sig att odla sin jord, och arbetade och sträfvade icke för sig sjelf allena. Så mycket han förmådde, hade han befordrat och betryggat sina underhafvandes välstånd.

Slutligen lemnade Lavretski salongen och gick åter ned i trädgården. Han satte sig på den lilla välbekanta bänken. . . och på denna kära plats, midt framför det hus, der han för sista gången sträckt ut sin hand efter den oåtkomliga bågare, hvori lyckans, kärlekens och njutningens vin skummade och perlade, der satt han nu, den ensamme, hemlöse främlingen, och midt under de glada rop, som nådde honom från den unga, sorgglöst lekande skaran, började han se tillbaka på sitt eget lif. Sorg och vemod, men ingen tryckande grämelse fylde hans själ. Han hade mycket att sörja och beklaga, men intet att blygas för.

»Ja, leken och fröjden er«, tänkte han utan någon bitterhet i sitt sinne, »växen upp, I unga krafter. . . Lifvet ligger framför er, och blir lättare för er än för oss. I behöfven icke, såsom vi, söka er väg, kämpa och falla och resa er upp igen i mörker. Vi hafva stretat och sträfvat, för att hålla oss uppe och icke gå under. . . Och hur många af oss hafva dock icke gått förlorade! . . . Men I hafven att skrida till verket, att arbeta. . . och vi gamla skola följa er med våra välönskningar! . . . För mig återstår efter denna dag, efter alla dessa intryck och minnen, intet annat än att sända er min sista helsning. . . och att, väl med sorgset sinne, men utan afund och utan några mörka tankar, utropa inför det slut, som nalkas, inför den Gud, som väntar mig: 'Välkommen du ensamma ålderdom! Brinn ut och slockna, du gagnlösa lif!'«

Stilla och tyst lemnade Lavretski sin plats och aflägsnade sig ur trädgården. Ingen märkte honom, ingen höll honom qvar, och ännu starkare än förr ljöd det glada sorlet bortifrån planen bakom de höga lindarnes täta, gröna vägg.

Han steg upp i vagnen och befalde kusken att köra hem utan att drifva på hästarne.

*   *
*
*
*

»Och slutet då?«, frågar kanske någon otillfredsställd läsare, »hur gick det med Lavretski? Och med Lisa!«

Men, min bästa läsare, hvad skall man säga om människor, som leva ännu, men redan afträdt från den jordiska täflingsbanan? Hvarför skulle man återvända till dem?

Det sägs, att Lavretski en gång besökt det aflägsna kloster, der Lisa begrafvit sig sjelf, och — sett henne. På vägen från ett kor till ett annat gick hon tätt förbi honom, gick med en nunnas jämna, skyndsamma och ödmjuka gång — men såg icke på honom. Det ryckte blott litet i ögonlocken, då hon ofrivilligt vände sina ögon åt det håll, der han stod, ännu djupare sänkte hon sitt aftärda ansigte, och ännu hårdare trycktes de sammanknäppta med rosenkransen omlindade händerna emot hvarandra, — det var alt.

Hvad tänkte de, hvad kände de i detta ögonblick?

Ack, hvem vet det, hvem kan tala derom? . . . Det ges i lifvet sådana för alla andra dolda stunder och känslor. . . Man kan blott häntyda på dem och gå tyst förbi.

Innehåll

I	1
II	5
III	9
IV	11
V	17
VI	20
VII	25
VIII	31
IX	39
X	44
XI	46
XII	51
XIII	55
XIV	57
XV	59

<i>INNEHÅLL</i>	212
XVI	64
XVII	69
XVIII	75
XIX	78
XX	82
XXI	84
XXII	89
XXIII	91
XXIV	93
XXV	96
XXVI	103
XXVII	109
XXVIII	112
XXIX	117
XXX	122
XXXI	126
XXXII	129
XXXIII	133
XXXIV	137
XXXV	143
XXXVI	149

<i>INNEHÅLL</i>	213
XXXVII	153
XXXVIII	158
XXXIX	162
XL	170
XLI	178
XLII	181
XLIII	188
XLIV	194
XLV	198
Epilog.	203